

หนังสือในชุดโครงการวิจัย

"การสร้างและจัดการความรู้
ด้านเพศวิถี เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ"

ดำเนินการโดย

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปศ.)

มหาวิทยาลัยมหิดล

และมูลนิธิสร้างความรู้เข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง
(สศส.)

วาทกรรมเรื่องเพศ ในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่:

มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้

มลฤดี	ลาพิบล
พิมพิวัลย์	บุญมงคล
ศรินยา	สิงห์ทองวรรณ
อุไรรัตน์	หน้าใหญ่
รณภูมิ	สำนักศิการมย์

วาทกรรมเรื่องเพศ
ในหลักสูตรเพศศึกษาใหม่:
มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้

มลฤดี ลาพิมล
พิมพ์วัลย์ บุญมงคล
ศรินยา สิงห์ทองวรรณ
อุไรรัตน์ หน้าใหญ่
และรณภูมิ สามัคคีคารมย์

จัดพิมพ์โดย
มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)
แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
และ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปส.) มหาวิทยาลัยมหิดล

**วาทกรรมเรื่องเพศในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่: มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้
มลฤดี ลาพิมล พิมพ์วัลย์ บุญมงคล ศรีนยา สิงห์ทองวรรณ**

อุไรรัตน์ หน้าใหญ่ รณภูมิ สามัคคีคารมย์

รายงานในชุดโครงการวิจัย “การสร้างและจัดการความรู้ด้านเพศวิถี

เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ”

ดำเนินการโดย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปส.) มหาวิทยาลัยมหิดล

และมูลนิธิสร้างความรู้เรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

สนับสนุนโดย แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

มลฤดี ลาพิมล ... [และคนอื่นๆ]

วาทกรรมเรื่องเพศในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่:

มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้/มลฤดี ลาพิมล ... [และคนอื่นๆ].

พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความรู้เรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปส.) มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551.

(รายงานในชุดโครงการวิจัย “การสร้างและจัดการความรู้ด้านเพศวิถี เพศภาวะ
และสุขภาพทางเพศ”)

166 หน้า.

1. เพศ. 2. เพศศึกษา -- การศึกษาและการสอน.

3. เพศภาวะและเพศวิถี. 4. เพศศึกษา—หลักสูตร.

I. มลฤดี ลาพิมล. II. พิมพ์วัลย์ บุญมงคล. III. ศรีนยา สิงห์ทองวรรณ.

IV. อุไรรัตน์ หน้าใหญ่. V. รณภูมิ สามัคคีคารมย์

VI. มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. VII. ชื่อชุด

ISBN 978-974-11-1022-3

HQ56 ว461 2551

พิมพ์ครั้งที่ 1 : ตุลาคม 2551 จำนวน 1,000 เล่ม © สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

จัดพิมพ์โดย : มูลนิธิสร้างความรู้เรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

12/12 ถ.เทศบาลสงเคราะห์ ลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 02-591-1224-5; 02-591-1099

ทุนสนับสนุนโดย : แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

website : <http://www.healthysexuality.info>

บรรณาธิการเล่ม : กุลภา วจนสาระ และกฤตยา อาชวนิจกุล

ออกแบบปก : Smallville Company Limited

จัดรูปเล่ม : <http://khunnaipui.multiply.com>

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์เดือนตุลา

204-206 ซอยวิภาวดีรังสิต 84 (กรีเหียงระวี) ถนนวิภาวดีรังสิต

แขวงสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 02-996-7392-4 โทรสาร 02-996-7395

รายงานในชุดโครงการวิจัย
การสร้างและจัดการความรู้
ด้านเพศวิถี เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ

สนับสนุนโดย

แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ดำเนินการโดย

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
และมูลนิธิสร้างความรู้เข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง

หัวหน้าโครงการ

กฤตยา อาชวนิจกุล

นักวิจัยประจำโครงการ

กุลภา วจนสาระ

นักวิจัยผู้ช่วย

เบญจมาศ รอดภัย

คณะนักวิจัย

กนกวรรณ ธรารวรรณ
ชยานันท์ มโนเกษมสุข
ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์
ญาณธรร เจียรรัตน์กุล
นันทิยา สุนทรปฎิภาค
พิมพ์วิทย์ บุญมงคล
ภาณุพัฒน์ พุ่มพฤษ์
มลฤดี ลาพิมล
รณภูมิ สามัคคีคารมย์
วชิรา จันทร์ทอง
วราภรณ์ แซ่มสนิท
ศรินยา สิงห์ทองวรรณ
สิทธิพันธ์ บุญญาภิสมภาร
อุไรรัตน์ หนาใหญ่

คำนำ

แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ

แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2549 – กันยายน 2551 นับเป็นแผนงานแรกของ สสส. ที่ทำความเข้าใจเรื่องเพศในมิติต่างๆ อย่างรอบด้าน ทั้งในแง่มุมมองของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความพึงพอใจทางเพศ และโรคในระบบสืบพันธุ์ โดยยึดแนวคิดเพศภาวะ เพศวิถี และสิทธิมนุษยชนเป็นกรอบในการทำงาน ซึ่งส่งผลให้แผนงานมุ่งเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและโครงสร้างสังคม ที่ไม่เอื้อให้บุคคลสามารถมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยได้ มากกว่ามุ่งจัดการในระดับตัวบุคคล นิยามของเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยจึงครอบคลุมถึงการปลอดภัยจากความรุนแรง การตั้งท้องที่ไม่พร้อม และการติดเชื้อในระบบสืบพันธุ์

แผนงานมียุทธศาสตร์การทำงานที่เน้นการใช้ข้อมูล ความรู้ เป็นฐานในการสื่อสารปรับเปลี่ยนวิถีคิดเรื่องเพศในสังคม มุ่งพัฒนานโยบาย มาตรการ และระบบบริการที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะทางเพศรวมทั้ง การสร้างเครือข่ายการทำงานสุขภาวะทางเพศที่มีฐานคิดเรื่องเพศเชิงบวก ตลอด 2 ปีของการดำเนินงาน ภาควิชาแผนงานได้นำแนวคิดสุขภาวะทางเพศไปสู่ระดับปฏิบัติการในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ และหลากหลายกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มสาวประเภทสอง เยาวชน พลทหารเกณฑ์ ผู้หญิงและผู้ชายมีเชื้อ พนักงานบริการ และผู้หญิงมุสลิมภาคใต้ เป็นต้น

การทำงานที่ผ่านมาสสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับวิถีคิดและแนวทางการทำงานของภาคีแผนงานในหลายๆ ด้าน เช่น มีการปรับเปลี่ยนมุมมองเรื่องเพศ จากเดิมที่มุ่งเน้นแต่มิติด้านโรคและอันตราย มาสู่มุมมองเชิงบวกที่คำนึงถึงความสุข และสัมพันธ์ภาพทางเพศทุกด้าน มีการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สู่สุขภาวะทางเพศ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ผสมผสานกับการใช้มุมมองเชิงวิพากษ์ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับวิถีคิดและพฤติกรรมจากภายในของบุคคล รวมทั้ง เกิดการทำงานในลักษณะเครือข่ายที่มีความกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ บุคลากร และเป็นแหล่งการเรียนรู้ระหว่างภาคีแผนงานด้วยกัน

อย่างไรก็ดี กระบวนการทำงานที่กล่าวมาข้างต้นจะดำเนินไปอย่างมีพลัง และถูกทิศทางมากขึ้น จำเป็นต้องพึ่งพาฐานความรู้จากการวิจัยอย่างเป็นระบบ แผนงานจึงได้สนับสนุนให้สถาบันวิจัยประชากรและสังคมบริหารจัดการชุดโครงการวิจัย ‘การสร้างและจัดการความรู้ด้านเพศวิถี ภาวะ และสุขภาพทางเพศ’ โดยหนังสือฉบับนี้เป็นผลงานชิ้นหนึ่งภายใต้ชุดโครงการนี้

หวังว่าผู้ที่ให้ความสำคัญกับการมีสุขภาวะอย่างรอบด้าน จะได้รับความรู้ และความเพลิดเพลินในระหว่างที่อ่านหนังสือเล่มนี้

แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ

ดำเนินงานโดย

มูลนิธิสร้างสุขภาวะ (สคส.)

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

กันยายน 2551

คำนำ

ทิวหน้าชุดโครงการ

‘การสร้างและจัดการความรู้ด้านเพศวิถี เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ’

หัวใจของแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ คือ การขับเคลื่อน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่สนับสนุนให้บุคคลมีสุขภาวะทาง เพศที่ดี ทั้งทางกาย จิต และปัญญา รวมถึงการขับเคลื่อนให้สังคมเกิด ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางเพศ และโครงสร้างสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ (เช่น กฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ) เพื่อนำไปสู่สังคมที่มีสุขภาวะทางเพศ (sexual wellbeing)

การดำเนินงาน ชุดโครงการ ‘การสร้างและจัดการความรู้ด้าน เพศวิถี เพศภาวะ และสุขภาพทางเพศ’ เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อน ข้างต้น บนพื้นฐานของการสร้างเสริมต่อเติมองค์ความรู้เรื่องเพศที่เชื่อมโยงกับสุขภาวะทางเพศ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอในการสร้างเงื่อนไขทางสังคม และวัฒนธรรมที่ลดความเสี่ยงเรื่องเพศที่ไม่ปลอดภัย และสนับสนุน เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่เพิ่มความปลอดภัยในการใช้ชีวิตด้านเพศ ของคนในสังคม ชุดโครงการแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. การสร้างฐานข้อมูลความรู้เรื่องเพศอย่างเป็นระบบ

- 1.1 การพัฒนาฐานข้อมูลสุขภาวะทางเพศที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ได้โดยภาคีเครือข่ายและผู้สนใจ ดังนี้
 - (ก) การสร้างฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องเพศใน ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำนวน 5 แห่ง
 - (ข) การสร้างฐานข้อมูลข่าวและบทความที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ฐานข้อมูล ก. และ ข. นี้มีรายงาน วิจัยที่เป็นผลผลิตออกมาร่วมกันชื่อ มี ‘เรื่อง’ เพศแบบไหน

ในห้องสมุดและข่าว : หนังสือ เอกสารวิชาการ ข่าว และบทความ ในฐานะข้อมูลสุภาพทางเพศ โดย กุลภา วจนสาระพร้อมกับตัวอย่างเอกสารรณรงค์ที่เขียนขึ้นโดยใช้ฐานข้อมูลจากข่าวและบทความเรื่องเพศ

(ค) การสร้างฐานข้อมูลคำถามในคอลัมน์ถามตอบปัญหาเรื่องเพศและชีวิตในสื่อสิ่งพิมพ์ และในเว็บไซต์ รายงานวิจัยจากงานส่วนนี้ชื่อ คำถามยอดฮิตในคอลัมน์ถามตอบเรื่องเพศ โดย ญาณธร เจียรรัตนกุล

1.2 การสังเคราะห์นโยบาย มาตรการ และปฏิบัติการของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ รายงานวิจัยจากงานส่วนนี้ชื่อ วิธีคิดเรื่องเพศวิถีของประเทศไทย โดย วราภรณ์ แซ่มสนิท

1.3 การสังเคราะห์องค์ความรู้เรียนเรื่องเพศจากเอกสารการเรียนการสอนเพศศึกษา ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนระดับต่างๆ รายงานวิจัยจากงานส่วนนี้ชื่อ เรื่อง ‘เพศ’ ในคู่มือการเรียนการสอนเรื่อง ‘เพศศึกษา’ ในสถานศึกษาไทย โดย นันทิยา สุนทรปฎิภาค

2. การวิจัยเพื่อค้นหาค้นคว้าสังคมไทยที่มีพลต่อความเสียงและการสร้างเสริมสุภาพทางเพศ

ศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เรื่องเพศ จากความทรงจำร่วมของสังคมไทย โดยเน้นที่กระบวนการเลือกรับและผสมผสานระบบความเชื่อความหมายเรื่องเพศวิถี ในบริบทที่เมื่อสังคม (หรือชนชั้นนำ เพราะหลักฐานทางประวัติศาสตร์มักจะถูกบันทึกจากมุมมองและประสบการณ์ของชนชั้นนำ) เผชิญกับการท้าทายในรูปแบบต่างๆ จากภายนอก ถือได้ว่าเป็นรายงานเรื่องเพศวิถีจากประวัติศาสตร์ความทรงจำเล่มแรกของประเทศไทย ชื่อว่าประวัติศาสตร์ของเพศวิถี : ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย โดย ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์

๒ | วาทกรรมเรื่องเพศในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่:

มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้

ศึกษาวิเคราะห์ความคิดและทำความเข้าใจระบบความคิด-ความเชื่อ ความหมายในประเด็น ‘เพศวิถี’ และ ‘บริบทเสี่ยงและบริบทที่ส่งเสริม’ ของสื่อนิยม (popular media) ได้แก่ รายการและโฆษณาทางทีวี สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต สื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ (IEC Materials) สื่อโฆษณาและเทคโนโลยีเสริมสร้างอรรถรสทางเพศ สื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น งานส่วนนี้นับได้ว่าเป็นชุดโครงการย่อยอยู่ในชุดโครงการใหญ่ มีรายงานรวม 6 เรื่อง คือ

1. เพศวิถีชายรักชายในแคมป์ร็อก : พื้นที่ไซเบอร์ โครงสร้างอำนาจ และสุขภาวะทางเพศ
รณภูมิ สามัคคีคารมย์, พิมพวัลย์ บุญมงคล และวชิรา จันทรทอง
2. แคมป์ร็อกและเพศวิถีของวัยรุ่นหญิงไทย
วชิรา จันทรทอง, พิมพวัลย์ บุญมงคล, รณภูมิ สามัคคีคารมย์ และชยานันท์ มโนเกษมสุข
3. ยาวออนไลน์ : ประดิษฐ์กรรมเรื่องเพศ
ภาณุพัฒน์ พุ่มพฤษ์, พิมพวัลย์ บุญมงคล และรณภูมิ สามัคคีคารมย์
4. เพศวิถี 60 วินาทีบนจอแก้ว
ชยานันท์ มโนเกษมสุข, พิมพวัลย์ บุญมงคล และรณภูมิ สามัคคีคารมย์
5. จากคู่สร้างคู่สมถึง Cosmopolitan : วาทกรรมเรื่องเพศและการต่อรองของผู้หญิง
มลฤดี ลาพิมล, อุไรรัตน์ หน้าใหญ่ และพิมพวัลย์ บุญมงคล
6. เบื้องลึกเบื้องหลังอุดมการณ์เรื่องเพศและสุขภาพในสื่อรณรงค์ของเอ็นจีโอ
มลฤดี ลาพิมล และพิมพวัลย์ บุญมงคล

วิเคราะห์สื่อโป๊ ในฐานะเป็นช่องทางหลักของการเรียนรู้เรื่องเพศ
อย่างไม่เป็นทางการในสังคมไทย ที่ถูกมองว่าเป็น ภาพสะท้อนกามารมณ์
ผู้ชายไทย น่าสนใจว่าจินตนาการเรื่องเพศในหนังสือโป๊เหล่านี้ จะเป็น
ประโยชน์ต่อการสร้างเสริมสุขภาพทางเพศหรือไม่ อย่างไร รายงานวิจัย
เรื่องนี้ชื่อว่า หนังสือโป๊ตลาดล่าง : ความรู้ มายาคติ และจินตนาการใน
เรื่องเพศ โดย ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์

3. การวิจัยเพื่อทำความเข้าใจสุขภาพทางเพศจากมุมมอง/ ประสบการณ์ของเจ้าของปัญหา

เพื่อทำความเข้าใจสุขภาพทางเพศจากกลุ่มประชากรต่างๆ ที่
องค์กรเครือข่ายของแผนงานฯ ทำงานอยู่ด้วย ดังนี้ พนักงานบริการ กลุ่ม
ความหลากหลายทางเพศ กลุ่มผู้หญิงมุสลิม กลุ่มชนเผ่า กลุ่มผู้พิการ
กลุ่มผู้ติดเชื้อ กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มแรงงานเคลื่อนย้าย กลุ่มผู้หญิงชนชั้นกลาง
กลุ่มคู่สามีภรรยา และคนโสด เป็นต้น

เป้าหมายของการวิจัยคือ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ทักษะเพื่อสร้าง
สุขภาพทางเพศและสัมพันธ์ภาพทางเพศระดับบุคคล อย่างไรก็ตาม
เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนหลากหลายมาก ในระยะแรกของแผน
งานฯ จึงมีงานวิจัยในส่วนนี้อยู่เพียง 2 กลุ่ม คือ ผู้หญิงชนชั้นกลาง (ใน
รายงานชื่อ ‘ฉันท (ก็) รักนวลสงวนตัว’ โดย กนกวรรณ ธรารวรรณ) และ
กลุ่มความหลากหลายทางเพศ (ในรายงานชื่อ ‘ชีวิต ตัวตน และเรื่องเพศ
ของสาวประเภทสอง’ โดย สิทธิพันธ์ุ บุญญาภิสมการ รณภูมิ สามัคคีคารมย์
และพิมพ์วัลย์ บุญมงคล)

สำหรับกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ พนักงานบริการ กลุ่มผู้หญิงมุสลิม กลุ่ม
ผู้ติดเชื้อ กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มคู่สามีภรรยา ฯลฯ ผลผลิตที่ได้คือ รายงาน
กึ่งวิจัยกึ่งพัฒนาผ่านกิจกรรมโครงการตามยุทธศาสตร์ ที่ 2 ‘สื่อสารสังคม
เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนสุขภาพทางเพศ’ ที่มีการนำเสนอใน
การประชุมใหญ่ของแผนงานฯ ในวันที่ 13-15 ตุลาคม 2551 ด้วยเช่นกัน

4. การศึกษาแนวทางพัฒนาและสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ผ่านระบบเฝ้าระวังในกลุ่มเยาวชน

ระยะแรกของแผนงานฯ ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาวิเคราะห์ ความคิดและผลสะท้อนของการให้ความรู้เรื่องเพศจากโครงการก้าวอย่าง อย่างเข้าใจ ในฐานะระบบเฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงของโครงการป้องกันเอดส์ใน กลุ่มเยาวชน ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ดำเนินงานโดยองค์กร PATH แห่งประเทศไทย อาจนับได้ว่าเป็นหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน หลักสูตรแรกในประเทศไทยที่มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางคือ จนถึง ปัจจุบัน (2550) มีสถานศึกษาเข้าร่วมโครงการในปัจจุบันทั้งสิ้น 699 แห่ง โดยมีครูผ่านการอบรมกับโครงการรวม 4,322 คน

รายงานวิจัยเรื่องนี้ได้ประเมินผลสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ ก้าวอย่าง แต่ประเมินผลสะท้อนทางความคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งใน สถานะผู้สอนและผู้เรียน รายงานวิจัยส่วนนี้ชื่อ วาทกรรมเรื่องเพศใน หลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่ : มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้ โดย มลฤดี ลาพิมล, พิมพ์วัลย์ บุญมงคล, ศรีนยา สิงห์ทองวรรณ, อุไรรัตน์ หน้าใหญ่ และรณภูมิ สามัคคีคารมย์

สำหรับการดำเนินงานระยะที่สอง แผนงานฯ จะเน้นการศึกษา วิเคราะห์ระบบเฝ้าระวังเดิมว่า ระบบใดมีบทบาทเชิงขึ้นาระบบอื่น ได้แก่ การให้คำปรึกษาในหน่วยงานต่างๆ เช่น ระบบแนะแนวในโรงเรียน การ ทำงานแนว peer educators เช่น ศูนย์บริการที่เป็นมิตรสำหรับเยาวชน เช่น friend corner หรือ milk shop การทำงานในชุมชน และศูนย์ให้ คำปรึกษาทางโทรศัพท์ ประเภทฮอตไลน์สายด่วนต่างๆ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ในฐานะ หน่วยงานรับผิดชอบดำเนินงานในส่วนของการสร้างฐานข้อมูลและจัดการ ความรู้ ผ่านการวิจัยรวม 4 ด้านข้างต้น จนเกิดผลผลิตเป็นรายงานวิจัย รวม 10 เล่ม สถาบันฯ หวังว่ารายงานทั้งหมดนี้จะช่วยในการวางรากฐาน การมองเรื่องเพศอย่างรอบด้าน เพื่อทำความเข้าใจ “วัฒนธรรมทางเพศ

ของสังคมไทย” เพราะอำนาจทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการควบคุม
วิถีชีวิตทุกด้านของมนุษย์ และเป็นอีกหนึ่งก้าวของเพศวิถีศึกษาในสังคม
ไทยที่มุ่งหมายถึงการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

- ๑๕ กระทบการต่อเนื่องของชีวิตในการเรียนรู้ การปลูกฝังทัศนคติ
ความเชื่อ เรื่องเพศ ผ่านสถาบันหลักในสังคมฯ และหรือสื่อ
ต่างๆ
- ๑๖ คุณค่าของอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ บทบาทของเพศภาวะต่างๆ
และความสัมพันธ์แบบรักใคร่เชิงพิศวาส
- ๑๗ พัฒนาการทางเพศ สุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ ความปรารถนา
และภาพพจน์ในร่างกายตัวเอง
- ๑๘ ฯลฯ

เรา ผู้มีส่วนทุ่มเทกับผลิตผลครั้งนี้ หวังว่าหนังสือทุกเล่มคงเป็น
ประโยชน์ไม่มากนักน้อย ต่อการขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่
สนับสนุนให้บุคคลมีสุขภาวะทางเพศที่ดี ทั้งทางกาย จิต และปัญญา รวม
ถึงการขับเคลื่อนให้สังคมปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางเพศ และโครงสร้าง
สังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศดังกล่าวมาแล้วในย่อหน้าแรก หากผู้อ่านพบ
ข้อบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ หรือมีความเห็นต่อหนังสือรายงานวิจัย ไม่ว่าเรื่อง
อะไร ขอได้โปรดสะท้อนกลับมายังผู้รับผิดชอบ เราตั้งใจรับฟังด้วยความ
ยินดี

กฤตยา อาชวนิจกุล
21 กันยายน 2551

คำนำ

กณ:พวิจัย

ในแวดวงของผู้ที่ทำงานเรื่องเพศศึกษา เพศวิถี และเอชไอวีเอดส์ ไม่มีใครไม่รู้จัก **“โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ”** หรือ กระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างรอบด้านโดยมีเยาวชนเป็นศูนย์กลาง เป้าหมายสำคัญของโครงการก้าวอย่างฯ ก็เพื่อส่งเสริมการจัดการกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาและการป้องกันเอดส์ในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา ซึ่งมีการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับโรงเรียนมัธยมตอนต้น ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมถึงเยาวชนนอกระบบการศึกษาทั่วประเทศ

ตลอดระยะเวลา 5 ปีของการดำเนินงาน (ตั้งแต่ พ.ศ. 2546–2551) โดยองค์การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสาธารณสุข (แพธ) ด้วยความร่วมมือและสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข โครงการก้าวอย่างฯ ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและทัศนคติของผู้คนจำนวนมาก ทั้งครูผู้สอน เยาวชน ผู้บริหารสถานศึกษา วิทยากร ผู้ดำเนินการฝึกอบรม คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการในระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด อีกทั้งยังได้สร้างเครือข่ายคนทำงานเพศศึกษาขึ้น และผลิตสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศออกมาจำนวนมาก นับเป็นโครงการตัวอย่างการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาในด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศที่ประสบความสำเร็จโครงการหนึ่ง

รายงานวิจัยเรื่อง **“วาทกรรมเรื่องเพศในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่: มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้”** ชิ้นนี้ เป็นการศึกษาวาทกรรมเรื่องเพศ และแนวคิดเรื่องเพศวิถี ทั้งที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรและสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาต่างๆ ของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ และทั้งที่เป็นความคิดความเชื่อเรื่องเพศวิถีส่วนตัวของบุคคล ผู้ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา ทำให้ได้เห็นว่าการเรียน

การสอนจริงๆ ผู้สอน ผู้เรียน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ละคน ที่ต่างก็มีประสบการณ์เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเพศวิถีแตกต่างหลากหลายนั้น ได้ตอบโต้ ต่อรอง กับแนวคิดเรื่องเพศวิถีในหลักสูตรของโครงการก้าวอย่าง และได้นำเอาแนวคิดนั้นมาประยุกต์ใช้อย่างไรบ้าง

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่ได้ร่วมแบ่งปันข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ ท่าน ทั้งเจ้าหน้าที่ทีมฝึกอบรม และหนูนเสริมวิชาการ ในโครงการก้าวอย่างฯ ขององค์การแพธ คณะทำงานหนูนเสริมวิชาการภาค ตะวันตก และภาคตะวันตกและระดับจังหวัด ซึ่งมาจากองค์กรพัฒนา เอกชน 2 ท่าน คณะทำงานหนูนเสริมวิชาการในพื้นที่ภาคเหนือ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระดับจังหวัดของโครงการ ก้าวอย่างฯ ตลอดจนผู้บริหาร คณาจารย์ (ในโครงการก้าวอย่างฯ) ผู้เรียน ชายหญิงและผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอน ต้น และตอนปลายที่เข้าร่วมกลุ่มสนทนาลย่อยของโรงเรียนกลางพิทยาศึกษานิเทศก์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัด อาจารย์มหาวิทยาลัยท่านหนึ่ง ในสถานศึกษาแห่งหนึ่งทางภาคเหนือ อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย ที่ไม่สามารถจะเปิดเผยชื่อสถานศึกษา รายชื่อผู้ จัดการเรียนรู้เพศศึกษา และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาที่ร่วมแบ่งปัน ข้อมูลอย่างเฉพาะเจาะจงได้ ทั้งนี้ เพื่อรักษาความลับ ความเป็นส่วนตัว และแสดงความเคารพต่อประสบการณ์ของผู้ที่ร่วมแบ่งปันข้อมูลทุกท่าน

คณะผู้วิจัยมุ่งหวังว่า รายงานฉบับนี้จะชวนให้ผู้อ่านทั่วไปที่ยังอาจ ไม่เคยรู้จักกับโครงการ ก้าวอย่างฯ มาก่อน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของ แนวคิดเรื่องเพศ ซึ่งอยู่เบื้องหลังการจัดทำ“หลักสูตรเพศศึกษา”ในสังคม ไทยมากขึ้น ขณะเดียวกัน ก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่าสำหรับผู้ที่อยู่ในแวดวง “คนก้าวอย่างฯ” และคนทำงานเรื่องเพศภาวะเพศวิถี สุขภาวะทางเพศ และ เเอชไอวีเอดส์แล้ว รายงานฉบับนี้จะเป็นเสมือนบทบันทึกแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องเพศวิถี ที่แม้จะมีมุมมองที่แตกต่างไปบ้าง หากเรายังคงอยู่บนเส้นทางเดียวกันในการจะสร้างสรรค์สังคมที่ตระหนักและ เคารพในความแตกต่างหลากหลายทางเพศ สิทธิทางเพศ เพื่อส่งเสริมการ เข้าถึงสุขภาวะทางเพศของเยาวชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

คณะผู้วิจัย
กันยายน 2551

สารบัญ

คำนำ แพนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ	๖
คำนำ หัวหน้าชุดโครงการ	๘
คำนำ คณะผู้วิจัย	๘
1 ความเป็นมาและแรงจูงใจร่วมเรียนรู้	1
2 แนวทางเรียนรู้ร่วมและพิเคราะห์แนวคิด “เพศศึกษารอบด้าน”	14
๕ วิธีวิทยา	14
๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	19
๕ จริยธรรมในการวิจัย	21
3 กระบวนการประกอบสร้าง: วากรรมเพศศึกษารอบด้าน	25
๕ แนวคิดเพศศึกษารอบด้าน และองค์ประกอบ ของการจัดเรียนรู้เพศศึกษา	27
๕ เครื่องมือของอำนาจ: ตอกย้ำความคิดความเชื่อ ความหมายเพศศึกษารอบด้าน	30
๕ ฐานคิดด้านเพศภาวะ และเพศวิถีในวากรรม เพศศึกษารอบด้าน ของหลักสูตรโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ	44
๕ ฐานคิดเพศภาวะ เพศวิถีของ คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ (ส่วนกลาง)	52

4 กอตรหัสความคิดและการต่อรองตอบโต้: วาทกรรมเพศศึกษารอบด้าน	62
๕ บริบทพื้นที่ การเรียนรู้ผลกระทบเชิงแนวคิด	62
๕ บริบทชีวิต: MT ระดับจังหวัดและผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา	73
๕ ร่องรอยระบบความเชื่อความหมายเดิม	84
๕ อิทธิพลของก้าวต่างๆ และความคิดที่linger	93
๕ กระบวนการต่อรองตอบโต้กับชุดคิดสาธารณะ	108
5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	124
๕ ประสบการณ์ส่วนบุคคล	125
๕ โครงการก้าวอย่างเข้าใจ	127
๕ บริบทของโรงเรียน/พื้นที่	127
๕ อภิปราย	130
๕ ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินกิจกรรมโครงการ	135
๕ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต	143
บรรณานุกรม	144

วาทกรรมเรื่องเพศ ในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่: มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้

มลฤดี ลาพิมล¹

พิมพ์วัลย์ บุญมงคล²

ศรินยา สิงห์ทองวรรณ³

อุไรรัตน์ หน้าใหญ่⁴

และรณภูมิ สามัคคีคารมย์⁵

- ¹ นักวิจัยประจำโครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษาธิการนโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และส่วนหนึ่งของคณะทำงานเรื่องผู้หญิงในงานเอดส์ คณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.ชาติ)
- ² รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ผู้อำนวยการโครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษาธิการนโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- ³ นักวิจัยประจำโครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษาธิการนโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และส่วนหนึ่งของคณะทำงานเรื่องผู้หญิงในงานเอดส์ คณะกรรมการองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.ชาติ)
- ⁴ นักวิจัยประจำโครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษาธิการนโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และเจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูล เครือข่ายเด็กและเยาวชนภาคเหนือ
- ⁵ นักวิจัยประจำโครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษาธิการนโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

1 ความเป็นมา และแรงจูงใจร่วมเรียนรู้

ขณะ ที่ทัศนะเชิงบวกต่อความเป็นวัยรุ่น/เยาวชน สะท้อนเป็นประจำผ่านสถาบันการศึกษาและสถาบันทางสังคมต่างๆ ดังจะเห็นได้จากคำขวัญเนื่องในโอกาสวันเด็กแห่งชาติและวันเยาวชนแห่งชาติ ภายใต้แนวทางหลักๆ ที่ว่า“เยาวชนเป็นอนาคตของชาติ เยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ” แต่ในขณะเดียวกัน ทัศนะเชิงลบที่มีต่อเยาวชนก็ถูกนำเสนอต่อสังคม ผลิตภัณฑ์และดอกร้ายอยู่เนืองๆ ผ่านข่าวและบทความที่เกี่ยวกับเยาวชนในสื่อกระแสหลัก รวมทั้งความรู้ทางวิชาการ จากรายงานการศึกษาวิจัยด้านสังคมและพฤติกรรมของเยาวชนว่า “เยาวชนเป็นผู้ที่ขาดวุฒิทางภาวะทางอารมณ์ เป็นปัญหาของสังคม ชอบยุ่งเกี่ยวและหมกมุ่นในเรื่องเพศ”

2 | วาทกรรมเรื่องเพศในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่: มุมมอง การต้ออง และการประยุกตใ้

อิทธิพลของกระบวนการกล่อมเกลาทางสังคมผ่านแนวความคิดในเรื่องเพศและความเป็นเยาวชนดังกล่าว กอปรกับปัจจุบัน ความเป็นเยาวชนครอบคลุมช่วงอายุที่กว้างขึ้น บริบทของการใช้ชีวิตคู่และการแต่งงานของผู้คนในสังคมไทยก็แตกต่างจากในอดีต ที่แต่งงานกันเมื่ออายุยังอยู่ในช่วงวัยรุ่น เช่น แต่งงานเมื่ออายุ 17 ปี อีกทั้งภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบการตลาดในปัจจุบัน และกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของประเทศไทย การจัดการให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์อย่างเป็นระบบระเบียบผ่านการแต่งงานก็เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน เพราะส่งผลกระทบต่อโอกาสและอนาคตทางการศึกษาต่อของเยาวชน และคุณภาพของประชากรในวัยเจริญพันธุ์ ดังนั้นผู้ใหญ่และรัฐได้พยายามคิดค้นหามาตรการและแนวทางในการบริหารจัดการ เพื่อจะทำให้เยาวชนไทยดำเนินชีวิตแบบไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ (Asexual Children) ดังนั้น กระบวนการจัดการเรื่องเพศสัมพันธ์ของเยาวชนโดยผู้ใหญ่ จึงเป็นไปในทิศทางที่ควบคุมไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ หรือชะลอการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของเยาวชนจนกว่าจะแต่งงาน (Abstinence from Sex until Marriage)

แม้ว่าการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน ภายใต้แนวคิดของโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ได้แสดงให้เห็นว่า มีแนวทางการจัดการปัญหาเรื่องเพศของเยาวชน โดยผนวกการชะลอการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกไว้จนกว่าจะแต่งงาน แต่โครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาของครูร่วมกับเยาวชน ส่งเสริมให้ครูเพศศึกษาตระหนักและเข้าใจระบบวิถีคิดและความเชื่อทางสังคม-วัฒนธรรมเรื่องเพศ วิถีชีวิตทางเพศของวัยรุ่น ทั้งยังทำให้ผู้เรียน/เยาวชนและครูเพศศึกษาเข้าใจวิถีคิดและค่านิยมเรื่องเพศของกันและกัน ทำให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์ถึงที่มาที่ไป และผลดี/ผลเสียของการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย ทางเลือกในการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย สุขภาวะทางเพศ สิทธิทางเพศ และมีดีอื่นๆ ของเพศศึกษา ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาแนวคิดและเสริมสร้างศักยภาพของครูเพศศึกษา ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในระบบการให้คำปรึกษา การดูแลและช่วยเหลือเยาวชนในสถานศึกษาที่ประสบปัญหาในเรื่องเพศ

เพศวิถีแบบหญิงจึงแตกต่างและแยกขาดออกจากเพศวิถีแบบชาย ทั้งๆ ที่ในการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคม เพศวิถีทั้งแบบหญิงและเพศวิถีแบบชายต่างส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่และเป็นพื้นที่ของการเจริญงอกงามของค่านิยมเรื่องเพศ วัฒนธรรมทางเพศและพฤติกรรมทางเพศบางอย่างของสังคม จะเห็น

ได้ว่า วิธีชีวิตทางเพศของเยาวชนหญิงจะถูกจับจ้องเพ่งเล็งโดยผู้คนในสังคม คำอธิบายเรื่องวิถีเพศของวัยรุ่นหญิงจะเกี่ยวพันกับความเปราะบาง อันเป็นที่มาของความเสี่ยงของเยาวชนหญิงในการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม และแนวโน้มที่จะถูกสังคมประณามว่าเป็น “ผู้หญิงใจง่าย ใจแตก” หากไม่ดำเนินวิถีชีวิตทางเพศตามกรอบศีลธรรมจรรยา ในทางกลับกัน การกำกับควบคุมเพศวิถีของเยาวชนชาย เป็นไปในรูปแบบกลางๆ และเชื่อมโยงคำนิยามการดำเนินวิถีชีวิตทางเพศนอกรีตว่า เป็นการปฏิบัติที่ไม่เคารพเกียรติของผู้หญิงเท่านั้น

การดำเนินงานโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา ซึ่งอ้างอิงแนวคิดเพศวิถี กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเปิดพื้นที่ให้เยาวชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินงาน ทำให้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน ในโรงเรียนเชื่อว่า “เยาวชนมีศักยภาพ และสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดต่อเยาวชนของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงเยาว์ เนาวรัตน์ ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านการศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ให้ความสนใจศึกษาประเด็นเด็กและเยาวชนมายาวนานที่ว่า “เด็กมีศักยภาพ เด็กมีความหลากหลายไม่เหมือนกัน”⁶

โครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ”⁷ ได้ริเริ่มดำเนินการเพื่อส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาและการป้องกันเอ็ดสในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา ซึ่งเป็นโครงการภายใต้ความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนโลกเพื่อแก้ไขปัญหาเอ็ดส วัณโรค และมาเลเรีย (Global Fund to Fight AIDS Tuberculosis and Malaria-GFATM) บริหารโดยองค์การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสาธารณสุข (Program for Appropriate Technology on Health) ซึ่งเป็นที่รู้จักในนาม “PATH หรือ องค์กรแพธ” โครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ได้ริเริ่มดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายและครู

⁶ ไม่ใช่เด็กอย่างที่คิด. <http://www.locattalk2004.com/V2005/detail.php?file=1&code=a1_19012007_03>

⁷ ความเป็นมาโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ <<http://www.teenpath.net/teenpath/database/Intro.asp>>

4 | วากรรมเรื่องเพศในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่:

มุมมอง การตอบสนอง และการประยุกต์ใช้

เพศศึกษา นับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2551 เวลา ดำเนินการรวมกว่า 5 ปี)

สถานศึกษาจากทั่วประเทศเข้าร่วมดำเนินงานในโครงการก้าวอย่างอย่าง เข้าใจ ทั้งสิ้น 699 แห่งใน 68 จังหวัด อยู่ใน 66 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 414 แห่ง ใน 32 จังหวัด นอกจากนี้ ยังมีสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จำนวน 233 แห่งใน 60 จังหวัด สถานศึกษาในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) จำนวน 38 ศูนย์ การเรียนรู้ใน 16 จังหวัด สถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาจำนวน 12 แห่ง และ ศูนย์ฝึกจำนวน 2 แห่ง ได้เข้าร่วมดำเนินงานจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาในโครงการฯ ดังปรากฏในข้อมูลโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ณ วันที่ 13 ธันวาคม 2550⁸

กระบวนการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาตาม โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ดำเนินผ่านเครือข่ายการดำเนินงานเพศศึกษา ซึ่ง ประกอบด้วยองค์กรภาคี สถานศึกษา วิทยากรหลักเพศศึกษา และครูเพศศึกษา โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ⁹ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจากสหวิชาชีพ ได้แก่ นักนโยบายและนักวิชาการด้านการศึกษา นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และการปกครอง ผู้เชี่ยวชาญด้านระบาดวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านส่งเสริมสุขภาพและอนามัย นักพัฒนาองค์กรเอกชนด้านเอดส์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเด็กและเยาวชน นักสื่อสารมวลชนด้านสื่อสิ่งพิมพ์ และ นักสื่อสารมวลชนด้านสื่อโทรทัศน์

องค์ประกอบของคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้แทนของหน่วยงานภาครัฐ ที่เป็นองค์กรภาคีเครือข่ายที่สำคัญในการดำเนินงานเชิงระบบ ให้มีการจัดการ เรียนรู้เพศศึกษาเข้าไปในสถานศึกษา และการตีบลานของการจัดการเรียนรู้

⁸ สรุปจำนวนสถานศึกษา < <http://www.teenpath.net/teenpath/database/Summary.html>>

⁹ องค์กรแพธ. รายชื่อคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ใน *คู่มือการจัด กระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชนช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ (4-6)*. ภายใต้โครงการ ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ สนับสนุนโดยโครงการกองทุนโลก 2547. หน้า 384.

เพศศึกษา ที่ขยายวงออกไปนอกปริมณฑลของการสาธารณสุขแล้ว บุคคลซึ่งเป็นผู้แทนของสถาบัน หน่วยงาน องค์กร หรือยังเป็นสัญลักษณ์ของความรู้เชิงวิชาการที่ถูกนำมาใช้เป็นพื้นฐาน ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานและรับรองความเป็นทางการของความรู้ทางวิชาการที่โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจได้พัฒนาขึ้น และนำไปรณรงค์เผยแพร่ต่อสังคมไทย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษา

กล่าวได้ว่า การขับเคลื่อนการคิดของสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพศศึกษานั้น มีสถาบันทางสังคมสำคัญๆ ที่มีอำนาจในการชักนำความคิดความเชื่อในสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย ภายใต้ความร่วมมือในโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ตัวอย่างเช่น สถาบันการศึกษาซึ่งรับผิดชอบในการกำกับดูแลการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนในชาติ สถาบันทางการแพทย์และการสาธารณสุข ซึ่งดำเนินการกิจด้านการกำกับควบคุมการแพร่ระบาดของโรค และการดูแลสุขภาพอนามัยและการส่งเสริมสุขภาพของประชากร สถาบันทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งทำหน้าที่กำกับดูแลความประพฤติและความสงบเรียบร้อยของเด็กและเยาวชน เครือข่ายองค์กรพัฒนาภาคเอกชน ซึ่งดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตและการคุ้มครองสิทธิของประชาชนชายขอบของสังคม เช่น ผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ได้รับผลกระทบจากเอดส์ สถาบันวิชาการ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตและเผยแพร่ผลงานวิชาการเรื่องเพศวิถีและเพศภาวะ ด้วยมุมมองทางประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ที่เป็นทางการและได้รับการยอมรับจากสังคม รวมถึงสถาบันสื่อสารมวลชน ทั้งสิ่งพิมพ์และโทรทัศน์ สถาบันและองค์กรภาคีเครือข่ายในการดำเนินโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน และสถานะทางสังคมของคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ สะท้อนให้เห็นถึงโครงข่ายพันธมิตรของอำนาจในหลากหลายระดับ เช่น อำนาจรัฐที่มีสิทธิชอบธรรมในการบริหารจัดการ และอำนาจทางความรู้ที่มาพร้อมกับอัตลักษณ์และสถานะทางสังคมของสถาบัน และองค์กรทางสังคมที่ร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

ความร่วมมือขององค์กรภาคีเครือข่ายได้เผยให้เห็นความพยายามรวบรวมอำนาจที่กระจายอยู่ในสังคมเข้ามารวมอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ ซึ่งอำนาจประโยชน์ให้เกิดอำนาจร่วมในการผลิตความรู้ความจริงที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษารอบด้าน สำหรับเยาวชนในสถานศึกษาของโครงการก้าวอย่างฯ นอกจากนี้ สถานะทางสังคมขององค์กรภาคีเครือข่ายยังช่วยยกระดับการดำเนินงาน

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ให้มีสถานะเป็นการปฏิบัติตามแนวนโยบายแห่งรัฐ ด้านการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา ตลอดจนเจืออำนาจสนามของการผลิตความรู้ความจริงให้กับภาคปฏิบัติทางวาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้าน สำหรับเยาวชนในสถานศึกษาให้ได้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ

กล่าวโดยสรุป การดำเนินกิจกรรมโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา ถือเป็น “กระบวนการ/ปฏิบัติการทางวาทกรรม” เพราะองค์ความรู้ที่ถูกพัฒนา/ผลิตขึ้นภายใต้การดำเนินโครงการก้าวอย่างฯ ในทัศนะของคณะผู้วิจัยมองว่า เป็นความพยายามสร้างความหมาย ความคิดความเชื่อ และความเข้าใจเกี่ยวกับเพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา ให้กลายมาเป็นความรู้ความจริงกระแสหลักในชุมชนของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ผลกระทบเชิงแนวคิดของแนวทางการทำงานเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ: การศึกษาเฉพาะกรณีโครงการการส่งเสริมการป้องกันเอดส์ในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา (โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ)” มีวัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษา 3 ประการคือ ประการแรก เพื่ออธิบายฐานคิดด้านเพศภาวะและเพศวิถีในวาทกรรมเพศศึกษารอบด้านของโครงการการส่งเสริมการป้องกันเอดส์ในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา (โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ) ประการที่สอง เพื่อเผยให้เห็นฐานคิดด้านเพศภาวะและเพศวิถีของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในโครงการก้าวอย่างฯ และวาทกรรมที่กำกับแนวความคิดความเชื่อด้านเพศภาวะและเพศวิถีของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา โดยคณะผู้วิจัยต้องการนำเสนอเสียงและประสบการณ์ของกลุ่มคนดังกล่าว มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับปฏิบัติการทางวาทกรรมของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ และผลกระทบต่อแนวคิดด้านเพศภาวะและเพศวิถีในการจัดการเรียนการสอนเรื่องเพศในสถานศึกษาของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา ประการที่สาม เพื่อศึกษากระบวนการต่อรองตอบโต้ของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่มีต่อชุดความคิดความเชื่อด้านเพศภาวะและเพศวิถี ในวาทกรรมเพศศึกษารอบด้านของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องเพศภาวะ (Gender) เพศวิถี (sexuality) วาทกรรม (discourse) อำนาจ (power) อำนาจในตน (agency) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการต่อรองตอบโต้ของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาต่อระบบความคิดความเชื่อเรื่องเพศภาวะ

และเพศวิถี ที่แผ่ดวงวิญญูญกับวาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้านของโครงการ
ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ รายละเอียดต่างๆ มีดังนี้

เพศภาวะ (gender) ในบางครั้งอาจพบการใช้คำ **เพศสภาพ** **เพศ**
สถานะ **ความเป็นหญิงเป็นชาย** **มิติหญิงชาย** **บทบาทหญิงชาย** ในเอกสาร
ทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อหมายความถึง กระบวนการขัดเกลาทางสังคมและ
วัฒนธรรม เพื่อปลูกฝังระบบความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทเพศของ
บุคคล ที่เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตนับตั้งแต่วัยเด็ก เข้าสู่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัย
สูงอายุ การหล่อหลอมระบบความคิดความเชื่อดังกล่าว กระทำผ่านสถาบันของ
รัฐและองค์กรทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สถาบันการศึกษา เครือข่าย
ทางสังคมและเพื่อน ศิลปะ วรรณกรรม ดนตรี กีฬา ประเพณีและพิธีกรรม
ตลอดจนสื่อสารมวลชนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์
อินเตอร์เน็ต ฯลฯ

กระบวนการดังกล่าวได้ทำหน้าที่กำหนดกฎเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติ
แบบแผนทางสังคม และขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง ทำให้
สมาชิกในสังคมทั้งหญิงชายเรียนรู้ รับรู้ ตระหนัก ยอมรับเอาและสวมเอา
บทบาทและภาระหน้าที่ ดำเนินชีวิตตามความคาดหวังทางสังคมในฐานะที่
เป็นเพศหญิงหรือเพศชาย รวมถึงแสดงพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์สอดคล้อง
กับเพศสรีระของตนเอง เช่น การสวมใส่เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย การละเล่น
การพูดจา เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและเพศตรงข้าม บทบาทและพฤติกรรม
ดังกล่าวเกิดขึ้นจากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของ
ความเป็นชายและความเป็นหญิง (social and cultural construction of
gender) เมื่อเพศภาวะเป็นระบบความคิดความเชื่อและค่านิยมของคนในสังคม
เรื่องบทบาทความเป็นหญิงเป็นชาย ปัจจัยทางสังคม-วัฒนธรรม เศรษฐกิจ
การเมือง การศึกษา พลวัตทางสังคม และช่วงเวลาในยุคสมัย จึงมีผลต่อชุด
ความคิดความเชื่อและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไปในเรื่องความเป็นเพศ

เพศวิถี (sexuality) ในบางครั้งอาจพบการใช้คำ **วิถีเพศ** **วิถีชีวิตทาง**
เพศ **ชีวิตทางเพศ** **การใช้ชีวิตทางเพศ** **เรื่องเพศ** **เรื่องทางเพศ** **ปริณชณ**
ในเรื่องเพศ ในเอกสารและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อหมายความถึง
ค่านิยม ความคิดความเชื่อ ทศนคติ ของผู้คนในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้
ความหมายเรื่องเพศ ความรู้สึกทางเพศ ความต้องการและอารมณ์ปรารถนา
ทางเพศ ความสุขและความพึงพอใจทางเพศ พฤติกรรมการแสดงออกและ

8 | วากรรมเรื่องเพศในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่:
มุมมอง การตอบสนอง และการประยุกต์ใช้

การปฏิบัติทางเพศ การรับรู้เกี่ยวกับคู่ความสัมพันธ์ทางเพศ รสนิยมทางเพศ รวมความถึงอัตลักษณ์ทางเพศของคู่ความสัมพันธ์ทางเพศ จำนวนและอายุของ คู่ความสัมพันธ์ทางเพศ ระยะเวลาที่อยู่ในความสัมพันธ์ทางเพศ สถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมของคู่ความสัมพันธ์ การสื่อสารและการต่อรองทางเพศ ฯลฯ มิติต่างๆ ที่กล่าวมานั้น ล้วนเป็นผลของกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม และวัฒนธรรม การอบรมสั่งสอน การบอกกล่าว การเติบโตและการปฏิสัมพันธ์ กับผู้อื่น ในฐานะที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมของปัจเจกบุคคล ส่งผลให้ทั้ง หญิงและชายแสดงบทบาทและพฤติกรรมของตนเองในเรื่องเพศไปตามบทบาท ความเป็นหญิงเป็นชาย หากหญิงชายนำกฎเกณฑ์ในเรื่องเพศมาปฏิบัติอย่าง เหมาะสม สังคมก็จะมีการให้รางวัล ได้รับคำชมเชยชื่นชมยินดี และให้การ ยอมรับ ในขณะที่หากหญิงหรือชายใดละเลย มีเจตนาไม่ปฏิบัติตามกฎกติกา ทางเพศที่สังคมได้คาดหวังไว้ สังคมก็จะมีการลงโทษในหลากหลายรูปแบบที่ แตกต่างกันไป เช่น การไม่ยอมรับ การตำหนิติเตียน หรือการจำกัดโอกาส ในการเข้าถึงการพัฒนาและการบริการที่เกี่ยวข้อง

นักสตรีนิยมสายรื้อสร้างองค์ความรู้มีโนทัศน์ในเรื่องเพศวิถีว่า เพศวิถี เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล และกระบวนการ เติบโตเต็มความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคล เพศสัมพันธ์มีความสำคัญต่อ ความสัมพันธ์ของคน และเป็นแก่นแกนของเส้นหาอารมณ์ของมนุษย์ และ ยังเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับความรัก ความสุขและความพึงพอใจทางกายอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีมุมมองที่ว่า อัตลักษณ์ทางเพศวิถีไม่ได้มีสาเหตุมาจากลักษณะ ทางกายวิภาคแต่อย่างใด หากเป็นการแทรกแซงหรือผลพวงของการหล่อหลอม ชัดเกล้าทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น อัตลักษณ์ทางเพศวิถีจึงเป็นสิ่งที่ไม่ ตายตัว ไม่คงที่ เลื่อนไหล เปลี่ยนแปลงไปมา นอกจากนี้ แรงปรารถนาทางเพศ ความสนใจใคร่รู้ในเรื่องเพศและพฤติกรรมทางเพศ ล้วนแต่เป็นผลพวงทาง วัฒนธรรม กล่าวโดยสรุปคือ วัฒนธรรมทำหน้าที่กำกับและให้ความหมายของ เพศวิถีของผู้คน¹⁰

¹⁰ Taweelit, Suchada. *Approaches to Adolescent Sexuality*. PowerPoint Presentation.

วาทกรรม (Discourse) หมายถึง ระบบ เครือข่าย และกระบวนการ ในการผลิตเอกลักษณ์ ความหมาย ความคิด ความเข้าใจให้กับสังคม ในรูปแบบ ของการใช้ภาษาในการพูดและการเขียนถึง การใช้สัญลักษณ์แทน ตลอดจน กระทำ แสดงออกและปฏิบัติการในรูปแบบต่างๆ ของสถาบันและองค์การทาง สังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมดำเนินไป ในปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อันได้แก่ ขนบธรรมเนียม จารีตปฏิบัติ ความคิดความเชื่อ ระบบคุณค่าและสถาบันต่างๆ มาเป็นเครื่องมือและกลวิธีในการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ ดอกย้าและผลิตซ้ำความ หมาย กำหนดกฎเกณฑ์และความรู้ รวมไปถึงทำหน้าที่จรโลงความคิดความ เชื่อให้ดำรงอยู่ในสังคม และเป็นที่ยอมรับในวงกว้างกลายเป็น ‘วาทกรรมกระแส หลัก’ จนทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความเข้าใจ เชื่อตาม ยอมรับและเข้าใจว่าความ รู้เรื่องดังกล่าวนั้น เป็นความจริงแท้ตามธรรมชาติ ไม่ได้สถาปนาขึ้นแต่อย่างใด¹¹

การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse analysis) ตามกรอบแนวคิด ของมิเชล ฟูกูต์ (1926-1984) เป็นการวิเคราะห์เพื่อเปิดเผยให้เห็นถึง กระบวนการสถาปนาความคิดความเชื่อบางอย่างให้กลายเป็น “ความรู้ความ จริง” ที่จริงแท้แน่นอน อุดมการณ์เบื้องหลังของผู้ประกอบสร้างความคิดความ เชื่อ ตลอดจนชี้ให้เห็นโครงสร้างวิธีคิดของสังคมและโครงข่ายอำนาจของผู้ผลิต ความคิดความเชื่อและความรู้ ในการกระทำให้ความคิดความเชื่อเหล่านั้นถูกรับรู้และกลายเป็นชุดความรู้ความจริงกระแสหลักที่ผู้คนในสังคมเชื่อถือสืบ ต่อกันมา ทศนะของฟูกูต์มองเห็นว่าทุกสิ่งล้วนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ซึ่งไม่ ได้มีความลงตัวชัดเจนและหยุดนิ่งไม่เคลื่อนไหว หากหน่วยทางสังคมเหล่านั้น โยงใยสัมพันธ์กันภายใต้ระบอบโครงสร้างอำนาจ มีการตอบโต้ช่วงชิงอำนาจใน การชี้นำทางความคิดและที่ทางในสังคมอยู่ตลอดเวลา เมื่อหน่วยหนึ่งในสังคมมี การขับเคลื่อนการนำทางความคิดความเชื่อ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก็จะปรากฏ ขึ้นให้เห็นอย่างชัดเจน เพื่อแย่งชิงอำนาจนำในการสร้างความคิดความเชื่อจาก กันและกัน¹²

¹¹ ปราบดา ประภาศิริ. *เสียงเงียบของแม่ผู้ติดเชื่อเอชไอวี: อำนาจ การต่อรอง และการขัดขืน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สตรีศึกษา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

¹² กฤตยา อาชวนิจกุล และกนกวรรณ ธีรารวรรณ. *วิเคราะห์วิธีคิดวิทยาในงานวิจัยเรื่องเพศภาวะและ เพศวิถีกับเอดส์ศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส, 2550.

อำนาจ (power) ในทัศนะของมิเชล ฟูโกต์ ซึ่งเป็นผู้สร้างนิยามความหมายใหม่ ได้ชี้ให้เห็นรูปแบบใหม่ของอำนาจที่ปรากฏให้เห็นอยู่ตลอดเวลาในสังคม จากเดิมที่ทรัพยากร เช่น สินค้า ทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล ชนชั้น หรือความสัมพันธ์ทางสังคมถูกอธิบายว่าเป็นอำนาจ มาสู่นิยามความหมายใหม่ที่ว่า “*ความรู้ (power) และความจริง (knowledge)*” ก็มีฐานะเป็นอำนาจในอีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน ฟูโกต์ได้ขยายความให้เห็นว่าอำนาจ (power) กับความรู้ (knowledge) มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์และพึ่งพิงกันอย่างแนบแน่น ซึ่งปรากฏให้เห็นในลักษณะของการสร้างความสามารถและกิจกรรมรูปแบบใหม่ๆ ให้กับปัจเจกบุคคล เป็นร่างกายที่เชื่อและอยู่ในอิวาท (docile bodies) ซึ่งถูกสร้างขึ้นมาโดยการสร้างวินัยในชีวิตประจำวัน หรือปฏิบัติการเรื่องเพศที่ถูกทำให้เป็นเรื่องปกติ รวมถึงอัตลักษณ์ที่ถูกผลิตโดยผ่านวาทกรรมใหม่ๆ ในเรื่องเพศล้วนแสดงให้เห็นผลที่เกิดจากการใช้อำนาจ

ฟูโกต์ให้เหตุผลในงานเขียนชื่อ The History of Sexuality (1984) ว่า รัฐบาลได้ตระหนักว่าตนกำลังเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาอัตราการเกิดและอัตราการตาย ความยืนยาวของชีวิต สุขภาพ การเจ็บป่วย อาหารและที่อยู่อาศัย ดังนั้น ในศตวรรษที่ 18 ปริมาณเรื่องเพศ (Sexuality) ได้กลายมาเป็นจุดเน้นของวาทกรรมอย่างเข้มข้น ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายที่จัดระเบียบควบคุมและจัดการเรื่องเพศ โดยการสร้างนิยามของ “ความปกติของเรื่องเพศ” นับจากต้นศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้มีการพูดและการเขียนมากมายเกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยพยายามที่จะกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนและเป็นปกติของการตอบสนองทางเพศ และประเภทของอัตลักษณ์ทางเพศ (sexual identities) ที่ได้รับอนุญาตและเป็นไปได้ภายในบริบททางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะ อำนาจที่กระทำต่อร่างกาย เปิดโอกาสความเป็นไปได้ให้กับการนำไปใช้ในการควบคุมและการกดบังคับ มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของการปิดกั้น การห้ามและการปฏิเสธ การก่อตัวและการคลี่คลายของวิชาชีพ อย่างเช่น การบำบัดอาการป่วยทางจิต วิชาแพทย์ งานสังคมสงเคราะห์ รวมถึงวิชาการต่างๆ เช่น สังคมวิทยา อาชญาวิทยา “มีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการ และการแพร่กระจายเทคนิคใหม่ๆ ของอำนาจ”

ในมุมมองของฟูโกต์ อำนาจสมัยใหม่ไม่ได้ปฏิบัติการโดยผ่านการบังคับหรือการจำกัดความสามารถและกิจกรรมที่มีอยู่ แต่โดยผ่านการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ๆ ความรู้และปฏิบัติการนี้ ในแง่นี้ เห็นได้ว่าความรู้ในรูปแบบวาทกรรม (Discursive knowledge) มีลักษณะของการปฏิบัติในแง่ผลกระทบ (ดังนั้นจึง

เรียกควบคู่กันไปว่าวาทกรรม/ปฏิบัติการ) วาทกรรมในลักษณะนี้ปรากฏให้เห็นไม่เพียงแต่ในตัวบทที่เป็นงานเขียนเท่านั้น แต่ยังปรากฏให้เห็นในปฏิบัติการของสถาบันและองค์กรด้วย

ฟูโกต์เผยให้เห็นว่า อำนาจเป็นสนามของความสัมพันธ์ที่หลากหลาย และเคลื่อนตัวตลอดเวลา โดยที่การครอบงำก็เปลี่ยนรูปตลอดเวลาด้วย ดังนั้น อำนาจในความคิดของฟูโกต์จึงเป็นเครือข่ายของพันธมิตรที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อำนาจกระจัดกระจายอยู่ทุกหนทุกแห่ง ควบคุมไปกับการต่อต้าน และเป็นไปไม่ได้ที่จะก้าวออกมาให้หลุดพ้นจากเครือข่ายของอำนาจ หรือเคลื่อนตัวให้หลุดออกมาจาก “สนามของพลัง” กล่าวโดยสรุป “อำนาจมีลักษณะเป็นเครือข่าย มันมีสายใยถักทอไปทั่วทุกหนทุกแห่ง เช่นเดียวกับการต่อต้าน (resistance) และเพิ่มความจำเป็นในการสร้างวินัยและการกดบังคับ กล่าวคือ อำนาจเป็นปรากฏการณ์ที่แปรผัน ดำรงอยู่ในสถานการณ์ทางสังคมและตำแหน่งแห่งที่ที่หลากหลาย เทคโนโลยีใหม่ๆ ของอำนาจได้ปรากฏตัวขึ้นมาจุดต่างๆ มากมายในสังคมและไม่ได้มีตำแหน่งแห่งที่อยู่ในรัฐ ดังนั้น การวิเคราะห์แนววิพากษ์จะต้องให้ความสนใจไปที่ชุดปฏิบัติการที่มีลักษณะเฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของอำนาจและการครอบงำที่มีลักษณะเฉพาะด้วย ดังนั้น การมองเห็น “เทคโนโลยีของอำนาจ” และรูปแบบต่างๆ ของการต่อต้าน ว่ามีลักษณะเฉพาะ และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นการวิเคราะห์คุณลักษณะที่หลากหลาย และกระจายตัวของอำนาจของฟูโกต์นั่นเอง¹³

อำนาจในตน (Agency) หรือ “ศักยภาพในตน” ในทัศนะของฟูโกต์ ปัจจุบันบุคคลถูกมองว่าเป็นผู้กระทำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถเอาชนะข้อจำกัดที่ถูกสังคมกำหนด และสามารถบรรลุถึงซึ่งการเป็นนายเหนือตัวเอง (self mastery) จึงมีความสอดคล้องเป็นเอกภาพในตัวเอง สามารถตระหนักรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถควบคุมตนเองได้อย่างเต็มที่ ปัจจุบันบุคคลจึงเป็นศูนย์กลางที่มีเอกภาพ ซึ่งสามารถมีประสบการณ์และเข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโลกทางสังคมในฐานะทั้ง “ผู้กระทำ (Agency/ Agent) ที่มีความสมบูรณ์และมีเหตุผล”¹⁴ ดังนั้น อำนาจในตน หมายความว่าถึง อำนาจในการ

¹³ เชษฐา พวงหัตถ์, *Structure- Agency: โครงสร้าง-ผู้กระทำ*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546. หน้า 74-87.

¹⁴ เชษฐา พวงหัตถ์, เรื่องเดียวกัน. หน้า 53-54.

เปลี่ยนแปลงของปัจเจกบุคคล ซึ่งก่อตัวมาจากประสบการณ์ การรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด ความพยายาม ความเข้าใจ ปรากฏการณ์ และการแสดงออกของสำนึกและความตื่นตัว พฤติกรรมและการกระทำที่หลากหลาย โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะทำความเข้าใจ ให้ความหมาย ตีความ เจาะจาะต่อรอง ทำทนาย ต่อด้านดัดแปลง หาหนทางผสมผสาน ปรับเปลี่ยนเรียนรู้ และเลือกรับเอากฎกติกาทางสังคมและแนวทางการปฏิบัติบางอย่างของสังคม มาใช้ให้เหมาะสมกับเงื่อนไขกับบริบทชีวิตและบริบทเฉพาะทางสังคม-วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมของตนเอง อาจกล่าวได้ว่า “อำนาจในตน” เป็นผลพวงของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีรูปแบบและมีลักษณะสลับซับซ้อนมากขึ้น รูปแบบและลักษณะของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าว อาจก่อตัวขึ้นมาทั้งในลักษณะของการเผชิญหน้า เป็นความขัดแย้งไม่ลงรอยกันระหว่างอุดมการณ์ของสังคมกระแสหลัก กับชุดความคิดความเชื่อของปัจเจกบุคคลที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด และเป็นการต่อต้านขัดขืนกับอำนาจของการครอบงำทางความคิด ให้ความหมาย ความเข้าใจและอุดมการณ์ต่างๆ

2 แนวทางเรียนรู้ร่วม และพิเคราะห์แนวคิด “เพศศึกษารอบด้าน”

วิธีวิทยา

เป็นการศึกษาที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสตรีนิยม และการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม ที่อ้างอิงแนวคิดเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ตลอดกระบวนการศึกษาจะให้ความสำคัญและมีความละเอียดอ่อนต่อมิติเพศภาวะ (Gender sensitivity) และบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ นโยบายที่เฉพาะเจาะจง (Specific Contexts) ของสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินโครงการก้าวต่างๆ

วิธีการเก็บข้อมูล

คณะผู้วิจัยตระหนักเป็นอย่างดีถึงการใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลที่มีความหลากหลาย เพื่อใช้รวบรวมชุดประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์การสอน

รวมทั้งความรู้ของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา และคณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ (Coach) ในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดลำพูนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อเรียนรู้ระบบความคิดความหมายเรื่องเพศ ซึ่งเปรียบเสมือนพี่เลี้ยงที่คอยกำหนดกฎเกณฑ์ให้ครูผู้สอนปฏิบัติตามหรือคำนึงถึง เมื่อจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาให้กับผู้เรียนได้อย่างลุ่มลึกที่สุด จึงนำการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) และการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) 1) เนื้อหาสาระของเอกสาร คู่มือฝึกอบรม และสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาของโครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ” อาทิเช่น แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครู และผู้ปฏิบัติงานเพศศึกษาสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา คู่มือฝึกอบรมผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาสำหรับช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) แนวทางการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านในสถานศึกษา สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 2) เรื่องเล่าที่ได้มาจากการพูดคุยเชิงลึก (In-depth Interviews) การสัมภาษณ์อัตชีวประวัติ การพูดคุยกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory observation) การรับฟังเรื่องเล่าอย่างใส่ใจ (Deep listening) การร่วมแบ่งปัน (Intersubjectivity) การจดบันทึกสนาม (Field notes) และการไตร่ตรองและย้อนทบทวน (Reflexivity) จึงเป็นตัวแปรสำคัญในตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบและวิเคราะห์วิถีคิดของผู้วิจัย รวมถึงเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างคณะผู้วิจัย ครูผู้สอนและทีมหนุนเสริมวิชาการ ผู้เรียนและกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยเล็งเห็นความจำเป็น และความสำคัญของกระบวนการทำความเข้าใจร่วมเกี่ยวกับวัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษา ประเด็นคำถามหลักในการวิจัย ชุดเครื่องมือในการศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ ขอบเขตข้อมูลในการร่วมแบ่งปัน ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล องค์ประกอบของคณะผู้วิจัย และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา ตลอดจนกระบวนการให้ความยินยอมพร้อมใจ (Informed Consent) ในการบันทึกเสียง การพูดคุย การปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลหรือยกเลิกการนำข้อมูลที่ได้ร่วมแบ่งปันกับผู้วิจัยไปดำเนินการในลำดับต่อไป

การเรียนรู้ความคิดและประสบการณ์ชีวิตของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา และคณะทำงานหนุนเสริมวิชาการในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่

เกิดขึ้นในโรงเรียน สถานที่ทำงานหรือสำนักงานที่ผู้ร่วมแบ่งปันเป็นผู้ตัดสินใจเลือกตามความสะดวก ความเป็นส่วนตัว เจ็บและไม่มีคนพลุกพล่าน เช่น ห้องประชุมในสำนักงาน ห้องส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ห้องพักรู ห้องทำงานฝ่ายบริหาร ห้องสมุด ห้องกิจกรรม ห้องแนะแนว ห้องรับรองแขก แม้กระทั่งพื้นที่ในบริเวณโรงเรียนหรือสำนักงาน เช่น โต๊ะหินอ่อนใต้ร่มไม้ เป็นต้น ด้วยพื้นที่ในการพูดคุยเรียนรู้อยู่ในปริบทของการทำงาน ผู้วิจัยสามารถสังเกตการณ์บริบททางสังคม-วัฒนธรรม บรรยากาศและสภาพแวดล้อม รูปแบบปฏิสัมพันธ์ พฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และได้รับรู้ข้อมูลบางแง่มุมและข้อเท็จจริงบางอย่างที่เกิดขึ้น ณ เวลา ซึ่งผู้วิจัยอาจจะไม่ได้มีโอกาสได้ยินเรื่องเล่าเหล่านั้นจากปากของผู้เกี่ยวข้อง หากมีได้ร่วมอยู่ในสถานการณ์/เหตุการณ์

การรับรู้ต่อชุมชน/ผู้ที่ถูกศึกษา ซึ่งหมายถึงผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาคณะทำงานหนุนเสริมวิชาการในสองจังหวัดผู้เรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้วยมุมมองใหม่ในฐานะ “ผู้ร่วมแบ่งปัน (Research participants)” จะช่วยกระตุ้นเตือนให้ผู้วิจัยมีความละเอียดอ่อน และตระหนักถึงการจัดปรับและลดทอนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมแบ่งปัน ที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างกระบวนการศึกษาเรียนรู้วิถีคิดและประสบการณ์ชีวิต ทั้งยังจะช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการวิจัยที่ร่วมแบ่งปัน (Intersubjectivity) ซึ่งเป็นวิถีวิทยาเชิงสตรีนิยมอันเป็นตัวจักรสำคัญ ให้การถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านเรื่องเล่าในชีวิตและการทำงานของเขาเหล่านั้น ถูกถ่ายทอดออกมาอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด ด้วยภาษาของเขาเหล่านั้นเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าระบบความคิดความเชื่อความหมายเรื่องเพศ ทั้งที่เป็นกระแสหลักในสังคมและเป็นกระแสทางเลือก ซึ่งถ่ายทอดผ่านปฏิบัติการของโครงการก้าวอย่างเข้าใจนั้น ถูกผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาและทีมหนุนเสริมวิชาการ ในฐานะปัจเจกบุคคลและฐานะสถาบันทางสังคมนั้นกระทำการเช่นไร ทั้งในปริบทของงานและชีวิตส่วนตัว ในอันที่จะ “เลือกรับ ต่อรอง ได้แย้งหรือขัดขืน” ต่อบริบทความคิดความหมายเรื่องเพศต่างๆ เหล่านั้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้รื้อถอนภาพตัวแทนของนักวิจัย ซึ่งทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการพูดคุยเพียงเพราะต้องการเข้าถึงข้อมูลเท่านั้น แต่ประกอบสร้างอัตลักษณ์ใหม่ในฐานะผู้ร่วมเรียนรู้ การวิจัยได้ประยุกต์แนวทางการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณนาที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการเกาะติดชุมชนและใช้เวลาอยู่ในพื้นที่/ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความไว้วางใจที่มีต่อกันและกัน เพศสรีระที่

เหมือนหรือแตกต่างเป็นปัจจัยเสริมหรือข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลและได้รู้จักตัวตนและชีวิตทางสังคมของผู้ร่วมแบ่งปัน เช่น ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่มทมนุเสริมวิชาการ และผู้วิจัยส่วนใหญ่มีเพศสรีระที่เป็นหญิง จึงทำให้เกิดความไว้วางใจและสะดวกใจที่จะถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงในฐานะคนใน ในขณะที่ผู้วิจัยพบว่า การร่วมแบ่งปันกับครูผู้สอนเพศศึกษาและทีมทมนุเสริมวิชาการที่มีเพศสรีระเป็นชายนั้นมิได้เป็นไปอย่างราบรื่นเท่าไรนัก ทั้งนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลและประสบการณ์ชีวิตในบางจังหวัดที่ผู้วิจัยมีอัตลักษณ์ร่วมทางสังคม เช่น เป็นคนภูมิภาคเดียวกัน พูดภาษาท้องถิ่นเหมือนกัน มีภูมิหลังทางสังคมและวิถีชีวิตใกล้เคียงกัน จะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ชีวิตที่ลึกซึ้งกว่า

ผู้ร่วมแบ่งปันข้อมูล ความรู้และประสบการณ์

การลงเก็บข้อมูลในระดับทีมทมนุเสริมวิชาการจากส่วนกลาง คณะผู้วิจัยได้พูดคุยเชิงลึกเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบขององค์กรแพธที่รับผิดชอบในโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ 2 คน เป็นเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 32-38 ปี, และทีมทมนุเสริมในพื้นที่ จังหวัดในภาคตะวันตกที่เป็นหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ 2 คน เป็นชาย 1 คน ตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการองค์กร คนที่ 2 เป็นหญิง ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบขององค์กร อายุระหว่าง 30-45 ปี

สำหรับการดำเนินโครงการการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในสถานศึกษาในพื้นที่ภาคกลาง คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในโรงเรียนกลางพิทยา (ชื่อสมมติ) คณะผู้วิจัยได้พูดคุยเชิงลึกกับผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ครูเพศชาย 1 คน ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานโครงการก้าวอย่างของโรงเรียน บทบาทหน้าที่ในโรงเรียนดำรงตำแหน่งครูหัวหน้าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ครูผู้สอนกลุ่มสาระวิชาภาษาไทย อายุ 45 ปี และครูสอนเพศศึกษาเพศหญิง 8 คน บทบาทเป็นครูฝ่ายปกครอง ฝ่ายแนะแนว ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายงานอนามัย สุขศึกษา วิทยาศาสตร์ สังคม ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ อายุระหว่าง 43-53 ปี, ผู้เรียนที่ร่วมแบ่งปันข้อมูลในการสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 8 กลุ่ม แยกเป็นเพศหญิง เพศชายอย่างละ 4 กลุ่ม ประกอบไปด้วยผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีอายุระหว่าง 13-17 ปี

สำหรับการดำเนินโครงการการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในโรงเรียนเหนือวิทยา (ชื่อสมมติ) คณะผู้วิจัย

ได้พูดคุยเชิงลึกกับทีมหนุนเสริมวิชาการในพื้นที่ภาคเหนือ 5 คน ประกอบด้วย เพศชาย 2 คน บทบาทคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คน ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานในฝ่ายวิชาการของโครงการก้าวอย่างของภาคเหนือ และดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ 1 คน อายุระหว่าง 43-48 ปี เพศหญิง 3 คน ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คน อาจารย์ฝ่ายวิชาการในระดับมหาวิทยาลัย 1 คน และศึกษานิเทศก์ 1 คน อายุระหว่าง 45-55 ปี ในระดับการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในโรงเรียนคณะผู้วิจัยได้พูดคุยเชิงลึกกับผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา จำนวน 9 คน เพศชาย 2 คน บทบาทเป็นอาจารย์ฝ่ายปกครอง และครูผู้สอนในกลุ่มวิชาสาระคณิตศาสตร์ อายุระหว่าง 45-50 ปี และครูสอนเพศศึกษาเพศหญิง 7 คน รับผิดชอบภาระหน้าที่เป็นครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง และครูผู้สอนในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษและสุขศึกษา อายุระหว่าง 45-50 ปี ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นชาย อายุ 54 ปี และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ เพศหญิง อายุ 55 ปี ซึ่งเป็นผู้ประสานงานของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจในโรงเรียน

อัตลักษณ์ทางสังคม: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมแบ่งปัน

มิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมแบ่งปันต่างถูกต่อรองในระดับที่ต่างกันไปตามแต่กาลและเทศะ เช่น ความแตกต่างด้านอายุระหว่างผู้ร่วมแบ่งปันและผู้วิจัย เช่น ผู้ร่วมแบ่งปันมีวิสัยทัศน์และคุณวุฒิที่สูงกว่าผู้วิจัยบางคน ผู้วิจัยมีอายุระหว่าง 25-38 ปี ประกอบกับประเพณีวัฒนธรรมเดิมของไทยที่ผู้น้อยต้องแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโสกว่า บทบาทและสถานะทางสังคมภายใต้ नियามของความเป็นครู/อาจารย์ที่มาพร้อมกับภาพตัวแทนทางสังคมการเป็น “ผู้ให้ความรู้” การขาดอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมในฐานะคนทำงานจากภาครัฐ ความเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่สามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้ร่วมแบ่งปัน ความรู้สึกถึงการเป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพ เช่น การเป็นนักการศึกษา นักวิชาการ นักวิชาการสาธารณสุข นักพัฒนาจากองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ ความเป็นคนจากภูมิภาคเดียวกัน สถานภาพความเป็นคนโสดหรือคนที่มีครอบครัวและมีบุตรแล้ว ส่งผลกระทบโดยตรงต่อลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ สัมพันธภาพ ความไว้วางใจ และระดับความลุ่มลึกของข้อมูลและประสบการณ์ชีวิตที่ได้ถูกถ่ายทอดและแบ่งปัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

องค์ประกอบของคณะผู้วิจัย & ภูมิหลังทางสังคม-วัฒนธรรม

ด้วยความเป็นนักวิจัยหน้าใหม่และเป็นนักวิจัยจากชุมชน มีเสียงสะท้อนและความเป็นกังวลใจเรื่องทักษะในการวิจัย ศักยภาพในการคิดและวิเคราะห์วิธีการตั้งคำถามเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบวิธีคิดในการศึกษา นอกจากนี้ การที่ผู้วิจัยเป็นผู้จัดกระบวนการการเรียนรู้เรื่องเอตส์และเพศวิถี เป็นผู้แทนจากชุมชนที่เคยได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างรอบด้านที่จัดโดยองค์การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสาธารณสุข (PATH) ซึ่งเป็นหน่วยงานประสานและหนุนเสริมวิชาการโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ วิธีคิดเรื่องเพศของผู้วิจัยถูกมองว่า อาจจะถูกครอบงำหรือได้รับอิทธิพลจากกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศดังกล่าว และผู้วิจัยอาจจะขาดมุมมองเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ต่อหลักสูตรและวิธีจัดการเรียนรู้เรื่องเพศอย่างรอบด้านในแบบก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

ความเป็นนักวิจัยหน้าใหม่ในทางกลับกันได้ส่งเสริมทัศนคติเชิงบวก คุณลักษณะที่พร้อมจะรับฟัง พร้อมเรียนรู้ประสบการณ์กับผู้ร่วมแบ่งปันโดยไม่ตัดสินว่าผิดหรือถูก เสาะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากการศึกษางานวิจัยที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมถึงความรู้เชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประยุกต์แนวคิดเชิงสตรีนิยมหลังโครงสร้างและมิติเพศภาวะและเพศวิถี ทั้งยังร่วมกันจัดประชุมเชิงปฏิบัติการหลายครั้ง เพื่อเสริมเติมมุมมองเชิงทฤษฎีและวิธีพินิจเชิงวิพากษ์ นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยมีความเชื่อว่า “เรื่องเพศเป็นการประกอบสร้างทางสังคม-วัฒนธรรม ซึ่งกฎกติกาเรื่องเพศกระแสหลัก ได้กำหนดวิธีปฏิบัติเรื่องเพศที่คับแคบไว้ให้กับผู้คนในสังคม”

จุดยืนของคณะผู้วิจัย

คณะผู้วิจัยมีความสนใจและมีเจตนาที่มุ่งที่จะนำเสนอชุดความรู้ความจริงเรื่องเพศ ในมุมมองที่รอบด้านในมิติเชิงบวก เช่น เรื่องเพศมีความเป็นองค์รวมที่ครอบคลุมถึงระบบความคิดความหมาย พฤติกรรม/การปฏิบัติ ความสุข และแรงปรารถนาทางเพศ การสื่อสารและการต่อรองทางเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ เป็นวงจรการเรียนรู้เรื่องเพศตลอดชีวิต มิใช่เพียงมิติของโรคและการกระทำทางเพศเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยตัวตนทางเพศของผู้วิจัยความเป็นคนรักเพศเดียวกัน (ชายรักชาย หญิงรักหญิง คนรักสองเพศ ฯลฯ) ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ฐานคิด และระดับของการยอมรับและทัศนคติที่เปิด

กว้างต่อคนรักเพศเดียวกัน เพื่อหลีกเลี่ยงบรรยากาศที่ไม่เป็นมิตรและความกังวลใจของผู้ร่วมแบ่งปันที่มีต่อผู้วิจัย อย่างไรก็ตาม ในการเสริมสร้างพลังอำนาจในตน และหรือสร้างมายาคติที่มีต่อคนรักเพศเดียวกันของผู้ร่วมแบ่งปัน ผู้วิจัยใช้คำถามและกระบวนการปรึกษากระตุ้นให้ผู้ร่วมแบ่งปันได้ย้อนทวน ตรวจสอบ ท้าทายวิธีคิดเรื่องเพศ และค้นหาคำตอบในเรื่องนั้นด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ นำแนวทางการมีส่วนร่วม (participatory approach) ตลอดกระบวนการวิจัยมาเป็นปรัชญาในการวิจัย โดยสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทางไปจนถึงปลายทางของกระบวนการวิจัย กล่าวคือ การตั้งคำถามในการวิจัย วิธีวิทยาในการวิจัย ความเป็นไปได้และความเหมาะสมกับบริบทสังคม-วัฒนธรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและประสบการณ์ด้วยวิธีการดังกล่าว เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษา วิธีการสัมภาษณ์และการเข้าถึงข้อมูล การรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากคณะทำงานบริหารโครงการก้าวอย่างองอาจ เข้าใจ จากองค์กรเทคโนโลยีเพื่อการสาธารณสุข (PATH) การประเมินจุดแข็งและข้อจำกัดของคณะผู้วิจัย เพื่อนำมาเสริมสร้างทักษะในการวิจัยและเพิ่มเติมมุมมองเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ของผู้วิจัย

หลังจากการพูดคุยทุกครั้งเสร็จสิ้นลง คณะผู้วิจัยจะร่วมแบ่งปันเกี่ยวกับรายละเอียดที่ได้จากการพูดคุย รวมถึงประเด็นสำคัญเรื่องเพศที่เห็นผ่านการนำเสนอมุมมองและประสบการณ์ของผู้ร่วมแบ่งปัน สะท้อนบรรยากาศการพูดคุยท่าทีของผู้ร่วมแบ่งปัน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการพูดคุย อารมณ์ความรู้สึกของผู้วิจัยต่อการพูดคุยในครั้งนั้นๆ รวมทั้งตั้งข้อสังเกตและวิเคราะห์ระบบความคิดความเชื่อและความหมายในเรื่องเพศ ภาพตัวแทนทางเพศ กระบวนการต่อรองและวาทกรรมที่เคลือบแฝงมากับเรื่องราวที่ถูกถ่ายทอด

คณะผู้วิจัยจัดบันทึกรายละเอียดของประสบการณ์สนามโดยละเอียดตีความข้อมูลจากบทถอดเทปสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ตั้งข้อสังเกต วิเคราะห์เรื่องราวที่ถูกบอกเล่าโดยผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ ผู้เรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง มองหาช่องว่างและข้อมูลที่หล่นหาย เขียนรายงานการวิเคราะห์รายกรณี โดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดในการศึกษาด้วยมุมมองสตรีนิยมหลังโครงสร้าง ขบคิด ตรวจสอบ ตั้งคำถามและถกเถียงกับข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มา รวมถึงพินิจตรึงตรองวิธีคิดของผู้วิจัยเองด้วย หลังจากนั้นจะนำรายงานการวิเคราะห์มาสร้างการเรียนรู้และอภิปรายร่วมกันในการประชุมประจำเดือนของคณะผู้วิจัย และรวบรวมข้อเสนอแนะ/ข้อสังเกตเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเก็บข้อมูลและเรียนรู้ประสบการณ์ในการพูดคุยครั้งต่อไป

จริยธรรมในการวิจัย

ผู้วิจัยซึ่งเก็บข้อมูลภาคสนามจำนวนสามในสี่คนของคณะผู้วิจัย มี
อัตลักษณ์ทางสังคมเป็นคนที่ทำงานมีตีเพศภาวะและเพศวิถีในเครือข่ายและ
องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ คนทำงานด้านพัฒนาศักยภาพและการมี
ส่วนร่วมของเยาวชน อาสาสมัครเยาวชนในการทำงานด้านการป้องกันเอชไอวี/
เอดส์ นักบรรณคดีสิทธิมนุษยชนด้านเอดส์ และมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมเสนอ
แนะข้อคิดเห็นของภาคประชาสังคมต่อร่างพระราชบัญญัติจริยธรรมการวิจัย
ในมนุษย์ พ.ศ.2550 ซึ่งพัฒนาโดยกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวง
สาธารณสุข ดังนั้นความตระหนักและการคำนึงถึงมิติสิทธิมนุษยชนของผู้ร่วม
แบ่งปันในหลายๆ ด้าน อาทิเช่น ความเป็นส่วนตัว (Privacy) การเก็บรักษา
ความลับ (Confidentiality) กระบวนการให้ความยินยอมพร้อมใจ (Informed
Consent) การเข้าถึงข้อมูล (Debriefing) และผลประโยชน์คาดว่าจะได้รับ
(Benefits and Reciprocity) จึงเป็นปรัชญาและแนวทางสำคัญในการดำเนิน
การวิจัย เพื่อหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิทั้งโดยเจตนาและมีได้เจตนาใน
กระบวนการวิจัย เพื่อย้ำเตือนการปฏิบัติต่อกันและการเคารพในสิทธิมนุษยชน
ของกันและกัน

ความเป็นส่วนตัวและการเก็บรักษาความลับ (Privacy and Confidentiality)

ความเป็นส่วนตัวและการได้รับการรักษาความลับ เป็นสิทธิมนุษยชนที่
ทุกคนพึงมีพึงได้ ผู้วิจัยได้ละเอียดอ่อนและใส่ใจในรายละเอียดทุกขั้นตอนตลอด
กระบวนการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลและประสบการณ์
ชีวิต เพื่อระมัดระวังมิให้การนัดหมายวันเวลาและสถานที่ในการพูดคุยเรียนรู้
ประสบการณ์ ตลอดจนการซักถาม ไม่เป็นการก้าวล่วงและละเมิดความเป็นส่วนตัว
 และมีศูนย์กลางอยู่ที่ความต้องการและความสะดวกสบายใจของผู้ร่วม
แบ่งปัน นอกจากนี้ แนวคำถามที่ใช้ในการพูดคุยเรียนรู้ประสบการณ์ ผู้วิจัย
ตระหนักถึงข้อจำกัดของภาษา อำนาจของภาษา และภาพตัวแทนของวิถีคิด
ผ่านการใช้ภาษา ฉะนั้นผู้วิจัยได้พยายามอย่างดีที่สุด เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ภาษา
ที่แฝงด้วยอคติทางเพศและทัศนคติเชิงลบในเรื่องเพศ พยายามใช้คำที่เป็นกลาง
ในการพูดคุย ในกรณีที่ไม่มีคำศัพท์เฉพาะที่เหมาะสมในภาษาไทย ผู้วิจัยก็อธิบาย
ความ แทนที่จะนำคำที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในสังคมแต่เคลือบด้วยอคติมาใช้

ข้อมูลส่วนบุคคลไม่ว่าจะในมิติใดก็แล้วแต่ที่ครูผู้สอน คณะทำงานหนุน
เสริมวิชาการ ผู้เรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ร่วมแบ่งปันกับคณะผู้วิจัย ถือเป็น

ความลับระหว่างผู้ร่วมแบ่งปันและผู้วิจัย ความคิดเห็นของผู้ร่วมแบ่งปันต่อเนื้อหาและการนำเสนอเรื่องราวของผู้ร่วมแบ่งปันต้องได้รับการผนวกเข้ามานามของผู้ร่วมแบ่งปันก็เป็นนามสมมติ และเทพันท์ก็เสียงของการพูดคุยเชิงลึกแต่ละครั้งจะถูกทำลายเมื่อการวิจัยสิ้นสุดลง ชื่อของผู้ร่วมแบ่งปันและชื่อของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องและปรากฏในรายงานการวิจัยนี้เป็นชื่อสมมติ

การให้ความยินยอมพร้อมใจ (Informed Consent)

จากประสบการณ์ในการทำงานวิจัยร่วมกับชุมชน คณะผู้วิจัยมีจุดยืนและแนวคิดที่ว่า การให้ความยินยอมพร้อมใจ (Informed Consent) เป็น “กระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continued Process)” ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงยึดแนวทางการให้ความยินยอมพร้อมใจด้วยวาจา แทนที่จะนำแบบฟอร์มการให้ความยินยอมที่เป็นลายลักษณ์อักษรมาใช้ เพื่อหลีกเลี่ยงการรับรู้ของผู้ร่วมแบ่งปันและบรรยากาศของการศึกษาวิจัย ที่ตกอยู่ภายใต้แบบแผนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะของ “ผู้ทำการล้วงลึกข้อมูล” และ “ผู้ให้ข้อมูล” หากแต่เป็นการร่วมแบ่งปันของเจ้าของความรู้และประสบการณ์ในแบบสองทาง และเพื่อลดแรงกดดันด้านความรู้สึกผิดของผู้ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ที่จำเป็นต้องแบ่งปันข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ถ้าตนรู้สึกไม่สะดวกใจ

อย่างไรก็ตาม การอธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมประสบการณ์จากคณะผู้สอนเพศศึกษา คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ ผู้เรียน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง การเก็บรักษาความลับ ผลประโยชน์ร่วมในฐานะเจ้าของความรู้ความจริง การเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนสอบถามระหว่างกระบวนการวิจัย ได้เผยให้เห็นทัศนคติของผู้วิจัยด้านความเป็นส่วนตัว ทัศนคติและความเคารพในสิทธิมนุษยชนของผู้ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

การบ่งบอกถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Debriefing)

ตลอดกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและเรียนรู้ประสบการณ์นั้น ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ ผู้เรียน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องได้รับทราบรายละเอียดโดยตรงไปตรงมาเกี่ยวกับการวิจัย เช่น วัตถุประสงค์ในการศึกษา แรงจูงใจและเป้าหมายในการดำเนินการวิจัย คำถามสำคัญของการวิจัย เครื่องมือในการเก็บรวบรวมชุดประสบการณ์ แนว

คำถามในการพูดคุยเชิงลึก ระยะเวลาในการพูดคุยเชิงลึก เพื่อเรียนรู้วิธีคิดและประสบการณ์ ผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากกระบวนการร่วมแบ่งปันและเรียนรู้แนวคิด ผ่านการย้อนทวนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตามบริบททางสังคม-วัฒนธรรมและนโยบายของแต่ละสถานศึกษา และจากกระบวนการประกอบสร้างคำอธิบายและชุดความรู้ความจริงเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพศศึกษาในสถานศึกษา

คณะผู้วิจัยได้ชี้ชัดว่า การศึกษาครั้งนี้มิได้เป็นการวิจัยประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแต่อย่างใด หากแต่มุ่งเน้นศึกษาถึง “ผลสะท้อนเชิงแนวคิด” ของการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาภายใต้แนวคิดเพศศึกษาอย่างรอบด้านของโครงการก้าวอย่างเข้าใจ และกลวิธีในการต่อรอง เลือกปรับโต้แย้ง และขัดขืนต่อวิธีคิดเรื่องเพศของครูผู้สอนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ประเด็นคำถามที่ชี้ชวนให้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการและบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ได้วิเคราะห์ระบบความคิดความเชื่อเรื่องเพศของตน ผ่านการทบทวนเหตุการณ์หรือเรื่องราวของชีวิตทางสังคมและในโลกของการทำงาน อาจกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกหรือนำมาซึ่งความรู้สึกต่อต้านและขัดแย้งด้านแนวคิด อย่างไรก็ดี คณะผู้วิจัยได้ระมัดระวังอย่างยิ่งที่สุดเพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าว และได้พยายามอธิบายถึงเจตนาารมณ์ในการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และการร่วมแบ่งปันประสบการณ์

วาระโยชน์ การแลกเปลี่ยนและแบ่งปัน (Benefits and Reciprocity)

ผู้วิจัยได้แถลงถึงผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของคณะผู้วิจัย โครงการก้าวอย่างเข้าใจ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในแง่ของการได้มาซึ่งชุดความรู้ความจริงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในสถานศึกษา คณะผู้วิจัยพึงระลึกเสมอว่า การวิจัยเชิงสตรีนิยมนั้น ศูนย์กลางของการวิจัยคือ ผู้ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ และมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะปฏิเสธการแบ่งปันข้อมูล เลือกรักษาข้อมูลและประสบการณ์ในชีวิตเฉพาะในประเด็นที่สะทกใจ หรือแม้กระทั่งยกเลิกการนำข้อมูลที่ได้แบ่งปันกับผู้วิจัยแล้วไปใช้ประโยชน์

ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ และบุคคลที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสบอกเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง ย้อนทวนเหตุการณ์/เรื่องราวในชีวิตและในการทำงาน ได้พินิจพิเคราะห์ระบบความคิดความเชื่อเรื่องเพศของ

ตน ได้มองเห็นอารมณ์ความรู้สึกและจุดยืนของตนเองในเรื่องเพศ ได้บอกเล่าเรื่องราวในชีวิตที่อาจจะไม่เคยได้มีโอกาสแบ่งปันและเก็บงำไว้ในใจมาเป็นเวลานาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตในการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งปันข้อมูล หนังสือและคู่มือฝึกอบรมเรื่องเพศวิถีและอนามัยการเจริญพันธุ์ของเยาวชน หนังสือวิชาการและสื่อที่เกี่ยวข้องสุขภาวะทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ เช่น ซีดีเรื่องการตั้งท้องที่ไม่พร้อมและแท้งที่ไม่ปลอดภัย ดังนั้นมิตรภาพระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ได้ก่อร่างขึ้นและยังคงดำรงอยู่ ทั้งในฐานะพี่สาว พี่ชาย ผู้หญิง/ผู้ชายที่เป็นเสาหลักของครอบครัวเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในการทำงานเสริมสร้างศักยภาพเยาวชน รวมถึงมิติเพศภาวะและเพศวิถีในงานเอดส์ และในฐานะปัจเจกบุคคลผู้ดำรงอยู่ท่ามกลางความคาดหวังของสังคม ทั้งในฐานะผู้หญิง ผู้ชาย พ่อ แม่ ลูก พี่สาว พี่ชาย ครู ผู้เรียน ฯลฯ

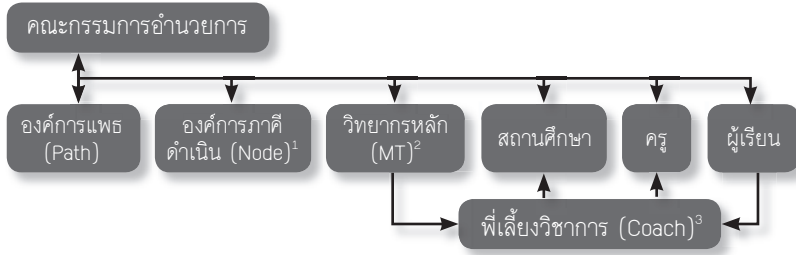
แม้ว่าการศึกษาค้นคว้านี้จะเป็นการสะท้อนเสียงของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ ผู้เรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง การเก็บรักษาความลับและการแสดงความเคารพต่อประสบการณ์ของผู้ร่วมแบ่งปันเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้วิจัยระลึกรู้เสมอ และพยายามกระตุ้นเกิดการพูดคุย ภายใต้วิถีคิดของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และให้การพูดคุยแลกเปลี่ยนตั้งอยู่บนฐานของความต้องการที่แท้จริงของผู้ร่วมแบ่งปัน อุดมคติทางสังคมของผู้วิจัยในฐานะนักกิจกรรมสังคมจากหน่วยงานพัฒนาเอกชนและคนทำงานเอดส์ในชุมชน และนักรณรงค์สิทธิทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ อาจส่งผลต่อความรู้สึกย้อนแย้งและทัศนคติเชิงลบต่อแนวคิดบางอย่างของผู้ร่วมแบ่งปัน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พยายามอย่างถึงที่สุดที่จะให้คำอธิบายและชุดความรู้ความจริงจากการวิจัยครั้งนี้ ยืนอยู่บนพื้นฐานของการสร้างความรู้จากประสบการณ์ และเสียงของผู้ร่วมแบ่งปันตามเจตนารมณ์ของการวิจัยเชิงสตรีนิยมที่คณะผู้วิจัยได้แถลงไว้

3 กระบวนการประกอบสร้าง: วาทกรรมเพศศึกษารอบด้าน

ผัง ภูมิด้านล่างนี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำงานสนับสนุนให้เกิดกระบวนการการจัดเพศศึกษาในสถานศึกษาตามโครงการ “ก้าวอย่าง
อย่างเข้าใจ” ขั้นตอนและชุดเครื่องมือหลักของการถ่ายโอนองค์ความรู้ และ
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชนใน
สถานศึกษา โดยใช้ “กระบวนการฝึกอบรม” เป็นช่องทางหลักในการพัฒนา
ทักษะ องค์ความรู้ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้จัดการเรียนรู้และผู้ปฏิบัติงาน
ด้านเพศศึกษา ทั้งยังสะท้อนให้เห็นโครงข่ายของบุคลากรด้านการสาธารณสุข
และการศึกษาที่เกี่ยวข้องของปฏิบัติการในระดับต่างๆ

ตารางที่ 1 โครงสร้างกระบวนการสนับสนุนการจัดเพศศึกษาในสถานศึกษา
ตามโครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ”

องค์กรแพธและองค์กรภาคีดำเนินงาน (Node) ซึ่งหมายถึง องค์กรภาคีหลักที่รับผิดชอบ เป็นหน่วยงานประสานและบริหารการดำเนินงานในระดับพื้นที่ ได้ร่วมกันเสริมสร้างศักยภาพและกลไกสนับสนุนทางวิชาการ เพื่อรองรับการทำงานสนับสนุนให้เกิดกระบวนการการจัดเพศศึกษาในสถานศึกษาตามโครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ” เริ่มต้นด้วยการร่วมกันจัดกระบวนการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรหลัก (Master Trainer หรือ MT)² ซึ่งหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับ MT ระยะเวลา 5 วันนี้ ใช้เตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมเป็นวิทยากรหลักในการจัดฝึกอบรมให้กับครูเพศศึกษา โดยใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมของครูเพศศึกษา¹⁵ ระยะเวลา 4 วัน และวิทยากรหลัก หรือ MT จะทำหน้าที่หนุนเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาของครูในสถานศึกษาในลำดับต่อไป ซึ่งวิทยากรหลัก หรือ MT ที่มีความพร้อมและมีพัฒนาการที่โดดเด่นในการจัดกระบวนการฝึกอบรมสำหรับครูเพศศึกษา จะได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้เพิ่มเติม เพื่อทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงวิชาการ (Coach) ในกระบวนการติดตามหนุนเสริมครูเพศศึกษา หลังจากที่ครูผ่านการอบรมและได้เริ่มจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อร่วมกันพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาให้เยาวชน

¹⁵ องค์กรแพธ. “หลักสูตรการเตรียมความพร้อมของครูในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา” ใน แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูและผู้ปฏิบัติงานเพศศึกษาสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual10-02-02.pdf>>

1. แนวคิดเพศศึกษารอบด้าน และองค์ประกอบ ของการจัดเตรียมรัฐเพศศึกษา

1.1 แนวคิดเพศศึกษารอบด้าน

แนวคิดในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน¹⁶ ของโครงการ “ก้าวอย่าง
อย่างเข้าใจ” ยืนอยู่บนหลักการสำคัญ 4 ด้านที่คำชุกรการพัฒนาและเสริมสร้าง
ศักยภาพเยาวชน คือ 1) แนวคิดการเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการในเรื่องวิถีทางเพศ
และการเติบโตทางร่างกายและพัฒนาการตามช่วงวัยแก่เยาวชน เช่น การให้
ความรู้เกี่ยวกับสรีระ การเจริญพันธุ์ การช่วยตัวเอง การตั้งครมร์ อดลัษณ์
ทางเพศ การตอบสนองความต้องการทางเพศ ความรุนแรงทางเพศ เอชไอวี/
เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ฯลฯ

2) แนวคิดด้านการได้รับโอกาสเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ ที่ตั้งคำถาม
สำรวจและประเมินทัศนคติของตนเองในเรื่องเพศของเยาวชน เพื่อทำความเข้าใจ
เข้ามาที่ไปที่ไปของการให้คุณค่าในเรื่องต่างๆ ของตนเองอันมาจากการเรียนรู้
และสถาบันครอบครัว เพื่อเยาวชนจะได้ใช้เป็นฐานความรู้ในการพัฒนาความ
สัมพันธ์กับคนในครอบครัวและกับคนแต่ละเพศ

3) แนวคิดการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านต่างๆ ของเยาวชน อาทิ การ
สื่อสาร การตัดสินใจ การระบุความต้องการ การจัดการความขัดแย้ง การ
ปฏิเสธ การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ เพื่อเยาวชนจะได้พัฒนาทักษะความ
สัมพันธ์และการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น บนฐานของความพึงพอใจและความ
เคารพต่อกัน

4) แนวคิดด้านการส่งเสริมและพัฒนาความรับผิดชอบในเรื่อง
สัมพันธ์ภาพและความสัมพันธ์ทางเพศของเยาวชน ซึ่งมีนัยยะต่อการจัดการกับ
อารมณ์ความต้องการทางเพศ การใช้เครื่องมือป้องกันและการคุมกำเนิด เพราะ
การจัดการเรียนรู้เพศศึกษามีเป้าหมายสำคัญเพื่อช่วยลดผลกระทบด้านลบจาก
การมีเพศสัมพันธ์ เช่น การท้องไม่พร้อม ความรุนแรงทางเพศ เอชไอวี/เอดส์
และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จึงเป็นอีกหนึ่งแนวคิดสำคัญในการจัดการเรียนรู้
เพศศึกษารอบด้าน

¹⁶ องค์กรแพธ. “แนวคิดในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน” ใน *แนวคิดในการออกแบบการเรียนรู้
สำหรับครู และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาสำหรับเยาวชน*. กรกฎาคม 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual10-01-05.pdf>>

1.2 องค์ประกอบของการจัดเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน

องค์ประกอบของการจัดเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education)¹⁷ ซึ่งสภาเพศศึกษาและข้อมูลเรื่องเพศวิถีแห่งประเทศไทย¹⁸ ได้พัฒนาขึ้นมาเน้น มุ่งเน้นให้เกิด ‘การบ่มเพาะคุณสมบัติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชน’ อันจะนำมาซึ่ง ‘การเติบโตเป็นผู้ใหญ่’ ที่มีสุขภาพทางเพศ ทั้งนี้ เพศศึกษารอบด้านจึงตั้งอยู่บนฐานคิดด้านพัฒนาการเรื่องเพศของมนุษย์ 6 ด้านหลักๆ¹⁹ ดังนี้คือ

1.2.1 มิติการพัฒนาत्मธรรมชาติของช่วงวัยมนุษย์ (Human Development)

ในมิตินี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในสรีระของตนเอง การแสวงหาข้อมูลและความรู้เรื่องเพศ เพื่อสร้างความเข้าใจการสืบต่อเผ่าพันธุ์ได้ตามความต้องการ เชื่อว่าเรื่องเพศเป็นความต้องการตามธรรมชาติและไม่จำเป็นต้องเป็นไปเพื่อการขยายเผ่าพันธุ์ การยอมรับ เคารพและเห็นคุณค่าความเป็นตัวตนทางเพศและรสนิยมทางเพศที่แตกต่างของตนเองและผู้อื่น และการมีปฏิสัมพันธ์ทางเพศที่เหมาะสมและปราศจากอคติทางเพศ

¹⁷ องค์การแพธ. องค์ประกอบของการจัดเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education) <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual10-01-06.pdf>>

¹⁸ สภาเพศศึกษาและข้อมูลเรื่องเพศวิถีแห่งประเทศไทย (ซีคัส) : The Sexuality Information and Education Council of the United States of America (SIECUS) เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่รณรงค์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเรื่องเพศอย่างรอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education) ในโรงเรียนรัฐบาลในสหรัฐอเมริกาตลอดระยะเวลากว่า 40 ปี โดยชูประเด็นว่าเพศศึกษาอย่างรอบด้านส่งเสริมเพศวิถีเชิงบวกและทำให้คนมีสุขภาพดี เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางเพศ ทำให้คนยอมรับความหลากหลายทางเพศ ให้ข้อมูลที่รอบด้านเหมาะสมกับช่วงอายุของเด็ก เช่น สรีระ การตั้งครรภ์ การช่วยตัวเอง การรักเพศเดียวกัน โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ฯลฯ เปิดโอกาสให้มีการพูดคุยเรียนรู้เรื่องทัศนคติและวัฒนธรรมทางเพศในห้องเรียน อ้างใน M Ervine, Janice. Talk about Sex: The Battles over Sex Education in the United States of America.2004

¹⁹ ในทัศนะของซีคัส เพศศึกษารอบด้านเป็นกระบวนการเรียนรู้และเข้าถึงข้อมูลตลอดชีวิต เพื่อปลูกฝังเจตคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) สัมพันธภาพ และความรู้สึกซึ่งที่มาจากความสัมพันธ์ทางเพศ ดังนั้นเพศศึกษาจึงมิใช่เพียงการสอนให้เยาวชนรู้จักสรีระและพัฒนาการทางร่างกายที่เกี่ยวกับอนามัยการเจริญพันธุ์เท่านั้น แต่ต้องผนวกเอามิติของพัฒนาการทางเพศ อนามัยการเจริญพันธุ์ สัมพันธภาพระหว่างบุคคล อารมณ์และความรู้สึก ความรู้สึกซึ่งที่มาจากความสัมพันธ์ทางเพศ ภาพลักษณ์ที่มีต่อเนื้อตัวร่างกาย และบทบาทเพศ SIECUS ตระหนักเป็นอย่างดีถึงอิทธิพลของครอบครัว เพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ศาสนา สื่อ และคู่ ต่อการเรียนรู้เรื่องเพศของเยาวชน <<http://www.siecus.org/pubs/biblio/bibs0010.html>>

1.2.2 มิติสัมพันธภาพกับผู้อื่น (Relationship)

แนวคิดสำคัญยึดถือหลักการด้านสิทธิของเยาวชน ในการแสดงออกซึ่งความรักและการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น การพัฒนาความสัมพันธ์และรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น การหลีกเลี่ยงสัมพันธภาพที่เอารัดเอาเปรียบและไม่เท่าเทียม ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูลที่รอบด้านในการตัดสินใจสร้างสัมพันธภาพและการสร้างครอบครัว

1.2.3. มิติการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Personal skills)

การส่งเสริมและพัฒนาทักษะในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะอย่างรอบด้าน ทักษะการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ การรู้เท่าทันความปรารถนาและค่านิยมของตนเอง การฝึกฝนให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับครอบครัว คนรัก คนใกล้ชิดและเพื่อน นับว่าเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนรู้ภายใต้มิติการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล

1.2.4. มิติพฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior)

การเรียนรู้เพศศึกษาในมิติของพฤติกรรมทางเพศ คาดหวังว่าจะช่วยส่งเสริมศักยภาพเยาวชนในการแสวงหาข้อมูลและเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางเพศ สิทธิในการแสดงออกซึ่งวิถีทางเพศและตัวตนทางเพศตามค่านิยมและความเชื่อของตนเอง ทำให้คนได้รับความพึงพอใจ และสามารถแสดงออกในเรื่องทางเพศได้ตลอดช่วงชีวิต โดยเคารพในสิทธิของผู้อื่น วิเคราะห์ผลกระทบทางบวกและผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากพฤติกรรมทางเพศของตน และมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคู่ด้วยความยินยอมพร้อมใจ มีความปลอดภัย และมีความเท่าเทียม

1.2.5. มิติสุขภาพทางเพศ (Sexual Health)

เนื้อหาสาระในมิติสุขภาพทางเพศคาดหวังว่าจะมีข้อมูลความรู้ที่เอื้ออำนวยให้เยาวชนมีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่ส่งเสริมต่อการมีสุขภาพทางเพศ ตัดสินใจเลือกเครื่องมือคุมกำเนิด และการป้องกันเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ตามความต้องการและสถานการณ์ชีวิตของตน มีศักยภาพในการตัดสินใจและแสวงหาแนวทางการจัดการและการดูแลที่เหมาะสมตามความเชื่อและค่านิยมของตนเองในกรณีที่ต้องไม่พร้อม มีวิธีการป้องกันตนเองและระงับการล่วงละเมิดทางเพศได้

1.2.6. มิติสังคมและวัฒนธรรม (Society and Culture)

เนื้อหาสาระของการเรียนรู้เพศศึกษาในหมวดสังคมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพในการคิดและวิเคราะห์หว่า โครงสร้างทางสังคม-วัฒนธรรม เช่น ประเพณี วัฒนธรรม เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์และผิวสี การเลี้ยงดูของครอบครัว สื่อ ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ ส่งผลให้เกิดอคติทางเพศ มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อที่กำกับทัศนคติต่อความเป็นหญิงเป็นชายในเรื่องเพศ รสนิยมทางเพศ ค่านิยมเรื่องเพศ ความรู้สึกและการปฏิบัติทางเพศของบุคคล การเคารพในค่านิยมทางเพศที่แตกต่างของผู้อื่น การได้ทำความเข้าใจมิติสังคม-วัฒนธรรมกับเรื่องเพศ จะทำให้เยาวชนเห็นว่า เรื่องเพศเป็นเรื่องที่มีความเฉพาะไปแต่ละบุคคล ทำให้เข้าใจว่าการตีตรา แบ่งแยกและกีดกันบุคคลอื่นที่มีการปฏิบัติทางเพศ หรือพฤติกรรมทางเพศที่แตกต่างเป็นสิ่งที่ไม่สมควร อีกทั้งชี้ให้เห็นถึงช่องทางของกระบวนการประชาธิปไตยในการกำหนดคกติกทางสังคม เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการมีสุขภาวะทางเพศของสังคมและชุมชนที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

โครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ยึดมั่นในหลักการที่ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จะเน้นให้เกิดกระบวนการคิดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้ ต้องอาศัยความไว้วางใจและสัมพันธ์ภาพที่ดี เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งสองทาง ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ มีความรู้ รู้สึกสนุกสนาน รู้จักทางเลือกในการป้องกันตลอดจนรู้เท่าทันสื่อต่างๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ชีวิตผ่านช่วงวัยรุ่น และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศของผู้เรียนได้อีกด้วย

2. เครื่องมือของอำนาจ: ตอกย้ำความคิดความเชื่อ ความหมายเพศศึกษารอบด้าน

2.1 หลักสูตรวิทยากรหลักเพศศึกษา (MT)

คู่มือฝึกอบรมผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านของโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ให้คำชี้แจงเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับ MT ระยะเวลา 5 วัน ว่าประกอบด้วย

1) หัวข้อ 1 แนะนำตัว ชี้แจงโครงการ และวัตถุประสงค์ของการอบรม²⁰

2) หัวข้อ 2 สร้างความคุ้นเคย และกำหนดข้อตกลงในการเรียนรู้ร่วมกัน²¹

กิจกรรม “ตักดาหล่มลุก” ทำหน้าที่เป็นกฎแจขใส่ประตูแห่งการการเรียนรู้ เรื่องเพศศึกษา ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทำความเข้าใจร่วมกันถึงเงื่อนไข และข้อตกลง ที่จะส่งเสริมและรับประกันให้กระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์และความรู้สึกในเรื่องเพศ อันจะทำให้การเรียนรู้เรื่องเพศ เต็มไปด้วยความสนุกสนานและความสบายใจ

3) สำรวัสสถานการณืเกี่ยวกับวัยรุ่นกับเรื่องเพศและเพศศึกษา²²

การเรียนรู้และทำความเข้าใจมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลต่อ สถานการณืทางเพศและวิถีชีวิตทางเพศของเยาวชน ความสนใจเรื่องเพศของ เยาวชนและช่องทางการเรียนรู้เรื่องเพศ การวิเคราะห์เชื่อมโยงปัจจัยที่ส่งผล กระทบต่อการแสดงออก และพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกันของ เยาวชน และปัจจัยที่จะส่งเสริมให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบและ ปลอดภัย อันจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสุขภาพของเยาวชน กิจกรรม “**สถานี รู้เขา รู้เรา**” ถูกนำมาใช้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในระยะเวลา 90 นาที ซึ่งคาดหวังว่าจะนำไปสู่การวิเคราะห์แนวทางการจัดการ เรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษา โดยร่วมกำหนดเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ เพศศึกษาในสถานศึกษา รวมถึงร่วมออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้เพศ ศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางเพศของเยาวชน และคำนึงถึงความต้องการและ ความสนใจของเยาวชนเป็นสำคัญ

²⁰ โครงการก้าวอย่างองเข้าใจ “หัวข้อ 1 แนะนำตัว ชี้แจงโครงการและวัตถุประสงค์ของการอบรม” ใน คู่มือฝึกอบรมผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน พุศศจิกายน 2550 <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-01-01.pdf>>

²¹ โครงการก้าวอย่างองเข้าใจ องคักรแพธ. “หัวข้อ 2 สร้างความคุ้นเคยและกำหนดข้อตกลงในการ เรียนรู้ร่วมกัน” ใน คู่มือฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พุศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-02-01.pdf>>

²² โครงการก้าวอย่างองเข้าใจ องคักรแพธ. “หัวข้อ 3 สำรวัสสถานการณืเกี่ยวกับวัยรุ่นกับเรื่องเพศ และเพศศึกษา” ใน คู่มือฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พุศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-03-01.pdf>>

4) ความเข้าใจเรื่องเพศ/เพศวิถี และเพศศึกษา²³

กิจกรรม “เส้นชีวิต” ถูกออกแบบเพื่อนำมาใช้จัดการเรียนรู้ เพื่อปรับวิถีคิดและสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับนิยามความหมายเรื่องเพศ/เพศวิถี (Sexuality) ภายใต้โครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ว่า “เรื่องเพศมีความหมายมากกว่าการร่วมเพศ เรื่องเพศไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของกรมรมีเพศสัมพันธ์” หาก “เรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ” เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางสังคม-วัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการรับรู้ความเป็นตัวตนของมนุษย์ ซึ่งครอบคลุมหลากหลายมิติ อาทิ ทศนคติ ความเชื่อ การให้คุณค่า ภาพลักษณ์ทางร่างกาย อารมณ์ บุคลิกภาพ รสนิยม การหล่อหลอมทางสังคม การแสดงออก สรีระ และความพึงพอใจทางเพศ กล่าวคือ เรื่องเพศเป็นองค์รวม ประกอบด้วยมิติของความเป็นส่วนรวมและความเป็นปัจเจกที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตของคน ซึ่งต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกายในแต่ละช่วงวัยของคน ดังนั้น นิยามเพศศึกษาเดิมที่ว่าเพศศึกษาเป็นการสอนให้มีเพศสัมพันธ์และเป็นการชี้โพรงให้กระรอกนั้น จึงถูกแทนที่ด้วยทัศนะเพศศึกษาแนวคิดใหม่ หรือแนวคิดเพศศึกษารอบด้าน²⁴ ของหลักสูตรฝึกอบรม อันเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมของหลักสูตรมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้านคือ

1. พัฒนาการของมนุษย์ (Human Development)
2. สัมพันธภาพ (Relationship)
3. ทักษะส่วนบุคคล (Personal skills)
4. พฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior)
5. สุขภาพทางเพศ (Sexual Health)
6. สังคมและวัฒนธรรม (Society and Culture)

²³ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 4 ความเข้าใจเรื่องเพศ/เพศวิถี และเพศศึกษา” ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พฤศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-04-01.pdf>>

²⁴ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการให้การศึกษารื่อง “ชีวิตและครอบครัวศึกษา” กรุงเทพฯ: 2543 และ A Comprehensive Sexuality Education, SIECUS, National Guidelines

5) ทัศนคติการเรียนรู้ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่²⁵

แนวคิดเรื่องทัศนคติการเรียนรู้ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ ถูกแปลงมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่าน 2 ชุดกิจกรรมคือ 1) กิจกรรม “**ย้อนรอยวัยรุ่น**” และ 2) กิจกรรม “**ณัฐกับเมย์**”

ระยะเวลา 60 นาทีในการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรม “**ย้อนรอยวัยรุ่น**” มีเป้าหมายให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เข้าใจ “ความเป็นวัยรุ่น” ผ่านการทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์ตรงในชีวิตช่วงวัยรุ่นของตนเอง และการวิเคราะห์คำกล่าวของโสเครติส ปรัชญาเมธีกรีกที่ได้กล่าวไว้เมื่อ 500 ปี ก่อนคริสตกาล สะท้อนทัศนคติต่อวัยรุ่นว่า

“**บันทึกลับเฉพาะถึงพวกผู้ใหญ่**

เยาวชนของเราทุกวันนี้ชอบทำตัวหุรหุรา ฟุ่มเฟือย

ไม่มีมารยาท ชอบขัดคำสั่ง ไม่นับถือผู้ใหญ่

เอาแต่สรเวลาเสเฮฮา

พวกเขาไม่แสดงความเคารพเมื่อผู้ใหญ่เข้าห้องมา

ชอบเถียงพ่อแม่ พูดจาไม่รู้จักกาลเทศะ

มูมมาม เห็นแก่กิน และเป็นกบฏต่อครู”

เพื่อใช้เป็นแนวทางการคิด วิเคราะห์และเปรียบเทียบความเหมือน/แตกต่างด้านพฤติกรรม และการแสดงออกของวัยรุ่น ภาพตายตัวของผู้ใหญ่ที่มีต่อวัยรุ่นในแต่ละยุคสมัย ทำให้ผู้ใหญ่ได้วิเคราะห์ทัศนคติของตนเองที่มีต่อวัยรุ่น เปิดใจและพร้อมที่จะรับฟังวัยรุ่น กิจกรรมชุดนี้ทำหน้าที่ย้ำเตือนความเข้าใจเรื่อง “ความเป็นสากลเรื่องธรรมชาติของวัยรุ่น” ที่เหมือนกันทั้งในอดีตและปัจจุบัน สะท้อนภาพมุมมองกลับให้เห็นว่า สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมคือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป และมีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงออกและพฤติกรรมของเยาวชน ตามการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม ด้วยการนำเสนอ

²⁵ โครงการก้าวอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 5 ทัศนคติการเรียนรู้ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่” ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พฤติศีกายาน 2550.<<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-05-01.pdf>>

ข้อมูลเรื่องอายุการมีประจำเดือนครั้งแรกของผู้หญิงที่ลดลง และช่วงอายุที่มากขึ้นของผู้หญิงที่แต่งงาน เชื่อมโยงกับช่วงระยะเวลาที่ยาวนานขึ้นของความตื่นตัวทางเพศของผู้หญิง ความรู้ดังกล่าวนี้อ้างอิงข้อมูลจากการศึกษา เพื่อดูช่องว่างพัฒนาการเรื่องเพศด้านชีวภาพและด้านสังคม นอกจากนี้ ความพยายามปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ใหญ่ที่มีต่อวัยรุ่นจาก “วัยรุ่นเป็นปัญหา” มาเป็น “วัยรุ่นกำลังเผชิญปัญหา” จะช่วยให้ผู้ใหญ่มีแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่รอบด้าน โดยให้ความสนใจต่อการจัดการกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนรู้ การรับรู้ การแสดงออก และพฤติกรรมของวัยรุ่น เพื่อเตรียมความพร้อมของวัยรุ่นให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รับผิดชอบและปลอดภัย ตลอดจนเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องความเป็นวัยรุ่นกับการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับวัยรุ่น

ส่วนกิจกรรม “**ฉันรู้กับแม่**” นั้น มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในระยะเวลา 90 นาที ผ่านการวิเคราะห์กรณีศึกษา “**เรื่องของฉันรู้กับแม่**” ซึ่งเกี่ยวกับการท้องไม่พร้อมของคู่รักในวัยเรียนที่ชื่อฉันรู้กับแม่ ฉันรู้เป็นเด็กหนุ่มว่านอนสอนง่าย อายุ 17 ปี กำลังเรียนชั้นม.6 และแม่ เป็นผู้เรียนหญิงอายุ 15 ปี ซึ่งพ่อแม่แยกทางกันและอยู่ในความอุปการะของน้าสาวซึ่งทำงานอยู่ต่างจังหวัด แม่อาศัยอยู่หอพักกับเพื่อนผู้เรียนด้วยกัน ผู้เข้ารับการอบรมได้ระดมสมองหาแนวทางตัดสินใจจัดการปัญหาของฉันรู้กับแม่ ด้วยการสวมบทบาทสมมติเป็น 4 กลุ่มคือ 1) พ่อแม่ของฉัน 2) น้าของแม่ 3) เป็นฉันรู้ และ 4) เป็นแม่ และวิเคราะห์ผลกระทบของการตัดสินใจในการแก้ปัญหาในแต่ละรูปแบบ

กิจกรรมดังกล่าวนี้คาดหวังว่าจะทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องผลกระทบของการที่ผู้ใหญ่ไม่เชื่อมั่นในศักยภาพของเยาวชน และอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ส่งผลให้ผู้ใหญ่นำมุมมอง ทัศนคติ ระบบค่านิยมและความเชื่อทางเพศในวิถีทางของผู้ใหญ่ ไปตัดสินใจและจัดการกับปัญหาเรื่องเพศแทนเด็กที่ประสบปัญหา ทำให้ละเลยที่จะสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ การคิดอย่างรอบด้าน การวิเคราะห์หันหนทางที่เหมาะสมกับตนเอง อันจะนำมาซึ่งการตัดสินใจอย่างชาญฉลาดที่จะเลือกแนวทางการจัดการกับปัญหาเรื่องเพศที่ไม่รอบด้าน และทำให้ขาดทักษะในการดำเนินชีวิตทางเพศที่รับผิดชอบต่อตนเองและปลอดภัยของเยาวชน รวมถึงความสำคัญที่ผู้ใหญ่จะคอยเป็นกำลังใจ และเอื้ออำนวยให้เด็กได้ก้าวพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบาก เมื่อประสบปัญหาชีวิต

กิจกรรม “**ณัฐกับเมย์**” เสมือนว่ากำลังเปิดช่องทางของการแลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ค่อนข้างอ่อนไหวต่อกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม เช่น “การยุติการตั้งครรภ์/การทำแท้งของผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อม” โดยหยิบยกประเด็นการนำมาตรฐานทางศีลธรรม มาเป็นมาตรฐานวัดในการจัดการกับปัญหาท้องไม่พร้อมของผู้หญิง โดยละเอียดว่าการตัดสินใจทำแท้งเป็น “ทางเลือกหนึ่งในการตัดสินใจ” ของผู้เรียนหญิงที่ท้องไม่พร้อม อย่างไรก็ตาม กิจกรรม “**ณัฐกับเมย์**” ก็ไม่ลืมที่จะกระตุ้นให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการทำแท้ง อาทิ วิธีการทำแท้ง ค่าใช้จ่าย สถานบริการ ผู้ให้บริการ ผลข้างเคียง/ภาวะแทรกซ้อนจากการทำแท้ง ผู้ดูแล ฯลฯ นอกจากนี้ กิจกรรม “**ณัฐกับเมย์**” ยังมีวัตถุประสงค์ที่จะเปิดพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยวิเคราะห์นโยบายของสถานศึกษา ในการจัดการกับปัญหาผู้เรียนท้องไม่พร้อม และแลกเปลี่ยนถึงวิธีการที่หลากหลายในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวด้วย

6) ข้อมูลเรื่องเพศ: **องค์ความรู้และทัศนคติความเชื่อ**²⁶

สำหรับระยะเวลาทั้งสิ้น 2 ชั่วโมง 30 นาที ของกระบวนการเรียนรู้ในหัวข้อ **เรื่องเพศ: องค์ความรู้และทัศนคติความเชื่อ** 2 ชุดกิจกรรมที่นำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม “**ใครเอ่ย**” และ กิจกรรม “**คำถาม 9 ข้อ**”

กิจกรรม “**ใครเอ่ย**” ซึ่งให้เห็นกระบวนการให้ข้อมูลและแก้ไขข้อมูลผิดๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยใช้ผู้เรียนเป็นจุดเริ่มต้นของการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบข้อมูลความรู้ ว่าข้อมูลความรู้ ทัศนคติและความเชื่อเรื่องเพศที่แต่ละคนได้เรียนรู้และรับรู้มานั้น เป็นความจริงหรือความเชื่อ โดยใช้กิจกรรมเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม 4 ชุด ได้แก่ คำถามกลุ่มที่ 1 เนื้อตัวร่างกาย คำถามกลุ่มที่ 2 ข้อมูลการป้องกันท้องและป้องกันโรค คำถามกลุ่มที่ 3 ความเชื่อเรื่องเพศ กลุ่มที่ 4 ความรู้สึก การแสดงออก และการสื่อสารเรื่องเพศ

กิจกรรม “**คำถาม 9 ข้อ**” มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้สำรวจทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของตนเองและผู้อื่นในเรื่องเพศ และทำให้เห็น

²⁶ โครงการก้าวอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ.”หัวข้อ 6 ข้อมูลเรื่องเพศ: องค์ความรู้และทัศนคติความเชื่อ” ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พศศิกายน 2550.<<http://www.teenpath.net/teenpath/manual-click.asp?ID=09-06-01>>

อีกครั้งว่า “เรื่องเพศ เช่น การมีแฟน โอกาสเจียด อารมณ์และความต้องการทางเพศ การช่วยตัวเอง ฯลฯ เป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ และเป็นรสนิยมของบุคคล” มีความเป็นหญิงเป็นชายเข้ามาเกี่ยวข้อง ความคิดความรู้สึกที่มีต่อความสัมพันธ์ของผู้หญิงและผู้ชาย มีความเหมือนและแตกต่างกัน อีกทั้งสะท้อนให้เห็นทัศนคติเชิงบวกว่า เรื่องเพศเป็นเรื่องของความรื่นรมย์ ฉายให้เห็นช่องว่างของการสื่อสารข้อมูลความรู้เรื่องเพศของผู้ใหญ่ที่ส่งผ่านไปยังเด็กว่ามักจะส่งแง่มุมข้อมูลด้านลบ นำเปื้อนและเป็นอันตราย การให้การศึกษารื่องเพศและการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง รอบด้าน เปิดเผยตรงไปตรงมากับเยาวชน จะช่วยลดการแสวงหาข้อมูลเรื่องเพศจากช่องทางอื่นๆ เช่น สื่อ

7) ความเข้าใจเรื่องเอชไอวี/เอดส์ และตัวอย่างการออกแบบการเรียนรู้²⁷

กิจกรรม “แลกรน้ำ” ซึ่งถูกนำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ข้อมูลสถานการณ์การติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ว่า พบในการมีเพศสัมพันธ์ของคู่เพศสัมพันธ์ทั่วไป ไม่ได้เกิดจากการการซื้อขายบริการทางเพศ ข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี รวมทั้งปรับเปลี่ยนความเข้าใจและความเชื่อที่ผิดๆ เกี่ยวกับความเสี่ยงและช่องทางการแพร่และรับเชื้อเอชไอวี โดยใช้ผังภูมิเครือข่ายเพศสัมพันธ์แสดงให้เห็นว่า การติดเชื้อเอชไอวีไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะเพียงคนบางกลุ่มเท่านั้น ตลอดจนให้ข้อมูลความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเพศ และเพศสัมพันธ์แบบสอดใส่รูปแบบต่างๆ กับความเสี่ยงในการติดเชื้อเอชไอวี การสร้างความรู้ชุดใหม่เพื่อลบภาพเหมารวมที่มีอยู่เดิม เกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี เพื่อลดการรังเกียจ กีดกัน และการเลือกปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวีในสังคม

นอกจากนี้ กิจกรรม “แลกรน้ำ” ยังได้นำเสนอแง่มุมเกี่ยวกับความเสี่ยงของการติดเชื้อเอชไอวีว่า ไม่ได้เป็นเรื่องไกลตัวและไม่ได้เป็นเพียงเรื่องโรค ทำให้ผู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรมดังกล่าวฝึกคิด ฝึกวิเคราะห์และประเมินโอกาสเสี่ยง ทางเลือกที่หลากหลายในการลดโอกาสเสี่ยง และการป้องกันตนเอง และคู่จากความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ทำให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมสามารถนำความรู้และทักษะในการประเมินและวิเคราะห์โอกาสเสี่ยงในการติดเชื้อเอชไอวีไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันตนเองและคู่ในชีวิตประจำวันได้

²⁷ โครงการก้าวอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 7 ความเข้าใจเรื่องเอชไอวี/เอดส์และตัวอย่างการออกแบบการเรียนรู้” ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-07-01.pdf>>

8) ทักษะและการให้คุณค่าเรื่องเพศ และแนวคิดเรื่องเพศและเพศสภาพ (Gender)²⁸

กระบวนการของชุดกิจกรรม “เลือกข้าง” ใช้ระยะเวลา 60 นาทีมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ย้อนทวน และตระหนักถึงทักษะเรื่องเพศ และระบบการให้คุณค่าต่อพฤติกรรมทางเพศของตนและของคนในสังคมที่แตกต่างกันไป ผ่านการเลือกแสดงจุดยืนของตนว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” กับพฤติกรรมทางเพศ หรือการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในเรื่องเพศดังกล่าว โดยคำถามอยู่ภายใต้กรอบคำถามหลัก 4 เรื่อง คือ ค่านิยมต่อการมีประสบการณ์ทางเพศก่อนแต่ง และการมีคู่นอนหลายคนของหญิงและชาย ภาพลักษณ์ที่มีต่อถุงยางและการพกถุงยาง การสื่อสารระหว่างคู่ การเปิดเผยเรื่องประสบการณ์/ประวัติทางเพศ การรักเดียวใจเดียวและโอกาสในการมีเพศสัมพันธ์ในชีวิต

นอกจากนี้ ยังย้ำให้เห็นว่าทักษะเรื่องเพศของคนขึ้นอยู่กับพื้นฐานการเลี้ยงดู การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงลักษณะการปฏิสัมพันธ์ เงื่อนไข และระยะเวลาของความสัมพันธ์ และส่วนใหญ่กรอบทางศีลธรรมมักจะถูกนำมาเป็นเครื่องตัดสินพฤติกรรมและการปฏิบัติทางเพศของคน รวมถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบมุมมองของผู้หญิงผู้ชายที่มีต่อเรื่องเดียวกัน เผยให้เห็นทักษะเรื่องเพศที่มีต่อผู้หญิงและผู้ชายในเรื่องเดียวกัน ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานเพศศึกษาจึงต้องตระหนักถึงถึงทักษะและความเชื่อของตนเอง เพื่อจะได้รู้สึก ตรวจสอบการตัดสินคุณค่าและการกระทำทางเพศของตนว่า กำลังนำความคิดความเชื่อและบรรทัดฐานเรื่องเพศของตนเข้ามาตัดสินพฤติกรรมทางเพศอยู่หรือไม่ กิจกรรม “เลือกข้าง” นำความคิดหลักในเรื่องทักษะเรื่องเพศ และการปรับใช้มุมมองหญิงชายในเรื่องเพศ ค่านิยมและอคติในเรื่องเพศ และเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย

กิจกรรม “ปรับ” เป็นชุดกิจกรรมที่ 2 ที่ใช้ในการเรียนรู้เรื่องทักษะและการให้คุณค่าเรื่องเพศ และแนวคิดเรื่องเพศและเพศสภาพ (Gender) ของผู้เข้ารับการอบรม โดยศึกษาพฤติกรรมทางเพศของคน 14 คนตามที่ได้รับมาและสอบถามผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ ว่า “ยอมรับ” หรือ “ยอมรับไม่ได้” การเกิดขึ้นของพฤติกรรมหรือกิจกรรมทางเพศในรูปแบบดังกล่าว ถ้ายอมรับไม่ได้ก็ต้องจ่ายค่า

²⁸ โครงการก้าวอย่างอง่างเข้าใจ องค์กรแพธ.“หัวข้อ 8 ทักษะและการให้คุณค่าเรื่องเพศ และแนวคิดเรื่องเพศและเพศสภาพ (Gender)” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน* พศกจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-08-01.pdf>>

ปรับเป็น 3 ระดับคือ 500 บาท, 1,000 บาท, 1,500 บาท กิจกรรม **“ปรับ”** คาดหวังที่จะชี้ให้เห็นการยอมรับและทำความเข้าใจที่มาที่ไปของพฤติกรรม และสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมทางเพศนั้นๆ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศของคน ท่ามกลางบรรทัดฐานและค่านิยม ความเชื่อเรื่องเพศ และพฤติกรรมทางเพศที่หลากหลาย

9) การสร้างการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม²⁹

10) การสื่อสารเรื่องเพศ³⁰

กิจกรรม **“ของสนทนา”** เป็นกิจกรรมที่มีเป้าประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความพร้อม ความรู้สึกต้องการ สะดวกใจและตัดสินใจที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องเพศ ตลอดจนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสารเรื่องเพศ รวมถึงองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารเรื่องเพศ คำถามในของสนทนาจะเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ อาทิเช่น การร่วมเพศทางปากและทางทวารหนัก ความรู้สึกสุดยอดและการร่วมเพศ ความรู้สึกต่อเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ค่านิยมทางเพศ สิ่งทีกระตุ้นเร้าอารมณ์และความต้องการทางเพศ จินตนาการทางเพศ ทศนคติต่อการใช้อย่างอนามัย ฯลฯ

กิจกรรมการเรียนรู้ในระยะเวลา 45 นาทีในชื่อกิจกรรม **“คำถามชีวิต”** ได้ต่อยอดถึงความสำคัญของการเป็นผู้ตอบคำถามหรือให้ข้อมูลเรื่องเพศ ที่จะต้องตั้งอยู่บนฐานของการให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริง ไม่ใช่ความเห็น หรือถ้าเป็นความคิดเห็นก็ต้องระบุว่า เป็นความเห็นส่วนตัว การแสวงหาข้อมูลเรื่องเพศจะต้องประเมินแหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลด้วย

กิจกรรม **“เจาะใจวัยรุ่น”** ใช้เวลา 90 นาที ดำเนินกระบวนการเรียนรู้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทัศนคติ ความคิด ความรู้สึกที่มีต่อเรื่องเพศของวัยรุ่น และวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญในเรื่องเพศ ผ่านสถานการณ์สมมติของรายการทีวีเพศศึกษายอดนิยมสำหรับวัยรุ่นที่มี **“ผู้เชี่ยวชาญ”** มาเป็นผู้ตอบ

²⁹ โครงการก้าวอย่างอง่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 9 การสร้างการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม” ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พฤศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-9-01.pdf>>

³⁰ โครงการก้าวอย่างอง่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 10 การสื่อสารเรื่องเพศ” ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พฤศจิกายน 2550. <http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-10-01.pdf>>

คำถามเรื่องเพศให้กับวัยรุ่น กิจกรรม “เจาะใจวัยรุ่น” เป็นการความสำคัญของการสื่อสารเรื่องเพศกับวัยรุ่น ที่จะต้องอ้างอิงข้อเท็จจริง ความต้องการและสถานการณ์เรื่องเพศของวัยรุ่นเผชิญอยู่

11) เป้าหมายเพศศึกษาและปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางเพศของเยาวชน³¹

12) แนะนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ “เพศศึกษารอบด้าน” และการบริหารจัดการการเรียนรู้³²

13) สรุปกระบวนการอบรม³³

เรื่องเล่าบางส่วนข้างล่างถอดความมาจากบันทึกการพูดคุยเชิงลึกกับ น้าเจ้าหน้าที่โครงการอาวุโส เพศภาวะหญิง อายุ 32 ปี ขององค์กรแพธ ซึ่งมีบทบาทภาระหน้าที่ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานหนุนเสริมวิชาการในส่วนกลาง สะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักเป็นอย่างดีในข้อจำกัดของกระบวนการฝึกอบรมวิทยากรหลักในระยะเวลายันสั้น และผลกระทบเชิงวิธิตีที่จะมีต่อวิทยากรหลักและผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา ตลอดจนบ่งบอกถึงแนวความคิด ความเชื่อด้านเพศภาวะ เพศวิถีและความเป็นเยาวชนที่ถูกร้อยเรียงเข้าไปในหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรหลัก และหลักสูตรฝึกอบรมผู้จัดการเรียนรู้และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษา เช่น เพศภาวะเป็นกระบวนการการหล่อหลอมทางสังคม เป็นลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายและระหว่างผู้ใหญ่กับเยาวชน บริบทและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-วัฒนธรรม กระแสบริโภคนิยมกับอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางเพศของเยาวชน ความเป็นองค์รวม และครอบคลุมมิติที่หลากหลายของเพศวิถี เช่น ความคิดความเชื่อและค่านิยมเรื่องเพศ นิยามความหมายเรื่องเพศ/เพศวิถี การสื่อสารเรื่องเพศของคนใน

³¹ โครงการก้าวอย่างองเข้าใจ องค์กรแพธ “หัวข้อ 11 เป้าหมายเพศศึกษาและปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางเพศของเยาวชน” ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-11-01.pdf>>

³² โครงการก้าวอย่างองเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 12 แนะนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ “เพศศึกษารอบด้าน” และการบริหารจัดการการเรียนรู้” ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พฤศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-12-01.pdf>>

³³ โครงการก้าวอย่างองเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 13 สรุปกระบวนการอบรม” ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน พฤศจิกายน 2550.<<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-13-01.pdf>>

สังคม ผลกระทบของเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยกับมิติสุขภาพทางเพศ เช่น การท้องไม่พร้อม การทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย การติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ฯลฯ

“...ถ้าในมุมมองของคนที่ทำให้เห็นเรื่องเพศ มันไม่ได้เป็นปัญหา ก็จะเป็นตัวกิจกรรม “ย้อนรอยวัยรุ่น” มันจะชัดเจนมาก เพราะมันทำให้ผู้สอนเพศศึกษาได้เห็น ว่า เมื่อก่อนที่เขาเป็นวัยรุ่น เขาก็เป็นอย่างนี้เหมือนกัน แก่นๆ ทำท่าย เอี้ยวๆ ชอบทำตามแฟชั่น อะไรฮิตฉันทก็ฮิตตาม เขาก็จะเห็นว่าตัวเขาเองก็อยู่ในบริบทแบบนั้น ก็ถามว่าสมัยนั้นหนีแม่ไปเที่ยว ไปโดดน้ำ ครูบางคนเผาโรงเรียน กรณีครูไม่ฟังความคิดเห็นของเขา เขาไม่ทำการบ้าน ครูไม่ฟังเขาตีเขา ทำร้ายครู ยกพวกตีกัน ก็จะมีรู้สึกว่า เอ๊ย สมัยนั้นก็ไม่มีเธอ ไม่เห็นฉันทรู้เรื่องเลย ทำให้เขาเห็นมุมมองว่า ในประเด็นเรื่องเด็กมันไม่ได้ต่างกันหรอก ทำให้เห็นความสำคัญว่า เออ... เด็กวัยนี้มันอันตรายนะ มันต้องเจอปัญหาเยอะแยะเลย คือ ความเป็นวัยรุ่นยังมีอยู่ แล้วก็สิ่งแวดล้อมที่ผู้ใหญ่มักจะทำให้ มักจะกอบโกยรายได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสื่ออะไรต่างๆ มันก็ช่วยเขาเหมือนกัน ถ้าลองให้เขากลับมาเป็นวัยรุ่น เขาคงเอาตัวไม่รอด...

ส่วนเรื่องเพศที่ทำให้เห็นชีวิตเขา “สถานีนีรู้เขารู้เรา” จะทำให้เขาวิเคราะห์เห็นสถานการณ์ของวัยรุ่น แต่พยายามทำให้เห็นประเด็นขึ้นมาว่าที่เราเป็นห่วงเขา เราเป็นห่วงอะไรกันแน่ สถานการณ์ต่างจากเมื่อก่อนอย่างไร แต่ว่ามันก็ยังไม่ชัดเจน แต่เป็นการพยายามจุดประเด็นเหล่านี้ขึ้นมา แต่ว่าเรื่องเพศที่น้ำได้คุยให้ฟังเนี่ย ครูเขาบอกว่าสิ่งเหล่านี้มันเปลี่ยนไป เรื่องเพศมันคงจะเปลี่ยนไปบ้างยาก มันเป็นเรื่องที่ต้องทำงานอยู่เรื่อยๆ ส่วนเนื้อหาเรื่องเพศ ตัวกิจกรรม “เส้นชีวิต” ก็เขย่าครูผู้สอนเหมือนกัน เพราะมันทำให้เห็นเรื่องเพศที่มีอยู่หลายมิติมากขึ้น และสังคมก็คาดหวังกับเรื่องเหล่านี้เยอะขึ้น และเรื่อง “แลกรน้ำ” ก็ทำให้เห็นผลกระทบชัดเจนว่า ถ้าประวัติทางเพศและการสื่อสารเป็นเรื่องสำคัญต่อเรื่องเหล่านี้ ถ้ามันไม่สื่อสารและมีความคาดหวังต่อกัน ก็ยิ่งทำให้ไม่พูดไม่เล่าเรื่องนี้มากขึ้น และโอกาสที่จะป้องกันตัวเองมันก็ไม่ง่าย...

ตัว training พาลงไปแลกเปลี่ยนในระดับลึกๆ ไม่ได้มาก และลงคุยเนื้อหาเรื่องอำนาจ เรื่องสิทธิไม่ค่อยเยอะ แต่จะทำให้เห็นเรื่องเพศวิถีในมุมมองต่างๆ ก่อน เห็นเรื่องผลกระทบของเพศวิถีตรงนี้ เห็นเรื่องของ

ความพร้อมในการพูดคุยเรื่องเพศ เห็นการทำงานกับเยาวชน ตัวกิจกรรม “ย้อนรอยวัยรุ่น” กิจกรรม “ณัฐกับเมย์” ทำให้เห็นอำนาจการตัดสินใจของผู้ใหญ่ว่าถ้ามันเยอะมาก มันไม่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กได้มีส่วนร่วม มันมีหลายเรื่องในนั้น มีทั้งสาธิตการสอนและการทำความเข้าใจกับตัวแผนการสอน เพราะฉะนั้น การฝึกอบรม 4 วัน ในตอนประเด็นที่แลกเปลี่ยน เพราะใน 4 วัน มันมีหลายเรื่อง อย่างที่ครูสอนมาแลกเปลี่ยนกันในเรื่องนี้แล้วคิดอย่างไร

การฝึกอบรมจะเริ่มต้นด้วยการทำให้เห็นสถานการณ์เรื่องเพศก่อน ทำให้เขาสบายใจที่จะเรียนรู้เรื่องเพศ ไม่ว่าจะเป็นทำให้เขาสบายใจในวันแรก และมุมเรื่องเยาวชน วันแรกๆ ทำความเข้าใจเรื่องเพศแบบกว้าง การพูดคุยเรื่องเพศ กิจกรรมที่ต้องพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนทัศนะกัน ทำให้เขาวางใจกันก่อน การสร้างข้อตกลงกันก่อนในช่วงแรก ใน 4 วันที่เราจะพูดคุยกันเรื่องเพศอย่างสบายใจ วันสุดท้าย เห็นว่าเรื่องเพศมันมีความสำคัญอย่างไร อยากทำแล้ว เห็นความสำคัญแล้ว อยากซื้อแล้ว คราวนี้สิ่งที่เรามีให้คือ ตัวแผน (แผนการจัดการเรียนรู้-ผู้วิจัย) ที่จะมีให้ แต่ตัวแผนนี้ก็ปรับได้นะ เหมือนเป็นสินค้าอย่างหนึ่ง คุณต้องได้ลองสินค้าดู คุณรู้จักสินค้าตัวนี้ คุณมีการใช้สินค้าตัวนี้แค่ไหน ก็จะเป็นวันที่ทำความเข้าใจตัวสินค้าในส่วนของ 4 วัน ในส่วนเนื้อหาเราจะแบ่งเป็น 2 วันครึ่ง และในส่วนของ การสาธิตการสอน ของเราก็จะอยู่ที่ 1 วันครึ่งประมาณนั้น...³⁴

(น้ำ เจ้าหน้าที่โครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง 32 ปี)

2.2 สื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษา

นอกจากความคิดความเชื่อและความหมายเรื่องเพศ จะปรากฏในหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษา³⁵ ของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ถูกนำมาใช้เชิงกลยุทธ์

³⁴ พูดคุยเชิงลึกกับ “น้ำ” “เจ้าหน้าที่โครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง อายุ 32 ปี” เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2550

³⁵ <<http://www.teenpath.net/teenpath/project-print.asp#O13>>

ในฐานะที่เป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางความรู้ 3 ด้านหลักๆ ของโครงการ อันได้แก่ การจัดการเรียนรู้เพศศึกษา การพัฒนาเยาวชนด้านบวก และการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ตัวอย่างเช่น จดหมายข่าว “เซ็กซ์สังวาส” หรือ S-exchange ซึ่งเป็นจดหมายข่าวราย 3 เดือน หนังสือเล่มเล็กขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก จำนวน 3 เล่ม ในเดือนพฤศจิกายนพ.ศ.2550 ออกมาเผยแพร่ในงานประชุมเชิงวิชาการเพศศึกษาในระดับชาติ ระดับภาค และระดับจังหวัดทั่วประเทศ และได้สร้างความฮือฮาและดึงดูดความสนใจของผู้คนในสังคมเกี่ยวกับการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชน หนังสือเล่มเล็กทั้ง 3 เล่มได้แก่

1. “เติมความให้เต็มค่า: เพศศึกษารอบด้านในสังคมไทย” เป็นหนังสือเล่มเล็กลำดับที่ 1 รวบรวมเอาเนื้อหาจากการประชุมวิชาการเพศศึกษาและบทความจากโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ โดยรวบรวมความคิดที่เกี่ยวกับเรื่องเพศวิถี มุ่งหวังให้เป็นการขยายความคิดที่จะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน ถกเถียงในความคิดเห็นด้วยมุมมองที่หลากหลาย เพื่อสร้างการเติบโตทางความคิดของสังคมไทย

2. “พัฒนาเยาวชนด้านบวก: คิดเป็น รักเป็น เลือกได้ ปลอดภัย รับผิดชอบ” เป็นหนังสือเล่มเล็กลำดับที่ 2 ซึ่งรวมเนื้อหาจากการประชุมวิชาการเพศศึกษาและบทความจากโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ว่าด้วยการถกเถียงจากต่างมุมมองถึงการหาวิธีทำงานร่วมกัน ในการเปิดโอกาสแห่งการเรียนรู้แก่เยาวชนให้เท่าทัน และรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในเรื่องระบบคุณค่าของสังคมอย่างเหมาะสม และตั้งคำถามต่อความพยายามที่จะบอกให้เยาวชนมีพฤติกรรมทางเพศที่ปลอดภัย

3. “ชวนกระรอกเข้าโพรง: ว่าด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา รอบด้าน” เป็นหนังสือเล่มเล็กลำดับที่ 3 ซึ่งรวมเนื้อหาจากการประชุมวิชาการ เพศศึกษาและบทความจากโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ว่าด้วยกระบวนการ จัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน

นอกจากนั้น ยังมีสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาอื่นๆ ของโครงการ “ก้าวอย่าง อย่างเข้าใจ” ที่ออกมาเผยแพร่สร้างความสนใจต่อสังคมและผู้คนในแวดวงการศึกษาของไทย อาทิเช่น หนังสือเล่มเล็กที่ชื่อ *ไขความลับ: “รุ่นเรา เราเลือก เรารับผิดชอบ”* บันทึกประสบการณ์สองปีแรกของเยาวชนและคนทำงานค่าย ละคร สื่อ และ ICTeen โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ได้รับการจัดพิมพ์และเผยแพร่เมื่อเดือนกันยายน 2549 เป็นหนังสือที่ส่งเสียงสะท้อนจากเยาวชน ครูพี่เลี้ยง และคนทำงานในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศและเอ็ดสให้กับเยาวชนในโครงการฯ ผ่าน “ค่ายละคร สื่อ และ ICT” ก้าวทุกก้าวนับตั้งแต่ จุดเริ่มต้นของกลุ่มคนใจเดียวกัน กระบวนการค่าย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อุปสรรค ความสำเร็จ และความผิดหวังกับประสบการณ์ 2 ปี ของการก้าวอย่าง อย่างเข้าใจ ในระหว่างทาง 5 ปี จนกระทั่งผลิดอกออกผลเป็นกลุ่มเยาวชน หลายกลุ่ม หลายแห่ง อีกทั้งยังได้ผู้ใหญ่ใจดีที่เข้าใจและสนับสนุนจนถึงวันนี้ กลุ่มเป้าหมายคือคนทำงานกับเยาวชนโดยการใช้ค่ายละครคุยเปิดใจ รัก ปลอดภัย

สำหรับหนังสือเล่มเล็กที่ชื่อ *“คุยเปิดใจ รักปลอดภัย”* ร่วมจัดทำกับ โครงการคุยเปิดใจ รักปลอดภัยขึ้น เพื่อการสื่อสารเรื่องเพศอย่างสร้างสรรค์ ระหว่างพ่อแม่และบุตรหลานในครอบครัว ก็เป็นสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากคนทำงานกับเยาวชน ส่วนสื่อเพื่อการเรียนรู้เรื่องเพศ ศึกษาอย่างสร้างสรรค์ผ่านการดูสำหรับเยาวชนนั้น พิธีกรขวัญใจวัยรุ่นชื่อดัง “น้ำเน็ก” ได้เขียนคำนิยมหนังสือ เมื่อเปิดตัวหนังสือก็ได้รับความสนใจอย่างท่วมท้นในการรายงานข่าวของสื่อมวลชนกระแสหลัก ทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์และโทรทัศน์ ก็เป็นอีกสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาของโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ที่นับว่าฮือฮาและได้รับความสนใจมากที่สุดทั้งโดยเยาวชนและผู้ใหญ่

เมื่อพิจารณาสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษา จะเห็นว่าสื่อดังกล่าวเป็นพื้นที่กลาง ของโครงการสำหรับนำเสนอ ดอกย้ำและส่งผ่านระบบความเชื่อความหมาย ในเรื่องต่างๆ ความเชื่อความหมายเรื่องเพศภาวะและเพศวิถี แนวคิดและความ สำคัญของการจัดกระบวนการเรียนเพศศึกษา และการพัฒนาเยาวชนด้านบวก

เป็นพื้นที่สำหรับเผยแพร่ความสำเร็จและบทเรียนการทำงานการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ สะท้อนเสียงของเครือข่ายคนทำงานเพศศึกษา อาทิเช่น วิทยากรหลัก พี่เลี้ยงหนุนเสริมวิชาการ ครูเพศศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา และองค์กรภาคีดำเนินงาน และยังเป็นเครื่องมือรณรงค์ทางสังคมที่สำคัญในการสื่อสารสาธารณะ เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศทางสังคม ที่เอื้ออำนวยให้การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษา ภายใต้โครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” สามารถขับเคลื่อนไปได้ และมีเสียงตอบรับที่ดีจากสังคม ขณะเดียวกันก็ทำงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในการสร้างกระแสความคิดและทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับเรื่องเพศและเยาวชนกับผู้คนในสังคมผ่านสถาบันสื่อ

3. ฐานคิดด้านเพศภาวะ: และเพศวิถีในวาทกรรมเพศศึกษา รอบด้าน ของหลักสูตรโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

จากการทบทวนและวิเคราะห์ด้วบทในหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรหลักเพศศึกษา คู่มือสำหรับผู้จัดการเรียนรู้และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษา คู่มือสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ พบชุดความคิดความเชื่อ ความหมายด้านเพศภาวะ และเพศวิถีที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจดังนี้

3.1 ชุดความคิดความเชื่อ และความหมายด้านเพศภาวะ:

3.1.1. กระบวนการขัดกลางทางสังคม-วัฒนธรรม

จากการวิเคราะห์ด้วบทในคู่มือการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา แผนการเรียนรู้ ‘เส้นแบ่งแห่งเพศ’³⁶ พบสาระสำคัญมีความว่า

“บทบาททางเพศความเป็นชาย ความเป็นหญิงของแต่ละบุคคล หรือ “เพศสภาพ” (Gender) เป็นเรื่องที่ตั้งคณวัฒนธรรมกำหนด ผ่านกระบวนการเรียนรู้และหล่อหลอมจากการบอก สอน หรือปฏิสัมพันธ์

³⁶ องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 15 ‘เส้นแบ่งแห่งเพศ’” ใน คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3. หน้า 363-367.

ระหว่างกันในสังคม อัตลักษณ์ทางเพศ คือ ตัวตนที่แท้จริงของแต่ละคน
ว่าต้องการทำแบบไปนั้น ซึ่งอาจแตกต่างจากเพศสรีระที่ตนเองเป็นก็ได้”

ซึ่งสอดคล้องกับสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาและบทความในเว็บไซต์ จดหมาย
ข่าว S-ex Change ปี 2549 และประจำปี 2550 จำนวน 6 ฉบับ กล่าวถึง
เชื่อมโยงระบบความคิดความเชื่อเรื่องเพศภาวะ (Gender) ไว้อย่างเห็นพ้อง
ต้องกันว่า “เพศภาวะ หรือ ความเป็นชายหญิง” เป็นสิ่งประกอบสร้างทาง
สังคม-วัฒนธรรม ไม่ใช่ธรรมชาติกำหนด ความคิดความเชื่อเรื่องเพศภาวะ
ส่งอิทธิพลให้คนสวมบทบาท แสดงพฤติกรรม และมีวิถีเพศที่แตกต่างกันออกไป

3.1.2. บทบาท ความคาดหวังทางสังคม และภาพตัวแทนความเป็นหญิง เป็นชาย

ข้อความบางตอนจากการพูดคุยกลุ่มย่อยกับมีน ผู้จัดการโครงการ
ก้าวอย่างฯ และนา ที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการ องค์กรแพช ความว่า

มีน “...อันที่น่าสนใจเข้าใจว่าเป็นของกรมสุขภาพจิต ของซีคัสมี 6 ด้าน
ใช่ไหม แต่พอกรมสุขภาพจิตเอามา เขาก็ไปแปลหมวดสังคม-วัฒนธรรม
แตกออกมาเป็นหมวด gender (เพศภาวะ-ผู้วิจัย) และของเขามันไป
ผลิตซ้ำว่า ผู้หญิงควรจะมีลักษณะแบบไหน ผู้ชายควรจะเป็นแบบไหน...

นา “...ซึ่งในขณะที่ของเราทำออกมาเป็นเชิง Gender line (เส้นสมมุติ-
ผู้วิจัย) ด้วยซ้ำไป อันเดียวที่ดูต่างกัน เพราะฉะนั้นเวลาที่ออกแบบตัว
กิจกรรมหรืออะไรมา เราจะทำให้ก่อน บอกว่าพื้นฐานแตกต่างกันที่สรีระ
ที่เหลื่อมมันไม่ได้แตกต่างเลย ขณะที่ตัวหมวดกระแสน้ำที่ใช้อยู่ เขา
ต้องการจะผลักดันโมเดลว่า อย่างนี้เป็นผู้หญิง อย่างนี้เป็นผู้ชาย มันมี
ประเด็นที่แย้งกันคือ เวลาที่บอกใน reference (ข้อมูลอ้างอิง-ผู้วิจัย)
ทุกคนก็จะใช้แหล่งเดียวกัน แต่พอมาออกแบบเป็นหลักสูตรกิจกรรมหรือ
อะไร ก็จะเป็นคนละเรื่องเลยในตัวกิจกรรม...”³⁷

แผนการเรียนรู้ ‘เส้นแบ่งแห่งเพศ’ ยังเสริมมุมมองที่ว่า การเรียนรู้ทาง
สังคมของบุคคลนั้น เป็นการเรียนรู้บทบาทแห่งความเป็นเพศหญิงเพศชาย

³⁷ เนื้อหาจากบันทึกการพูดคุยกลุ่มย่อยกับมีน ผู้จัดการ โครงการก้าวอย่างฯ และนา ที่ปรึกษาฝ่าย
วิชาการ องค์กรแพช วันที่ 26 มิถุนายน 2550.

ความคาดหวังของสังคมต่อความเป็นหญิงเป็นชายส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตบุคคล กล่าวได้ว่า การพิเคราะห์ระบบความคิดความเชื่อด้านเพศภาวะของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ พยายามผลิตคำอธิบายและความเข้าใจเกี่ยวกับการสวมบทบาทบาทและกระทำหน้าที่ทางสังคมของหญิงชาย ให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม-วัฒนธรรม เห็นได้ชัดว่าโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อบางอย่างเกี่ยวกับความเป็นหญิงและชาย ที่ถูกประกอบสร้างจากสังคม-วัฒนธรรม สังคมได้กำหนดกฎเกณฑ์และกติกาทงเพศที่เกี่ยวข้องกับการสวมบทบาทหน้าที่ตามความคาดหวังของสังคม และได้สร้างภาพตัวแทนทางเพศของผู้หญิงผู้ชายที่ต้องยึดถือปฏิบัติให้สอดคล้องกับเพศสรีระของตน

3.1.3. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศ

ความไม่เท่าเทียมทางเพศและความไม่เสมอภาคทางเพศในทัศนะของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจนั้น มีที่มาที่ไปจากการแบ่งแยกความสามารถของบุคคล เพราะเหตุแห่งความเป็นเพศ ดังตัวอย่างเช่น การที่ฝ่ายหญิงถูกปลูกฝังให้เชื่อและยอมรับว่า ผู้หญิงที่เป็นแฟนหรือภรรยาทำหน้าที่ร่วมเพศกับแฟนหรือสามี ตัวอย่างสุดท้ายคือ ความเชื่อและความเข้าใจผิดที่ว่า เพศชายมีความต้องการทางเพศสูงกว่า ทำให้ผู้ชายสามารถแสดงออกซึ่งความต้องการทางเพศได้อย่างอิสระ มีประสบการณ์/พฤติกรรมทางเพศทางเพศอย่างซอกซอน จึงจะถือว่าเป็น “ชายแท้” ในขณะที่ผู้หญิงต้องไม่แสดงอารมณ์/ความต้องการทางเพศ และผู้หญิงที่ไม่สามารถรักษาวลสงวนตัวไว้จนกว่าจะถึงแต่งงานหรือมีคู่เพศสัมพันธ์หลายคน มักถูกให้ค่าว่าเป็น “ผู้หญิงไม่ดี”³⁸ นอกจากนี้ แผนการเรียนรู้อัน “ปัญหา (เรื่องเพศ) ปรึกษาใครดี” ซึ่งมีสาระสำคัญในการทำความเข้าใจปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศหลายรูปแบบ และวัยรุ่นควรรู้เท่าทันสถานการณ์การถูกล่วงละเมิดทางเพศเพื่อเตรียมการป้องกัน หากทางออกและจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้ ประเด็นสรุปการเรียนรู้มีความว่า

“...ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ยังคงเป็นเรื่องที่ผู้ถูกกระทำ โดยเฉพาะผู้หญิง ยังรู้สึกเป็นเรื่องน่าละอาย และอาจไม่กล้าปรึกษาและ

³⁸ องครักษ์แพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 9 ‘อย่างนี้ผู้ชาย’” ใน *คู่มือจัดการเรียนรู้อาชีพศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5*. หน้า 220-222.

ให้ความช่วยเหลือในปัญหาเหล่านี้ ทั้งนี้ ปัญหาเหล่านี้นี้อาจมีผลกระทบตามมาหลายอย่าง และอาจเกิดขึ้นได้อีก...”³⁹

ตัวอย่างดังกล่าวเปิดเผยให้เห็นความคาดหวังของสังคมที่มีต่อหญิงชายแตกต่างกันไป เพราะเหตุแห่งความเป็นเพศ ซึ่งส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม นำมาซึ่งการล่วงละเมิดทางเพศและการกระทำทางเพศต่อผู้หญิง หากโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจยึดถือแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน ว่าเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความเสมอภาคทางเพศ นำมาซึ่งการเคารพกัน ความเท่าเทียมในความสัมพันธ์ เป็นความรับผิดชอบต่อกันของผู้

3.2 ชุดความคิดความเชื่อ และความหมายด้านเพศวิถี

3.2.1 เรื่องเพศ ‘ไม่ใช่เพียงเพศสัมพันธ์’

“...เพศศึกษาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศ (sexuality) ที่ครอบคลุมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ การทำงานของสรีระและการดูแลสุขอนามัย ทศนคติ ค่านิยม สัมพันธภาพ พฤติกรรมทางเพศ มิติสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิตทางเพศ เป็นกระบวนการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด ทศนคติ อารมณ์ และทักษะที่จำเป็นสำหรับบุคคล ที่จะช่วยให้สามารถเลือกดำเนินชีวิตทางเพศอย่างเป็นสุขและปลอดภัย สามารถพัฒนาและดำรงความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีความรับผิดชอบและสมดุล”⁴⁰

ข้อความชี้ให้เห็นว่าโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจได้ผลิตความหมายและความเข้าใจเรื่องเพศ ที่มีความเป็นองค์รวมว่า “เรื่องเพศ ไม่ใช่เพียง เพศสัมพันธ์” หากเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างแนบแน่น และได้รับอิทธิพลโดยตรงจากสังคม-วัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจ การเรียนรู้และการรับรู้ความเป็นตัวตนของมนุษย์ในหลากหลายมิติ เช่น ทศนคติ ความเชื่อและค่านิยม ระบบการให้คุณค่าภาพลักษณ์ทางร่างกาย อารมณ์ บุคลิกภาพ รสนิยม การหล่อหลอมทางสังคม

³⁹ องค์การแพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 14 : ปัญหา (เรื่องเพศ) ปรัชญาใครดี” ใน คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” สำหรับเยาวชนช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3. หน้า 359-361.

⁴⁰ องค์การแพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. “บทนำ : เพศศึกษากับกระบวนการพัฒนาเยาวชน” ในคู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” สำหรับเยาวชนช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3. หน้า 13.

การแสดงออก สรีระ และความพึงพอใจทางเพศ ฯลฯ ซึ่งชี้ชัดว่าแนวคิดความเชื่อและความหมายต่อประเด็นเพศวิถีของปัจเจกบุคคลในทัศนะของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจนั้น มองเห็นว่า เป็นผลพวงของปฏิบัติการอบรมสั่งสอนทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อปลูกฝังความความคิดความเชื่อที่กระทำกับปัจเจกบุคคล สถาบันและองค์กรทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษา ศาสนา สื่อ ฯลฯ

3.2.2 เรื่องเพศเป็น ‘เรื่องธรรมชาติ’ และเป็นการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต

มโนทัศน์ที่ว่า “เรื่องเพศ เป็นเรื่องธรรมชาติ” บ่งชี้ว่า แนวคิดเพศศึกษารอบด้านของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจได้ประยุกต์ความรู้เชิงวิชาการทางชีววิทยาและจิตวิทยา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกายของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย เข้ามาเป็นพันธมิตรร่วมในการรับรองและสร้างมุมมองเชิงบวกให้อารมณ์ ความรู้สึกและความต้องการทางเพศของทั้งหญิงและชาย การกระทำบางอย่างในเรื่องเพศ เช่น การช่วยตัวเอง ถูกรับรู้และเข้าใจว่าเป็นผลพวงของความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ การนำความรู้เชิงวิชาการมาร่วมในการผลิตความรู้ ความเข้าใจและความเชื่อชุดใหม่เช่นนี้ ทำให้มีดีอาร์มรณ์ ความต้องการและแรงปรารถนาทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศบางอย่าง ถูกให้ความหมายใหม่ด้วยแง่มุมเชิงบวกว่า เป็นส่วนหนึ่งของวิถีดำรงของมนุษย์ อีกทั้งทำให้กระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศที่เหมาะสมได้รับการบอกกล่าวว่าจะต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับพัฒนาการทางร่างกายในแต่ละช่วงวัยของคนตั้งแต่เกิดจนตาย

“...ความเป็นจริงอย่างหนึ่งที่เรารู้คือ ความ“วิตกกังวล” เรื่องวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์เร็ว มีคนส่วนใหญ่ทั้งในบ้าน ในโรงเรียน ในชุมชน ไม่ต้องการให้เด็กข้องแวะกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ จึงหลีกเลี่ยงที่จะพูดคุยพยายามปกปิดเรื่องเพศ หรือกระทั่งข่มขู่ด้วยภาพที่น่าหวาดกลัว

ทำอย่างนั้นแล้วได้ผลหรือไม่ คำตอบก็พอจะมองเห็นกันอยู่ในทุกวันนี้ เพราะการห้ามมีเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ยาก เนื่องจากเพศสัมพันธ์เป็นธรรมชาติของคน...”⁴¹

⁴¹ แสงจันทร์ เมธาตระกูล. โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. องค์กรแพธ. สามเฝ้าเพศศึกษา.<<http://www.teenpath.net/teenpath/sexcom/sexcom20061116.doc>>

3.2.3 เรื่องเพศเป็น ‘ความสุข/ความรื่นรมย์’

“...ควรชี้ให้เห็นว่า เพศสัมพันธ์เป็นความสุขหนึ่งของชีวิตบุคคลที่พึงแสวงหาได้ตามความพร้อม เป็นการยอมรับของทั้งสองฝ่ายที่จะมีความสุขร่วมกัน รับรู้และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อความรู้สึกของกันและกัน และผลที่จะตามมาด้วยกัน...”⁴²

แง่มุมและทัศนคติเชิงลบของคนในสังคมไทยเกี่ยวกับ “เรื่องเพศ” และกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาของเด็กและเยาวชนที่มีความโน้มเอียงไปในทางลบ เพราะข้อมูลความรู้ที่เผยแพร่ในสื่อส่งผ่านความเข้าใจและความหมายเรื่องเพศที่ว่า เรื่องเพศนั้นน่าเบื่อและเป็นอันตราย เพราะสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องตรวจตรา ควบคุม กำกับ และกีดทับพฤติกรรมทางเพศ และจำกัดให้เพศวิถีของวัยรุ่นอยู่ในกรอบที่สังคม-วัฒนธรรมกำหนด โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจได้นำเสนอทัศนะเชิงความรู้ด้านบวกของเพศวิถีเข้ามาแทนที่ และเปิดมุมมองเกี่ยวกับเรื่องเพศว่า เรื่องเพศเป็น ‘เรื่องของความรื่นรมย์’

3.2.4 ความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องปกติและเป็นสเนียมทางเพศ

สรุปประเด็นสำคัญของแผนการเรียนรู้ “หลากหลาย หลายแบบ” ที่มีเนื้อความว่า “ในความเป็นจริงแม้คนส่วนใหญ่จะเป็นหญิงและเพศชาย แต่รสนิยมทางเพศมีความหลากหลายมากกว่านั้น เราพบว่า ในสังคมมีทั้งคนรักต่างเพศ (heterosexual) คนรักเพศเดียวกัน (homosexual) และคนที่รักได้ทั้งสองเพศ (bisexual) รสนิยมทางเพศแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล ไม่ต่างจากการเลือกกินอาหาร ซึ่งแต่ละคนชอบแตกต่างกันไป แม้จะชอบกินกล้วยเดี่ยวเหมือนกัน แต่บางคนก็ชอบกินเส้นเล็ก ขณะที่หลายๆ คนกินแต่เส้นใหญ่เป็นต้น”⁴³ นำเสนอความคิดความเชื่อที่ว่าความเป็นจริงในสังคมคนมีหลากหลายเพศ แต่ละคนมีรูปลักษณ์ภายนอก บุคลิกภาพ ความชอบ/ไม่ชอบ นิสัยส่วนตัว ความเชื่อ ศาสนาแตกต่างกันไป ตลอดจน “รสนิยมทางเพศ” เช่นเดียวกับแผนการเรียนรู้ “โลก

⁴² โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “แผนการเรียนรู้ที่ 13 ‘จินตนาการรัก’”. ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2. หน้า 251.

⁴³ องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 14 ‘หลากหลาย หลายแบบ’ ”. ใน คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5. หน้า 246-247.

ของเธอ *โลกของฉัน*⁴⁴ ดังนั้น การมีเพศสัมพันธ์ ความรู้สึกรัก ชอบหรือดึงดูดใจเพศเดียวกัน เพศตรงข้าม หรือกับทั้งสองเพศไม่ใช่เรื่องผิดปกติ แต่เป็นรสนิยมทางเพศซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพอย่างเท่าเทียมเสมอกัน โดยปราศจากการแบ่งแยกกีดกัน เพราะรสนิยมทางเพศที่แตกต่าง

3.2.5 การสื่อสารเรื่องเพศ

“...การตัดสินใจว่าจะมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เป็นเรื่องของ “ความพร้อม” ของคนสองคน และเป็นเรื่องที่ไม่มีใครบอกใครได้ แต่ “เรา” ต้องบอกตัวเราเองได้ ดังนั้น สิ่งที่เราต้องคิดไว้เสมอคือ “เราอยากให้หรือจะยอมให้เกิดอะไรขึ้นกับชีวิตเราบ้าง” ถ้าอยากให้เกิด จะทำอย่างไร และถ้าไม่อยากให้เกิดขึ้น เราจะทำอะไรได้บ้าง (อาจยกตัวอย่างจากภาพยนตร์ที่ผู้เขียนวาดว่า ถ้าไม่ต้องการให้มีปัญหาที่ตามมาจากการเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อม หรือไม่ป้องกัน เช่น การตั้งครรภ์ เราจะทำอะไรได้บ้าง หรือถ้าต้องการให้ความสัมพันธ์ที่เรามีกับคนรักพัฒนาไปเรื่อยๆ และเรียนรู้กันมากขึ้น จนถึงขั้นตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน เราจะต้องทำอย่างไรบ้าง หรือถ้าเราต้องการยุติความสัมพันธ์ เราจะทำอย่างไรเป็นต้น)⁴⁵

โดยทั่วไป คู่ความสัมพันธ์ทางเพศมักจะไม่กล้าสื่อสารกันอย่างตรงไปตรงมาเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพทางเพศ เพราะเป็นประเด็นละเอียดอ่อนและสุมเสียดต่อการนำมาซึ่งความขัดแย้ง และผลกระทบต่อสุขภาพทางเพศและสัมพันธ์ภาพด้านอื่นๆ⁴⁶ บุคคลควรได้เรียนรู้เพื่อยืนยันความต้องการ ผักผ่อนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้ง เรียนรู้ที่จะกล้าปฏิเสธหรือต่อรองกับผู้อื่น เมื่อการกระทำทางเพศหรือการปฏิบัติทางเพศบางอย่าง เช่น การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่สวมถุงยางอนามัย อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพหรือไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพ เช่น การติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ หรือการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม เป็นต้น จะเห็นได้ว่า

⁴⁴ องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 10 ‘โลกของเธอโลกของฉัน’ ใน *คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา ‘ก้าวอย่างเข้าใจ’ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2*. หน้า 235-241.

⁴⁵ องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 13 ‘จินตนาการรัก’ ใน *คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา ‘ก้าวอย่างเข้าใจ’ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2*. หน้า 246-250.

⁴⁶ องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 5 ‘เรื่องของต้นกับอ้อ’ ใน *คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา ‘ก้าวอย่างเข้าใจ’ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5*. หน้า 196-203.

โครงการก้าวอย่างเข้าใจได้ให้น้ำหนักและนิยามความหมายการสื่อสารเรื่องเพศ ครอบคลุมถึงการมีสุขภาวะทางเพศ และสัมพันธ์ภาพส่วนบุคคลในมิติอื่นๆ ด้วย ทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีติการสื่อสารเรื่องเพศเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา

3.2.6 สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเรื่องเพศที่ถูกต้องและรอบด้าน

เนื่องจากเยาวชนไทยเรียนรู้เรื่องเพศจากสื่อ อินเทอร์เน็ต วิดีโอ วีซีดี หนังสือภาพ การ์ตูนโป๊ ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อและทัศนคติเรื่องเพศของเยาวชน ดังนั้น แนวคิดในการออกแบบการเรียนรู้เพศศึกษาให้กับเยาวชนในสถานศึกษา จึงเน้นย้ำการให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตและความสนใจของเยาวชน รวมทั้งการมองสิ่งรอบตัวมาเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ประยุกต์ใช้ โดยอยู่บนฐานความเชื่อมั่นว่า ถ้าเยาวชนได้รับข้อมูลความรู้เรื่องเพศที่ถูกต้องและรอบด้าน เปิดเผย และตรงไปตรงมา เยาวชนจะสามารถเลือกสิ่งที่ดีสำหรับตัวเองได้⁴⁷ ตัวอย่างเช่น แผนการเรียนรู้ “รู้จักคุ้นเคย” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้วิธีการคุมกำเนิด การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ อันเป็นการเรียนรู้เพื่อการดูแลสุขภาพทางเพศที่นำเสนอสรุปสาระสำคัญส่วนหนึ่งว่า

“...การแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการคุมกำเนิด ถือเป็นการแสดง ความรับผิดชอบทั้งต่อตัวเองและต่อคนที่เรามีเพศสัมพันธ์ด้วย

มีคนจำนวนมากยังเชื่อว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องน่าอาย ทำให้ไม่กล้าหาความรู้ในเรื่องนี้อย่างเปิดเผย จึงส่งผลให้ขาดความรู้ หรือมีความเชื่อผิดๆ จนส่งผลต่อสุขภาพทางเพศ ทั้งที่การมีข้อมูลที่ถูกต้อง รอบด้านและเพียงพอในเรื่องเพศจะช่วยให้ทุกคนมีทางเลือกที่เหมาะสมกับตัวเองเมื่อตัดสินใจในเรื่องเพศ เช่น การสื่อสารกับคู่/คนรอบข้าง การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ฯลฯ...”⁴⁸

⁴⁷ <<http://www.teenpath.net/teenpath/sexevent/SexMeetingEW01/content-009.doc>>

⁴⁸ องค์กรแพช โครงการก้าวอย่างเข้าใจ. แผนการเรียนรู้ที่ 6 “รู้จักคุ้นเคย” ใน คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2. หน้า 203-205.

4. ฐานคิดเพศภาวะ: เพศวิถีของคณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ (ส่วนกลาง)

สำหรับการวิเคราะห์ฐานคิดเพศภาวะ เพศวิถีของคนเรานั้น จำเป็นยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์และเข้าใจถึงพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ หรือบริบทชีวิต ดังนั้น การศึกษาชั้นนี้ที่มุ่งศึกษา วิเคราะห์ให้เห็นถึงฐานเพศภาวะ เพศวิถีของคณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ จึงสำคัญยิ่งที่จะต้องฉายให้เห็นบริบทของแต่ละคนดังต่อไปนี้

4.1 บริบทชีวิต: เจ้าหน้าที่พิทักษ์ธรรมและคณะทำงานหนุนเสริมวิชาการ (ส่วนกลาง)

แอม เป็นหญิงโสด ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่โครงการอาวุโสของแพธเธอผ่านประสบการณ์การทำงานด้านเอชไอวี/เอดส์ ทั้งในฐานะอาสาสมัครดูแลผู้ป่วยเอดส์และเจ้าหน้าที่โครงการมาหลากหลายโครงการ นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2537 แอมเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้เรื่องเอดส์และเพศศึกษาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับอย่างสูงในความสามารถในแวดวงคนทำงาน ทั้งในส่วนภาครัฐและภาคเอกชนในฐานะผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีความเป็นกันเอง มีอารมณ์สนุกสนาน เป็นนักฟังที่ดี ทั้งยังมีความสามารถเฉพาะตัวสูงในการจับสรุปและเชื่อมโยงประเด็นของการแลกเปลี่ยนพูดคุย

ด้วยความที่แอมเคยเป็นนักกีฬาและเป็นนักกิจกรรมด้วยเมื่อครั้งเป็นผู้เรียนและนักศึกษา เช่น เคยเป็นนักกีฬาของโรงเรียน เป็นผู้เรียนตัวอย่างที่มีความประพฤติดีและมีผลการเรียนดี เป็นผู้สนใจศึกษาเรียนรู้พุทธศาสนาอย่างจริงจัง ซึ่งสะท้อนผ่านการเป็นประธานชมรมพุทธศาสนา มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการชีวิตในสมัยเรียนระดับอุดมศึกษา ด้วยการเป็นเจ้าของกิจการร้านขายอาหารตามสั่ง หารายได้เลี้ยงตนเอง รับผิดชอบส่งเสียน้องชายให้เรียนจบ การศึกษาระดับปริญญาตรี และสามารถเผื่อแผ่ไปยังผู้อื่นด้วยการให้บริการเงินกู้ฉุกเฉินกับเพื่อนๆ นักศึกษา เป็นผู้ให้คำปรึกษาเรื่องความรักความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ เป็นผู้รับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนของตนเองและของน้องคนเล็กจนเรียนจบ แอมจึงเป็นคนที่มีความคล่องแคล่ว เชื่อมั่นในตนเองสูง พูดจาชัดเจนฉะฉาน มีความเป็นมิตร และมีอารมณ์ขัน แอมเป็นคนที่รักและสนใจศึกษาหาความรู้และความบันเทิงจากการอ่านหนังสือ เธอมีหนังสือมากมายในความครอบครอง และใฝ่ฝันที่จะเปิดร้านอาหารและร้านหนังสือ เมื่อเธอเกษียณตนเองจากการทำงานประจำ ซึ่งเธอตั้งเป้าหมายไว้เมื่อเธออายุประมาณ 45 ปี

แอมเป็นลูกคนกลางของครอบครัวคนจีนที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เติบโตมาในครอบครัวที่มีความก้ำกึ่งระหว่างครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ได้สัมผัส เรียนรู้และรับรู้ถึงรูปแบบของคู่ความสัมพันธ์ของคนรักเพศเดียวกัน และการจัดความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างไปจากสังคมทั่วไป เช่น มีสมาชิกในครอบครัวอยู่ในความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิงหรือมีญาติสนิทฝ่ายหญิงที่ดำรงชีวิตคู่อยู่ในความสัมพันธ์ซ้อน และสามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์ในชีวิตคู่ร่วมกับคนที่เกี่ยวข้องได้อย่างลงตัวและมีความสุข แอมเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมในครอบครัวและการเติบโตมาในครอบครัวที่มีความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิตทางเพศ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการหล่อหลอมทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อที่แตกต่างในเรื่องระบบเพศภาวะและเพศวิถี รวมไปถึงมีผลต่อการประกอบสร้างตัวตนทางเพศของเธอที่ที่เลื่อนไหลปรับเปลี่ยนได้ไปตามกาลเวลา

ตี เป็นชายโสด ทำงานเป็นผู้บริหารสูงสุดขององค์กรพัฒนาเอกชน (เอ็นจีโอ) ที่ทำงานส่งเสริมและรณรงค์เชิงนโยบาย เพื่อการเข้าถึงการดูแล การป้องกันและการรักษาที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ เป็นหน่วยงานเอ็นจีโอที่คร่ำหวอดในการทำงานเสริมศักยภาพ ด้านการพัฒนาระบบบริการด้านสุขภาพของผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีในภาคตะวันตก เริ่มทำงานในประเด็นสุขภาพด้วยการเป็นอาสาสมัครรณรงค์ชี้แจงอย่างอนามัยในกลุ่มคนทำงานในโรงงาน การทำงานและการใช้ชีวิต ปฏิสังสรรค์กับกลุ่มผู้อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ทำให้ตั้งคำถามกับมายาคติและภาพตัวแทนของความดิงาม มาตรฐานศีลธรรมจรรยาในเรื่องเพศของสังคม และกลายเป็นปัจจัยผลักดันให้เข้าสู่การทำงานรณรงค์ในประเด็นเอดส์อย่างเต็มเวลาและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

เขาเติบโตและได้รับการเลี้ยงดูมาในครอบครัวคนจีนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคตะวันตก ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังว่าเป็นเมืองแห่งสถานบริการทางเพศ ตีเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนชายล้วนของนิกายคริสต์ศาสนา จึงพบเห็นเพื่อนผู้เรียนชายที่เป็นตุ๊ดและกะเทยมักถูกกลั่นแกล้งจนเป็นเรื่องปกติ โดยส่วนตัว ตีมองว่าเพื่อนๆ นักเรียนชายที่เป็นตุ๊ด/กะเทยเป็นคนมีอารมณ์สนุกสนาน เขาจึงชอบและบางครั้งก็จะรวมกลุ่มพูดคุยด้วย ตีได้มาศึกษาต่อในกรุงเทพฯ ในโรงเรียนชายล้วน เมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พักอาศัยอยู่หอพักและใช้ชีวิตด้วยตนเองตลอดจนจบการศึกษา ตีเติบโตมาในสิ่งแวดล้อมที่พ่อแม่ไม่ได้สื่อสารในเรื่องเพศกับลูกๆ มักย้ำเตือนไม่ให้เที่ยวผู้หญิงบริการ

ทางเพศ เพราะอาจทำให้ติดโรคทางเพศได้ เขาเรียนรู้เรื่องเพศในช่วงวัยหนุ่ม จากการอ่านหนังสือปีที่ร้านขายหนังสือของเพื่อน เพราะเขามักจะไปช่วยขายหนังสือที่ร้านของเพื่อนสนิท

เพื่อนๆ นักเรียนของดีนิยมมาซื้อบริการทางเพศที่บ้านเกิดของดีเมื่อปิดภาคเรียน ชื่อเสียงที่บ้านเกิดมักถูกเพื่อนล้อเลียนว่า ดีเป็นชายที่ชั่วของเชื้อวชาญ และมีประสบการณ์ทางเพศ แม้ว่าดีไม่เคยซื้อบริการทางเพศมาก่อนก็ตาม ดีซื้อบริการทางเพศครั้งแรกแบบเพื่อนมากลากไป เพราะหากไม่ซื้อบริการก็จะถูกเพื่อนล้อเลียนได้ เขาเล่าว่ารู้สึกแปลกๆ ที่คนสองคนมีเพศสัมพันธ์กันโดยยังไม่ได้ทำความรู้จักกันมาก่อน หลายๆ ครั้ง การจำใจไปซื้อบริการทางเพศจบลงโดยไม่ได้มีเพศสัมพันธ์ หากเพียงซื้อชั่วโมงและนั่งพูดคุยกับหญิงบริการเพื่อให้หมดเวลา

ดีเป็นหนึ่งในนักกิจกรรมเพื่อสังคมที่อยู่ร่ายล้อมด้วยนักกิจกรรมรุ่นน้องมากมาย เมื่อครั้งศึกษาด้านกฎหมายในมหาวิทยาลัยเปิดแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ในช่วงของการรณรงค์เรียกร้องประชาธิปไตยของเยาวชน นิสิต นักศึกษา และเป็นยุคแห่งการเฟื่องฟูในการปลุกจิตสำนึกประชาธิปไตยกับคนรุ่นใหม่ในสังคมไทยในขณะนั้น ต้องคอยรับฟังเรื่องราวของรุ่นน้องนักศึกษาหญิงที่อกหัก เสียใจ ผิดหวังเพราะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนรุ่นพี่นักกิจกรรมและแกนนำนักศึกษาซึ่งเป็นเพื่อนของดี

ดีเป็นหนึ่งในคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษาของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ เป็นสมาชิกคนเดียวในคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรที่มีเพศภาวะเป็นชาย ดีรับผิดชอบพัฒนาหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมิติทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งดีให้ข้อสังเกตว่า หลักสูตรเพศศึกษา ยังขาดมุมมองของผู้ชาย ส่วนใหญ่มิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเพศวิถีในหลักสูตรเพศศึกษา ค่อนข้างให้น้ำหนักและความสำคัญกับการที่ผู้มีเพศภาวะหญิงเสียเปรียบ หรือการนำเอามาตรฐานซ้อนมาตัดสินคุณค่าความเป็นหญิง โดยดีให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า เนื้อหาในมิติต่างกล่าวของหลักสูตรเพศศึกษา ยังคงนำเสนอเนื้อหาที่ให้ความสำคัญกับการที่ผู้ชายต้องเรียนรู้เกี่ยวกับผู้หญิง เข้าใจในความเป็นผู้หญิง และยังคงมีช่องว่างในการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการที่ผู้หญิงได้เรียนรู้ในประเด็นของผู้ชาย “ความรุนแรงที่มีต่อผู้มีเพศภาวะผู้ชาย” อันเกิดจากความคาดหวังและแรงกดดันทางสังคมในการสวมบทบาท ทำหน้าที่ ผ่านการนิยามความหมายของ “ความเป็นชาย”

น้ำ แต่งงานแล้วทำงานเป็นเจ้าหน้าที่โครงการอาวุโสของแพธ เป็นลูกสาวคนเล็กของครอบครัวคนจีน มีภูมิลำเนาเป็นคนกรุงเทพมหานคร เป็นครอบครัวชนชั้นกลางที่ประกอบอาชีพค้าขาย ได้รับการปลูกฝังเลี้ยงดูให้มีหน้าที่และบทบาทเพศอย่างชัดเจนตามเพศสรีระ เช่น ลูกผู้หญิงต้องทำงานบ้าน บางครั้งน้ำรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ผู้หญิงต้องทำงานบ้าน ในขณะที่ผู้ชายไม่ต้องทำหน้าที่และบทบาทเช่นเดียวกัน น้ำเป็นผู้หญิงที่มีบุคลิกภาพคล่องแคล่ว ดูเป็นผู้หญิงที่ทันสมัย และมั่นใจในตัวเอง สะท้อนจากคำพูดคำจาที่ชัดเจนและการแต่งกายที่ค่อนข้างร่วมสมัย

น้ำรู้จักคบหากับเพื่อนนักศึกษาร่วมสถาบันซึ่งเป็นผู้ชายที่ดีในอุดมคติของสังคม วางแผนแต่งงาน สร้างครอบครัว และใช้ชีวิตร่วมกันเฉกเช่นคู่รักทั่วไปในสังคม การเปลี่ยนแปลงในวิถีคิดเรื่องเพศและความสัมพันธ์จากการได้ทำงาน ทำให้น้ำได้คิดทบทวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์และยุติความสัมพันธ์ของตนกับคนรัก และการตัดสินใจดังกล่าวทำให้น้ำรู้สึกกดดัน ถูกตำหนิ และต้องคอยตอบคำถามจากคนรัก คนในครอบครัว และเพื่อน น้ำแต่งงานกับสามีซึ่งประกอบกิจการส่วนตัว เพราะสามารถสื่อสารเรื่องเพศกันได้อย่างเปิดเผย และมีความเข้าใจที่ดีให้แก่กันและกัน การจัดความสัมพันธ์ในชีวิตคู่ภายใต้กรอบแห่งความเป็นสามีและภรรยาค่อนข้างน่าสนใจที่น้ำและสามีเชื่อมั่นในแนวทางที่ว่า “ทุกคนมีชีวิตเป็นของตัวเอง” ดังนั้น น้ำและสามีจึงเคารพและให้อิสระต่อกันและกันในเรื่องเพศ ทั้งยังตระหนักเป็นอย่างดีในการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย แม้ว่าจะมีการจัดการจ้างคนทำความสะอาดและดูแลความสะอาดในบ้าน แต่น้ำยังต้องทำงานดูแลภายในบ้านบางส่วนเป็นครั้งคราว เพราะเธอเป็นรักความสะอาด ในขณะที่สามีบอกจุดยืนชัดเจนตั้งแต่แรกว่าชอบทำงานบ้าน

น้ำเล่าว่า เธอมักใช้เวลากับหลายๆ ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ หรือช่วงปิดภาคเรียน เพื่อสื่อสารพูดคุยและส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเพศในกลุ่มเด็กและเยาวชน และการทำกิจกรรมร่วมกับหลายๆ ดอยย้ำความเชื่อมั่นในศักยภาพของเยาวชนในการเรียนรู้ คิด วิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ น้ำยังให้การปรึกษากับพนักงานขายและคนทำงานในร้านของเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์และการสื่อสารเรื่องเพศอีกด้วย

น้ำจบการศึกษาด้านส่งเสริมสุขภาพจากมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ มีความสนใจและตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำงานเพื่อสังคมกับองค์กรสาธารณะประโยชน์ เคยผ่านประสบการณ์ในด้านการฝึกอบรมและสร้างความเข้าใจเรื่อง

เอดส์ในกลุ่มแรงงานขนาดเล็ก และกลุ่มแรงงานหญิงข้ามชาติที่ตั้งครรภ์ ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่อาวุโสองค์กรแพธ ทำหน้าที่ด้านการฝึกอบรมและหนุนเสริมวิชาการ

4.2 ระบบความคิดความเชื่อเรื่องเพศภาวะ

4.2.1 เพศภาวะเป็นกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม-วัฒนธรรม

เรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตและการทำงานของเจ้าหน้าที่สนับสนุนเชิงวิชาการของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ชี้ชัดถึงแนวความคิดความเกี่ยวกับระบบความคิดเรื่องเพศภาวะ ว่าเป็นผลพวงของกระบวนการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านสถาบันทางสังคมหลักๆ ไม่ว่าจะเป็น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันด้านการแพทย์/สาธารณสุข กระบวนการเคลื่อนไหวฯ

“ครอบครัวที่มีการเรียนรู้เรื่องเพศต่างจากคนอื่น เช่น ในครอบครัวไม่ได้รู้สึกว่าการเป็นภรรยาอีกคนหนึ่งมันเป็นเรื่องผิดปกติเสียหายนะ มันเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ แต่ครอบครัวพี่ถือว่าเป็นเรื่องการเคารพกติกา เช่น นำพี่ก็เป็นภรรยาคนที่สองของหลานชายพี่อะนะ คือ นำพี่เขาจะไม่เข้าไปยุ่งวุ่นวายบ้านใหญ่เลย ก็คือ อยู่ในที่ทางของตนเอง ไม่มีทางไปประสานกัน ก็เป็นวัฒนธรรมคนจีนด้วยไง บ้านพี่เป็นคนจีน พ่อของหลานพี่เขาก็เป็นคนจีน แล้วแม่ฝ่ายนั้นก็เป็นคนจีน คือ วัฒนธรรมจีน ด้วหนึ่งมีเมียหลายคนเป็นเรื่องธรรมดา แล้วนำของพี่เขาก็ไปยกน้ำชาเคารพบ้านใหญ่ ก็แค่นั้น แต่หลังจากนั้นก็ต่างคนต่างอยู่ เออ.. ครอบครัวนั้นเขาก็รู้ว่านำพี่เขาก็มีลูก คือ หลานพี่คนนี้ เขาก็ไม่เข้ามาก้าวก่าย ต่างคนต่างอยู่ เนี่ย พ่อของเด็กเขาก็มารับผิดชอบดูแลเด็ก เดือนหนึ่งมาบ้านบ้าง คือ พี่รู้สึกที่บ้านพี่พอพูดประเด็นเรื่องเพศ ก็จะเข้าใจ เออ... พี่สาวพี่ก็เป็นหญิงรักหญิง อยู่กับแฟน ใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน เพราะฉะนั้น มันไม่ได้เกิดจากการทำงานด้วยนะ พี่รู้สึกว่าครอบครัวที่มีวิธีการเรียนรู้เรื่องเพศที่ต้องคอย balance (จัดสมดุล-ผู้วิจัย) แบบครอบครัว เราอยู่กัน 5-6 คน แต่พอรวมญาติมาหันหลายๆ คน เรื่องเมียหลวง เมียน้อย เรื่องน้อง เรื่องหลาน รักเพศเดียวกัน พี่ต้องคอยชวนคิดชวนคุยนะ...”

(แอม เจ้าหน้าที่โครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง อายุ 38 ปี)

“พอเป็นเรื่อง gender (เพศภาวะ-ผู้วิจัย) สิ่งที่เราต้องการให้เค้าเรียนรู้หลายเรื่องเป็นเรื่องที่คนสมมติขึ้นมา มันไม่ใช่เรื่องจริงเช่น เพศหญิงต้องเป็นยังไง เพศชายต้องเป็นยังไง อย่างผู้ชาย ทำให้เค้าคิดว่ามีบางอย่างถูก

กระทำ เช่น คุณต้องสละให้เด็ก สตรี คนชรา มันรู้สึกว่าคุณชอบธรรมหรือใจ
ก็ฉันเป็นแมน มันก็ถูกต้องแล้วที่ต้องเสียสละ”

(ตี ผู้ประสานภาคตะวันตกและภาคตะวันออก ชาย อายุ 43 ปี)

ความคิดความเชื่อของดีที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นหญิงเป็นชายในข้อความ
ข้างต้น สะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะนำเอาฐานวิธีคิดเรื่องบทบาทเพศเป็น
สิ่งสมมติ เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นผ่านการคาดหวังในแต่ละเพศ มาบูรณาการ
สร้างหลักสูตรเพศศึกษาที่รอบด้าน โดยให้แต่ละเพศได้เรียนรู้ถึงความคาดหวัง
ที่เกิดขึ้น เพื่อให้รู้เท่าทันความคาดหวังหรือภาระที่แต่ละเพศต้องแบกรับ

แม้ว่าการเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมในครอบครัวมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการ
ระบบความคิดเรื่องเพศวิถีและเพศภาวะที่มีความยืดหยุ่น แตกต่างจากผู้คน
ทั่วไปในสังคมในกรณีของแอม แต่เธอก็ยอมรับว่าการได้เข้ารับการฝึกอบรมเรื่อง
เพศวิถีและเพศภาวะในต่างประเทศ และการทำงานคลุกคลีในประเด็นการ
พัฒนาระบบสุขภาพและสุขภาพของประชาชน ก็มีผลต่อการความคิดและมุมมอง
ในเรื่องดังกล่าวเช่นกัน

“... เออ...ตอนที่พี่เข้าอบรมเรื่องsexuality (เพศวิถี-ผู้วิจัย) ที่ลอนดอน
แล้วกลับมาทำงานอยู่ที่สถาบัน มันทำให้เรากลับมาตั้งคำถามกับ
ปรากฏการณ์ คือ เราเห็นปรากฏการณ์ แต่เราไม่รู้ที่มาที่ไป พอเราไป
เรียนรู้ เรากลับมาเห็นปรากฏการณ์นั้น มันก็ขยายมุมมองมากขึ้น อย่าง
ในชีวิตพี่ก็ไม่เคยที่แฟนเป็นผู้หญิงใช้ใหม่ พอพี่มาทำงานเรื่อง sex and
gender (เพศ และเพศภาวะ-ผู้วิจัย) เมื่อก่อนพี่เข้าใจว่าธรรมชาติเกิดมา
ผู้หญิงต้องเป็นยังงี้ พี่ไม่รู้ว่ามันคือกระบวนการกลายมาเป็น มันทำให้พี่
คิดว่าเป็นผู้หญิงต้องมีแฟนเป็นผู้ชายสิ และพี่ก็คิดว่าคนที่จริงจังคือ
คนที่เชื่อฟังพ่อแม่ ทำตามขนบธรรมเนียมประเพณี...พอพี่ไปเรียนรู้ตรงนี้
พี่จึงรู้ว่ามันเป็นกระบวนการทางสังคมที่มันหล่อหลอมให้มนุษย์มันเป็น
เนาะ พอพี่รู้ พี่ก็เอามาทำงานเอตส์.. พี่รู้ว่าเอาเข้ามาใช้ยังงี้...”

(แอม เจ้าหน้าที่โครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง อายุ 38 ปี)

4.2.2 เพศภาวะเป็นมิติของอำนาจ การเข้าถึงทรัพยากรและการจัดการผลประโยชน์

การมีอำนาจหรือความรู้ อำนาจทางเศรษฐกิจ และความเป็นผู้นำหรือ
ผู้ตามทางเศรษฐกิจของผู้หญิง มีนัยสำคัญต่ออำนาจการต่อรองของผู้หญิงกับ
บทบาทเพศ และความคาดหวังทางสังคมต่อความเป็นผู้หญิงในฐานะเมียและแม่

การใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกับแฟนโดยไม่ต้องผ่านพิธีกรรมแต่งงาน ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากเสียงสะท้อนของแอมที่ว่า

“...พี่มีแฟน แต่ไม่เคยมีใครตั้งคำถามกับพี่ว่า เมื่อไหร่จะมีลูก แม้กระทั่งตอนที่พี่มีแฟนเป็นผู้ชายนะ ส่วนหนึ่งพี่คิดว่าเป็นอำนาจของการเลี้ยงตนเองและเลี้ยงครอบครัวได้ เออ.. พี่เป็นคนมีรายได้ เลี้ยงพ่อ เลี้ยงแม่ ส่งน้องเรียน พี่คิดว่าผู้หญิงเรามันมีตรงเนี่ย การตั้งคำถามกับเรื่องมีลูกมีผัว มันลดลงไปเยอะ พุดง่ายๆ ฟังฟังเศรษฐกิจ ฟังฟังความมั่นคงทางจิตใจ...พ่อแม่คงเรียนรู้อีเด็กคนนี้อย่างมันไปเถอะ มันเอาตัวรอดได้แล้วพอพี่จับพี่ พี่ก็ส่งแม่ ส่งน้องเรียน...”

(แอม เจ้าหน้าที่โครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง อายุ 38 ปี)

4.3 ระบบความคิดความเชื่อเรื่องเพศวิถี

4.3.1 เพศวิถีที่เกี่ยวข้องกับความสุข อารมณ์และแรงปรารถนาทางเพศ

“...ไม่ต้องเรียนรู้เพศศึกษา คนเราก็มียุติชีวิตทางเพศอยู่แล้วละ และคนก็อยากจะทำตามอารมณ์ ตามความรู้สึกของตนเองอยู่แล้ว เพียงแต่ความรู้สึกผิดในตัวเองมันแรง เพียงแต่พอได้คุยกัน มันฉีกมุมมองไปทางอื่น เท่านั้นเอง...”

(แอม เจ้าหน้าที่โครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง อายุ 38 ปี)

ข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นถึงทัศนะต่อเพศวิถีของเจ้าหน้าที่โครงการก้าวร้าว ในมิติของอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ว่า ไม่สามารถแสดงออกตามอารมณ์ความรู้สึกทางเพศของตนได้ เพราะกฎเกณฑ์ทางสังคม-วัฒนธรรมได้ผูกตรวนการคิดของปัจเจกให้ตรวจตราและควบคุมตนเอง แต่การได้พูดคุยก็จะทำให้มุมมองบางอย่างได้คลี่คลาย

“เรื่องความสุขทางเพศคงต้องมองให้ละเอียดกว่านั้น ว่าเป็นเช็क्सที่ป้องกัน เช็क्सที่ปลอดภัย เช็क्सที่ยินยอมกับเช็क्सที่ต้องการ เราอยู่ในไหน เช็क्सที่ป้องกันอาจจะไม่ใช่เช็क्सที่ยินยอม เช็क्सที่ป้องกันมันอาจจะเป็นเช็क्सที่ปลอดภัย ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม ปลอดภัยต่อการถูกกระทำ ปลอดภัยต่อการถูกอะไรทั้งหลาย เช็क्सที่เกิดจากการยินยอมหรือไม่อยากได้ แต่ว่ายอมเพื่อเค้า ต้องการทางเดียวกันทั้งนั้น”

(ตี ผู้ประสานภาคตะวันตกและภาคตะวันออก ชาย อายุ 43 ปี)

การพิจารณามิติความสุขทางเพศในแง่มุมมองที่ต้องลงลึกและรวมความ
ถึงความสัมพันธ์ระหว่างคู่ ว่ามีการสื่อสารถึงความต้องการและเป็นการยินยอม
พร้อมใจของทั้งคู่หรือไม่อย่างไร และที่สำคัญ การมีเพศสัมพันธ์ได้คำนึงถึงความ
ปลอดภัยที่อาจเกิดจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ หรือการถูกกระทำความ
รุนแรงหรือไม่อย่างไร ซึ่งเพศสัมพันธ์ในกลุ่มเยาวชนปัจจุบันต้องเน้นที่มิติของ
ความต้องการ และความยินยอมพร้อมใจด้วย

4.3.2 เพศวิถีเป็นการสื่อสารเรื่องเพศและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคู่

ทักษะและความสามารถในการสื่อสารเรื่องเพศเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขสำคัญ
ในการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคู่ความสัมพันธ์ทางเพศ และการ
เรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะการสื่อสารอาจจะเริ่มต้นจากเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน
และนำมาสู่การพูดคุยเรื่องเพศของตนกับคู่ได้

“...ความสมดุลของพีก็คือ พีไม่แบ่งบทบาทชัดเจนกับแพนว่าพีกับแพน
ต้องทำอะไรกันบ้าง คำว่าสมดุลของพีก็คือว่า พีกับเขายอมรับกันว่าเราจะ
ทำอะไรแค่ไหน อย่างการอยู่ด้วยกัน ไม่ได้แปลว่าใครจะต้องมาเป็นคน
กวาดบ้าน ถูบ้าน ใครจะเป็นคนทำกับข้าว ขึ้นทำกับข้าว เธอต้องถูบ้าน
นะ พีรู้สึกว่าการสมดุลในเรื่องต่างๆ ไปก่อนว่า วันนี้อะไรทำอะไรหรือ
ไม่ทำอะไรทำอะไร ถ้าไม่ทำอะไรซักวันก็วางกองไว้ก่อนก็ได้ หรือเวลาซักก็อาจ
จะมาช่วยกันซัก ที่สำคัญที่สุด ต้องคุยกัน เพราะฉะนั้น ถ้าถามว่า ความ
สมดุลคืออะไร ก็คือเป็นเรื่องคุยกัน ..เป็นเรื่องที่ต้องสื่อสารกันระหว่างเรา
กับคู่ รวมไปถึงเรื่องเพศด้วยสำนักรงานนะ อยากมี sex (เพศสัมพันธ์-ผู้
วิจัย) อยากมีเพราะอะไร ไม่อยากมีเพราะอะไร พีรู้สึกว่าเวลาที่มี sex มัน
ก็อยากมีเมื่อตอนพร้อมทางอารมณ์ความรู้สึกเนาะ ไม่ได้อยากมี sex
เพราะแบบว่าถูกเชิญชวนให้มี คือพีว่ามันเป็นเรื่องที่ต้องคุยกัน วันนี้
อยากมีไหม เหนื่อยมาหรือเปล่า เราแลกเปลี่ยนเรื่องของเราและกัน
ในชีวิตคู่ ทำให้บรรยากาศการคุยมีชีวิตชีวามากขึ้น”

(แอม เจ้าหน้าที่โครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง อายุ 38 ปี)

“...มันเป็นเรื่องที่ต้องคุยกันตั้งแต่แรกๆ เราชัดเจนกันตั้งแต่แรกๆ ว่า ชีวิต
เราเป็นของเรา เราต่างคนต่างก็รู้สึกอย่างนั้น เรามีความคิดตรงกันว่า
ชีวิตเราเป็นของเรา อยู่ด้วยกันก็เหมือนพูดคุยกัน ใครจะไปมีอะไรกับใคร
ก็ได้ ไม่เป็นไร ก็ใช้กันไป มันเป็นเรื่องที่ต้องคุยกัน อยู่ด้วยกันก็พูดคุย

ไป เราก็ดูแลตัวเอง เราใช้ถุงยางทุกครั้ง เราก็เลือกใช้วิธีการคุมกำเนิดที่
ใช้ถุงยางมาตลอด...”

(น้ำ เจ้าหน้าทีโครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง อายุ 32 ปี)

4.3.3 เพศวิทีมีความล้นไหลไปมา ไม่หยุดนิ่ง ไม่ตายตัว

มุมมองเรื่องเพศวิทีที่คงที่และตายตัวของคนนั้นถูกท้าทาย มโนทัศน์เรื่อง
เพศในมุมมองใหม่ได้เข้ามาแทนที่และทำให้เกิดความเข้าใจชุดใหม่ที่ว่า “เพศวิที
เป็นเรื่องที่ล้นไหล สลับกลับไปมา ไม่คงที่ ไม่ตายตัว ปรับเปลี่ยนไปได้ตาม
บริบทชีวิตและกาลเวลาของแต่ละคน” เกิดจากการเรียนรู้และสรุปความคิดรวบ
ยอดจากการได้ร่วมทำงานกับหน่วยงานที่ทำงานด้านการส่งเสริมสุขภาพทาง
เพศของกลุ่มชายรักชาย และการได้ปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของ
คนกลุ่มดังกล่าว

“เรียนรู้เรื่องอย่าเหมารวมว่าเกย์ต้องเป็นแบบนั้น กะเทยทุกคนต้องเป็น
แบบนี้ และอย่าคิดว่าเพศในโลกนี้ไม่ได้มีแค่หญิงชาย เมื่อก่อนได้แต่ฟังเขา
ว่าเกย์รัก เกย์รับ ฯลฯ พุดเพราะเราไม่ได้ลงไปทำงานกับเขา พอลงไป
ทำงานด้วยรู้เลยว่าเกย์ไม่ได้เป็นแบบนั้น กะเทยไม่ได้เป็นแบบนั้นทุกคน
หรือเกย์ใครเป็นรักก็รักชัดเจน ใครเป็นรับก็รับชัดเจน พอเรียนรู้ มันก็
ไม่ใช่ใจ พี่ก็รู้สึกว่ มันล้นไหลทางเพศ มันก็ล้นไหลทั้งทางพฤติกรรมและ
การแสดงออก วิทีคิดที่เขาได้เรียนรู้ตามประสบการณ์ของเขา...”

(แอม เจ้าหน้าทีโครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง อายุ 38 ปี)

4.3.4 เพศวิที เป็น ‘เรื่องธรรมชาติ’ และเป็นการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต

การทำงานเรื่องเพศศึกษาในโรงเรียน โดยการจัดหลักสูตรให้กับนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยความรู้สึกรู้สึกคิดว่า ความเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยนั้นเป็น
ช่วงที่สำคัญที่สุด หากเมื่อทำโครงการก้าวอย่างเข้าใจ พี่แอมและทีมกลับมา
แนวทางการทำงานร่วมกันว่า เรื่องเพศศึกษาน่าจะเป็นเรื่องที่เรียนรู้ไปตลอด
ชีวิต ซึ่งสะท้อนความเป็นตัวตนของเธอที่เปลี่ยนแปลงจากด้านใน ผ่าน
ประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ของคนอื่น

“พี่ว่าการเรียนเรื่องเพศศึกษามันไม่ได้อยู่ในห้องเรียน มันไม่ได้แปลว่า
เพื่อนพี่ ต้องมาเข้าเรื่องเพศศึกษา แต่พี่ว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องวิถีชีวิต
เพราะนั้น ถ้าเค้าได้อ่านหนังสือดี สักเล่มเกี่ยวกับเรื่องวิถีชีวิตทางเพศมัน

ก็น่าจะได้ ถ้าเค้าได้ดูรายการทีวีดีๆ นะ แล้วเค้าดูหนังดีๆ สักเรื่อง แล้ว
เค้ามาตั้งคำถามกับชีวิตตัวเองเนี่ย นี่ก็คือการเรียนรู้เรื่องเพศ พี่ถึงว่าการ
เรียนรู้เรื่องเพศมันไม่ได้อยู่ในห้องเรียนหรอก แต่มันเป็นการเรียนรู้ได้ทุกที่
เพราะมันก็คือชีวิต พี่รู้สึกอย่างนั้นนะ แต่ว่าการเรียนรู้เรื่องเพศมันต้องมี
คนมาชวนคิด ชวนตั้งคำถาม แบบว่าแลกเปลี่ยนมุมมองทัศนะกัน
เพราะว่าเรื่องเพศมันเป็นเรื่องทัศนะเยอะนะพี่ว่า โดยข้อเท็จจริงมันก็มี
บ้าง แต่ว่าปัญหามันก็คือเรื่องทัศนคตินี้แหละ”

(แอม เจ้าหน้าที่โครงการอาวุโส องค์กรแพธ หญิง อายุ 38 ปี)

4.3.5 เพศวิถีเป็นสิทธิมนุษยชนและสิทธิทางเพศ

“...ถ้าผมเป็นเด็ก แล้วรับผิดชอบตัวเอง กับรับผิดชอบคนอื่น รับผิดชอบ
ต่อสังคม เช่น การมีเซ็กส์เป็นเรื่องของสิทธิส่วนบุคคล แต่เค้าจะรับผิดชอบ
ความรู้สึกรู้สึกของพ่อแม่หรือเปล่า รับผิดชอบต่อคนในครอบครัวหรือไม่
คำถามเดียวกันกับพ่อแม่ที่ต้องคิดในเรื่องสิทธิทางเพศ แต่ก็ต้องอยู่บน
ฐานของความรับผิดชอบต่อ โดยที่เรื่องศีลธรรมคุณธรรมก็อีกมุมหนึ่ง
จะเอามาตัดสินเรื่องเพศไม่ได้ แต่เรื่องการดำรงชีวิตต่างหาก...”

(ตี ผู้ประสานภาคตะวันตกและภาคตะวันออก ชาย อายุ 43 ปี)

ความคิดเห็นของตีข้างต้นสะท้อนว่า ประเด็นศีลธรรมจรรยาส่งผล
กระทบอย่างยิ่งต่อความคาดหวัง การให้ความหมาย การตัดสินคุณค่าเรื่องเพศ
ในกลุ่มเยาวชน เพราะพฤติกรรมทางเพศของเยาวชนมักถูกเชื่อมโยงกับประเด็น
ศีลธรรมและคุณธรรมของสังคม หากเยาวชนไม่ปฏิบัติตามความคาดหวังของ
สังคม เช่น การพูดหรือเรียนรู้เรื่องเพศ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน การมีคู่
หรือแฟนมากกว่าหนึ่งคน เป็นต้น ทั้งยังตั้งข้อสังเกตว่า หากคนในสังคมหรือใน
สถานศึกษาเคารพและเชื่อมั่นในหลักการสิทธิมนุษยชน ความรับผิดชอบและ
การสื่อสาร โดยปราศจากการนำมาตราฐานตัดสินศีลธรรมจรรยาในเรื่องเพศมา
ตัดสินแล้ว การเรียนรู้เรื่องเพศแบบรอบด้านของเยาวชนย่อมสามารถเกิดขึ้นได้
และสร้างสุขภาวะทางเพศของเยาวชนย่อมได้รับการส่งเสริมและแตกต่างจากใน
อดีตที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของตี สิทธิด้านเพศของเยาวชนเองควร
ตั้งอยู่บนฐานของการเคารพสิทธิ การไม่ละเมิดสิทธิ และเรียนรู้ความรับผิดชอบ
กับคู่ความสัมพันธ์ของตน รับผิดชอบต่อครอบครัว และสังคมด้วยเช่นกัน

4 ถอดรหัสความคิด และการต่อรองตอบโต้: วาทกรรมเพศศึกษารอบด้าน

1. บริบทพื้นที่การเรียนรู้พลกระทบเชิงแนวคิด

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปางเป็นองค์กรภาคีดำเนินงานในภาคเหนือ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานงานวิทยากรหลักจำนวน 19 คน และการดำเนินโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ของสถานศึกษาจำนวน 54 แห่ง ในพื้นที่ 4 จังหวัด อันได้แก่ จังหวัดน่าน แพร่ ลำปาง และลำพูน โดยจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็น 1 ใน 2 พื้นที่ในการศึกษาวิจัยผลกระทบเชิงแนวคิด มีสถานศึกษาที่เข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการจำนวนทั้งสิ้น 22 แห่ง

สำหรับการดำเนินงานโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ในเขตภาคตะวันตกและตะวันออก มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ จังหวัดกาญจนบุรี (Access) เป็นองค์กรภาคีดำเนินงานซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงานโครงการ ซึ่งมีวิทยากรหลักจำนวน 111 คน และสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 129 แห่ง ในพื้นที่ 8 จังหวัด เป็นสถานศึกษาในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันตก รวม 110 แห่ง

ครอบคลุมการดำเนินงานในจังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ส่วนสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่ภาค ตะวันออกมีจำนวนรวม 19 แห่ง ใน 2 จังหวัดคือ จังหวัดฉะเชิงเทรา และ ชลบุรี ซึ่งเป็นสถานศึกษาในสังกัดกรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ทั้งนี้ โครงการวิจัยได้ร่วมกับหน่วยงานประสานงานในภาคกลางและภาค เหนือ ดำเนินการสุ่มเลือกพื้นที่ด้วยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง คัดเลือกสถาน ศึกษาในเขตจังหวัดภาคกลางและเขตจังหวัดภาคเหนือจังหวัดละ 1 แห่ง เป็น กรณีสึกษาสำหรับโครงการวิจัยนี้ โดย “โรงเรียนกลางวิทยา” เป็นพื้นที่ศึกษา ของสถานศึกษาของจังหวัดในเขตภาคกลาง และ “โรงเรียนเหนือวิทยา” เป็น พื้นที่ศึกษาของสถานศึกษาของจังหวัดในเขตภาคเหนือ

1.1 โรงเรียนกลางพิทยา: บริบทการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษา ในเขต ‘กึ่งเมืองกึ่งชนบท’

โรงเรียนกลางพิทยา เป็นโรงเรียนในเขต 1 ของสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาจังหวัดในภาคกลาง ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีจำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 1,710 คน และเข้าร่วมดำเนินงานในโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ตั้งแต่ปี 2547 โดยมีครู ผู้เข้าอบรมหลักสูตรครูเพศศึกษารุ่นปี พ.ศ.2547 จำนวน 8 คน รุ่นปี พ.ศ.2548 จำนวน 10 คน รุ่นปีพ.ศ.2549 จำนวน 11 คน และรุ่นล่าสุด ปีพ.ศ.2551 จำนวน 6 คน รวมมีครูผู้ผ่านการอบรมแล้วทั้งหมด 36 คน⁴⁹ จากจำนวนครูผู้สอนประมาณ 70 คน ผู้ประสานงานโครงการก้าวอย่างอย่าง เข้าใจของโรงเรียน เป็นอาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และเป็น อาจารย์หัวหน้าระดับ เพศชาย ซึ่งผ่านเข้ารับการฝึกอบรมครูเพศศึกษานับตั้ง แต่ปีพ.ศ.2548⁵⁰

โรงเรียนกลางพิทยาเป็นโรงเรียนสหศึกษาประจำอำเภอขนาดใหญ่ ซึ่งอยู่ ในเขตชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท โรงเรียนแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณชานเมืองก่อนเข้าถึง เขตใจกลางอำเภอ อยู่ใกล้สถานที่ราชการ เช่น ที่ว่าการอำเภอ ห้องสมุด

⁴⁹ <<http://www.teenpath.net/teenpath/database/School-Info.asp?Mode=PLT&Format=1&Prov=73&Area=&Ed=&Head=&Base=1&Gen=A&Node=&Sch=43&TP=>>

⁵⁰ <<http://www.teenpath.net/teenpath/content.asp?menu=3&submenu=3&ID=30002>>

ประชาชน เป็นต้น โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีสนามฟุตบอลขนาดมาตรฐานด้านหน้าโรงเรียน หันหน้าขนานไปกับถนนซูเปอร์ไฮเวย์ มีบรรยากาศร่มครึ้มไปด้วยต้นไม้ใหญ่และพื้นที่สีเขียว ซึ่งติดสนามฟุตบอลลึกเข้าไปจนถึงบริเวณบ้านพักอาจารย์ที่อยู่ด้านใน

จากการสังเกตการณ์ในแต่ละครั้งที่คณะผู้วิจัยได้ลงไปพูดคุยกับอาจารย์ผู้สอนเพศศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้ อาจารย์หญิงฝ่ายปกครองท่านหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่เป็นอาจารย์ผู้ดูแลความสะอาดและตรวจตราความสงบเรียบร้อยของผู้เรียนในบริเวณโรงอาหารเล่าว่า ส่วนใหญ่ผู้เรียนของโรงเรียนแห่งนี้มาจากบริเวณตำบลรอบนอกของอำเภอ เพราะเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในตัวอำเภอจะเดินทางไปศึกษาต่อในตัวจังหวัด ผู้เรียนจะเดินทางออกจากบ้านโดยนั่งรถโดยสารประจำทางหรือรถรับ-ส่งผู้เรียนตั้งแต่เช้า ดังนั้น ผู้เรียนบางคนจึงไม่ได้ทานอาหารเช้ามาจากบ้าน พอถึงเวลาพักเบรก ผู้เรียนจึงรู้สึกหิวและมักใช้เวลาช่วงพักเบรกสำหรับรับประทานอาหาร โดยรวบอาหารเช้าและอาหารกลางวันมาเป็นมื้ออาหารเดียวกัน พฤติกรรมดังกล่าวของผู้เรียนก็เป็นที่เข้าใจกันในหมู่อาจารย์และอาจารย์โดยส่วนใหญ่ค่อนข้างยึดหยุ่นกับผู้เรียนเรื่องการใช้เวลารับประทานอาหาร อย่างไรก็ตาม อาจารย์ได้คอยกำชับดูแลให้ผู้เรียนเข้าเรียนในรายวิชาถัดไปได้ทันเวลา⁵¹ ซึ่งข้อมูลจากคำบอกเล่าของอาจารย์หญิงท่านนั้นก็สอดคล้องกับภาพเหตุการณ์ที่คณะผู้วิจัยได้เห็นในแต่ละครั้งที่ลงไปพูดคุยและเก็บข้อมูลในโรงเรียน เช่น ในช่วงของเวลาพักเบรกประมาณสิบโมงกว่าๆ จะเห็นผู้เรียนทั้งระดับมัธยมต้นและระดับมัธยมปลายจำนวนมากนั่งรับประทานอาหารอยู่ที่โรงอาหารอย่างรีบเร่ง

อาจารย์หญิงท่านนี้ยังสะท้อนความห่วงกังวลปัญหาอาจเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้เรียนมาถึงโรงเรียนแต่เช้ามาก ก่อนที่อาจารย์จะมาถึงโรงเรียน ทำให้ไม่มีอาจารย์เพียงพอในการดูแลตรวจตราความเรียบร้อย เพื่อป้องกันปัญหาการลักลอบมีเพศสัมพันธ์กันในบริเวณที่ลับตาในโรงเรียน ทางโรงเรียนจึงปรับปรุงมาตรการตรวจตราเข้มงวดมากขึ้น และอาจารย์ต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาทำงานให้เร็วกว่าผู้เรียน

⁵¹ สังเกตการณ์ขณะพูดคุยเชิงลึกกับ อ.เปรี๊ยะ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา โรงเรียนกลางพิทยา วันที่ 28 กันยายน 2550.

บรรยากาศทั่วไปของโรงเรียนในช่วงที่ไม่มีการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนจะใช้เวลาช่วงพักกลางวันนั่งพักผ่อนตามอัธยาศัยและพูดคุยกันเป็นกลุ่ม แบ่งแยกเพศหญิงชายที่บริเวณโต๊ะหินอ่อนที่จัดไว้บริเวณหน้าห้องสมุด ด้านข้างห้องพักอาจารย์ฝ่ายปกครอง บริเวณใต้ร่มไม้ด้านหน้าอาคารเรียนและโดยรอบบริเวณสนามบาสเกตบอล ส่วนใหญ่ในช่วงพักกลางวันผู้เรียนชายจะรวมกลุ่มเล่นกีฬาประเภทตะกร้อ ฟุตบอล และวอลเลย์บอล ในขณะที่ผู้เรียนหญิงจะนั่งจับกลุ่มพูดคุยกัน โดยมีผู้เรียนชายที่มีบุคลิกภาพลักษณะอ่อนแอั้นดูเป็นผู้หญิงร่วมกลุ่มสนทนาอยู่ด้วย จากการสังเกตการณ์จะเห็นผู้เรียนที่เป็นกลุ่มคนหลากหลายทางเพศปรากฏให้เห็นจำนวนหนึ่ง แต่ไม่ได้รวมกันอยู่เป็นกลุ่มเฉพาะในกลุ่มของตน แต่จะปะปนอยู่ในกลุ่มผู้เรียนที่เป็นหญิง

ที่บริเวณประตูทางเข้าด้านซ้ายติดกับสนามฟุตบอลของโรงเรียน จะเห็นรถตู้และรถบรรทุกขนาดเล็กที่ปรับมาเป็นรถบริการรับ-ส่งผู้เรียน เรียงรายรอรับผู้เรียนอยู่ด้านหน้าบริเวณโรงเรียน จำนวนผู้เรียนจะบางตาลงอย่างรวดเร็วมากหลังจากเสียงสัญญาณโรงเรียนเลิกได้ไม่นานนัก เพราะผู้เรียนต่างก็มุ่งหน้าเดินไปยังรถรับ-ส่งผู้เรียนที่จอดรอรับอยู่โดยรวดเร็ว และมีผู้เรียนจำนวนไม่มากที่ยืนรอรถโดยสารประจำทางที่บริเวณด้านหน้าโรงเรียนทั้งสองฝั่งถนน

แนวทาง “การเดินทาง” ซึ่งหมายถึง ไม่มีการจัดห้องเรียนประจำสำหรับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น แต่จะจัดห้องเรียนไว้สำหรับจัดการเรียนการสอนของครูแต่ละกลุ่มสาระวิชาแทน ตัวอย่างเช่น ห้อง 211 เป็นห้องประจำของอาจารย์แหวน ผู้สอนวิชาภาษาไทย เมื่อถึงคาบเรียนสาระวิชาภาษาไทย ผู้เรียนก็จะเป็นฝ่ายย้ายมาที่ห้องดังกล่าว เป็นแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษาในอดีตเล็งเห็นว่าเหมาะสม อาจารย์หญิง⁵² ท่านหนึ่งได้แบ่งปันว่า แนวทางดังกล่าวช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาหลายประการ เช่น (1) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันรักษาความสะอาดเรียบร้อยของห้องเรียน เพราะผู้เรียนตระหนักดีว่าห้องเรียนดังกล่าวเป็นห้องพักของอาจารย์ด้วย (2) เพื่อป้องกันทรัพย์สินของโรงเรียนเสียหาย เพราะการละเลยและขาดการดูแลรักษาและไม่เห็นคุณค่าของทรัพย์สินของ

⁵² เนื้อหาจากการพูดคุยเชิงลึกกับอ.แหวน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา โรงเรียนกลางพิทยฯ วันที่ 9 ตุลาคม 2550.

ผู้เรียน (3) เพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์และการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียนในระหว่างเวลาพัก เป็นต้น ซึ่งอาจารย์หญิงท่านนี้ก็เห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าวและเห็นว่าเป็นประโยชน์กับทางสถานศึกษาและผู้เรียน แม้ว่าในระยะแรกของการดำเนินการ ผู้เรียนรู้สึกเหนื่อยกับการเดินขึ้นเดินลง ย้ายจากห้องเรียนหนึ่งไปยังห้องเรียนหนึ่ง และเสียเวลาไปประมาณ 10-15 นาที ในระหว่างการเปลี่ยนคาบ แต่อาจารย์ท่านนี้ก็เห็นประโยชน์ด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ออกกำลังกาย และลดอาการง่วงเหงาหาวนอนไปได้ และป้องกันการที่เด็กจะไปมีอะไรกันช่วงเวลาพักได้

อาจารย์ท่านนี้ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า พ่อแม่และผู้ปกครองของผู้เรียนในโรงเรียนแห่งนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างรายวันทั่วไป ทำอาชีพรับจ้างขับรถบรรทุก และหรือทำการเกษตร จึงมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดี จากการทำระเบียบประวัติผู้เรียนพบว่า มีพ่อแม่ผู้ปกครองของผู้เรียนบางรายเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ข้อมูลจากคำบอกเล่าของอาจารย์หญิงสอดคล้องกับนโยบาย 1 ใน 12 ด้านในการส่งเสริมด้านโภชนาการ การกีฬา และสุขอนามัยสำหรับครู นักเรียน และบุคลากร รวมทั้งป้องกันและแก้ไขสิ่งเสพติดและโรคเอดส์ของโรงเรียนกลางพิทยา ซึ่งในด้านหนึ่งก็สะท้อนปัญหาในระดับพื้นที่และแนวทางการจัดการปัญหาของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ในพื้นที่⁵³

ระบบรักษาความปลอดภัยของทางโรงเรียนถูกจัดการไว้ค่อนข้างดี เพราะมีเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนนั่งประจำอยู่ที่ประตูทางเข้าโดยมีคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กที่มีกล้องโทรทัศน์วงจรปิด ทำการบันทึกภาพพาหนะที่ขับผ่านเข้ามาในบริเวณโรงเรียน แต่ไม่ได้มีการตรวจบัตรผู้มาติดต่อราชการที่โรงเรียนแต่อย่างใด

ที่บริเวณหน้าห้องสมุดและในบริเวณห้องสมุดจะมีผู้เรียนมานั่งอ่านหนังสือในช่วงพักเที่ยงเป็นจำนวนมาก บางก็นั่งจับกลุ่มที่ม้าหินอ่อนใกล้กับห้องสมุด ส่วนใหญ่จะนั่งแยกกลุ่มหญิงชาย บางกลุ่มก็นั่งคละกันไป มีผู้เรียนบางคนนั่งจับกัน แพ้ชั้นนิยมของผู้เรียนที่นี้ส่วนใหญ่จะใช้กระเป่าเป้ ทั้งหญิงและชาย ผู้เรียนหญิงนิยมนุ่งกระโปรงสั้นเหนือเข่า และแขวนตุ๊กตาตัวใหญ่คล้ายๆ พวกกุญแจห้อยที่กระเป่าเป้บ้าง ผู้เรียนหญิงที่โตหน่อยก็ผัดหน้าทาแป้ง ใบหน้าขาวเนียนขาวผ่องใสและปากแดงอมชมพู ส่วนผู้เรียนชายที่เป็นชั้นเรียนมัธยมปลาย

⁵³ <<http://www.kpsw.ac.th/html/mission.html>>

ก็จะเดินกันเป็นกลุ่ม และเอาชายเสื้อนักเรียนออกนอกกางเกงเล็กน้อย ซึ่งเป็นภาพที่พบเห็นทั่วไปในโรงเรียน นอกจากนี้จะพบข้อความฝากรักฝากดำไว้บนโต๊ะม้าหินอ่อนนั่งพักผ่อน เช่น คำว่า “สาวกเรสโทเลียน” ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมนิยมบางอย่างในด้านดนตรีและเพลงของผู้เรียนที่นี่

ผู้เรียนส่วนใหญ่ที่นี่จะมาโรงเรียนโดยการนั่งรถโดยสารรับส่ง เวลาประมาณสามโมงจะเห็นรถมาจอดรอผู้เรียนกันเป็นทิวแถว มีบางส่วนที่จะเอารถมอเตอร์ไซด์มาโรงเรียนเอง อาชีพของผู้ปกครองของผู้เรียนโรงเรียนแห่งนี้จะประกอบอาชีพ รับจ้าง ขับรถบรรทุก ค้าขาย ทำไร่ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่

คณะผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับทางโรงเรียนในช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน 2550 อาจารย์ของโรงเรียนแห่งนี้มีความเป็นมิตรและเป็นกันเองมาก บรรยากาศของโรงเรียนแห่งนี้ดูร่มรื่น จากประตูทางเข้าไปโรงเรียนจะเจอกับสนามฟุตบอลขนาดใหญ่ด้านขวามือ อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาที่คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในโรงเรียน กลับไม่พบเห็นผู้เรียนเล่นกีฬาที่สนามฟุตบอลเลย แต่ผู้เรียนจะใช้เวลาว่างเล่นกีฬาที่สนามบาสเกตบอลและสนามวอลเลย์บอล ขณะที่คณะผู้วิจัยพูดคุยกับอาจารย์ผู้ประสานงานโครงการก้าวอย่างเข้าใจโรงเรียนกลางพิทยาศึกษาที่ห้องพักฝ่ายปกครอง จะสังเกตเห็นผู้เรียนเดินเข้าออกห้องปกครองเป็นระยะ บ้างก็มารับทราบข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการแต่งกายผิดระเบียบ บ้างก็มาส่งงาน และบางคนก็พาผู้ปกครองมาพบอาจารย์ ในบริเวณโรงเรียนจะมีข้อมูลเรื่องเพศศึกษาที่ได้จากโครงการก้าวอย่างฯ มาติดไว้ตามทางเดินเป็นระยะๆ

บทสัมภาษณ์ของผู้ประสานงานโครงการก้าวอย่างเข้าใจโรงเรียนกลางพิทยาศึกษาความว่า “... ผมหวังว่าคนที่เข้าอบรมจะนำไปปรับใช้ที่โรงเรียนบ้าง แม้ไม่ 100% หรือไม่ถึง 50% แต่ก็ยังดี เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมา มีเรื่องเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แม้เราเองก็สอนได้ไม่ครบ อย่างถ้าจะบูรณาการก็จะสอนได้ไม่ครบทั้ง 6 หมวด หรือถ้าจะสอนเต็มแผนก็ไม่มีคาบพอ 16 คาบต่อปี เพราะติดกิจกรรมอื่นๆ เช่น งานกีฬาสี ทั้งนี้หากกระทรวงฯ มุ่งมั่นในการ

⁵⁴ บทสัมภาษณ์อาจารย์หนุ่ม ผู้ประสานงานโครงการก้าวอย่างเข้าใจโรงเรียนกลางพิทยาศึกษา ในข่าวก้าวอย่างออนไลน์ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2550

จัดการเรียนการสอนเพศศึกษาจริงๆ ครูอาจสะดวกใจแลกเปลี่ยนกับนักเรียนมากขึ้น⁵⁴ สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดเรื่องการจัดสรรคาบเรียนในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในโรงเรียนกลางวิทย์ฯ ซึ่งสอดคล้องกับฐานข้อมูลโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจที่ว่า โรงเรียนกลางพิทยาศึกษาได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษา ตามความพร้อมและความสนใจของครูที่เข้าร่วมอบรม โดยใช้กิจกรรมทั้งคาบเรียน ทั้งนี้ยังไม่ได้ออกแบบสำหรับทุกระดับชั้น และยังจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในรูปแบบบูรณาการในสาระวิชาต่างๆ โดยมีแผนการจัดการเพศศึกษาให้ผู้เรียนตามเวลาที่ครูจัดสรรได้ โดยอาจจัดการเรียนรู้หลักสูตรเพศศึกษาได้ไม่ถึง 16 คาบต่อปีการศึกษา⁵⁵

1.2 โรงเรียนเหนือวิทยา: บริบทการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา ในสถานศึกษาในเขต “ชุมชนกึ่งชนบท”

โรงเรียนเหนือวิทยา เป็นโรงเรียนประจำอำเภอในเขตจังหวัดภาคเหนือที่ดำเนินการศึกษา เป็นโรงเรียนสหศึกษาประจำอำเภอขนาดเล็ก เข้าร่วมดำเนินโครงการการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างรอบด้านในสถานศึกษาดังตั้งตั้งแต่ปีพ.ศ.2547 เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยมีจำนวนผู้เรียน 1,448 คน และมีอาจารย์ผู้สอนประจำประมาณ 69 คน ทำเลที่ตั้งของโรงเรียนแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณใจกลางตัวอำเภอ อยู่ในเขตชุมชน บริเวณโดยรอบมีร้านค้าทั่วไป ร้านขายอาหารตามสั่ง ร้านขายของชำ และร้านค้าสะดวกซื้อ ธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากเป็นอำเภอขนาดเล็ก บรรยากาศโดยรอบบริเวณโรงเรียนจึงค่อนข้างเงียบสงบ

โรงเรียนเหนือวิทยามีทำเลที่ตั้งอยู่ติดถนนใหญ่ในย่านชุมชน บริเวณโดยรอบโรงเรียนเป็นร้านค้ามากมาย ร้านอาหาร ธนาคาร สังเกตง่าย รั้วโรงเรียนเป็นสีม่วง เป็นโรงเรียนดีเด่นได้รับรางวัลพระราชทานรองอันดับหนึ่ง 4 ปี ซ้อนในหลายๆ ด้าน ด้านหลังโรงเรียนมองเห็นทิวทัศน์ของภูเขา การออกแบบแผนผังโรงเรียนเป็นรูปตัวยู เมื่อเข้าสู่โรงเรียนจะพบอาคารเรียนขนานทั้งซ้ายมือและขวามือ ระหว่างอาคารจะเป็นสนามหญ้า หน้าเสาธงมีพระประธานตั้งอยู่ด้านหน้าเสาธง รอบๆ สนามหน้ามีซุ้มต้นอินทนิลเป็นที่นั่งพักผ่อนของผู้เรียน อาคาร 60 ปี เป็นที่ตั้งของอาคารอำนวยการ ประกอบด้วยห้องธุรการ ห้องใส่ต

⁵⁵ <<http://www.teenpath.net/teenpath/database/School-Info.asp?Mode=PLT&Format=1&Prov=73&Area=&Ed=&Head=&Base=1&Gen=A&Node=&Sch=43&TP=>>

ทัศนูปกรณ์ ห้องเรียน ห้องดนตรีไทย ห้องพัสดุ ห้องครูประจำเวรตั้งอยู่ตรงข้าม
เสาธง ด้านขวาของอาคาร 60 ปี เป็นเรือนแนวนว เป็นห้องกิจกรรมขนาดเล็ก
เล็ก มีบรรยากาศค่อนข้างสบายๆ และผ่อนคลาย เป็นที่แสดงผลงานของผู้เรียน
มีโต๊ะเขียนหนังสือเป็นโต๊ะพับแบบญี่ปุ่นวางเรียงราย และจะเห็นผู้เรียนมานั่ง
รวมกลุ่มทำงานหรือพูดคุยกันในห้องดังกล่าวในเวลาช่วงพักเรียน คณะผู้วิจัยได้
มานั่งทำงาน นั่งดื่มน้ำชากาแฟ สัมภาษณ์พูดคุยกับอาจารย์ นั่งรอทีมงาน
ทำให้คณะผู้วิจัยได้สร้างความสนิทสนมกับครูมากขึ้น เพราะห้องแนวนวเป็น
ห้องที่ครูแต่ละท่านมานั่งพูดคุยกัน และมีผู้เรียนมานั่งทำงานและเข้ามาส่งงาน
มาขอคำปรึกษาจากอาจารย์แนวนวด้วย บรรยากาศของห้องแนวนวมีความ
เป็นกันเอง มีเอกสาร แผ่นพับ ข้อมูลเรื่องสุขภาพ เรื่องเพศ ฯลฯ ไว้ให้อ่าน
และแจก ผู้เรียนกล้าเข้ามาคุย นั่งเล่น หรือนั่งทำงาน อาจเป็นเพราะครูฝ่าย
แนวนวเป็นครูที่บุคลิกภาพค่อนข้างอบอุ่น เป็นกันเอง เข้าใจผู้เรียน มีผลงาน
ผู้เรียนจัดแสดงไว้ด้วย ถ้ามองทะลุหน้าต่างออกไปจากห้องแนวนว จะเห็น
ความเป็นมาเป็นไปของผู้เรียนในโรงเรียนนี้

บรรยากาศทั่วไปในโรงเรียนเหนือวิทยา ผู้เรียนจะนั่งรวมกลุ่มกันบริเวณ
ม้านั่งหินอ่อนใต้ต้นไม้หิน ซึ่งทางโรงเรียนบอกว่าเป็นสัญลักษณ์ของโรงเรียน
และสีดอกอินทนิลยังเป็นสีประจำโรงเรียน ผู้เรียนจะนั่งที่โต๊ะม้านั่งหินอ่อนกันตั้งแต่
เข้าจนโรงเรียนเลิก นั่งกันเป็นกลุ่ม บ้างก็นั่งรอเปลี่ยนคาบวิชา บ้างก็นั่งทำงาน
นั่งคุยกัน นั่งหลับ บางทีก็เห็นครุมนั่งสอนเด็กที่ม้านั่งหินอ่อน จากการสังเกตพบ
ว่า ม้านั่งหินอ่อนของที่นี่จะไม่ค่อยพบข้อความฝากรักหรือฝากความคิดถึง

การรวมกลุ่มของผู้เรียน ถ้าเป็นกะเทยที่ออกหญิงมากๆ ก็จะมีการรวม
กลุ่มของตนเอง และส่งเสียงดังหยอกล้อผู้เรียนหญิง ผู้เรียนชายที่มีอก้าปกริยา
เป็นหญิงไม่มากนักก็รวมกลุ่มเดินกับกลุ่มผู้เรียนที่เป็นหญิง อย่างไรก็ตาม
กลับไม่พบการรวมกลุ่มของผู้เรียนที่เป็นหญิงรักหญิง แต่จะเห็นปะปนอยู่กับ
ผู้เรียนหญิง

แฟชั่นการแต่งกายของผู้เรียนหญิง ถ้าไว้ผมยาว ช่างหน้าจะไว้ผมเปียไป
ด้านใดด้านหนึ่งและผมข้างหน้าจะยาว ส่วนใหญ่ใบหน้าจะขาวนวลเพราะทาแป้ง
แต่ทางโรงเรียนไม่ถือว่าผิดระเบียบ ผู้เรียนบางคนสะพายเป้ บางคนเดินถือแฟ้ม
ที่มีที่จับเป็นแฟชั่นภายในกลุ่ม ผู้เรียนโรงเรียนเหนือวิทยาส่วนใหญ่ถ้านั่งกัน
เป็นกลุ่มก็จะแยกหญิง แยกชายชัดเจน ไม่ค่อยเห็นจับคู่คุยกันแบบแฟน (ใน
ช่วงที่ผู้วิจัยมาอยู่โรงเรียน) ในช่วงพักกลางวันผู้เรียนบางกลุ่มก็จะเล่นปิงปอง

นั่งหลับ ซ้อมดนตรีไทย หรือไมก็นั่งคุยกัน มีกิจกรรมเสียงตามสายโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ ให้ทั้งสาระและความบันเทิงโดยเปิดเพลงร่วมสมัยคลอกันไป สังกัดได้ว่าอาจารย์และผู้เรียนในโรงเรียนเหนือวิทยาจะมีความเป็นกันเอง สังกัดจากผู้เรียนไม่ค่อยเกร็งเวลาคู่กับครู จะพูดคุยทักทายกันอย่างเป็นมิตร ยิ้มแย้ม

การเดินทางมาเรียน จะเห็นผู้เรียนบางส่วนขี่รถมอเตอร์ไซด์มาเรียนด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนส่วนใหญ่จะนั่งรถโดยสารรถรับ-ส่ง อาจารย์ส่วนใหญ่ที่โรงเรียนเหนือวิทยาเคยเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน และเป็นคนพื้นเพในพื้นที่ และหรือมีบ้านพักอยู่ใกล้โรงเรียน ครูบางท่านเดินมาโรงเรียน ผู้ปกครองผู้เรียนมีหลากหลายอาชีพ เช่นเกษตรกร รับจ้างตามโรงงานนิคมอุตสาหกรรม ค้าขาย ทำงานต่างจังหวัด ผู้เรียนบางคนอาศัยอยู่กับตายายหรือคนแก่

เนื่องจากโรงเรียนเหนือวิทยาดังอยู่ในใจกลางชุมชน อาจารย์ที่เป็นหนึ่งในคณะผู้บริหารได้แบ่งปันข้อมูลที่น่าสนใจว่า ในแต่ละวันของการเข้าแถวหน้าเสาธงในตอนเช้า หากทางโรงเรียนมีความประสงค์ให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและสถานการณ์ความเป็นไปเกี่ยวกับผู้เรียนและโรงเรียน รวมถึงหากต้องการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน โรงเรียนจะเปิดเครื่องขยายเสียงขนาดใหญ่ เพื่อกระจายเสียงไปยังชุมชนได้กว้างไกลที่สุด แต่ถ้าหากเป็นเพียงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลซึ่งมีความสำคัญไม่มากนัก และเป็นการอบรม ตักเตือนผู้เรียน เป็นเรื่องราวภายใน และยังไม่ประสงค์ให้ทางผู้ปกครองได้รับรู้หรือเป็นกังวล ทางโรงเรียนจะใช้เครื่องขยายเสียงขนาดเล็กที่แพร่กระจายเสียงได้เฉพาะในบริเวณโรงเรียนเท่านั้น

โรงเรียนเหนือวิทยาเป็นหนึ่งในโรงเรียนระดับชั้นพื้นฐานที่ได้เข้าร่วมดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาตั้งแต่ปี 2547 มีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรครูเพศศึกษาในรุ่นปี 2547 จำนวน 5 คน และรุ่นปี 2548 จำนวน 4 คน รุ่นปี 2550 จำนวน 2 คน โดยครูจำนวน 8 คนที่ผ่านหลักสูตรได้ทดลองใช้กิจกรรมเพศศึกษา มีประชุมสรุปบทเรียนและพัฒนาเป็นลำดับตั้งแต่ปี 2547 ครูเพศศึกษาในรุ่นบุกเบิกได้นำเสนอผลการดำเนินงานการจัดการเรียนเพศศึกษาต่อคณะผู้บริหารสถานศึกษาให้รับทราบอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการตอบรับของผู้เรียน และประโยชน์ในการพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาให้ผู้เรียนที่มาขอรับคำปรึกษา ดังนั้นคณะผู้บริหารและคณะครูได้เล็งเห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องได้

เรียนรู้เพศศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงได้มีการประชุมชี้แจงต่อคณะครู
ผลักดันให้เกิดการขยายการทำงานเพิ่มและสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการฝึก
อบรมหลักสูตรครูเพศศึกษา และขยายผลเพื่อสร้างความเข้าใจและพัฒนาระบบ
สนับสนุนให้ครูได้ทดลองนำไปบูรณาการในสาระวิชาที่สอน จึงฝึกอบรมบรมครู
ทั้งโรงเรียน พัฒนาระบบบทหนุนเสริมวิชาการโดยครูรุ่นพี่ช่วยแนะนำครูรุ่นน้อง
ตลอดจนจัดตั้งกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนเพศศึกษาในสถาน
ศึกษา คือ ‘คณะกรรมการเพศศึกษาของสถานศึกษา’ อันประกอบด้วยคณะ
ทำงานหลัก 3 กลุ่มคือ ‘ทีมนำ’ อันหมายถึง ผู้บริหาร และตัวแทนของ
กรรมการสถานศึกษา ‘ทีมเลขา’ ซึ่งหมายถึง ครูที่ผ่านการอบรมเพศศึกษา
และ ‘ทีมทำ’ ซึ่งหมายถึง ครูผู้สอนทุกคน

ปัจจุบันโรงเรียนเหนือวิทยามีทีมงานครูเพศศึกษาทั้งสิ้น 15 คน ได้รับ
คัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดให้เป็นโรงเรียนแกนนำเพศ
ศึกษาของเขต และกำลังเดินหน้านำผลักดันให้การเรียนเพศศึกษาเพื่อเยาวชนเป็น
ส่วนหนึ่งของหลักสูตร เพราะรูปแบบการจัดเพศศึกษาในโรงเรียนเหนือวิทยาได้
เกิดการจัดการเรียนเพศศึกษาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบแล้ว กล่าวคือ ผู้เรียน
ทุกห้องทุกระดับได้เรียนเพศศึกษาไม่น้อยกว่า 16 คาบต่อปี และโรงเรียนมี
กิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้เพศศึกษานอกห้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพูน
ทักษะชีวิต โดยสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ยิน ได้ฟัง ได้ร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
กับเพศศึกษาที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าเสาธง การพูดในช่วงโม่งโฮมรูม การ
เข้าค่ายลูกเสือระดับอำเภอ การปฐมนิเทศผู้เรียนใหม่ (ม.1 และ ม.4) การ
ประชุมผู้ปกครอง ตลอดจนร่วมกิจกรรมเยาวชนที่มีลักษณะบูรณาการที่ผ่านเข้า
มากับโครงการต่างๆ เช่น โครงการเพื่อนใจวัยรุ่น ทุบีนัมเบอร์วัน และก้าวย่าง
อย่างเข้าใจ เป็นต้น ทั้งนี้ รูปแบบการจัดเพศศึกษาในโรงเรียนเหนือวิทยา
ได้ดำเนินงานใน 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

1. การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบเข้มข้น หมายถึงการจัดการเรียนทั้ง
คาบและเต็มแผนในวิชาสุขศึกษา โดยจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-2
และมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 ในแต่ละระดับได้เรียนเพศศึกษาระดับละ 8 คาบต่อ
ภาคเรียน และในวิชาแนะแนว จัดในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษา
ปีที่ 6 ระดับละ 8 คาบต่อภาคเรียนเช่นกัน

2. การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในหน่วยบูรณาการ ภายใต้นแนวคิด “1 ครู
1 คาบ ใน 1 ภาคเรียน” โดยที่ครูทุกคนต้องนำกิจกรรมเพศศึกษา โดยอาจใช้

ทั้งแผนการเรียนรู้หรือแบบสอดแทรก ไปจัดกิจกรรมคนละ 1 คาบทุกภาคเรียน

บทเรียนการทำงานและความสำเร็จของโรงเรียนเหนือวิทยาถูกสะท้อน แบ่งปัน และสร้างแรงจูงใจให้กับชุมชนเพศศึกษาในโครงการ “ก้าวอย่างอง่าง เข้าใจ” ถึงความสำคัญของนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชน เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาผลกระทบจากวิถีชีวิตวัยรุ่น เช่น การตั้งท้องไม่พร้อม การมีแม่มดลุ่ม หลงในวัตถุ ฯลฯ รวมทั้งชี้ช่องเชิงนโยบายให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะและทัศนคติเชิงบวกให้กับผู้เรียนในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัย อีกทั้งยังได้พัฒนาเครื่องมือจัดการเรียนรู้เพศศึกษาให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนที่เป็นเยาวชนอีกด้วย

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญในระดับสถานศึกษาที่มีต่อก้าวอย่างแห่งความสำเร็จของโรงเรียนเหนือวิทยานั้น มาจากการทำงานเชิงระบบอย่างต่อเนื่องผ่าน ‘กลไกของสถานศึกษา’ ซึ่งในที่นี้หมายถึง ‘ฝ่ายวิชาการ’ ในการช่วยผลักดันให้การเรียนเพศศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร กล่าวคือ การจัดการเนื้อหา การวางแผนงาน และพัฒนานโยบายระดับสถานศึกษา เพื่อให้มีการทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดระบบการทำงานที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน เพื่อให้ได้มาซึ่งความร่วมมือจากบุคลากรในองค์กร และมีช่องทางสื่อสารเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบุคลากรในองค์กร การได้มาซึ่งมติของสถานศึกษาในการนำไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงการสร้างระบบสนับสนุนทางวิชาการที่ต่อเนื่อง เพื่ออำนวยความสะดวกอย่างศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนเพศศึกษา และสนับสนุนด้านขวัญและกำลังใจให้กับครูเพศศึกษา โดยให้การดูแล ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และเตรียมความพร้อมของครูในการนำแผนการเรียนรู้เพศศึกษาไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้เรียนได้ เช่น สนับสนุนให้ครูที่ยังที่ไม่เชื่อมั่นได้นำกิจกรรมไปทดลองใช้ มีการฝึกตั้งคำถาม ฯลฯ

นับตั้งแต่ที่วิจัยได้เข้าไปคุยและเก็บข้อมูลกับทางโรงเรียนนั้น ทางคณะผู้วิจัยรู้สึกดีและผูกพันกับทางคณาจารย์และโรงเรียนมาตั้งแต่แรกก้าวแรกที่ไป ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาดสะอ้าน ความร่มรื่นของโรงเรียน และความเอื้อเฟื้อของคณะผู้บริหารและอาจารย์ที่สละเวลาให้กับคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี เช่น การต้อนรับขับสู้ดูแล การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการก้าวอย่างอง่างเข้าใจ การติดต่อประสานงาน และการอำนวยความสะดวกในการพูดคุยเชิงลึกกับทางอาจารย์ผู้สอนเพศศึกษา ทำให้เกิดความรู้สึกสนิทสนมในเวลา

อันรวดเร็ว อาจเป็นเพราะการใช้ภาษาท้องถิ่นในการสื่อสารพูดคุย การใช้เวลาร่วมกันหลังจากการพูดคุยสัมภาษณ์ เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน แม้กระทั่งการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการทำงานระหว่างอาจารย์ผู้สอนเพศศึกษาและผู้วิจัย

2. บริบทชีวิต: MT ระดับจังหวัดและผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา

2.1 โรงเรียนกลางพิทยา จังหวัดภาคกลาง

อ.หนู่ม เป็น MT ระดับจังหวัดและผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะชาย รับผิดชอบงานฝ่ายปกครองพร้อมกับภาระหน้าที่ผู้ประสานงานโครงการก้าวอย่างของโรงเรียนกลางพิทยา ปัจจุบันแต่งงานแล้วกับภรรยาซึ่งเป็นผู้หญิงมาจากต่างวัฒนธรรมและความเชื่อ มีบุตรสาว 1 คนที่กำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น อ.หนู่มบอกว่าลูกสาวจะสนิทสนมกับแม่มากกว่าเพราะเป็นผู้หญิงเหมือนกัน

เนื่องจากพื้นเพเดิมอ.หนู่มเป็นคนต่างจังหวัด แต่มาใช้ชีวิตในภาคกลาง เพราะต้องเข้ามาศึกษาต่อ อ.หนู่มเล่าว่าการละเล่นพื้นบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องเพศของตน เพราะมักจะได้ยินคำพูดสองแง่สองง่ามที่สอนนัยทางเพศหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศสอดแทรกเข้ามา เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกตลกไปกษา ในสมัยเรียนระดับมัธยมและอุดมศึกษา อ.หนู่มผ่านกิจกรรมแบบลูกผู้ชายมาอย่างมากมาย อาทิเช่น การรับน้องใหม่ การเข้าค่ายลูกเสือ ฯลฯ

อ.อุ้ม เป็น MT ระดับจังหวัดและผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิง มีบุคลิกภาพค่อนข้างเป็นมิตร เปิดเผยและมีอารมณ์ขัน เธอเล่าว่าตนเองเติบโตมาในครอบครัวคนจีนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพี่น้องรวมกันทั้งหมด 7 คน และอ.อุ้มเป็นลูกสาวคนเล็ก ครอบครัวปลูกฝังการดำเนินบทบาททางเพศและการประพฤติตนตามกรอบของผู้หญิงที่เข้มงวดให้กับอ.อุ้ม ประกอบกับบุคลิกภาพของผู้หญิงที่ค่อนข้างเรียบร้อย และได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนหญิงล้วนประจำจังหวัดเป็นเวลากว่า 6 ปี ทำให้อ.อุ้มไม่เคยเดินไปไหนคนเดียว เมื่อเข้าเรียนระดับอุดมศึกษา เธอจะต้องมีเพื่อนหญิงอยู่ด้วยเสมอ ในครอบครัวของอ.อุ้มไม่มีการพูดคุยสื่อสารเรื่องเพศระหว่างพ่อแม่กับลูก ไม่มีการแบ่งปันประสบการณ์ และเรียนรู้เรื่องการดูแลรักษาสุขอนามัยผู้หญิงในหมู่พี่ๆ น้องๆ ที่เป็นหญิง แม่อ.อุ้ม จะเป็นน้องสาวคนเล็กในบรรดาพี่ผู้หญิงจำนวนหลายคนก็ตาม อ.อุ้มยังต้องเรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายด้วยตัวเองจากการ

สังเกตุและเลียนแบบ เธอปรึกษาพูดคุยเรื่องเพศกับสามีได้ แม้เธอจะยังรู้สึกอายที่จะสอบถามข้อมูลเรื่องเพศบางอย่างจากสามี

อ.อ๋ม แต่งงานใช้ชีวิตคู่กับเพื่อนนักศึกษาชายร่วมสถาบันที่เพื่อนแนะนำให้รู้จักในสมัยเรียน มีสามีประกอบกิจการส่วนตัว มีบุตรชาย 2 คนกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น

อ.เปรี๊ยะ เป็น MT ระดับจังหวัดและผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิง เป็นบุตรสาวของข้าราชการทหารและได้รับการควบคุมในเรื่องเพศจากครอบครัวโดยพ่อสั่งสอนและชี้แนวทางของการเป็นกุลสตรีอยู่เสมอๆ เริ่มศึกษาเล่าเรียนชั้นประถมและมัธยมในโรงเรียนประจำสำหรับนักเรียนหญิงล้วนมาตลอด โดยพ่อแม่ขับรถมารับในวันเสาร์อาทิตย์ เพราะฉะนั้น ชีวิตส่วนใหญ่จะอยู่กับกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนประจำ ขณะที่พี่ชายอยู่กับแม่ที่บ้าน จนกระทั่งจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การอยู่กับเพื่อนหญิงและการอยู่ภายใต้การดูแลของพ่อแม่ตลอด ทำให้ช่วงวัยเรียนจึงไม่ค่อยมีเพื่อนชายหรือแฟน และแม่แต่ชีวิตในระดับอุดมศึกษาก็เข้าศึกษาในสาขานาฏศิลป์ เมื่อจบแล้วก็ได้บรรจุเป็นราชการในโรงเรียนแห่งนี้นับจนถึงปัจจุบัน และชีวิตในโรงเรียนนี้เองที่ได้พบรักและแต่งงานแล้วกับสามีที่เป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพครู มีบุตรสาว 2 คนอาศัยอยู่ในช่วงผู้ใหญ่ตอนต้น จากคำบอกเล่าของอ.เปรี๊ยะ เธอรู้สึกเห็นเดเห็น้อยกับภาระทำหน้าที่แม่บ้าน ที่ต้องตื่นแต่เช้าดูแลความเรียบร้อยทุกอย่างในบ้านทั้งพ่อของตนเอง สามี และลูก อ.เปรี๊ยะใช้ชีวิตหลังบรรจุราชการที่โรงเรียนกลางพิทยามาโดยตลอด แต่ในขณะเดียวกัน เธอก็รู้สึกภูมิใจในความเป็นผู้หญิง การเป็นภรรยาที่ดี และแม่ที่เข้าใจลูก และลูกศิษย์ของตน

อ.เรืองรอง เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิง เธอมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพครู และทำงานสอนมาเป็นเวลายาวนาน คำพูดของสะท้อนคุณค่าและความสำคัญของผู้เรียนของอ.เรืองรอง “เราก็ินอยู่สบายอย่างนี้ เพราะเราได้เงินเดือนจากเขา” อ.เรืองรองมีบุคลิกภาพที่เ้าระเบียบและน่าเกรงขาม เมื่อแสดงบทบาทอาจารย์ฝ่ายปกครอง เธอเล่าว่าเธอรู้สึกดีที่สามารถทำให้ผู้เรียนในปกครองมีความประพฤติดี มีพฤติกรรมที่ดีและตั้งใจเรียน เช่น ผู้วิจัยมักจะเห็นเธอเข้าไปชี้ตังหวะ พูดคุยตักเตือนและอบรมสั่งสอนความประพฤติ เมื่อพบผู้เรียนหญิงชายนั่งคุยกันแบบกระหนุงกระหนิง เธอเป็นครูที่มีบุคลิกภาพเรียบง่าย ไม่แต่งหน้าแต่งตัว

อ.เรีองรองมาจากครอบครัวฐานะยากจน และต้องต่อสู้ชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนภาคตะวันตก พ่อแม่ประกอบอาชีพเป็นช่างเย็บผ้าและเป็นช่างซ่อมจักรยาน เนื่องจากต้องช่วยเหลือครอบครัว ช่วยพ่อทำงานและหารายได้พิเศษ เธอไม่ได้มีเวลาเล่นสนุกสนานในวันหยุดเหมือนเด็กๆ อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน ในช่วงวัยเรียนเธอมุ่งมั่นเอาแต่ศึกษาเล่าเรียน และมีผลการเรียนค่อนข้างดี เธอเล่าว่า **“พี่เรียนอย่างมุ่งมั่น พี่เอาชีวิตพี่เป็นเดิมพัน”** เธอจึงไม่ได้ใช้ชีวิตวัยรุ่นในวิถีเช่นวัยรุ่นทั่วไป อ.เรีองรองบอกว่าถ้าคนเราตั้งใจเรียน จะไม่มีเวลาไปคิดเรื่องอื่น พ่อของเธอปลุกฝังว่า **“ถ้าดูทีวีมากๆ จะทำให้เราไม่มีสมาธิและเรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง การมีแฟนก็เหมือนกัน มันจะทำให้เราเสียสมาธิได้”**

อ.เรีองรองแต่งงานใช้ชีวิตคู่กับสามีซึ่งเป็นข้าราชการ มีบุตรสาว 3 คน อยู่ในช่วงวัยรุ่นและวัยทำงาน สามีของเธอไม่ดื่มเหล้าไม่สูบบุหรี่และไม่นิยมการเข้าสังคม ชอบใช้เวลาอยู่ที่บ้าน เป็นคนไม่ค่อยพูด งานดูแลในบ้านก็จะมีการแบ่งหน้าที่ชัดเจนกับสามี เช่น สามีจะซักผ้า ขับรถ ทำงานบ้าน ทำกับข้าว ส่วนเธอจะรับทำหน้าที่อบรมสั่งสอนลูก เธอเล่าว่า **“ลูกพี่จะดีจะชั่วขึ้นอยู่กับพี่เลยนะ”** อ.เล่าว่าลูกสาวจะสนิทกับแม่มากกว่าพ่อ

อ.ตา เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิง มาจากครอบครัวคนชั้นกลาง ทางบ้านประกอบอาชีพค้าขายอยู่ในตัวเมือง เธอเล่าว่าพ่อเป็นคนเจ้าชู้ มีภรรยาหลายคน แต่แม่ใจกว้างที่พ่อก็มีผู้หญิงใหม่ แต่แม่ยังถือมันรักเดียวใจเดียวอยู่เสมอ ปัจจุบันพ่อได้เสียชีวิตไปแล้ว เพราะเป็นลูกสาวคนเล็ก อ.ตา จึงได้รับอภิสิทธิ์ ไม่ต้องช่วยเหลือทำงานบ้าน หน้าที่รับผิดชอบงานบ้านและช่วยเหลือการค้าขายตกเป็นภาระหน้าที่ของพี่ชายและพี่สาว อ.ตาเล่าว่าพี่สาวคนโตของอ.ตาต้องเสียสละออกจากโรงเรียนด้วยการศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อมาทำงานช่วยเหลือครอบครัวหารายได้ส่งเสียน้องๆ ให้ได้เรียนหนังสือ

อ.ตาใช้ชีวิตในช่วงวัยรุ่นมีวิถีชีวิตเหมือนวัยรุ่นทั่วๆ ไป เรียนหนังสือนอกเหนือจากการทำกิจกรรม ไปเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อนหญิงชายที่สนิทกัน เป็นกลุ่มใหญ่ อ.ตาก็ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนนักศึกษาในการณรงค์ประชาธิปไตย ทำให้ไม่ค่อยสนใจเรื่องแฟนและความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศเท่าไรนักในสมัยเรียน ปัจจุบันอ.ตาใช้ชีวิตตามลำพังกับลูกสาว และยังคงเป็นเพื่อนที่ดีกับอดีตสามี ลูกสาวของเธอกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น ต้องการความเป็นส่วนตัวสูง และชอบใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน

อ.เอ เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิง มาจากครอบครัวชนชั้นกลาง เป็นบุตรสาวคนเล็กในบรรดาพี่น้อง 4 คน พ่อรับข้าราชการส่วนแม่เป็นแม่บ้าน ด้วยบุคลิกภาพที่ค่อนข้างเงียบขรึมของพ่อ เธอจึงเห็นแม่เป็นผู้สวมบทบาทผู้นำครอบครัว เนื่องจากอ.เอเป็นบุตรสาวคนสุดท้อง เธอจึงมีความสนิทสนมกับคุณพ่อมาก เธอได้รับการเลี้ยงดูแตกต่างพี่สาวและพี่ชาย ใช้ชีวิตในวัยเด็กโดยไม่ค่อยถูกควบคุมให้ใช้เวลาอยู่กับบ้านเหมือนพี่สาวพี่ชาย แต่มีเวลาได้เที่ยวเล่นและคบหาเพื่อนฝูงอายุรุ่นราวคราวเดียวกันอย่างอิสระ เธอได้เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนหญิงล้วนของคริสตศาสนิกายหนึ่ง เคยมีเพื่อนผู้หญิงมาจีบ แต่เธอปฏิเสธเพราะไม่ชอบผู้หญิงด้วยกัน เมื่อศึกษาในระดับอุดมศึกษา เธอไม่ได้คบหาเพื่อนชายหรือมีคนรักในสมัยเรียน เธอเล่าว่าเธอเป็นคนที่วางตัวค่อนข้างเคร่งครัด ไม่แสดงออกเรื่องเพศ อาจจะด้วยเพราะเป็นคนที่มีบุคลิกภาพเรียบร้อย ค่อนข้างเก็บตัว

อ.เอเชื่อว่า คุณค่าของผู้หญิงอยู่ที่ความบริสุทธิ์และการรักเดียวใจเดียว ชีวิตคู่ของอ.เอเริ่มต้นเมื่อแต่งงานกับคนรักที่เป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพ ตอนอายุ 23 ปี มีบุตร 2 คนกำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา และอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น การแบ่งหน้าที่ในครอบครัว ส่วนใหญ่สามีรับภาระงานหนัก แต่ก็ยังช่วยทำอาหารได้ เธอสามารถสื่อสารพูดคุยเรื่องเพศกับคู่ได้ แม้จะมีความเชื่อเรื่องเพศที่ต่างกัน ทั้งยังวางแผนเรื่องการคุมกำเนิดและการมีลูกร่วมกัน

อ.วิ เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิง เดิมโตมาในครอบครัวเกษตรกรไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภาคกลาง ทำอาชีพเลี้ยงสัตว์ พ่อแม่ช่วยกันทำเกษตรกรรมเพื่อหารายได้เลี้ยงสมาชิกในครอบครัว ที่เป็นครอบครัวขนาดใหญ่มีพี่น้องทั้งหมด 9 คน อ.วิเป็นบุตรสาวคนที่สอง แต่พี่สาวคนโตสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง อ.วิ ต้องรับผิดชอบงานดูแลบ้านตั้งแต่ยังเล็ก ที่บ้านของอ.วิ มีพี่ชาย น้องสะใภ้ หลาน และย่าอาศัยอยู่ด้วยกัน พ่อเป็นผู้ชายที่รักครอบครัวเสียสละ ดูแลครอบครัวเป็นอย่างดี รักเดียวใจเดียวและซื่อสัตย์กับแม่เสมอมา พ่อกลายเป็นต้นแบบของผู้ชายในฝันของอ.วิ

อ.วิเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนดี แต่เพื่อลดความห่วงกังวลของพ่อแม่ และต้องเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวในการดูแลงานบ้าน เธอจึงตัดสินใจเรียนระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดแห่งหนึ่งใกล้บ้าน ซึ่งให้เห็นถึงกระบวนการประกอบสร้างให้อ.วิในฐานะลูกผู้หญิง ต้องมีความผูกพันและรับผิดชอบต่อครอบครัว ละทิ้งความปรารถนาส่วนตัวเพื่อเสียสละให้กับครอบครัว ชีวิตช่วง

เป็นนักศึกษาค่อนข้างราบเรียบ เธอเดินทางไปกลับเพื่อไปเรียนหนังสือทุกวัน เธอถูกปลุกฝังจากพ่อแม่เกี่ยวกับความสำคัญของผู้หญิงที่มีอิสรภาพ และสามารถทำให้ผู้หญิงเลี้ยงตัวเองได้

อ.วิจึงให้ความสนใจกับการศึกษาเล่าเรียนมาเป็นอันดับหนึ่ง เมื่อเรียนจบ อ.วิผ่านการทำงานที่หลากหลาย ก่อนจะมาเป็นอาจารย์ที่รร.กลางพิทยากร รับราชการครุมาแล้วกว่า 11 ปี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาผู้เรียนที่มีความประพฤติไม่เรียบร้อย เกเรและมีปัญหาเรื่องเพศ ทำให้เธอเห็นสถานการณ์ปัญหาเรื่องเพศที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น พบปัญหาผู้เรียนหญิงท้องไม่พร้อม ทำให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการสอนเพศศึกษาในสถานศึกษา อ.วิ ซึ่งเป็นสาวโสดในการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยากร มักจะถูกหยอกเย้าจากเพื่อนอาจารย์ในฐานะผู้หญิงโสด และเธอก็จะแสดงความเขินอายอย่างเห็นได้ชัดจากอากัปกริยาที่ใบหน้าแดงและอมยิ้ม อ.วิค่อนข้างเป็นกังวลและไม่มั่นใจกับการเป็นคนโสด และการจัดการเรียนการสอนเพศศึกษา

อ.โก้ เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิง ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจากภาคอีสาน เดิมโตในครอบครัวชนชั้นกลางที่พ่อแม่เป็นข้าราชการ เป็นลูกสาวคนสุดท้องที่พ่อแม่ตามใจ และดำเนินชีวิตแบบกุลสตรีมาตลอดเหมือนเช่นพี่สาวที่เป็นต้นแบบ เธอแต่งงานมีชีวิตคู่กับพนักงานบริษัทเอกชนที่ภาคกลาง เธอต้องย้ายมารับราชการที่โรงเรียนกลางพิทยากร ส่วนสามีทำงานต่างจังหวัด ทั้งคู่มีบุตรชาย 1 คนและต้องรับภาระดูแลลูกชายคนเดียว พักอาศัยอยู่กับครอบครัวสามี ซึ่งเป็นครอบครัวคนจีนที่ค่อนข้างเคร่งครัดต่อบทบาทความเป็นเมีย แม่ และลูกสะใภ้ เธอต้องดำรงชีวิตประจำวันอยู่ในวัฒนธรรมประเพณีจีน และการอยู่ร่วมกันในครอบครัวขยาย เพราะเป็นคนที่มีลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่รักอิสระและชอบศิลปะ หลายครั้งที่เธอเกิดความอึดอัดใจกับการใช้ชีวิตครอบครัวในสภาพแวดล้อมดังกล่าว และตั้งใจว่าเมื่อลูกชายเติบโตขึ้นและสามารถดูแลตัวเอง เธอจะย้ายกลับไปอยู่ที่บ้านเกิด แม้ว่าจะอยู่ห่างจากสามีและลูกก็ตาม

อ.หวาน เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิง เดิมโตมาในครอบครัวที่พ่อเป็นทหาร แม่ทำอาชีพค้าขาย เวลาส่วนใหญ่อยู่กับพ่อ และมีพ่อเป็นคนคอยดูแลงานบ้าน ต่อมาในภายหลังมีเหตุพ่อแม่แยกทางกัน ทำให้ความสนิทสนมและความสัมพันธ์กับพ่อห่างเหินไป อ.หวานเป็นคนรักเรียนและมีผลการเรียนดี ต้องออกเดินทางจากบ้านที่อยู่เขตปริมณฑลมาเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ แต่

เช้า และกลับถึงบ้านมืดค่ำทุกวัน เธอสนใจงานพัฒนาและเป็นนักกิจกรรม ค่ายอาสาพัฒนาเมื่อครั้งเป็นนักศึกษา คิดว่างานบ้านเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องช่วยกันดูแล เข้าใจและมีมุมมองเรื่องความไม่เที่ยมระหว่างเพศ

อ.หวานยังเป็นโสดและพึงพอใจกับการใช้ชีวิตตามลำพังโดยไม่แต่งงานร่วมกับหลานชาย 2 คน ที่เธอรับอุปการะเลี้ยงดู แม้บางครั้งจะรู้สึกว่าการดำเนินชีวิตยังไม่เต็มเต็มก็ตาม เธอเป็นพี่คนโตในพื้นที่ทั้งหมด 4 คนและมีน้องชาย 1 คน ที่เป็นเธอบอกว่าเป็นสาวประเภทสองทำงานโชว์ที่เมืองท่องเที่ยวแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก อ.หวานดูเป็นคนค่อนข้างเรียบร้อย เมื่อครั้งที่เรียนอาจารย์สอนที่ต่างจังหวัด เธอเคยถูกตั้งข้อสังเกตจากนักเรียนว่าเป็นโรคกลัวผู้ชาย อ.หวานได้เรียนรู้วัฒนธรรมทางเพศบางอย่าง และเห็นการใช้ชีวิตทางเพศของเยาวชนชายและหญิงผ่านวิถีชีวิตและประสบการณ์ชีวิตทางเพศของหลานชาย ซึ่งปัจจุบันอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย เพราะหลานชายของอ.หวานค่อนข้างใช้ชีวิตและมีประสบการณ์ทางเพศที่โลดโผน หลังจากผ่านเข้ารับการศึกษาเพศศึกษา เธอตัดสินใจพาหลานชายไปตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวี และรู้สึกตกใจเมื่อหลายชายร้องขอให้จัดหาถุงยางอนามัยให้ เพื่อใช้ในวันเทศกาล

2.2 โรงเรียนเหนือวิทยา จังหวัดภาคเหนือ

อ.เดือน เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิง มีบุคลิกท่าทางเปิดเผย และพูดคุยเก่ง เป็นลูกสาวคนโตของพี่น้องสามคน พี่นเพเดิมเป็นคนภาคเหนือเติบโตมาในครอบครัวข้าราชการ แต่แม่ลาออกจากราชการมาเลี้ยงลูก ด้วยความที่เป็นบุตรสาวคนโต เธอจึงต้องรับภาระในการดูแลน้องและงานบ้านตั้งแต่ยังเล็ก อ.เดือนได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างเคร่งครัดในการประพฤติตนให้เป็นผู้หญิงเรียบร้อย และดำเนินชีวิตในอยู่ในกรอบวัฒนธรรมอันดีงาม อ.เดือนเชื่อมั่นในอุดมการณ์รักนวลสงวนตัว และการรักษาพรหมจรรย์จวบจนวันแต่งงาน ว่าเป็นเครื่องหมายของคุณค่าและการได้รับการยกย่องเชิดชูจากคู่ครอง จะสามารถทำให้คู่เห็นความสำคัญและความสัมพันธ์ยืนยาว

อ.เดือนดำเนินชีวิตแบบคนทั่วไปในสังคม เธอได้พบคนรักระหว่างที่เรียนหนังสือ ตกหลงเป็นคู่หมั้นหมายกัน และตัดสินใจแต่งงานเมื่อจบการศึกษา ปัจจุบันตั้งรกรากอยู่ที่อำเภอเดียวกับโรงเรียนเหนือวิทยา และมีบุตรด้วยกัน 2 คน เธอบอกว่าชีวิตในช่วงวัยรุ่นของเธอขาดหายไป เพราะแต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย เมื่อแต่งงานมีครอบครัว เธอต้องรับภาระดูแลทั้งสามีและลูก และงาน

พิเศษสารพัดอย่างและทำกิจการค้าขาย เพื่อหารายได้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว เธอได้เรียนรู้ชีวิตทางเพศที่แตกต่างและปัญหาทางเพศบางอย่างของเยาวชน จากนักเรียนที่มาช่วยกิจการที่ร้าน

อ.อุดม เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะเป็นชาย พื้นเพเดิมเป็นคนอำเภอใกล้เคียง และรับราชการครูมาเป็นเวลายาวนาน เคยเป็นอาจารย์สอนในชุมชนชาติพันธุ์ และได้เรียนรู้วัฒนธรรมทางเพศและการจัดการปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ของเยาวชนของชุมชนชาติพันธุ์ เป็นอาจารย์ฝ่ายปกครองและสอนวิชาเลือกเสรีจึงมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ดีและมีปัญหาด้านความประพฤติ อ.อุดมเล่าว่า ในระยะเวลากว่า 10 ปี ที่ผ่านมา พบผู้เรียนประสบปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์และยาเสพติดมากขึ้น ระบบการติดตามดูแลผู้เรียนที่อ.อุดมเข้าไปมีส่วนร่วมจึงมีการประสานงานกับโรงพยาบาลชุมชนสถานีด่าตรวจ ฝ่ายสารวัตรนักเรียน และองค์การบริหารส่วนตำบล

อ.อุดม ได้รับการเลี้ยงดูมาแบบวัฒนธรรมคนจีนที่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในบ้านตามอายุ เช่น ต้องทำงานช่วยกิจการที่บ้าน และรับผิดชอบดูแลน้องๆ เพราะเป็นพี่ชายคนโต ขณะที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาเคยทำงานพิเศษที่โรงแรม เพื่อหารายได้เป็นค่าเล่าเรียน เมื่อครั้งเป็นหนุ่มเคยซื้อบริการทางเพศ และจัดหาพนักงานบริการทางเพศหญิงไว้ให้บริการกับแขกที่มาพักในโรงแรม แต่งานแล้ว ภรรยารับราชการด้านการพยาบาลและการแพทย์ มีบุตรสาว 2 คนซึ่งกำลังอยู่ในวัยทำงาน อ.อุดมบอกว่า ภรรยาสามารถพูดคุยสื่อสารเรื่องเพศ ความรัก การดูแลสุขอนามัยร่างกายของผู้หญิงกับลูกสาวได้ดีกว่า เพราะเกี่ยวข้องกับวิชาชีพ

อ.สมปอง เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะเป็นชาย เดิมโตมาในครอบครัวข้าราชการครูที่มีลูกหลายคนต้องดิ้นรนต่อสู้อชีวิต เป็นลูกคนที่ 2 ของพี่น้องทั้งหมด 4 คน ซึ่งมีพื้นเพเดิมเป็นคนอำเภอใกล้เคียงในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือที่รร.เหนือวิทยาตั้งอยู่ ครอบครัวได้ปลูกฝังให้เห็นความสำคัญและรักการศึกษาล่าเรียน ช่วงวัยรุ่นย้ายเข้ามาศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาในเมืองเช่าห้องพักอาศัยอยู่กับเพื่อนและทำงานพิเศษในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ หารายได้เป็นค่าเล่าเรียนของตนเอง เพราะไม่ยอมรับภรรยาที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาของตน ทั้งยังได้จุนเจือทางบ้านอีกด้วย อ.สมปองเป็นคนขยันตั้งใจเรียน ทางบ้านจึงวางใจ การออกมาใช้ชีวิตนอกบ้านช่วงวัยรุ่นทำให้ชีวิตมีอิสระรู้สึกตื่นตาตื่นใจกับสถานที่ท่องเที่ยวในเมืองใหญ่ ทำให้ได้ทดลองประสบการณ์

ชีวิตใหม่ที่สนุกสนาน ตื่นเต้นและสนุกสนานหลายอย่าง เช่น การซื้อบริการทางเพศกับพนักงานบริการหญิง การใช้สารเสพติด เป็นต้น เพราะต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนและลบคำทำนายของเพื่อน แต่สุดท้ายก็กลับมาตั้งใจเรียน จนจบการศึกษาและหวังที่มีอนาคตที่ดี เพราะพ่อแม่ส่งมาให้ศึกษาเล่าเรียน

อ.สมปองแต่งงานกับภรรยาซึ่งรับราชการครูเช่นกัน มีบุตร 2 คนอยู่ในวัยทำงานและศึกษาในระดับอุดมศึกษา รู้สึกภาคภูมิใจที่ลูกทั้งสองคนรักดี ไม่นอกลุ่มนอกทาง และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

อ.สมปองเป็นคนค่อนข้างขี้นิม พูดน้อย แต่ดูเป็นคนเอาใจจริงเอาใจในการทำงาน รับผิดชอบวิชาเลือกเสรีและเป็นอาจารย์ฝ่ายปกครองมาเป็นเวลานาน จึงต้องประสานงานเรื่องการติดตามดูแลผู้เรียนกับผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ปลัดอำเภอ ฯลฯ ในช่วงเทศกาลสำคัญๆ เช่น วันวาเลนไทน์ วันลอยกระทง เป็นต้น

อ.สมชาย เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะเป็นชาย มาจากครอบครัวชนชั้นกลางในชนบท พื้นเพเดิมเป็นคนในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ เป็นครอบครัวที่ฐานะเศรษฐกิจดี ประกอบอาชีพค้าขายและทำเกษตรกรรม โดยมีโรงสีข้าวและไร่นาให้เช่า อ.สมชายเป็นลูกชายคนสุดท้องของพี่น้องทั้งหมด 6 คน และมีพี่สาวคนเดียวในบรรดาพี่ๆ ทั้งหมด เดิมโตมาในสภาพแวดล้อมที่พ่อเป็นผู้กุมอำนาจทุกอย่างในบ้าน และมีความเป็นเผด็จการในการตัดสินใจ ให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว เช่น ไม่ให้พี่สาวเรียนต่อ และให้ไปเรียนเย็บผ้าแทน บางครั้งทำให้เขารู้สึกอึดอัด แต่ก็ได้แต่เก็บไว้ในใจ ค่อนข้างสนิทสนมใกล้ชิดกับแม่มากกว่าพ่อ เพราะความที่พ่อเป็นคนเจ้าระเบียบและชอบกำหนดกฎเกณฑ์และจำกัดอิสระ เช่น ไม่อนุญาตให้ไปเที่ยวงานวัด งานประจำปีของหมู่บ้าน เป็นต้น ในช่วงวัยรุ่นก็ใช้ชีวิตวัยรุ่นเหมือนคนอื่นๆ ทั่วไป แต่เพราะได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวด มีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับครอบครัว และเป็นคนที่ขยันเรียนจึงไม่ได้ประพฤติตัวแบบนอกกลุ่มนอกทาง แม้ว่าจะได้รับการปรึกษาจากครูได้เข้าเรียนในโรงเรียนระดับจังหวัด ทำให้มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี

ปัจจุบัน อ.สมชายเป็นโสด อาศัยอยู่กับแม่และมีความสุขกับการดูแลแม่และหลานๆ ใช้เวลาทำกิจกรรมสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อนบ้างเป็นครั้งคราว และสนใจศึกษาและอ่านหนังสือธรรมะเพื่อถ่อมเกล่าจิตใจ อ.สมชายเป็นศิษย์เก่า

รร.เหนือวิทยา และได้ทำตามความฝันที่ว่า จะกลับมาสอนหนังสือที่บ้านเกิด
เมื่อจบการศึกษา

อ.พิช เป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะเป็นหญิง เป็นคนกระฉับกระเฉง
คล่องแคล่วว่องไว เธอเล่าว่านักเรียนมองว่าเป็นคนดี เพราะพูดเสียงดังและ
ไม่ค่อยยิ้ม อาจเพราะเป็นอาจารย์ฝ่ายปกครองจึงต้องทำตัวให้นักเรียนเกรงขาม
เธอเข้ารับราชการครูที่รร.เหนือวิทยายบ้านเกิดเมื่อเรียนจบ และทำงานสอนที่นี่
มาเป็นเวลายาวนาน รวมถึงรับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน
มากมาย

อ.พิชเติบโตมาจากครอบครัวเกษตรกรกรรมในชนบท เป็นคนในจังหวัด
ครอบครัวทำไร่ทำสวน ฐานะทางบ้านยากจน และต้องกินอยู่กันอย่างประหยัด
เธอเป็นลูกคนกลางในบรรดาพี่น้องทั้งหมด 4 คน พ่อแม่ให้ความสำคัญกับ
ลูกชายและมีการแบ่งงานกันทำที่ชัดเจนว่า การทำงานบ้านเป็นของผู้หญิง และ
งานหาเลี้ยงครอบครัวเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ซึ่งในบางครั้งเธอก็รู้สึกคับข้องใจ
อย่างมาก อ.พิชเป็นคนมีมานะและอดทน ช่วยเหลืองานบ้านและงานในไร่
รับจ้างทำงานหารายได้พิเศษเพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในบ้าน ตั้งใจเรียนและมี
ความฝันที่อยากเห็นฐานะทางบ้านดีขึ้น จะหาเงินมาสร้างบ้านใหม่และทำให้
ครอบครัวมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม เธอเป็นเด็กผู้หญิงในชนบทที่ถูก
อบรมสั่งสอนให้รักนวลสงวนตัว แม้บางครั้งทางบ้านจะไม่สนับสนุนให้เรียน
หนังสือ เพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่เธอก็ให้ความสำคัญกับการ
เรียน มีความมานะ และมีผลการเรียนที่ดี เมื่อปิดเทอมจะทำงานรับจ้าง เพื่อ
เก็บออมไว้สำหรับจ่ายเป็นค่าเทอม เธอถูกอบรมให้พึงระวังการวางตัวและการ
คบเพื่อนชายเมื่อครั้งเป็นนักเรียน และต้องอาศัยอยู่หอพักเมื่อเข้ามาเรียนใน
โรงเรียนประจำจังหวัด

อ.พิชแต่งงานมีครอบครัวและสามีรับราชการครูเช่นกัน มีลูก 2 คนที่
กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา อ.พิชเล่าว่า เธอให้ความสำคัญกับทั้งงาน
บ้านและงานโรงเรียน และยึดมั่นในหลักการครอบครัวอบอุ่น ใช้เวลาทำกิจกรรม
ในวันหยุดและให้ความดูแลเอาใจใส่ลูก แต่ถ้ามีกิจกรรมโรงเรียนสามีก็จะทำ
หน้าที่แทน

อ.อุไร เติบโตมาในครอบครัวเกษตรกรกรรม ได้รับการอุปการะในการ
เลี้ยงและรับผิดชอบดูแลค่าใช้จ่ายในการศึกษาจากพี่สาวที่เป็นพยาบาล จนจบ

การศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยของรัฐในจังหวัดภาคเหนือ อ.อุไร เป็นนักกิจกรรมด้วย ตั้งแต่เมื่อครั้งเป็นนักศึกษา เช่น เป็นประธานชมรม นักศึกษาจากจังหวัดบ้านเกิด และเป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนหลายประเภทกิจกรรม เช่น กิจกรรมด้านสื่อประชาสัมพันธ์ กิจกรรมสันตนาการ เป็นต้น

ด้วยพี่สาวเป็นพยาบาล เธอจึงมีข้อมูลความรู้เรื่องสุขอนามัยผู้หญิงและการเจริญพันธุ์ ตั้งแต่เป็นวัยรุ่นและนำข้อมูลเหล่านั้นมาแบ่งปัน และให้การปรึกษากับเพื่อนนักศึกษา อ.อุไรเคยมีประสบการณ์ให้การปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อนนักศึกษานหญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม โดยข้อมูลและการปรึกษาที่ได้รับจากพี่สาวเกี่ยวกับการทำแท้งที่ปลอดภัย ในครั้งนั้นความรู้สึกผิดและบาปยังคงฝังอยู่ในใจเธอ และรู้สึกว่าการตนเองมีส่วนร่วมในการทำลายชีวิต แต่เมื่อได้ผ่านกระบวนการการเรียนรู้เพศศึกษาของโครงการก้าวต่างๆ เธอก็มีมุมมองที่แตกต่างไปจากเดิม

เพราะเป็นคนที่มีความตั้งใจเพื่อแม่และชอบช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่น อ.อุไรมักจะอุปกะหลานและส่งเสียให้เรียนจบการศึกษา อ.อุไรมีหลานที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งที่เป็นกะเทย เป็นทอม ทำให้อ.อุไรได้เห็น ยอมรับ และเข้าใจวิถีชีวิตและความคิดของเยาวชนผู้มีความหลากหลายทางเพศ ปัจจุบันอ.อุไรแต่งงานและมีลูกชาย 1 คน กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา เป็นแม่ที่ค่อนข้างเปิดกว้างยอมรับให้ลูกชายคบหากับแฟนสาว และคอยแนะนำ ตักเตือนเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ให้ลูกชายของตนประพฤติปฏิบัติกับคนรักอย่างให้เกียรติ

อ.วรรณ เต็บโตมาในครอบครัวขนาดใหญ่ และเป็นบุตรสาวคนที่ 7 ในบรรดาพี่น้องทั้งหมด 8 คน พ่อแต่งงานใหม่มีแม่เลี้ยง เธอเล่าว่าเป็นคนที่ไม่ได้ใช้ชีวิตในช่วงวัยรุ่นเหมือนวัยรุ่นทั่วไป เมื่อครั้งเรียนระดับอุดมศึกษา ไม่ได้สนใจเรื่องเพศตรงข้ามหรือพัฒนาความสัมพันธ์กับใครในฐานะคนรัก เพราะเป็นคนที่รักการศึกษาเล่าเรียน อ.วรรณเป็นคนที่มีสนใจศิลปะการแสดงและนาฏศิลป์ นอกเหนือจากนำนักเรียนที่มีความสามารถในศิลปะการแสดงเข้าไปร่วมกิจกรรมของชุมชน อ.วรรณมีความสุขกับการคิดค้นและพัฒนาสื่อประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการพัฒนาความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น อ.วรรณแต่งงานแล้วกับสามีซึ่งประกอบกิจการส่วนตัวด้านการเกษตร มีบุตร 2 คน กำลังศึกษาระดับอุดมศึกษา และระดับชั้นประถมศึกษา ลูกทั้งสองของ

อ.วรรณานินิพนธ์สนมกับเธอมาก เธอเคยสื่อสารกับสามีให้สนิพนธ์สนมกับบุตรชายมากกว่านี้ เพื่อลูกชายจะได้เรียนรู้และซึมซับความเป็นชายจากผู้เป็นพ่อ

อ.นา เต็มโตในครอบครัวเกษตรกร เป็นลูกสาวคนสุดท้องในบรรดาพี่น้อง 4 คน สนิกับพ่อ ในบรรดาพี่น้องผู้หญิงเป็นคนที่คอยดูแลปกป้องพี่สาว เพราะเป็นคนที่มีบุคลิกภาพออกหัวๆ เพราะได้เรียนรู้และซึมซับบุคลิกภาพของพ่อ อ.นาสามารถทำงานหนักในไร่ในอย่างผู้ชายได้ สมัยเรียนระดับมัธยมเธอเข้าเรียนในโรงเรียนหญิงล้วน เมื่อสมัยเรียนระดับอุดมศึกษามีเพื่อนผู้หญิงมาชอบแต่รู้สึกว่าคุณเองไม่ใช่และยืนยันว่าคุณเองไม่มีรสนิยมรักเพศเดียวกัน รู้สึกขยะแขยงเพื่อนผู้หญิงคนนั้น และรู้สึกเกลียดเพื่อนผู้หญิงคนนั้นในที่สุด อ.นาเชื่อมั่นเรื่องรักเดียว ใฝ่ฝันและต้องการมีชีวิตที่ครอบครัวที่อบอุ่น อ.นาแต่งงานกับเพื่อนรุ่นพี่ที่เคยเรียนระดับอุดมศึกษาในสถาบันเดียวกัน แต่ปัจจุบันใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังกับลูกชายที่กำลังอยู่ในวัยรุ่น เพราะมีทัศนคติในการใช้ชีวิตและความคาดหวังต่อชีวิตครอบครัวแตกต่างกัน

อ.นิ เป็นคนที่มีบุคลิกภาพเรียบร้อยและค่อนข้างเงียบขรึม แต่กระฉับกระเฉงในตัวเอง พี่นเพเป็นคนในพื้นที่ เธอเกิดและเติบโตมาในครอบครัวเกษตรกร ประกอบอาชีพทำนาทำสวนและค้าขาย อ.นิเป็นลูกสาวคนสุดท้องของลูกๆ ทั้งหมด 3 คนคือมีพี่ชายและพี่สาว อย่างละ 1 คน พ่อแม่ยังอยู่ด้วยกัน

เมื่อครั้งที่ยังเป็นวัยรุ่นวัยเรียน เนื่องจากมีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง อ.นิจึงถือคติในการดำเนินชีวิตในชีวิตช่วงนั้นว่า “รักไม่ยุ่งยุ่งแต่เรียน” เธอเริ่มมีแฟนเมื่อครั้งที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา เมื่อสอบบรรจุเข้ารับราชการครูเป็นครั้งแรก เธอได้พบรักกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ ซึ่งเป็นรุ่นน้องและสอนในสถานศึกษาเดียวกัน อ.นิจึงตัดสินใจแต่งงานกับสามี ปัจจุบันมีลูกชาย 1 คน กำลังอยู่ในช่วงอายุวัยรุ่นตอนต้น

เมื่อพิจารณาบริบทชีวิตของผู้จัดการเรียนที่มีเพศภาวะเป็นหญิง จะเห็นได้ว่าแม้จะมีความแตกต่างในแง่ของสถานะเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งมีฐานะดีหรือฐานะยากจน จะมาจากครอบครัวขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ผู้จัดการเรียนรู้หญิงส่วนใหญ่ผ่านเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนหญิงล้วน ที่น่าสนใจคือผู้หญิงจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูปลูกฝังให้ปฏิบัติตัวและดำเนินชีวิตประจำวันภายใต้กรอบนิยามของ “ความเป็นผู้หญิง” อย่างค่อนข้างเข้มข้นและชัดเจนผ่านกฎเกณฑ์ ปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต

ประจำวัน ตลอดจนความคาดหวังด้านแนวการประพฤติตนที่เหมาะสม สำนึกที่ฝังแน่นในความเป็นวัยเรียนและการต่อยำถึงผลกระทบทางลบจากเพศสัมพันธ์และความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศที่มีต่อชีวิตลูกผู้หญิง ทำให้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่มีเพศภาวะเป็นหญิงกำก้ำกับควมประพฤติกรรมทางเพศของตนเองอย่างเข้มงวด และแสดงบทบาทเพศของตนให้เป็นไปอย่างสอดคล้องในวิถีทางที่สังคมคาดหวัง

ในขณะที่ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่มีเพศภาวะเป็นชาย ส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกอบรมบ่มเพาะแนวคิดเช่นเดียวกับผู้หญิงจากครอบครัว ในทางกลับกัน ค่อนข้างได้รับอิสระในการดำเนินชีวิต แต่การหล่อหลอมและความคาดหวังที่กระทำกับการสวมบทบาทความเป็นชายที่สะท้อนผ่านภูมิหลังทางสังคม-วัฒนธรรมนั้น เริ่มต้นชัดเจนเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน เช่น กรณีนอ.สมปอง อ.อุดม และอ.หนุ่ม

สิ่งที่เหมือนกันในกลุ่มผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่มีมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ไม่ว่าจะมเพศภาวะเป็นหญิงหรือชาย ความกดดันและความคาดหวังในชีวิตอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของตนเอง จึงส่งผลต่อการตระหนักในบทบาทภาระหน้าที่ในฐานะลูกที่ดีและนักเรียนนักศึกษาที่ดี การวางแผนเป้าหมายและความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตเมื่อเรียนจบการศึกษาสามารถทำงานทำที่ที่ดีได้ และสามารถรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจของครอบครัวเพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ เป็นเหมือนเครื่องกระตุ้นทางอ้อมในการแสดงบทบาทเพศแนวชนบ นอกจากนี้ ยังพบว่าเพราะภาระหน้าที่ทางเศรษฐกิจต่อครอบครัว ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาส่วนใหญ่มักจะไม่ได้อใช้ชีวิตในช่วงวัยรุ่นหนุ่มสาวเยี่ยงวัยรุ่นทั่วไปในสังคม ดังนั้น แนวโน้มการดำเนินชีวิตทางเพศจึงจะเป็นไปตามครรลองหลักของสังคม

3. ร่องรอยระบบความเชื่อความหมายเดิม

3.1 ฐานวิธีตันเพศภาวะ

3.1.1 เป็นหญิงต้องรักนวลสงวนตัว และเฟำรอเวลาอันควร

คำบอกเล่าเกี่ยวกับชีวิตในวัยเด็กของอ.อุมสะท้อนให้เห็นว่า การเติบโตมาในครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูแบบจาริตและอบรมบ่มเพาะวัฒนธรรมความเป็นหญิงอย่างเข้มข้น ทำให้เธอไม่ได้อเรียนรู้เรื่องเนื้อตัวร่างกายและการเปลี่ยนแปลง

ทางร่างกายของผู้หญิง และอยู่กับความเข้าใจว่าผู้หญิงต้องไม่ประสีประสาเรื่องเพศและต้องรักษานวลสงวนตัว ต้องระมัดระวังความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ

“...พูดเรื่องเกี่ยวกับส่วนตัวจะไม่พูดถึง เห็นเขาเป็นแมนใส่ใฝ่ผ้าอนามัย เราก็ดูเฉยๆ เราก็ไม่เคยถาม เป็นแมนใส่ใฝ่ผ้าอนามัย ก็รู้ว่าถ้าเราเป็นเราก็ใฝ่เหมือนเขา อย่างเห็นเขามีสิว เราก็อยากมีสิว แต่เราไม่มี อยากบิบบิวเหมือนเขา เป็นความรู้สึกเลียนแบบเพราะเป็นเด็ก แล้วเราเป็นเด็กผู้หญิงเท่านั้นเอง แต่อบน้ำต้องถูอย่างนี้ไม่มีใครสอน แม่พี่เป็นนักเรียนเอง ครูก็ไม่เคยพูด เพราะสมัยพี่เรียน เขาไม่พูดเรื่องเพศอะไรตรงนี้เลย แม้กระทั่งการช่วยตัวเอง เราดูหนัง เราก็ไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ แล้วอย่าไปหวังว่าเราจะดูหนังไป เพราะเราอยู่ในพื้นที่ของผู้หญิงแล้วพ่อเขาก็หวง ไม่เคยสัมผัสสิ่งพวกนี้ ไม่รู้เรื่อง เขามีแฟนกันเขาคุยกัน เราถูกสั่งสอนเรื่องรักษานวลสงวนตัว ต้องถึงเวลาอันควร ถ้าเป็นนักเรียนใส่ชุดนักเรียนจะให้ไปเดินกับเพื่อนผู้ชายจะไม่มี ความกล้าเลย กลัว กลัวพ่อแม่ว่า กลัวพ่อแม่เห็น กลัวพี่เห็น เหมือนเป็นกรอบให้เราเลย เราจะไม่กล้าเรื่องเพศ เราจะไม่รู้จักของผู้ชาย ไม่กล้าแม้กระทั่งเรียนระดับอนุปริญญา พี่เรียนปวส. ครูสั่งคมกันเองยังบอก แกเป็นผู้หญิงอย่าไปเดินกับผู้ชาย เห็นผู้ชายต้องเดินหนี เป็นอีกโลกหนึ่งเลย เพราะโรงเรียนพี่เป็นโรงเรียนหญิงล้วน เรียนที่นั่น 6 ปี...”

(อ.อุ้ม MT และผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 44 ปี)

ความเห็นของอ.วิต่อสถานการณ์การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนของผู้เรียนหญิงบ่งชี้ว่า เธอยังตกอยู่ภายใต้วาทกรรมความเป็นผู้หญิงดี ว่าด้วยการเก็บถนอมความบริสุทธิ์จนกระทั่งถึงวันแต่งงาน

“...ถ้าครumonนะ ครูมีความรู้สึกว่าในตัวของผู้หญิงลดลง ก็คือเราถูกปลูกฝัง ครูในอายุ 40 กว่า เราก็จะฝังใจว่า ความบริสุทธิ์ของผู้หญิงเป็นสิ่งที่สำคัญที่เราจะมอบให้กับคนที่เรารัก อยู่ด้วยกัน...”

(อ.วิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 44 ปี)

อ.เดือนมีความเชื่อว่าการบ่มเพาะคุณค่าเป็นหญิงต้องรักษาความบริสุทธิ์ ต้องรักษานวลสงวนตัว อาจเพราะในสังคมไทยไม่มีการสอนวิธีการคุมกำเนิด และการห้ามปรามนั้นก็เพื่อความปลอดภัยของผู้หญิง เพราะในทางวัฒนธรรมประเพณี ผู้หญิงเป็นฝ่ายเสียหาย และจากประสบการณ์ชีวิตส่วนตัวที่สามีค่อนข้าง

ข้างให้เกียรติก็เพราะตนรักษาความบริสุทธิ์จนวันแต่งงาน เป็นแม่ของลูกและเป็นเมียที่ดี

“...พ่อแม่อีกห้ามไม่ให้ไปในทางที่ไม่ดี...เรื่องผู้ชาย เราก็ไม่ได้เรียนรู้ พ่อผู้ชายมาไกลเราก็ก้าว สมัยนั้นกลัว ไม่มีใครมาสอน เราก็ก้าวว่าจะเป็นอะไร เสียชื่อเสียงพ่อแม่วงศ์ตระกูล ท้องมา...เราไม่รู้จักรักษาป้องกัน ยุ่งยงอนามัยเราก็ไม่เคยรู้นะ ยาคุมกำเนิดครูกี่ไม่เคยรู้จัก...แต่จะถูกปลุกฝังมาว่า ให้รักษานวลสงวนตัว ให้เป็นลูกผู้หญิง ให้รักษาความบริสุทธิ์...”

...ถ้าเขาเห็นคุณค่าของเรา ผู้ชายก็จะพอใจให้เราหมดเลย มานึกถึงตอนนี้ อายุห้าสิบแล้ว แฟนเรามันถึงเห็นคุณค่าของเรา เห็นว่า...คนนี่คือแม่ของลูกละ...บริสุทธิ์ไม่บริสุทธิ์ ก็ดูยาก ถ้าไม่รู้ก็ตี แต่มันก็ผิดในใจเรา ผู้ชายถามร้อยทั้งร้อยแล้วก็ยังเอาผู้หญิงบริสุทธิ์...”

(อ.เดือน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 50 ปี)

3.1.2 เพศอิสระ ‘กำหนด’ บทบาทเพศและการแบ่งงานกันทำ

อ.เอเชื่อว่าผู้หญิงผู้ชายมีความแตกต่างกันด้านสรีระ จึงเป็นเหตุให้ต้องมีการแบ่งงานกันทำ เช่น ผู้ชายแข็งแรงต้องทำงานหนักและงานในเชิงเทคนิค ส่วนร่างกายผู้หญิงอ่อนแอไม่เหมาะกับการทำงานหนักจึงต้องทำงานเบา เช่น งานบ้าน แต่การแบ่งงานเหล่านี้ก็สามารถแบ่งเบากันทำได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ในชีวิต อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี แม้เธอจะเติบโตมาในสิ่งแวดล้อมที่มีแม่เป็นผู้นำ และยอมรับว่าไม่ใช่ผู้ชายทุกคนที่สามารถเป็นผู้นำ แต่เธอยังคงความเชื่อว่า ผู้ชายต้องเป็นผู้นำและผู้หญิงต้องเป็นผู้ตาม และเลือกที่จะใช้ชีวิตโดยมีฝ่ายชายรับหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว

“...ก็อย่างนี้ก็เป็นงานผู้หญิงนะงานบ้าน ผู้ชายก็เป็นเรื่องไฟฟ้า ที่หนักๆ ปลุกต้นไม้ต้นไม้แบ่งกันไป แต่ถึงเวลาถ้าจะช่วยกันก็ช่วยกันได้เค้าจะไปปลุกต้นไม้ก็ไปปลูกได้ เค้าก็ช่วยไปซื้อกับข้าวให้ได้ อะไรอย่างนี้ไม่มีปัญหา...คือครูเป็นคนมีแนวความคิดเดิมอยู่แล้วว่า ครูให้ผู้ชายนำ...แต่ถ้าถ้าให้ผู้ชายนำแล้วไปเจอผู้ชายที่ไม่ได้เรื่องเลย มันก็เสียหาย...ถ้าเค้าดีเราก็กปล่อยให้เค้านำไป ถ้ารู้สึกเค้าไม่ไหว ยกความเป็นผู้นำมาให้เรา...”

(อ.เอ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

“...สังคมเห็นว่าผู้หญิงมีลักษณะอย่างนี้ ตามสรีระเพศหญิงเพศชาย
จากนั้นมาการเลี้ยงดูทุกอย่าง จริงๆ ก็เลี้ยงดูเหมือนกัน เพียงแต่ผู้ชาย
ต้องเป็นอย่างนี้ ผู้หญิงต้องอ่อนหวานอย่างนี้ กลายเป็นตัวสังคมกำหนด
ขึ้นมา...สังคมเป็นคนกำหนดว่าเพศชายต้องเป็นอย่างนี้ ผู้หญิงต้องเป็น
อย่างนี้ แต่ถ้าพูดจริงๆ ทุกคนก็ทำได้ ผู้ชายก็เย็บปักถักร้อยได้ นี่คือความ
สามารถ เราก็คงทำงานผู้ชายก็ได้ ถ้าเรามีพลังพอ เราต้องยอมรับเพื่อน
บางที่ครอบครัวสังคมเสียมสอนเขามา ทำให้เขารู้สึกว่าเป็นผู้ชายไม่
ต้องทำ...”

(อ.นิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 45 ปี)

อ.โก๋เชื่อว่าทั้งหญิงชายควรปฏิบัติตามบทบาทเพศที่สังคมกำหนดไว้
เพราะถือว่าเป็นสิ่งดีงาม เช่น ผู้ชายสามารถช่วยตัวเองได้ เพื่อจัดการอารมณ์
ความต้องการทางเพศของตนเอง ในขณะที่มองว่าการที่ผู้หญิงสำเร็จความใคร่ให้
ตัวเองนั้นเป็นสิ่งไม่เหมาะสม ผู้หญิงต้องเรียนรู้ที่จะเก็บอารมณ์ความต้องการ
ทางเพศของตน หากผู้หญิงและเด็กมีการเรียนรู้เรื่องเพศก่อนวัย สำหรับอ.โก๋
นั้นเปรียบเทียบเหมือนการส่งเสริมหรือชี้โพรงให้กระรอก

“...การที่ผู้หญิงช่วยตนเองนั้นคงไม่ดี เพราะเราไม่เคย และผู้หญิงเองก็
เก็บอารมณ์ได้ แต่บางคนก็ไม่รู้จะ ช่วยตัวเองสบาย แต่ว่าตัวเองเก็บได้
ไม่รู้ว่าจะแนะนำช่วยตัวเองอย่างไร ถ้าเป็นเด็กผู้หญิง ส่วนเด็กผู้ชาย
ช่วยตัวเองไม่ผิดนะ ถ้าช่วยตัวเองแล้วไม่ทำให้ใครเดือดร้อน เพราะฉะนั้น
กับเด็กม.ต้นยังไม่พูด แต่ว่าพอถึงม.ปลายคงเรียบร้อยแล้ว ตามวัย
ตามเพื่อน...”

(อ.โก๋ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 36 ปี)

การแบ่งภาระหน้าที่ หลังชีวิตแต่งงานเหมือนเป็นสูตรสำเร็จของคนที่มี
ครอบครัวไปเสียแล้ว ครอบครัวของอาจารย์ก็เช่นกัน แม้มีหน้าที่ดูแลลูก
ถึงแม้ว่าทั้งสามีและภรรยาจะมีรายได้ทั้งคู่ แต่เหมือนว่าผู้ที่ทำเลี้ยงและจุนเจือ
ครอบครัว หลักๆ ก็คือผู้เป็นสามีนั่นเอง

“แฟนพี่เขารับผิดชอบทุกอย่างในครอบครัว แต่เขาไม่ค่อยชอบสอนลูก
เท่าไร เขาจะเป็นคนเงียบมาก ไม่พูดเลย แล้วเขาก็ไม่ได้กินเหล้าเมายา
ไม่เหลวไหล และเขาก็มีงานทำแล้ว ทางบ้านก็มีฐานะเท่าบ้านพี่นะ เค้า
เป็นเกษตรตำบล อยู่แถวๆ บ้านพี่นะ อยู่อำเภอเมือง ตอนแต่งงานใหม่ๆ

ไม่เคยขอตั้งค์ เพื่อนก็แซว หนูไม่เคยหาหึงเรามีตั้งค์เอง บอกไม่ได้ต้องไปขอ ตอนหลัง ก็บอก นี่แก... ต้องเอาตั้งค์มาให้ฉันบ้าง เขาก็จะเอาใส่ไว้ในพานในห้องไว้ให้ทุกเดือน เดือนหนึ่งเขาก็ให้ 10,000 บาท เราก็จะเอาไว้ให้ลูก เงินเราก็จะไว้เป็นค่าข้าว ค่าอะไรเงี้ยะ จะเก็บไว้เอง สิ้นเดือนปั๊บเขาก็จะรู้เลย ต้องใส่พานไว้ให้เรา”

(อ.เรืองรอง ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 52 ปี)

3.1.3 บทบาทเพศและความคาดหวังของสังคม

การเป็นลูกสาวคนเล็ก พี่สาวคนโต หรือการต้องเข้าไปศึกษาต่อในโรงเรียนประจำจังหวัด ต่างเป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังวิถีคิดเรื่องเพศภาวะของผู้หญิง เช่น การเป็นน้องสาวคนเล็กของบ้าน เรียนเก่งและขยันศึกษาเล่าเรียนในกรณีของอ.ตา ทำให้เธอไม่ต้องทำงานดูแลงานบ้านการเรือน ซึ่งเป็นความคาดหวังทางสังคมต่อผู้หญิง แต่กลับได้รับการส่งเสริมให้เรียนจนจบปริญญาตรี แม่ พี่ชายและพี่สาว เป็นผู้รับภาระงานดูแลบ้านและการหาเลี้ยงครอบครัว อย่างไรก็ตาม คำบอกเล่าของอ.ตาก็สะท้อนให้เห็นว่า บุตรสาวคนโตทำหน้าที่ช่วยพ่อแม่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว และสนับสนุนการเงินให้กับน้องๆ ได้ศึกษาเล่าเรียน เปิดโอกาสให้ผู้หญิงไม่ต้องสวมบทบาทเพศ และทำหน้าที่ตามความคาดหวังทางสังคมอย่างเคร่งครัดตามระบบเพศภาวะ

“...เพราะสมัยเด็กเนี่ยที่บ้านค้าขาย ขายอาหารขายข้าวแกง แต่ครูไม่เคยทำนะ จะเป็นแม่กับพวกพี่ๆ ที่บ้านครูมีความสามารถในการทำอาหารทุกคน พี่สาวจะเป็นแม่ครัว พี่สะใภ้ คือครอบครัวเป็นแม่ค้าว่ากันแยะที่บ้านเค้าไม่ให้ครูทำอะไรมาก อย่างมากก็แค่เด็ดกระเพรา เด็ดพริก เค้าจะให้เราเรียนหนังสืออย่างเดียว คือพ่อแม่พี่น้องปล่อยให้เรียนไป ก็เหมือนกับครูที่ทำกับลูกทุกวันนี่ จะไม่ใช่ทำอะไรมากมาย แต่พี่สาวทำอาหารหมดเลยนะ คือ เค้าไม่ได้เรียนหนังสือโงะ ที่ครูบอกครูเรียนจบปริญญาตรีคนเดียวในบ้านพี่ชายก็แค่ ม.3 สมัยก่อนนะคะ แล้วพี่สาว เค้ายอมออกมาตั้งแต่ ป.4 มาเลี้ยงดูครอบครัว ครูก็เรียนอย่างเดียว เป็นเด็กเรียนเก่งเรียนดี ที่บ้านไม่ให้ทำอะไรมาก เป็นลูกสาวคนสุดท้องด้วย คือทางบ้านเค้าทำอยู่แล้ว เราก็จะช่วยบ้าง ช่วยออกไปดูเค้าขายบ้าง แต่เราก็ไม่ได้เป็นคนขาย คือทำอะไรนิดๆ หน่อยๆ ก็คือเราไม่ได้รู้สึกอะไรตรงนั้น แต่ส่วนมากเราก็จะเรียน เค้าก็ไม่จ้ำจี้จ้ำไชอะไร...”

(อ.ตา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

“อย่างผู้ชายก็อยากให้เขา ก็ค่อนข้างหัวโบราณอยู่ ก็ไม่ถึงกับโบราณถอย
หลังไป ก็เข้าใจว่าสังคมมันเปลี่ยนไป แต่ก็ยังต้องการผู้นำ นี่ไม่เคยเรียก
ร้องในความรู้สึกตัวเอง ผู้ชายก็ต้องให้เกียรติ ไม่ไปล่วงเกินเขาจนกว่าจะ
ถึงเวลาอันเหมาะสม จนกว่าจะเป็นตัวจริงเสียงจริง อันนั้นไม่มีใครว่า แต่
ถ้าไม่ใช่ตัวจริงเสียงจริง ถามว่าอนาคตเกิดพลาดพลั้งขึ้นมา แล้วตัวเอง
มีความรับผิดชอบไหม... คือให้เราดูแลตัวเองไป ไม่ได้มีความพิเศษ
เพราะอย่างเราเห็นคนอื่น เขาอุทิศสำหรับเสียสละมาอยู่ด้วย เป็นลูกสะใภ้
ก็ควรลดทางเพื่อนลงบ้าง มาดูแลครอบครัว ดูแลลูก...”

(อ.นา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง)

3.1.4 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความไม่เท่าเทียมทางเพศ

อ.วิมองว่า การประกอบสร้างความเป็นหญิงชาย ทำให้ผู้หญิงเสียเปรียบ
และผู้ชายได้เปรียบอยู่เสมอ เพราะผู้ชายเป็นผู้กำหนดคติกาของสังคมโดย
เฉพาะกฎเกณฑ์เรื่องเพศ เช่น สังคมยอมรับให้ผู้ชายคบผู้หญิงได้หลายคน
แต่กลับเป็นเรื่องที่เสียหายสำหรับผู้หญิงที่มีพฤติกรรมแบบเดียวกัน ในทัศนะ
ของ อ.เดือน วิธีคิดของสังคมไทยเรื่องการแสดงออกทางเพศ สะท้อนความไม่
เท่าเทียมทางเพศ เพราะผู้หญิงจะถูกสอนกดข่มไว้ในขณะที่ผู้ชายเป็นอิสระ

“...ครูดคิดว่าผู้ชายเป็นคนกำหนด เป็นผู้ชายมีเมียหลายคนไม่เป็นไร แต่ผู้
หญิงไม่ได้ ผู้หญิงจะมาบอกว่าฉันจะมีผัวซักสี่ห้าคน ผู้ชายก็ไม่
ยอมรับ...ครูดว่าผู้ชายเป็นคนบังคับ เป็นคนกำหนด ผู้หญิงหัวอ่อนก็ตาม
แล้วผู้หญิงที่เป็นไทยแท้ๆ รักษาประเพณีก็ต้องเชื่อฟัง เป็นข้างเท้าหลังมี
สามีเดียว เชื่อฟังเค้า ไม่ว่าเค้าจะว่ายังไง ตามเค้าทุกอย่าง แล้วถ้าผู้หญิง
จะมาเก่งกว่าเค้าทุกอย่าง ผู้ชายมันก็ไม่ยอม...”

(อ.วิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 44 ปี)

“...แต่ถ้ารู้ว่าผู้หญิงผ่านหลายผัวมากกว่าไม่ตี...ถามว่ายุติธรรมก็ไม่ แต่
ว่ามันเป็นจารีตเป็นอะไรของเมืองไทยเรา...ไม่เท่ากันนะในความคิดของครู
แต่ว่าความเสียของผู้ชายมีน้อยกว่าผู้หญิง เรื่องชื่อเสียงวงศ์ตระกูล
เวลาดูเขาไม่มาดูกันหรอกว่า ผู้ชายคนนี้ผ่านผู้หญิงมาเป็นสิบ คือ มันถูก
ปลุกฝังมาไม่เป็นไร แต่ถ้าผู้หญิงผ่านมาเป็นสิบสิเดือดร้อน ไม่ได้ ไม่ได้
อย่างนั้นอย่างนี้ มันถูกฝังมา...มันอยู่ในหัวมันแก้ยาก”

(อ.เดือน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 50 ปี)

3.1.5 ‘ความเป็นไทย’ กับความเป็นหญิง

แม้ว่าจะมองเห็นถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศและการปฏิบัติที่แตกต่างในเรื่องเพศของหญิงและชายในสังคมไทย แต่อ.วิ เชื่อว่า “ผู้หญิงไทยแท้” ต้องปกปิดเนื้อตัวร่างกายของตนเอง ถ้าผู้หญิงที่ไม่ปฏิบัติตามเดิมและรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามา ผู้หญิงขาดคุณสมบัติของความเป็นผู้หญิงไทย ความคิดความเชื่อในความเป็นหญิงของอ.วิ ยังสะท้อนว่าคุณค่าความเป็น “ผู้หญิงไทยแท้” นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการดำเนินชีวิตและประพฤติตัวให้อยู่ในธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามของความเป็นไทย

“...เด็กราชภัฏไม่เรียบร้อย ครูก็รู้สึกว่าคุณธรรมเรามันเสื่อมไป แต่พอไปนั่นทำไมคุณดูแต่รูปลักษณ์เค้า เค้าไม่ดีอะไร เราเออ จริงๆ ด้วยนะ ทำไมเราไม่เคยนึกถึงในแง่แบบนี้ละ ทำให้ทัศนคติเราเปลี่ยนไปในทางที่พุดคุยคนอื่น มองคนอื่นในทางที่ดีขึ้น...

...สามคนนี่พอล้มลงไปสามคนนี่ไม่ได้นุ่งกางเกงในเลย...สาววัดรณักเรียน เค้าก็ถามว่าทำไมถึงไม่นุ่งกางเกงใน เค้าก็บอกว่าเป็นแพชั่นค่ะ เป็นแบบญี่ปุ่น.. ถ้าเกิดมันเผยแผ่มาถึงนครปฐม มันก็ทำใจไม่ได้เหมือนกันนะ ครูคิดว่าทำใจไม่ได้รับไม่ได้...ซึ่งตรงนั้นมันเป็นสิ่งที่ควรปกปิดในชาติไทยเรา...”

(อ.วิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 44 ปี)

ความเป็นหญิงไทยและวัฒนธรรมไทย จำกัดการพุดถึงเรื่องเพศของผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่สาธารณะ ถึงแม้ว่าจะมีความรู้ก็ตาม ความเป็นผู้หญิงไทยก็ขัดขวางการพุดคุยแลกเปลี่ยนนั้น

“เราอาจจะอาย เพราะว่าเราเป็นผู้หญิงมั้งคะ...เราก็บอกว่าเรารู้จัก...เรารู้แต่เราไม่กล้าพุด เพราะเราเป็นผู้หญิง...เรายังมีวัฒนธรรมไทยครอบอยู่ ผู้หญิงไม่ควรพุดเรื่องอย่างนี้ต่อหน้าคนที่ยังไม่ค่อยรู้จัก ทั้งที่เรามีความรู้ แต่ว่าเราไม่กล้า”

(อ.เอ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

3.2 ฐานคิดเรื่องเพศวิถี

3.2.1 เพศที่หลากหลาย: พฤติกรรมเลียนแบบและความพิศปกติ

อ.โก้มองว่าความเป็นเพศที่หลากหลายนั้นเกิดการพฤติกรรมการณ์เลียนแบบในกลุ่มเพื่อน เป็นการทำตามอย่างกันไป และอาจเป็นความผิดปกติของฮอโมนอีกด้วย หญิงชายมีอยู่จริง เพศหญิงควรที่จะเป็นกุลสตรี เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว และชายควรเป็นผู้นำ

“...ทางด้านจิตใจมากกว่าที่เป็นแบบนี้ แต่ว่าประณาก็ไม่ได้แสดงออกมากเท่าไหร่ ขึ้นมัธยมปั๊บก็มีรุ่นพี่มีตัวอย่าง ซึ่งกล้ามากขึ้น ก็ตามกัน และน่าจะมีส่วนมาจากฮอโมนเพศด้วยนะ..”

(อ.โก๋ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 36 ปี)

3.2.2 คนรักเพศเดียวกันพิศปกติ อารมณ์รุนแรง

อ.เอเก่งกลัวว่าลูกสาวจะเป็นหญิงรักหญิงที่เป็นทอม และมีภาพลักษณ์ในหัวว่า ทอมเป็นผู้หญิงสวมทับบทบาทผู้ชายเป็นสิ่งที่ไม่ปกติ เพราะผู้หญิงย่อมต้องมีวิถีทางเพศแบบรักต่างเพศ มีคู่เป็นผู้ชาย ฉะนั้นอ.ตาเชื่อว่า อัดลักษณะและรสนิยมทางเพศสามารถแก้ไขให้กลับมาเป็นผู้หญิงที่รักต่างเพศได้ โดยการเพิ่มความเป็นหญิงให้ลูกสาว เช่น การฝึกกิจกรรมารยาทแบบหญิง การพูดจาที่นุ่มนวล สวมใส่กระโปรง

“...การแต่งกาย แค้ชอบใส่กางเกง เราก็มุ่งกระโปรงซี การพูดจา แค้ไม่ค่อยจะนุ่มนวลเลย เราก็พยายามใส่ให้แค้ ซึ่ให้แค้เห็นลักษณะผู้หญิงว่า น่าดูยังไง จะซึ่ประเด็นนั้น เราไม่ได้ส่งเสริมการที่ลูกเก่งทำกริยาเหมือนผู้ชายดี มันไม่ดีนะลูก เราเป็นผู้หญิงนะ แล้วพอตอนหลังมารู้ว่าแค้มีแฟนเป็นผู้ชายก็ดีใจ พอรู้ว่าแค้ไม่ผิดปกติ...”

(อ.เอ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

ความคาดหวังของแม่อยากให้ลูกอยู่ในครรลองคลองธรรมของสังคม ด้วยหวังว่ามีลูกผู้หญิงต้องมีวิถีชีวิตแบบหญิงเรียบร้อยไม่กระโดดกระเดก อ.เรีองรองมีความกังวลกับลูกสาวคนเล็ก เพราะบุคลิกภายนอกที่เป็นคนตัวสูง ดูห้าว ไม่ค่อยชอบใส่กระโปรง สังคมมักจะมองว่าคนที่มีลักษณะแบบนี้ต้องเป็นทอม นี่คือการกังวลของคนที่เป็นแม่ในขณะที่ลูกสาวกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังค้นหาตัวเอง

“...ถ้าลูกพี่เป็นทอม พี่จะห่วงเขาอยู่อย่างว่าเขาจะถูกหลอก ก็จะถูกไอ้พวกทอมเหมือนกัน มันจะอยู่กับได้สักกี่ปี ไอ้พวกนี้อารมณ์มันจะรุนแรง สักวันไม่ยากเป็นทอม ออกจะไปเป็นผู้หญิงแล้วไปมีแฟน มันก็จะมีปัญหาอีก เพราะว่ามันรับกันไม่ได้ มันจะฆ่ากันตาย เห็นข่าวพวกทอม พวกอะไรจะอารมณ์รุนแรง จะหึงจะอะไรแรงกว่าปกติ พี่ถึงได้ว่าไอ้พวกนักเรียนที่เป็นผู้ชายตั่งตั่ง ถ้าเธอทำเหมือนที่ผู้หญิงเขาเป็น เขาก็รู้สึกว่ามันธรรมดา แต่เธอเวลาเป็น มันมากกว่าผู้หญิงเขา เป็นอาการมันดี ดำมันเกินผู้หญิงที่เป็น เขาถึงได้ว่าเธอ คือถ้าลูกเราเป็นเราก็จะห่วงเขา คือ ถ้าเขาสามารถเลี้ยงตัวเองได้ไม่ถูกใครหลอก ก็เป็นไปเถอะ ก็ไม่ได้ว่ากัน เพราะตัวเองเลือกชีวิตของตัวเองอย่างนี้ อีกไม่นานแม่ก็ตาย จะอะไรนักหนา พี่ก็จะเป็นของพี่แบบนี้ ก็สอนลูกเดี่ยวแม่ก็ตาย แม่สอนให้ทุกคนรู้จักเลี้ยงตัวเอง สุดท้ายแม่ไม่ได้เลี้ยงลูกจนตายหรอก แม่ต้องตายก่อนอยู่แล้ว...”

(อ.เรืองรอง ผู้จัดการการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 52 ปี)

3.2.3 เรื่องเพศ = เพศสัมพันธ์ และเป็นสิ่งสกปรก

อ.วิยังเชื่อว่า เรื่องเพศเป็นของคนที่มีคู่ คนโสดมักจะไม่ค่อยสนใจ และบางครั้งไม่เข้าใจ เรื่องภาษาเพศหรือ ตลกเรื่องเพศ และเชื่อเรื่องเพศในกรอบที่ถูกต้อง เวลา สถานที่ รวมไปถึงท่าทางการร่วมเพศ ต้องเป็นท่าพื้นฐาน ผู้ชายอยู่ข้างบนและสอดใส่ ท่าทางการร่วมเพศที่มากกว่าท่านี้ และเป็นไปเพื่อความสุข ความเพลิดเพลิน เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ

“.. ตอนนั้นครูยังไม่ได้ไปก้าว่าง ครูนั่งดูไปปวดหัวมากเลย จี๊ดๆ มากเลย นั่งดูแล้วครูก็อาเจียนก็เลิกดู...ไม่รู้มันเหมือนกับว่าเก็บกดหรือว่าอะไร ไอ้ที่มันตึกๆ ไรก็ไม่รู้นะ มันอะไรก็ไม่รู้ จิตใจมันบอกไม่ถูกนะ แล้วมันตกใจ วิธีการมันสารพัดวิธีเลย บางทีคนเรามันจะนั่งกันอย่างนี้ใช้ใหม่ มีไก้ไค้ ไห! ทะแยง กลับเข้ามามันก็เครียด ณ จุดนั้นครูเครียดมากเลยคะ สักพัก ครูดูไปสัก 15 นาทีคะ ก็มีดูมิมอมอะไรบ้างละ สักพักก็ไม่ไหว เลิกดู”

(อ.วิ ผู้จัดการการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 45 ปี)

ในการเรียนรู้เรื่องเพศที่เหมาะสม อาจารย์เห็นว่าควรจะเป็นช่วงที่เรียนจบและแต่งงานแล้ว แต่การเรียนรู้เรื่องเพศของอาจารย์นั้นมีอุปสรรค คือความ

อายุ ด้วยเหตุผลว่าไม่ได้เป็นเรื่องทั่วไป เรื่องเพศควรเป็นอยู่ในที่ลับไม่ควรนำมา
ทำแบบนี้ เพราะเรื่องเพศเป็นเรื่องที่สกปรก ผู้หญิงถูกล้อมเกลามาให้ทำแต่เรื่อง
ที่ตึงงาม ผู้หญิงไม่ควรแสดงออกเรื่องเพศในที่สาธารณะ

“ครูเพิ่งดูหนังเอ็กซ์ตอนี่ครูแต่งงานแล้ว คือถ้าดูหลายคนเราก็จะออกมา
คือมีเพื่อนบ้านที่ละแวกใกล้เคียงเค้าก็ชวนเราดู คือเราก็จะอาย ไม่กล้าดู
พอเค้าเปิดดูกันสักพักเราก็ออกไป ไม่รู้สิมันเกิดความอาย มันเหมือนเป็น
เรื่องส่วนตัวนะ แล้วคนเค้าหัวเราะค้ำ เอาเรื่องแบบนี้มาเป็นจุดขาย เรา
ศึกษาจากที่แต่งงานแล้ว ดูหลังจากมีลูกแล้วด้วยซ้ำไปมั้ง คือไม่ใช่เหมือน
สมัยนี้ที่หนังแบบนี้มีอยู่ทั่วไป หรืออย่างไรไม่รู้ แต่ครูไม่กล้าดู ไม่ใช่เรื่อง
ทั่วไป”

(อ.โก๋ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 36 ปี)

3.2.4 พฤติกรรมทางเพศของผู้เรียน: การลอกเลียนแบบจากสื่อ

อาจารย์ใช้แนวคิดในเชิงจิตวิทยามาอธิบายว่าเด็กในโรงเรียนเลียนแบบ
สื่อลามก มีอยู่ตามบ้านของผู้ปกครอง บวกกับการไม่เอาใจใส่ของผู้ปกครองที่
วันๆ เอาแต่กินเหล้า ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ต้องการความรักความอบอุ่น และ
เข้าใจว่าการกระทำในสื่อที่เห็น เป็นการแสดงความรักอย่างหนึ่ง

“...เขาก็จะมีสื่อที่เป็นปัญหาหลัก ตอนนั้นมี ม.2 อยู่คนหนึ่งเขาจะให้
ผู้ชายคอยจูบเขา เปิดกระโปรง เราก็เลยจับเขามา เขาบอกว่าบ้านเขามี
ไอ้สื่อแบบนี้เยอะ สื่อลามก หนึ่งโป๊ เขาบอกว่าพอเขาเมาพอเซียว
ผู้ปกครองมา พี่ก็บอกว่าเด็กคนนี้นี่มันก็คงจะเป็นอย่างนี้ เพราะพ่อมันก็
เมาตลอดเวลา และเสร็จแล้วเขาก็บอกว่าเขาดูอย่างนี้ทุกวัน เราก็บอก
ทำไม เขาบอกว่าเขาอยากให้ผู้ชายทำกับเขาเหมือนที่เขาดูในหนัง...”

4. อิทธิพลของก้าวต่างๆ และความคิดที่ล่องลอย

วาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้านของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ได้ส่ง
ผ่านความคิดความเชื่อและความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับระบบเพศภาวะและเพศวิถี
ของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาในหลายมิติและหลากหลายระดับ
ที่ปรากฏเด่นชัดมากคือ ความเข้าใจว่าเพศภาวะ/เพศสภาพ เป็นกระบวนการ
กล่อมเกลாதองสังคมด้านการแสดงบทบาทเพศตามความคาดหวังของสังคม

และการกระทำตามบทบาทเพศนั้นส่งผลต่อพฤติกรรมทางเพศที่แตกต่างระหว่างผู้หญิงผู้ชาย และสะท้อนการที่เพศหญิงและเพศชายได้รับการปฏิบัติที่แตกต่าง ทักษะและความเข้าใจของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาเกี่ยวกับมิติที่รอบด้านของเพศวิถี/เรื่องเพศว่าไม่ใช่เพียงเพศสัมพันธ์ หากเป็นวิถีชีวิตทางเพศ และการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต ที่ครอบคลุมมิติอารมณ์ ร่างกาย ความสัมพันธ์ สังคม-วัฒนธรรม อัตลักษณ์และรสนิยมทางเพศ ฯลฯ

มุมมองเรื่องสิทธิของคนหลากหลายทางเพศและรสนิยมทางเพศก็เป็นอีกมิติที่โดดเด่นของวิถีคิดเรื่องเพศที่เปิดรับมากขึ้นของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา ตลอดจนทัศนคติเชิงบวกของการจัดการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชนก็สะท้อนผ่านทัศนะของผู้จัดการเรียนรู้ว่า เพศศึกษาไม่ได้เป็นการชี้โพรงให้กระรอกแต่อย่างใด ทั้งยังได้เห็นความเชื่อมั่นของผู้จัดการเรียนรู้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยของเยาวชน ผ่านการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง รอบด้าน และเพียงพอด้านเครื่องมือป้องกันโรคและท้องที่ไม่พร้อม เป็นต้น

4.1 เท่ากันความเป็นหญิงชาย: สร้างทางสังคมเรื่องเส้นแบ่งแห่งเพศ

การเลือกหยิบเอาแผนการเรียนรู้ชื่อ “เส้นสมมติ” มาจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน ชี้ให้เห็นว่าผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษามีความเข้าใจว่า เรื่องเพศเป็นการประกอบสร้างทางสังคมและความเป็นเพศที่หลากหลายเป็นเรื่องปกติ การเลี้ยงดูที่ล้วนสร้างความคาดหวังต่อความเป็นหญิงชาย ความเป็นเพศสรีระหญิงชาย ไม่ใช่ตัวชี้วัดความสามารถของบุคคล ฉะนั้น ทั้งหญิงและชายสามารถสลับบทบาทหน้าที่กันได้ แล้วแต่ความสามารถ คือการตัดสินใจที่เป็นสิทธิของบุคคล ซึ่งอาจารย์จะสะท้อนผ่านการปราชญ์ผู้เรียน ที่มักจะล้อเลียนเพื่อนที่เป็นเกเทยให้เคารพสิทธิการเป็นเพศนั้นๆ

“...เราเองวิเคราะห์กิจกรรมตัวเองในก้าวอย่าง ทำ “เส้นสมมติ” ทำสองด้าน ด้านนี้ชาย ด้านนี้หญิง ชายแบบสุดๆ หญิงแบบสุดๆ แล้วถามว่าคิดว่าตัวเองอยู่จุดไหน เพราะว่าผู้อบรมในสามสิบสี่สิบคนแต่ละรุ่น ก็ไม่มีใครไปยืนอยู่ที่ชายๆ หรือหญิงสุดๆ มันก็จะมีเหลื่อมๆ มาจุดกึ่งกลาง หรือมีคนที่ไม่เหมือนมีเพศชายในสรีระก็ยืนในฝั่งชายก็มี ผู้หญิงที่มายืนในฝั่งผู้ชายบ้างก็มีเหมือนกัน ก็เลยทำให้เห็น นั่นคือการประเมินตัวเอง ในวุฒิภาวะที่โตแล้ว อย่างผมก็ไม่ได้ยืนตรงชายสุดๆ บางอย่างเราก็ทำไม่ได้ อย่างที่มาตรฐานตามความเข้าใจ ผู้ชายต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ตามความเข้าใจ

ของสังคม ผู้หญิงต้องเรียบร้อยนุ่มนวล เย็บปักถักร้อยทำอาหาร อะไรพวกนี้ เราก็มีบางอย่างที่ไม่ใช่ชายแท้ๆ”

(อ.หนุ่ม MT และผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา ชาย 47 ปี)

“...สังคมเห็นว่าผู้หญิงมีลักษณะอย่างนี้ ตามสรีระตามเพศหญิงเพศชาย จากนั้นมาการเลี้ยงดูทุกอย่าง จริงๆ ก็เลี้ยงดูเหมือนกัน เพียงแต่ผู้ชายต้องเป็นอย่างนั้น ผู้หญิงต้องอ่อนหวานอย่างนี้ กลายเป็นสังคมเป็นตัวกำหนดขึ้นมา..

...สังคมเป็นตัวกำหนดว่า เพศชายต้องเป็นอย่างนี้ ผู้หญิงต้องเป็นอย่างนี้ ...แต่ถ้าพูดถึงจริงๆ ทุกคนก็ทำได้ ผู้ชายก็เย็บปักถักร้อยได้ นี่คือความสามารถ เราก็ทำไปทำงานผู้ชายได้ ถ้าเรามีพลังพอ...เราต้องยอมรับเพื่อน...บางทีครอบครัวหรือสังคมเสี้ยมสอนเข้ามา ทำให้เขารู้สึกว่าเป็นผู้ชายไม่ต้องทำ...”

(อ.นิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 45 ปี)

“...พอดอนี้ได้มาเข้าโครงการก้าวอย่าง เราทำไมเรามองคนในแง่เดียว มองคนในด้านเดียว เอาสังคมมาเป็นตัวกำหนดว่าสังคมเราต้องเป็นอย่างนั้น ซึ่งมันไม่ใช่ะ บางทีเราอาจจะมองพลาดไป เค้ไปเป็นเมียหน่อย เค้รักกันเค้รักกันก็ได้นะ มันอยู่ที่จิตใจด้วย เราไม่รู้ว่าเพื่อนเราขาดอะไรมาก่อนหรือป่าว แล้วมีคนมาเติมเต็มให้ ซึ่งตอนแรกเรามองว่าการเป็นเมียน้อยมันผิด นี่คือเรามองวัฒนธรรมเรา มองประเพณีเรา สังคมเป็นตัวมอง ครอบครัวต้องมีผ้าเดียวเมียเดียว ถ้าเกิดมี สมมติว่าหลายเมีย สังคมไม่ว่าแต่ว่าหลายผัว สังคมรับไหม...

...ที่ครูได้สอนคือเส้นชีวิต...เราเลยมาคุยให้เด็กฟังว่าเธอคิดยังไง...คืออย่ามองคนแต่รูปร่างแล้วก็หน้าตาในสิ่งที่เค้เป็น ให้มองว่าเค้ประพฤติปฏิบัติอย่างไร ความคิดยังไง อะไรที่มองว่าเค้เป็นผู้หญิง อะไรที่มองว่าเค้เป็นผู้ชาย ใ้อ้จริงแท้หรือป่าว ครูก็ตอบไม่ได้ เพราะว่าบางคนเค้รู้สึกว่าคุณเป็นผู้หญิงแท้ๆ ถ้าไอ้นี้ได้ไอ้โน้นได้ บางคนเค้เป็นผู้ชาย ไม่รู้สิ เกย์ก็เยอะ มองไม่ออก...”

(อ.วิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 45 ปี)

ทัศนะของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาข้างต้น เผยให้เห็นถึงการตระหนัก และการรู้เท่าทันอิทธิพลกระบวนการประกอบสร้างและให้ความหมาย จัด บทบาท มอบหมายบทบาทหน้าที่ของหญิงชาย ผ่านการเลี้ยงดูจากสังคมและ ครอบครัว ทั้งได้สะท้อนว่าการเรียนรู้เช่นนี้ได้จำกัดศักยภาพและการแสดงออก ของคนทั้งสองเพศ และแสดงความคิดเห็นว่า ในความเป็นจริงแล้วหญิงชายเท่า เทียมกัน สามารถสลับกันทำบทบาทหน้าที่กันได้ โดยไม่ยึดติดว่าเป็นเพศสรีระ หญิงหรือชาย

4.2 เรื่องเพศมิใช่แค่เพศสัมพันธ์: อิทธิพลของวาทกรรมใหม่

ทัศนะต่อการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาที่มักจะถูกมองว่า “เพศศึกษา” เป็น แค่การสอน “เรื่องเพศ การมีเพศสัมพันธ์ และเป็นเรื่องลามก” เรื่องเพศจึงไม่ ค่อยได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดคุย สื่อสาร และนำมาจัดการเรียนการสอนให้กับ ผู้เรียนเท่าใดนัก ผู้จัดการเรียนรู้มักจะมีรู้สึกลำบากใจที่จะพูดคุยให้คำแนะนำเรื่อง เพศกับผู้เรียน อีกทั้ง “ความเป็นเพศหญิง” ดูเหมือนเป็นอุปสรรคสำคัญของครู ชูดความรู้เรื่องเพศศึกษาภายใต้แนวคิดและภายใต้วาทกรรมเรื่องเพศแบบใหม่ ของโครงการก้าวอย่างองเข้าใจ ทำให้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่ผ่านการ เข้าร่วมฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในแง่มุมใหม่ๆ ว่า “เรื่องเพศ มิใช่เพียงเพศสัมพันธ์เท่านั้น แต่เกี่ยวโยงกับมิติอื่นๆ อีกถึง 6 มิติ เช่น สัมพันธภาพระหว่างบุคคล” ครูผู้สอนจึงได้ซึมซับรับเอาเพศศึกษา ทำให้ ผู้จัดการเรียนรู้เกิดความสนใจและนำมาปรับใช้กับผู้เรียนที่เป็นวัยรุ่น

ผู้วิจัย: เรื่องอะไรบ้างคะที่อาจารย์ทำ หลายๆ เรื่องที่อาจารย์หยิบเข้า มาทำเป็นเนื้อหาในสื่อตระกร้าเพศศึกษา?

“...คือก็มีหลายๆ เรื่องเหมือนกัน และพยายามทำให้ครบทุก 5-6 หมวด ขององค์กรแพธ เช่นพัฒนาการของมนุษย์ สุขภาวะทางเพศ สัมพันธภาพ ทางเพศ และกัพฤติกรรมทางเพศ และกัวิธีการเขามีอารมณัทางเพศ จะ จัดการอารมณัของตัวเองยังงั และกัด้านสังคม-วัฒนธรรม และทักษะ ส่วนบุคคล โดยเฉพาะเทคนิคการให้คำปรึกษา เทคนิคการให้คำปฏิเสห เช่น แฟนชวนขอมัเพศสัมพันธ์ เขาควรจะทำอย่งไร หรือเวลาเพื่อนเขา มีปัญหา เช่น เขาทอ้งขึ้นมาและมาขอคำปรึกษา ก็เลยคิดว่ในปกติ ตอน แรกที่ไ้รางวัล ต้องนำตัวโน้ก่อนแล้วกันั้นะคะ พัดคิดว่าพอดัสอนเรื่อง เพศไปเรื่อง “ไม่รู้ตัว” ทีนี้แผนมันยังไมครบวงจรก็เลยเอาของแพธมาปรับ

โดยในฐานะตัวเองเป็นครูแนะแนว ก็เลยเพิ่มเทคนิคการให้คำปรึกษา เพราะเรื่องที่เราจะรู้อยู่แล้ว เวลาเด็กมีปัญหาคนแรกที่เขาจะปรึกษาก็คือเพื่อน เพราะว่าผู้ใหญ่ยังไม่ถึง เด็กจะเข้าหาเพื่อนก่อน เนี่ย เอ๊ะ ถ้าเพื่อนเขาแนะนำไปเรื่อยเนี่ย เด็กเขาก็จะได้คำปรึกษาที่ผิดๆ ก็เลยให้แนวทางเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาว่าจะทำอะไรให้เขาได้รู้เทคนิคการให้คำปรึกษา พอรู้เทคนิคแล้วก็จะได้ให้คำแนะนำหรือว่าคนอื่นได้ต่อไป...”

(อ.วรรณณา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 48 ปี)

“...ตอนที่ไม่ได้อบรม พี่คิดว่ามันก็คงจะสอนแต่เรื่องเพศอย่างเดียว เรื่องเพศ เพศสัมพันธ์ การระวังการป้องกัน แต่พอเราไปอบรมมันมีหลายหมวด มี 6 หมวด มีสัมพันธ์ภาพ ฯลฯ มันมีประโยชน์เยอะก็เข้าใจ ในเมื่อมันเป็นวิชาที่มีประโยชน์ ใครไม่สอนเราก็จะสอน เพราะเรามีความรู้สึกว่าเด็กเราได้ประโยชน์ และก็จะแจ้งผู้ปกครองที่เป็นที่ปรึกษาว่าเราจะสอนเขา เราอธิบาย ผู้ปกครองก็ยอมรับ ประชุมเราก็จะบอกว่าอารมณ์วัยรุ่นเป็นอย่างไร พ่อแม่ควรทำอย่างไรกับลูกบ้าง แต่ตอนนี้ลูกเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงอะไร ต้องให้พ่อแม่ยอมรับเขา เข้าใจเขา มันก็เหมือนกับเพศศึกษา ที่เรามีอยู่ในมือมันไม่ใช่แค่เรื่องเพศศึกษาความเป็นหญิงเป็นชายแค่มีการร่วมเพศ มันไม่ใช่ มันจะมีแตกไปอีกหลายๆ หมวด คือถ้าเราสามารถสอนให้ครบองค์ มันทำให้เด็กเราสามารถปรับตัวกับคนในสังคมได้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันเรื่องราวต่างๆ..

...เขาไม่คัดค้านในการที่เราจะสอนกับเขา แต่เราชี้แจงว่าเราจะสอนอะไร บ้างมันมี 6 หมวด มีอะไรพี่ก็จะชี้แจงให้เขาฟัง แล้วมันมีประโยชน์อะไรอย่างไร ก็จะสอนเขา เวลาประชุมครั้งที่ 2 พี่ก็จะบอกเขาว่าพัฒนาการของลูกเป็นอย่างไรตอนนี้ แล้วพ่อแม่ต้องเข้าใจนะต้องยอมรับลูก ลูกมีความเป็นสาวขึ้นคือให้เขารู้พัฒนาการของลูกเขาด้วย ก็จะได้เข้าใจ ก็จะบอกเขาไปในหลายๆ หมวด เขาก็ฟังเรา ถ้าเราบอกเขาให้เป็นเพื่อนลูกมากขึ้น ก็จะบอกเขาว่าอารมณ์วัยรุ่นเป็นอย่างไร พ่อแม่ควรทำอย่างไรกับลูกบ้าง แต่ตอนนี้ลูกเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงอะไรต้องให้พ่อแม่ยอมรับเขา เข้าใจเขา”

(อ.อุ้ม MT และผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 44 ปี)

“...เราสอนเรื่องเพศศึกษามาตลอด แต่เราสอนเรื่องกายวิภาคไม่ใช่เรื่องของความคิด ร่างกาย การเปลี่ยนแปลง การคุมกำเนิด การใช้ถุงยาง แต่ไม่ได้สอนเรื่องความคิด สอนเป็นเนื้อหาวิชาเหมือนสุขศึกษา อันนี้แตกต่าง เราเปิดใจมากขึ้น ทำใจมากขึ้น รับมากขึ้น คือรับ เข้าใจ ยอมรับ เราไม่ได้ฝึกตรงนั้นกับเด็กเลย แน่นอนที่เราอยากอบรมอีกนะ แต่เรายังไม่ get เราไม่รู้จะพูดอย่างไรให้เด็กได้ตอบกับเรากลับมา แต่ในกรณีนี้เราต้องไปพูดให้เด็กฟัง เด็กฟังเพราะเด็กยังไม่รู้ เด็กได้ตอบมาก็เป็นเรื่องพื้นๆ เราก็ตอบได้ เพราะประสบการณ์เรามากกว่าเขาเยอะ แต่ถ้าเป็นเรื่องความคิดเป็นเรื่องยากที่ทำให้เขาเปลี่ยนความคิด เราเองยังบอกลูกให้เปลี่ยนความคิดยังยากเลย บางทีเรื่องของวัยรุ่นเรื่องจิตใจจะพูดอย่างไรให้เราเข้าใจเขา เขาเข้าใจเรา...”

(อ.เอ ผู้จัดการการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

4.3 สิกธี: มุมมองและทัศนคติต่อคนรักเพศเดียวกัน

การเป็นคนรักเพศเดียวกันคือรูปแบบการหนึ่งของการเลือกใช้ชีวิตคู่ของคนที่มีความชอบ ความต้องการและรสนิยมที่แตกต่างกันออกไป

“... แผนการเรียนรู้ ‘เธอเขา’ อะไรเนียแหละ ทำให้เราเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ว่าเราอย่าไปรังเกียจเขา เพราะเขาเป็นแบบนั้น ทำให้เราอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ให้เขารู้ว่าทุกวันนี้ไม่ได้มี 2 เพศ มีเพศที่ 3 เพศที่ 4 ก็ไม่ได้ผิดปกติไปจากเรา เมื่อก่อนเรามองว่าผิดปกติ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ผิดแล้ว เพราะว่ามีมากขึ้น แล้วเขาก็ไม่ได้สร้างปัญหาให้ใคร ก็ทำให้เราได้ว่าเมื่อเขาไม่ได้ทำอะไรผิด เราก็น่าจะอยู่ร่วมกันได้ คือไม่ให้รังเกียจคนเหล่านี้ คนในหมู่บ้านมี ช่างบ้านก็มี ก็เป็นวัยรุ่น 20 กว่าทำงานแล้ว เขาก็มาอยู่กับผู้หญิงด้วยกัน เขาก็สร้างฐานะด้วยกัน ซื้อรถเก๋ง เขาทำงานนิคม เราดูแล้วก็ช่วยเหลือกันดี เราก็มไม่ได้รังเกียจเขา แม่เขาก็ยอมรับในเมื่อเขาไม่ได้สร้างปัญหาอะไรมากมาย ทุกคนก็เปิดใจกว้าง...”

(อ.วรรณา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 48 ปี)

“...ส่วนมากจะสอนเรื่องเอดส์ การคบเพื่อน ผู้ชายคบได้ใหม่ ให้หัวข้อบางที่ผู้ชายบางคนก็ไม่ชอบกะเทย เกล็ดกะเทย ก็ต้องคุยให้เขาฟังว่า เขามารังแกไม่ได้หรอก เดี่ยวนี้มีนิดหน่อยก็เปิดหมดแล้วตั้งแต่ประถม เดี่ยวนี้มองออก เมื่อก่อนไม่ออกจะเก็บตลอด ม.ปลายก็ไผ่ลสักคนสอง

คน ตอนนี่เด็กเปิด ถ้าเดินจี๋ไซ้แน่ เยอะ (เน้นเสียง) กะเทยไม่ค่อยมีปัญหา ที่มีปัญหาคือนักเรียนหญิง ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุน้อย กะเทยไม่ค่อยมี ดูแล้วไปตามทางของมัน จมม.5 ม.6 ไปเป็นอาคาซ่า เต๋ยวันก็เห็นแต่งหน้าทาเล็บ พนักงานแถวบ้านเยอะ..ไม่มีอะไร ไม่เหมือนผู้หญิง เป็นแล้วเป็นไว เสียแล้วก็เสียไป ไม่มีอาชีพ ไม่มีความรู้ อยู่บ้านหาเงิน พอคนนี่ให้ เลิกคนนี่ ก็ไปต่ออีกคน...”

(อ.อุดม ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา ชาย 50 ปี)

“...เต๋ยวันก็เขาเปิดกว้างมากขึ้น ผู้หญิงเป็นทอม หลานสาวก็เป็นทอม มีแฟนเป็นผู้หญิง แม่เขาเปิดกว้าง แม่เขาก็ยอมรับไม่ได้ซีเรียอะไร หลานคนนั้นก็เป็นกะเทย ที่เอามาเลี้ยงล่าสุด มี 3-4 รุ่น รุ่นล่าสุดเป็นกะเทย ลูกของน้องสาวเป็นทอมที่เข้าไปเข้าโปลิ ที่เล่าให้ฟังเมื่ออาทิตย์ที่แล้ว แฟนเขาแต่ละคนสวย เรียนดีๆ กันทั้งนั้นเลย เรียนพยาบาล เรียนมช. แล้วเขาคบกันดี ไม่ได้มีอะไรน่าเกลียดหรือเสียหายและดูแลกัน น้องสาวที่เป็นแม่ของหลานก็มีความรู้สึกในด้านดีที่ลูกเขามีพฤติกรรมแบบนี้ เขาไม่ได้บอกรู้สึกภูมิใจ มันเป็นทอมต้องไม่ตีแน่ๆ เขาไม่ได้ว่า ทุกคนในครอบครัวก็ยอมรับไม่ได้ว่า

หลานผู้ชายที่เป็นกะเทย ตอนนี่แม่เขาเข้าไปอยู่ด้วยแล้ว มาเรียนที่นี้ ม.1-3 เขาจะเปิดเผยมาเล่าให้ฟังตลอดว่า แฟนเขาอยู่กรุงเทพฯ รู้จักกันทางอินเทอร์เน็ต ตอนแรกคนนั้นไม่รู้เลยว่าหลานครูเป็นผู้ชาย เวลาที่คุยโทรศัพท์ เขาจะสมมติตัวเองเป็นผู้หญิง เวลาพูดเขาก็จะตัดเสียงเป็นผู้หญิง...วันดีคืนดีก็ลุกขึ้นมาแต่งตัวเป็นผู้หญิง แต่งหน้า เครื่องสำอาง ต่อขนตา ทาเล็บ ซี้อวิกผม เขามีวิกผมยาววิกผมสั้นเรียงไว้ในตัว มันเปิดมากขึ้นตอนนี่ กะเทยไม่ค่อยกตค้นแล้ว...”

(อ.อุไร ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง)

“คิดว่าไม่ต่อต้านเรื่องนี้ เพราะว่าถ้าผู้ชายเขาอยู่ด้วยกันได้โดยที่เขาอาจไม่ได้คาดหวังเรื่องการมีบุตร ผู้หญิงก็อาจจะคิดว่าไม่ต้องท้อง ยิ่งเป็นผู้หญิงก็คิดว่าน่าจะอยู่ด้วยกันได้...”

(อ.นิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 45 ปี)

“...นั่นคือความคิดเดิมที่เราคิดว่าสิ่งปกติ ต้องมีเพศหญิง-ชาย เพื่อที่จะอยู่กับสังคมอย่างราบรื่น มีครอบครัวต่อๆ ไป มีลูก สืบทอดต่อไป อันนั้น

คือความคิดเดิมๆ แต่เพศเดียวกัน ชาย-ชาย หญิง-หญิง คือเขาอาจจะมีความสุข แต่เขาก็จะจบตรงนั้นใช่หรือไม่ ต่อไปเป็นอย่างไรก็จบกันไป ความคิดคือไม่น่าจะเป็นแบบนั้น ชีวิตน่าจะมีการสืบทอด อย่างน้อยก็มีญาติ ญาติโกโหติกาสืบทอดกันไป เราไม่น่าจะมีกันแค่สองคนแล้วจบกันไป หลังจากเรามาศึกษาตรงนี้ เราก็มองเห็นว่าเรื่องเพศมีความหลากหลายขึ้น อ่านแล้วเข้าใจเขามากขึ้น น่าจะดีมากขึ้น เราก็มองว่าทุกขใจ เราก็ไม่ต้องเดือดร้อนใจ...

...ผู้ชาย-ผู้ชาย เลสเบี้ยน เกย์ก็เป็นสิทธิของตัวเองเค้า การป้องกันก็ถือว่าเค้าดูแลตัวเองได้ ตัวเค้าแต่เรายังกลัว สังคม...ตัดสินใจแล้ว เค้าเชื่อมั่นเค้าก็ทำ ก็ถือว่าเป็นสิทธิของเค้า แต่เราก็ไม่อยากจะหลอกหลานเราไปทำอย่างนั้น เพราะว่าแฟนเค้าโอเคทำด้วยกันไปด้วยกัน ก็ไม่รู้ ก็เป็นสิทธิเค้ามากกว่า...มีความสุขได้ ก็ถือว่าเป็นสิทธิความสุขของเค้า ไม่เดือดร้อนในกลุ่มของเค้าไป ยอมรับได้ในกลุ่มนั้น..."

(อ.วิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

"...ข้อมูลก็มีการถกเถียงเหมือนกันว่าเกิดจากอะไร บางคนหลายคนก็บอกว่ามันเป็นมาตั้งแต่เกิด เพราะมีงานที่หลักฐานข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่รองรับ เราก็มองมันมีอยู่จริงๆ มีบางคนที่เห็นเพราะว่ากลุ่มพาไปสุดท้ายก็จะเปลี่ยนเอง ถ้าเค้าไม่ใช่ ถ้าใช่ เค้าก็จะใช่จริงๆ เป็นตั้งแต่เกิดก็มี แล้วเด็กปัจจุบันมีคนเยอะขึ้น มีคนลักษณะนี้เพิ่มขึ้น มันก็ไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร..."

(อ.หนุ่ม MT และผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา ชาย 47 ปี)

ผู้วิจัย: แล้วอ.อุมมองเรื่องรักเพศเดียวกันอย่างไร เช่น ผู้หญิงชอบผู้ชาย
รับได้ไม่ได้อย่างไร?

"...ถามว่าเมื่อก่อนถ้าไม่เข้าอะไรนี้ คงไม่ได้ แต่คือ เราไม่รู้ลึกๆ แต่พี่คุยกับกะเทย พี่มีความรู้สึกว่าเขาเก่ง เขามีความคิดแปลก ถามรังเกียจไหมไม่รังเกียจนะ แต่เขาเป็นอย่างนั้น เราอาจรับข้อมูลมาหลายอย่าง บางคนอาจเป็นเพราะแพชชั่น แต่บางคนเป็นเพราะเขาต้องเป็น เคยคุยกับแฟนสมัยเขาเรียน เขาบอกเพื่อนเขามีกะเทย เขารับไม่ได้เขาบอกในเพื่อนห้องเขามีกะเทย เพื่อนในกลุ่มเขาค่อยไปอ้อน เกาะเกะ เขานัดมา

เลย รุมตะ (หัวเราะ) แต่เขาไม่ได้ทำ แต่เขาเล่าให้ฟังเพื่อนเขาเล่าแบบนี้ รุมเลย เราก็บอกเธอ คนที่เป็นผู้ชาย เขาไม่ค่อยชอบกะเทย แต่เราเป็นผู้หญิง เราไม่นั้น ชอบคุย ชอบฟัง บางทีเห็น”

ผู้วิจัย: ชอบคุยกับเขา หรือเพราะเห็นเป็นผู้หญิงเหมือนกัน

ชอบ ไม่ใช่ถึงกับตก แต่ชอบออกตลกนิดๆ แต่ไม่ถึงว่าล้อเลียนเขา อีกอย่างตอนอยู่โรงเรียนเดิมมีอาจารย์ที่เขาจบนาฏศิลป์ พี่คนนี้จะตั้งตั้งเขาเป็นตัวพระลักษณะพระราม ชอบคุยกับเขา เขามีเพื่อนที่เป็นกะเทยเหมือนกัน ชอบฟังเขาคุยกัน บางอย่างที่เราไม่รู้ เราก็ถามเขาก็จะบอกอย่างพี่ไปชลบุรี พี่แดงเขาไปสระผม แล้วฝนเขาไปตัดผม ร้านเป็นกะเทย พี่ก็ถามว่าเป็นนานแล้วหรือ สัมภาษณ์เขา อยากคุย เขาก็บอกร้องคนที่ไหน หน้าตาเขาคล้ายๆ คนเหนือ คนจีน เขาบอกไม่ใช่หรอก เขาพูดเลย เขาบอกเป็นคนบุรีรัมย์ ถามทำไมเป็นแบบนี้ พ่อแม่ไม่รู้ พ่อแม่ไม่รู้ แต่พ่อตอนหลังที่เปิดรูปดูในร้าน เจ้าของร้านน่าจะจะเป็น เขาบอกแต่ก่อนเขาทำงานอยู่กรุงเทพ ไม่ได้เป็นช่างเสริมสวย เขาทำงานอื่นแล้วเค้าแก่โรงงานปิดไป เลยส่งเขาไปเรียนทางนี้ เขาเลยเป็นช่างเสริมสวย เขาก็เล่าเรื่องในวงการดารา ใครที่เป็นอย่างนี้ ชอบคุยเล่นสัพเพเหระกับเขามากกว่า ไม่ได้รังเกียจ ถามว่าตัวเองมีโอกาสจะเป็นหรือเปล่า ไม่ใช่ แต่กับเพื่อนผู้หญิงนี่ แรกๆ เลยที่รับรู้ มีความรู้สึกว่ารังเกียจ

ผู้วิจัย: เพื่อนผู้หญิงที่ชอบผู้หญิง...

“...อิม แต่เดี๋ยวนี เราโตแล้ว เราแยกแยะได้ แต่เมื่อก่อน รู้สึกมันผิด เราถูกสอนมาว่ามันต้องเป็นหญิงกับชาย หญิงกับหญิงมันผิดธรรมชาติ รับผิดชอบไม่ได้ทำไมเขาต้องเป็นอย่างนั้น เราไม่รู้สาเหตุ เขาเป็นเพราะอะไร ทำไมต้องเป็น รู้แต่ว่าเขาเป็นคนที่เสียดายมาก เขาสวย เขาเป็นทอม มีอยู่ครั้งสมัยเป็นนักเรียนมีรุ่นน้องคนนึง บ้านเขามีพี่น้องสองคน ผู้ชายหน้าตาดีมาก รุ่นเดียวกับพี่ จัดว่าหล่อเลย ผู้หญิง สวยน่ารัก ผู้ชายเป็นกะเทย ลูกสาวกลายเป็นทอม สลับกัน ผู้ชายทุกวันนี้แปลงเพศไปเลย เราารู้สึกเสียดาย หน้าตาดี น้องนี้สมัยเรียนเป็นม็อกลอง เป็นทอมไปเลย แต่เราก็ไม่เข้าใจว่าทำไมเพราะอะไร แต่รู้สึกแค่นี้ แค่นั้นเอง...”

(อ.อุม MT และผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 44 ปี)

4.4 เพศศึกษาไม่ได้ใช้โปรแกรม

มุมมองที่ว่าวัยรุ่นคือกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ไม่ป้องกัน เสี่ยงต่อการท้องไม่พร้อม ฉะนั้นเพศศึกษาสำหรับเยาวชนจึงกลายเป็นมาตรการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง วาทกรรมกลุ่มเสี่ยงได้เปิดพื้นที่ให้เพศศึกษาสำหรับเยาวชนได้มีที่ยืนในสนามแห่งการประกอบสร้างความรู้ด้านเพศภาวะและเพศวิถี ทำทลายวาทกรรมชี้โปรแกรมให้กระรอกและสร้างความหมายใหม่ของการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชนให้กว้างขวางมากกว่าเดิม

“สมัยนี้เราคงไม่ชี้โปรแกรมให้กระรอก เพราะมันเป็นชีวิตประจำวัน เผลอๆ อาจจะเสี่ยงพลาดพลั้ง ..ถ้าปล่อยให้เด็กท้อง ไม่ค่อยเห็นด้วย...น่าจะมีอะไรที่เปิดรับ เช่นเผลอ แต่ถ้าเราวางให้เด็กเรื่องการป้องกันตัวอย่างดีที่สุด คุณต้องทำถ้าไม่ทำก็ต้องไปทำทั้งอย่างนี้ ...ผู้ปกครองเดี๋ยวนี้เริ่มให้เด็กมีเพื่อน ตรงนี้ก็เสี่ยง เขาก็ต้องรู้จักป้องกันเป็นอันดับแรก จุดนี้เยอะๆ ..บางคนประเภทไวไฟ.. เด็กกลุ่มเสี่ยง..เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการป้องกันตัวเอง ระหว่างเด็กเสี่ยงที่เราคิดมาเลย ใครที่มีแฟน นำผู้ปกครองมาคุยกัน ..ลูกตัวเองคบผู้ชายอย่างไรจะมีปัญหาอย่างไรในอนาคต...”

“...เพราะว่าบางทีเราอาจจะมองภาพรวมว่าเด็กม.ต้น เขารู้น้อย แต่ไม่บางคนเชื่อใหม่เด็ก ม.ต้น ประมาจารย์ทางเพศก็มีนะ คือเขารู้มากเลย บางคนประเภทเชี่ยวชาญเลยนะ บางทีพี่ ม.ปลาย เขายังไม่ประสีประสาเรามองแต่ภาพรวม แต่ถ้าเรามองทะลุไปเนี่ย แล้วเราดูแล้วว่าเด็กมีปฏิริยาตอบรับกับเราได้ ไม่ว่าจะเป็น ม.ต้น หรือม.ปลาย ไม่แตกต่างกัน แสดงว่าเราคิดต่างหากเด็กเขารู้น้อยไป แต่ไม่ เด็ก ม.ต้นอาจจะรู้มากด้วยซ้ำ มันเป็นเรื่องที่เขาอยากรู้อยากลอง เพราะฉะนั้นเขาก็ไปทำอะไรของเขา เราก็คิดว่า น่าจะปรับใช้ได้นะ เด็กม.ต้น เขาน่าจะรู้นะ เราก็ลองสอนไป เด็กเขาชอบนะ มีปฏิริยาตอบรับ ต่างกับม.ปลายด้วยซ้ำไป เราก็เออ.. มันได้นี้ ก็เลยไม่ฟังทฤษฎีของเขาแล้ว เราก็เอาของเขาเองคะ เอาของจริงมาเลย เด็กสามารถใช้ในชีวิตประจำวันไปได้เลย บางคนขอเบอร์โทรศัพท์ เราควรให้ไหม คิดว่าเขาคิดอะไรอยู่ เราก็บอกถ้าอยากรู้จักเขาจะให้ไหม ถ้าให้แล้วจะเป็นยังไงต่อ เราก็ให้ข้อคิดต่อ คือพยายามให้เด็กฝึกการคิด เพราะบางทีเด็กเขาไม่ได้มองทะลุไกล เขาคิดสั้นๆ นั่นให้

เด็กได้ฝึก ได้คิดมองไกล ผลกระทบที่ตามมาต่างหาก มันจะเป็นยังไง เรา
บอกทุกอย่างทุกวันนี้วัยรุ่นเขาคิดว่า การไม่มีแฟนเป็นการอายเพื่อน
น้อยหน้าเพื่อน แต่ถามว่าการไม่มีแฟนมันเป็นเกราะป้องกัน อย่างน้อย
เราก็ไม่ต้องมาคิดเรื่องปวดหัว บางทีคิดว่าแฟนชวนไปมีอะไรแล้วเราจะ
ปฏิเสธอย่างไร ก็คืออย่างน้อยๆ ก็ยังประคับประคองเราไปช่วงหนึ่ง เราก็
ต้องสอนและชี้ให้เห็นตรงนี้ เพราะฉะนั้นส่วนหนึ่งของแพทก็จะดีมากเลย
ก็จะหยิบตรงนี้มา อ้อ! เอามาปรับตรงนี้ หลายๆ แผนค่ะ...”

(อ.วรรณภา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 48 ปี)

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งมีสื่อเป็นตัวเร่งทำให้เกิดพฤติกรรมเลียน
แบบ และทำให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุน้อย เป็นวิกฤตที่ทำให้ต้องเลือก
รับเอาเพศศึกษาเพื่อการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และท้องไม่พร้อม แม้
จะขัดต่อความเชื่อเรื่องวัยอันควรกับค่านิยมรักษานวลสงวนตัวของอาจารย์เอง
ก็ตาม

“...เพราะฉะนั้นครูก็อยากเอาเพศศึกษา เอาให้เขารู้ว่า จริงๆ มันก็เหมือน
ซีโฟรงให้กระรอกเหมือนกัน...แต่ถ้าถ้าในวัยนี้ ทศคนคิดครูยังไม่เปลี่ยนเท่า
ไหร่ละ แต่ว่าวัยที่เด็กสักขนาดนี้ ม.1 ม.2 ม.3 เค้ายังไวเกินไปที่จะมี ซึ่ง
วัฒนธรรมเราสมัยก่อนคือให้รักษานวลสงวนตัว ไม่ให้ยุ่งกับผู้ชายถ้าไม่ถึง
เวลา ไม่ใช่คู่ของเรา แต่เดี๋ยวนี้โลกมันเปลี่ยนไป สื่อต่างๆ เข้ามาเยอะ
มาก แล้วพอสื่อเข้ามาก็เกิดการเลียนแบบ ทำไมเหมือนฉันทำอย่างนี้ ฉัน
ป้องกันแต่ฉันไม่ท้อง...ถ้าเห็นนักเรียนมานั่งคุยกันในที่ลับตา ทำใจไม่ได้
หรอก ถึงแม้ว่าจะไปก้าวย่างๆ มากก็เหอะ ถึงไปมา ถึงต้องเปิดมาตอนนี้
เค้าเรียกว่าไหนะ เราห้ามเค้าไม่ได้ ในเรื่องตอนนี้เรื่องของวัยรุ่นห้ามไม่ได้
บอกตรงๆ เลยห้ามเค้าไม่ฟัง”

“...เพศศึกษา มันต้องสอนก่อนเด็กไปมี ให้รู้ก่อน ถ้าไม่รู้แล้วไปมี ไปสอน
ทีหลัง มันก็ไปไม่ได้ ขึ้นต่อไป ก่อนเด็กเริ่มเป็นอย่างไร ทำแล้วเกิดปัญหา
ไปมีเพศสัมพันธ์ เกิดความทุกข์แล้วเป็นไง พ่อแม่เสียใจ แล้วไม่ได้เรียน
ต่อ ต้องคุยกัน...ครั้งแรกที่ไปอบรม ผมคิดว่าเป็นเรื่องซีโฟรงให้กระรอก
ช่วงหลังๆ เห็นเด็กบางคนมันรู้มากกว่าเรา เพราะบางคนเคยทำ เราก็เลย
บอกต้องบอกให้มันรู้ก่อนที่มันจะทำ...”

(อ.อุดม ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา ชาย 50 ปี)

4.5 เพศสัมพันธ์ที่พร้อม-เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย

ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษายังคงให้ความสำคัญอยู่กับการมีเพศสัมพันธ์ที่พร้อมของวัยรุ่น โดยให้ความหมายว่าต้องเป็นวัยที่มีความพร้อมทางสังคม ครอบครัวและคนรอบข้าง และความพร้อมที่จะยอมรับผลกระทบที่ตามมาจากเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนของเยาวชน เช่น คนรอบข้างอาจมองว่าไม่รักนวลสงวนตัว ครอบครัวรับไม่ได้ สูญเสียชื่อเสียง ฯลฯ และมีความคิดว่าเยาวชนที่อยู่ในระบบโรงเรียนต้องทำหน้าที่เรียนโดยไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ เพราะเรื่องเพศจะกลับกลายมาเป็นภาระสำหรับการเล่าเรียนได้

“...การมีเพศสัมพันธ์มีความสำคัญ มันมีผลกระทบทั้งก่อนมีแล้วก็หลังมีคุณพร้อมจะรับสภาพนั้นได้ไหม ถ้ามีแล้วพ่อแม่รู้ คุณรับในสิ่งที่เค้ามองคุณได้ไหม ถ้าคุณรับได้ก็โอเค ถ้ารับไม่ได้ ก็ต้องคิดให้มันหนัก ถ้าพ่อแม่รับไม่ได้ คุณก็จัดการว่าจะทำมันยังไง เพื่อนรับไม่ได้ เพื่อนมองในภาพที่สำส่อน เพื่อนมองในภาพที่เหลวแหลก คุณรับได้ไหม จบ ถ้าคุณรับไม่ได้ ครอบครัวคุณรับไม่ได้ คุณจะอยู่อย่างไร คุณช่วยตัวเองไม่ได้ คุณจะทิ้งการเรียนหนีเรียนออกไป ผมก็มองว่าวัยรุ่นควร ต้องดูว่าเค้าพร้อมไหมในเวลาอันควรเค้าพร้อมไหม”

(อ.หนุ่ม MT และผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา ชาย 47 ปี)

ผู้วิจัย: อาจารย์ให้ข้อมูลเด็กอย่างไรบ้างเรื่องการป้องกัน ให้เขาเห็นความสำคัญในการป้องกัน

“...เราสอนเด็ก ม.1 แล้วเทอมนี้ยังสอนน้อย รุ่นก่อนๆ เราพูดถึงถุงยางพูดเรื่องเอดส์ พูดความน่ากลัวว่ามันมองไม่เห็นนะ สวยๆ อย่างนี้ก็ไม่รู้ว่าเป็นหรือไม่เป็น คนนี้มาไม่รู้ว่าเป็นหรือไม่เป็น เธอไปเห็นว่าเป็นเพื่อนห้องเดียวกัน เพิ่งจบ ป.6 ใสๆ ซื่อๆ ก็ชวนกันเข้าป่าอ้อย มันก็ใช้ไหม เขาก็เออ มันมองไม่ออก แล้วพออนาคตมันไปตรวจเจอแล้วจะเกิดอะไรขึ้นตัวเองเป็นแล้วพ่อแม่รับได้ไหม ต้องคุยออกมาเป็นลักษณะแบบนี้ ...”

(อ.อุ้ม MT และผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 44 ปี)

4.6 อารมณ์และความต้องการทางเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ

ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษามองว่าอารมณ์ความต้องการทางเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ ฉะนั้นการปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศด้วยการช่วยตัวเอง จึงเป็นสิ่งที่

ต้องสร้างการเรียนรู้กับนักเรียนทั้งหญิงและชาย ให้รู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดา เธอสะท้อนด้วยการเล่าถึงการนำเนื้อหาเรื่องวิธีการช่วยตัวเอง การชักจูงมาจัดการเรียนรู้กับผู้เรียนว่าเป็นความสุขด้วยมือ โดยอ.เอจะเริ่มตั้งแต่การพูดเรื่องความต้องการทางเพศมาก่อน

“...เด็กสมัยนี้มันก็เร็ว เจอกันแบบเดี๋ยวมันก็มีเพศสัมพันธ์แล้ว อย่างเด็ก ม.ปลาย รุ่นพี่ก็ไปคุยกับเด็ก ม.2 ส่วน ม.1 นี้ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร ยกเว้นบางคน แต่ ม.2 นี้ก็จะเริ่มแล้ว อย่างรู้จักกันตอนเช้า โรงเรียนก็ต่างกัน พอตอนเที่ยงพักกินข้าวก็ไปมีเพศสัมพันธ์กัน หรือไม่อาจจะจะเป็นพี่สอน เพราะเป็นเรื่องเป็นราวมาหลายครั้ง บางทีผู้ปกครองฝ่ายชายเขาไปแจ้งความ ก็เอาตำรวจไปสอบ พอตำรวจสอบเด็ก ม.2 ก็ร้องให้ บอกว่าไม่ได้ทำ พอถามไม่ได้ทำแล้วทำไมไปนอนกับเขา บอกพี่เขาสอนให้...”

(อ.อุดม ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา ชาย 50 ปี)

“...มนุษย์กินนอนสืบพันธุ์ ถ้าทำได้แค่นั้น มันก็ไม่ต่างอะไรกับสัตว์ สร้างความดี เราก็เลยยกตัวอย่างเรื่องที่เราสอนให้เค้าฟังว่า เออ...มันสืบพันธุ์ตรงนี้ เราก็ยังดีกว่ามันนะ ทำความดีอะไรกันก็ได้ เค้าก็พูดถึงชีวิต ความ เป็นธรรมชาติอะไรต่ออะไร แล้วเราก็คุยเรื่องนี้นักได้เรื่อยๆ...เพราะเราไม่ได้ปิดอะไร มันน่าจะรู้ มันไม่ใช่เป็นเรื่องที่แปลกจนคุยกันไม่ได้...”

...ครูดคิดว่า เป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ ถ้าเราเรียนเราเข้าใจ เราจะได้ทำถูก ถ้าคนไม่มาพูดมาบอก บางทีเราก็ปิดๆ บังๆ เราก็จะเสียสุขภาพจิตด้วยว่า เราทำไรผิดปกติ เค้าจะได้ทำด้วยความสบายใจ แล้วเค้าก็ได้รู้จัก ไม่ไปคล้อยตามอารมณ์บางครั้ง ถ้าเค้าเกิดช่วยตัวเองดีกว่า...

...อย่างผื่นเปียก มันเป็นอย่างไง ถ้าเธอเกิดความรู้สึกอย่างนี้ เธอก็ช่วยตัวเองได้ ไม่ผิดอะไร ในห้องครู อาคารโน้นทำเป็นรูปว่าว ทำเป็นว่ามีเรื่องเล่ามากมาย อยากจะฟังเรื่องว่าวเรื่องไหนให้บอกมา เค้าจะรู้ เค้าจะชักว่าวขึ้นมานะผู้ชาย ก็เริ่มบทสนทนาเราก็บอกว่าชักว่าวเป็นอย่างไง การช่วยผู้ชาย มันเป็นในแง่ดี ถ้าเกิดความรู้สึกต้องการ เธอก็ระบายความรู้สึกได้วิธีนี้นะ ไม่จำเป็นต้องทำผู้หญิงให้เกิดความเสียหาย...”

(อ.เอ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

4.7 ฐานคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา กับความหลากหลายทางเพศ

การเป็นคนรักเพศเดียวกัน ความฝังใจกับพฤติกรรมการแสดงออกของพ่อแม่และคนในครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง ลักษณะทางพันธุกรรม (ยีน) รวมถึงการเลี้ยงดูในวัยเด็ก เป็นชุดความรู้ที่ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่ยอมรับในความหลากหลายทางเพศนำมาใช้อธิบายสาเหตุของความตึงเครียดเป็นเพศอื่น เช่น อธิบายความเป็นกะเทยว่ามาจากลูกชายที่สนิทกับแม่ และมองเห็นว่าแม่มักถูกทำร้ายให้เจ็บปวดโดยพ่อ เขาจึงไม่ประทับใจความเป็นชายของพ่อซึ่งสร้างความเจ็บปวดให้คนที่เขารัก จึงปฏิเสธความเป็นผู้ชายเพราะไม่ยอมใช้ความรุนแรง ส่วนความเป็นทอมจะตรงข้ามกัน เนื่องจากเห็นแม่ซึ่งเป็นผู้หญิงถูกทำร้าย ผู้หญิงมักเป็นฝ่ายถูกกระทำ จึงเลือกสวมความเป็นชายและใช้ความรุนแรงเหมือนพ่อ

“...หรือผู้ชายเขาก็จะเกลียดพวกกะเทย เพศที่สามที่สี่นะ เราก็ต้องมาบอกเขาว่าทุกคน เราพอใจในเพศเรานี้ (พอใจ) ถามว่าตัวเพศที่สามเขาก็พอใจ เพราะมันทุกคนก็พอใจในเพศของตัวเองที่เป็นอยู่ แต่ในเมื่อทุกคนพอใจ เราควรไหมที่จะรังเกียจเพศที่สามที่สี่ กะเทย หรือทอมเนีย เพราะว่าเขาที่มีความนึกคิดเหมือนกับเรา เขาเลวร้ายไหม พฤติกรรมเขาไม่ได้เลวร้าย ทำไมเราต้องไปรังเกียจเขา ทุกคนมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีเท่ากัน เราไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาแล้วกัน เราอย่าไปรังเกียจกัน จะเป็นเพศอะไรก็แล้วแต่ขอให้เราเป็นคนดีก็แล้วกัน ตรงนี้ให้เขาเห็นอย่าไปรังเกียจ เพราะเด็กผู้ชายจะรังเกียจ ผู้ชายก็จะไปว่าเขา เด็กกะเทยก็จะโกรธผู้ชายที่ไปว่าเขา เพราะมันมันจะต้องมีสาเหตุที่เขาเป็นอย่างนี้

เพราะอย่างครู ครูจะชอบศึกษา ครูจะบอกไว้เลยว่า 90% มาจากพ่ออาจจะดูเกินไป ทีนี้พ่อดูเด็กก็ไม่กล้าเข้าใกล้ เพราะมันเด็กจะใกล้ใคร (ใกล้แม่) ก็มันดี เพราะมันเขาใกล้ชิดกับแม่เขาก็ต้องเลียนแบบใคร ก็ต้องเลียนแบบแม่ จึงทำให้เขามีจิตใจอ่อนโยนคล้ายผู้หญิง หรือบางทีพ่อแม่อย่ารังกัน เขาก็มาอยู่กับแม่แล้วนักเรียนคิดว่าเขาจะเลียนแบบใคร (ก็ต้องเลียนแบบแม่) ถามว่ามันเป็นความผิดของเขาไหม (ก็ไม่ใช่) คือไม่ใช่ความผิดของใคร แต่ผู้ใหญ่เขาไม่เข้าใจกันก็เลยแยกทางกันดีกว่าที่จะมีปัญหาต่อไป เพราะมันเนีย ถามว่าในเมื่อที่เขาเป็นแบบนี้ เขาสร้างความเดือดร้อนให้ใครไหม ก็ไม่ได้สร้าง เพราะมันอย่าไปรังเกียจกัน ครูก็มาสรุปตรงนี้ค่ะ หรือว่าทอมทำไม่เขาเป็นทอม เพราะอะไร ก็ให้เขาเห็นตรงนี้ค่ะ

แล้วอย่างในจิตวิทยาแนะแนว มันจะพูดถึงเรื่องความแบบปล่อยนะ ก็จะมีแนวคิดแบบปล่อย ก็จะมีการพูดถึงเรื่องความปกติและไม่ปกติบ้างอะไรอย่างนี้ค่ะ ตัวอาจารย์เองเนี่ยพออธิบายให้เด็กฟังว่ามันเป็นเรื่องของการที่เด็กเรียนรู้สิ่งสมพฤติกรรม แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่เกิดความปกติทางเพศก็ต้องบอกเขา เช่น ผู้ชายฮอโรโมนเพศหญิงมีในตัวเยอะเกินไป จริงๆ ครอบครัวยังไม่มีปัญหาอะไร แต่ว่าเกิดฮอโรโมนนั้นในตัวเขามากเกินไป เขาก็เลยมีจิตใจคล้ายผู้หญิง เพราะฉะนั้นถามว่าเขาผิดไหม เขาก็ไม่ได้ผิดนะ แต่ฮอโรโมนมันไปอยู่ในตัวเขา ความผิดปกติในร่างกายโน้น เพราะฉะนั้นเราก็โทษไม่ได้มันเป็นเป็นอย่างนั้น เขาก็ไม่ยากเป็นแต่ว่ามันเป็นโดยที่ว่าเป็นจากความผิดปกติในร่างกายฮอโรโมนเพศ เราก็บอกไป...”

(อ.วรรณณา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 48 ปี)

“...หนึ่งด้วยพันธุกรรมร่างกายของเขา สองมาจากครอบครัว บางครอบครัวอาจจะมียุคผู้ชายหลายคน ก็เลี้ยงดูแบบผู้ชาย ประมาณว่าผู้ชายเป็นกะเทยอาจจะมองว่าผู้ชายรังแกผู้หญิงครุคิดเองนะ เป็นเพศแม่หรือทอมเห็นว่าทางครอบครัวพ่อแม่ข่มเหงกัน มันก็อาจจะก่อตัวขึ้นน้อยๆ...”

...โดยส่วนตัวค่อนข้างยอมรับ เพราะว่าเค้าเกิดมาอะไรมันแล้ว มันมาได้ก็ไม่ต้องปล่อยให้เค้าเป็นไป มาเป็นผู้ชายไม่ได้ก็ต้องปล่อยไป คิดว่าอย่างนั้น ค่อยข้างจะยอมรับ...เออ เป็นเรื่องฮอโรโมนไป...อย่างเค้าเข้าไปอยู่กลุ่มอย่างนั้นอย่างนี้ละ ต่อให้มันไปอยู่กลุ่มผู้ชาย แต่ว่าฮอโรโมนมันไม่ได้มันก็เป็น ก็คิดอย่างนั้น...”

(อ.เอ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางวิทยา หญิง 50 ปี)

“...มันมีหลายๆ อย่างประกอบกัน ความผิดปกติของฮอโรโมนร่างกาย มันผิดปกติมาตั้งแต่กำเนิดแล้ว และอีกอย่างการเลี้ยงดูเนี่ยก็มีส่วนสำคัญมาก อย่างที่บอกว่า เขาก็คลุกคลีเล่นแต่กับเรา แล้วก็กลุ่มเพื่อน อ้อ! เคยมีเด็กที่โรงเรียนเก่าคนหนึ่ง ตอนที่เค้าอยู่ม. 1 ดูนุ่มนิ่มตุ่มติ่ม พอเข้าไปเรียนต่อในอำเภอกลับมาอีกที อ้าว! เป็นแมนเลย เราก็เอ๊ะ สงสัยกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลกับเค้ามาก พอคบเพื่อนกลุ่มใหม่ก็ต้องปรับ ไม่สามารถจะแสดงความเป็นสาวออกมาได้ ก็เลยมาเป็นแมน แต่ก็ไม่รู้ว่าจะเป็นแมนตลอดไปหรือเปล่านะ ตอนนั้นต่างกันมาก ระหว่างม.ต้นที่อยู่กับ

เรากับตอนม.ปลาย มาอีกที ก็โอ้โฮเลย! กลุ่มเพื่อนก็มีผลอย่างมาก เหมือนกัน...”

(อ.หวาน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางวิทยา หญิง 44 ปี)

5. กระบวนการต่อรองตอบโต้กับชุดคิดสาธารณะ

มโนทัศน์เรื่อง “อำนาจในตนของปัจเจกบุคคล” อันมีรากฐานจากแนวคิดและความเชื่อที่ว่า “บุคคลหนึ่งนั้นมิได้ตกเป็นเหยื่อของการถูกใช้อำนาจหรือเป็นฝ่ายถูกกระทำเสมอไป หากปัจเจกบุคคลก็ดำรงอยู่ในสังคมในฐานะที่เป็นผู้กระทำการอีกด้วย เนื่องจากบุคคลสามารถที่จะคิด เลือกลง และตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนการรับรู้หรือความรู้สึกนึกคิดของตนและนำความเปลี่ยนแปลงบางอย่างมาสู่วิถีชีวิตของตนเองได้” ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ จูดิธ คีแกน ที่กล่าวไว้ว่า ถ้าหากวิธีพิเคราะห์เชิงสตรีนิยมหลักเล็งหรือละเลยมิให้ความสำคัญต่อมิติอำนาจในตนของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “อำนาจในตนของผู้หญิง” นั้นก็เปรียบเสมือนว่าเป็นการทำให้ความพยายามที่จะทำทลายและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ในสังคมของขบวนการสตรีนิยมอ่อนกำลังลงไปด้วย ทั้งนี้เพราะวิธีคิดดังกล่าวกำลังปฏิเสธการดำรงอยู่ของ “ผู้ที่กระทำการ” เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของความไม่เท่าเทียมในสังคมเหล่านั้น ซึ่งกิดเดนส์ (1984) ยังกล่าวไว้ว่า มโนทัศน์เรื่องอำนาจในตนผูกตรึงอยู่กับแนวคิดที่เชื่อว่า บุคคลแต่ละคนนั้นล้วนมีศักยภาพหรือมีอำนาจที่จะได้ตอบสนองสถานการณ์หรือเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือส่งผลกระทบต่อตนด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ นอกจากนี้ กอดดาร์ด (2000: 3, 27) ยังให้บทนิยามที่ใกล้เคียงกันไว้ว่า อำนาจในตนของบุคคลนั้น เป็นทั้งศักยภาพและความตั้งใจที่แน่วแน่ของผู้กระทำในอันที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อจัดการกับสถานการณ์ทางสังคมที่ตนเผชิญอยู่ ทั้งนี้ ลิสเตอร์ (1997) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า อำนาจในตนถือเป็นศักยภาพของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่มคนที่จะเดินทางเข้าสู่กระบวนการแห่งการตระหนักรู้ด้วยตนเองหรือคิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุปแล้ว มโนทัศน์เรื่อง “อำนาจในตน” เหล่านี้ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า อำนาจในตนของคนแต่ละคนนั้น กำเนิดขึ้นโดยเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพ โครงสร้างอำนาจของสังคมและแฝงตัวอยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคมของคนด้วยกัน กล่าวคือ อำนาจในตนของปัจเจกบุคคลนั้นจะนำเสนอตัวเองออกมาในหลากหลาย

ลักษณะและหลายทิศทาง ซึ่งรูปแบบที่แตกต่างของอำนาจในตนเหล่านั้น จะเป็นเสมือนเข็มทิศกำหนดให้ผู้กระทำการ ทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคลหรือเป็นกลุ่มทางสังคมสามารถที่จะสร้างโอกาสและใส่รหัสความหมายให้กับการปฏิบัติหรือวิถีชีวิตของตนเอง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การนำเอามุมมองเรื่องอำนาจในตนของมนุษย์มาเป็นประเด็นวิเคราะห์สำคัญนั้น นอกจากจะเป็นกระบวนการตีแผ่บริบททางสังคม-วัฒนธรรม ที่บุคคลไม่ว่าจะมีเพศภาวะหญิงหรือชายเข้าไปเกี่ยวข้องแล้ว ยังนับว่าเป็นการเรียนรู้ชุดประสบการณ์ชีวิตที่ผลักดันให้ปัจเจกบุคคลเหล่านั้นสามารถก้าวผ่านเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตไปได้

อำนาจในตนของมนุษย์เป็นเครื่องหมายของการต่อรอง ต่อต้าน ตอบโต้ และขัดขืนต่ออำนาจที่มากับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ควบคุมและกดขี่ความคิด การตัดสินใจและวิถีปฏิบัติของผู้คนในสังคม ผ่านการแผ่ตัวมากับความรูทางวิชาการ คำสั่งสอนด้านศีลธรรมจรรยา ความเชื่อทางศาสนาและจิตวิญญาณ ตลอดจนค่านิยมและความเชื่ออื่นๆ ที่ถูกนำมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประเมิน และตัดสินคุณค่าผลพวงของการกระทำทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งของปัจเจกบุคคล การดำรงอยู่ของมโนทัศน์เรื่องอำนาจในตน เท่ากับเป็นการตอกย้ำความเชื่อที่ว่า ทางเลือกและการตัดสินใจของปัจเจกบุคคลนั้นมีความเป็นอิสระและชัดเจนในตนเอง ปัจเจกบุคคลมีเหตุผลในการปฏิบัติหรือการกระทำของตน และพร้อมที่จะยอมรับและแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำ และการตัดสินใจนั้นๆ ของตนเอง

แม้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาจะได้วิเคราะห์และทำความเข้าใจว่าระบบเพศภาวนั้น ถูกนำมา เป็น “กติกากลาง” และเป็น “กฎเหล็ก” ของสังคมที่นำมาใช้กำหนดบทบาทเพศ หน้าที่ทางสังคมและวัฒนธรรม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแสดงออกและพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิงผู้ชาย สถาปนาความเป็นหญิงเป็นชายให้กับคนในสังคม ทำหน้าที่ขีดเส้นเขียนกรอบให้ผู้คน ไม่ว่าจะมิเพศภาวะแบบใดต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ได้รับการยอมรับและไม่ถูกลงโทษทางสังคม แม้จะตระหนักถึงผลพวงที่เกิดกับความไม่เท่าเทียมทางเพศ และการเลือกปฏิบัติก็ตาม

ประสบการณ์ชีวิตส่วนตัวของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษากลายเป็นชุดเหตุผลหลักที่นำมาค้ำยันชุดค่านิยม ความเชื่อและความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับเพศภาวะและเพศวิถี ซึ่งบทเรียนในการดำเนินชีวิตของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่ได้สรุปและสังเคราะห์จากประสบการณ์ส่วนตัว และเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้ตนใน

ฐานะ “ผู้หญิง” หรือ “ผู้ชาย” สามารถข้ามผ่านอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ในช่วงวัยต่างๆ นับตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่นวัยเรียน วัยผู้ใหญ่ และนำมาซึ่งความสำเร็จในชีวิต ณ ปัจจุบัน ทั้งนี้ค่านิยมความเชื่อด้านเพศภาวะและเพศวิถีของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่เป็นฐานคิดของปัจเจกนั้น อาจจะเป็นชุดคำอธิบายที่สอดคล้องไปในทางเดียวกับแนวคิดเชิงหลักของสังคม หรืออาจจะเป็นชุดเหตุและผลของปัจเจกที่ได้รับอิทธิพลจากครอบครัวและวัฒนธรรมท้องถิ่น หากขัดแย้งและไม่เป็นเนื้อหนึ่งกับฐานคิดที่หลักสูตรก้าวอย่างอย่างเข้าใจกำลังนำเสนอ ทำให้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษารู้สึกขัดชิน สร้างกระบวนการต้อรอง และหาหนทางนำเข้ามาวิธีคิดที่ตนเชื่อมั่นเข้ามาสอดแทรกในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาให้กับผู้เรียน

กล่าวคือ ความคิดความเชื่อ และความเข้าใจเรื่องเพศเหล่านั้นต่างสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสถานะทางสังคมอื่นๆ ของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนที่ดี ลูกที่ดี แม่ที่ดี ภรรยาที่ดี ครูที่ดี ผู้หญิงที่ดี ถูกนำเข้ามาเป็นเหตุและผลหลักในการอธิบาย สร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์ทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศบางอย่างของเยาวชน ผนวกกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่สมดุลของผู้จัดการเรียนรู้และผู้เรียนและการบริหารจัดการในชั้นเรียน ได้เปิดโอกาสให้การโน้มน้าว การชี้แนะทางความคิด และการให้ความสำคัญกับคำอธิบายของผู้จัดการเรียนรู้เกิดขึ้นได้โดยง่าย ซึ่งสามารถทำได้โดยการนำเข้ามาเป็นประเด็นเสริมและสอดแทรก การสวมทาบ/แทนที่เหตุผลที่มีอยู่เดิม และการบิดเบือนสาระสำคัญที่หลักสูตรก้าวอย่างอย่างเข้าใจพยายามจะนำเสนอ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของการวิเคราะห์กระบวนการต้อรองตอบโต้กับชุดวิธีคิดของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

5.1 ความเป็นหญิง: อุดมการณ์รักนวลสงวนตัว-เพศสัมพันธ์ในการแต่งงาน

กระบวนการถ่ายทอดความเชื่อความหมายของเพศวิถีในกระแสหลัก ผู้หญิงต้องรักนวลสงวนตัวและอยู่ในกรอบของวัยอันควร ถูกสอดแทรกเข้าใจอย่างลงตัวในวิชาภาษาไทย ในวรรณคดีไทยมีตัวอย่างเรื่องราวความสัมพันธ์ทางเพศซึ่งสามารถหยิบยกขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา ความรู้สึกน้อยใจและเสียตายต่อการตัดสินใจของตัวละครนางจินตหราที่มีเพศสัมพันธ์กับอริเณนา ถูกหยิบมาเพื่อชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงไม่ควรมอบความสาวให้แก่ใครด้วยความรัก ทั้งที่ยังไม่ได้ผ่านพิธีกรรมการแต่งงาน หรือเลือกหยิบเพลงรักขึ้นมาเพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่า วัยรุ่นเป็นที่ความสัมพันธ์ยังไม่ควรพัฒนาถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์กัน ผู้หญิงหมดคุณค่า

เมื่อมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานและผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง เพราะได้ประทับตราความเป็นเจ้าของแล้ว ผู้หญิงจึงต้องรักษาความบริสุทธิ์ให้กับชายที่จะแต่งงานด้วย ซึ่งความบริสุทธิ์คือหลักฐานยืนยันความเป็นผู้หญิงดี นักเรียนหญิงจึงไม่สมควรแสดงออก ให้ใครแตะเนื้อต้องตัว การเล่นถึงเนื้อถึงตัวเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งทำแล้วคิดใจ ควบคุมตัวเองไม่ได้

“...วิธีการสอดแทรกของเรา เราสอดแทรกในจังหวัดไหน อย่างเราสอนวรรณคดีไทย มีเนื้อหาอย่างนางจินตหรารักกับอิเหนา แล้วอิเหนาก็ต้องไปอีกเมืองหนึ่ง เมืองของนางบุษบา นางจินตหราก็น้อยออกน้อยใจมาพรว่ำรำพัน ว่าเสียดายตัวไปแล้ว คิดผิดไปแล้ว ก็มอบใจให้แล้ว เราก็สอดแทรกตรงนั้น เออถ้าเป็นเราเป็นผู้หญิงแล้วไปหลงรักผู้ชายคนหนึ่ง แล้วเราไปให้เนื้อตัวร่างกายของเราไปทั้งหมด ยังไม่มีอะไรแน่นอนอนมันสมควรที่จะทำไหม? ยังไง ก็จะไปสอดแทรกไปในทุกบททุกตอน ถ้าสอนฟังให้เด็กฟังเพลงรักไปแล้ว เราก็จะมาเน้นพูดถึงความรักว่า เออ ความรักมันมีขอบเขตแค่ไหน? ควรจะปล่อยเนื้อปล่อยตัวไปแค่ไหน? อย่างไร? สอดแทรกลงไป ซึ่งคิดว่าโดยบุคลิกภาพแล้ว เราไม่มีปัญหา เด็กก็ชอบเรียนในลักษณะนี้ คือเราแทรกเรื่องอย่างนี้ๆ เข้าไปได้ ก็อยู่ตรงนั้นมา 30 ปี ครูสอนภาษาไทย..

...แต่อย่าเข่าบ่อย่าว่าผู้หญิงนี้เสียเปรียบผู้ชาย...เราพลาดพลั้งเสียที่ให้ผู้ชายตัวเราจะไม่มีความค่า เขาจะมองเราเป็นเบี้ยล่างเหมือนหมูในอวย อะไรก็ได้ แต่ถ้าลูกดูแลเรื่องนี้ได้ จนถึงการแต่งงานกัน แล้วมีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งจะดีกว่า เมื่อถึงเวลาแล้วเรารู้ว่าเราจะแต่งงานกับคนๆ นี้...ว่าอย่าเผลอไผลไปขนาดนั้น ผู้หญิงก็จะเสียเปรียบทุกวันในสังคมไทย...เพื่อนไลตีเพื่อนในห้อง ผู้ชายไปตีเค่าอย่างนั้นไม่ได้ เธอไม่ใช่นะ ไปตีไปกอดดรดตีเค่านะ ไม่ใช่เล่นกันที่ถูก...อย่าไปเล่นในลักษณะนี้ เล่นแล้วคิดใจวิ่งไปให้เค่ากอดกันไปกันมา..”

(อ.เอ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

“...ครูก็บอกเขาณะว่า ที่ครูพูดไปทั้งหมดให้ใช้วิจารณญาณด้วย ครูยังไม่บอกว่า ต้องเชื่อที่พูดไป คือความเชื่อของครูหนูจะเชื่อหรือไม่ ให้มีเหตุผลในตัวเองมีวิจารณญาณ คำพูดบางคำ สิ่งที่ครูสอนอาจจะไม่ถูกก็ได้ เวลาสอนจะไม่บอกว่า ให้เชื่อทั้งหมด อาจจะ 50-60 ก็แล้วแต่ แล้วสิ่งที่ครู

สอนเป็นสิ่งที่ดีที่สุด แต่ว่าจะไม่ปฏิบัติตามก็ไม่เป็นไร ให้รู้จักป้องกันตัวเอง ดูแลตัวเอง เรื่องดูขงยง แต่ไม่ใช่แนะนำว่าเด็กผู้หญิง ต้องพกขงยงนะ

...ถ้าครูเห็น ครูก็ว่า ครูก็เตือนเค้า บอกว่าถ้าครูเกิดเจอเธอข้างนอก ครูก็ห้ามเธออย่างนี้เหมือนกัน ครูว่าเธอในฐานะที่ครูเป็นครู แล้วเธอเป็นลูกศิษย์ ครูจะไม่สนใจถ้าเป็นคนอื่นนั่นเป็นสิทธิของเธอ แต่ถ้าเกิดเธอทำอะไรไม่เกินเลยกันนั้งคุยกัน ไม่เป็นไร ก็พูดให้เค้าฟัง ถ้านั่งเฉยๆ ไม่คิดอะไรเกินเลย มันไม่น่าเกลียดมาก ครูทุกคนก็ไม่ว่าอะไรนะ ถ้าเห็นนักเรียนมานั่งคุยกันในที่ลับตา ทำใจไม่ได้หรอก ถึงแม้ว่าจะไปก้าวย่างๆ มา ก็เหอะ ถึงไปมาถึงต้องเปิดมาตอนนี้ เค้าเรียกว่าโง่งนะ เราห้ามเค้าไม่ได้ในเรื่องตอนนี้เรื่องของวัยรุ่นห้ามไม่ได้ บอกตรงๆ เลย ห้ามเค้าไม่ฟัง”

(อ.วิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 45 ปี)

ค่านิยมและความเชื่อทางสังคม-วัฒนธรรมที่ผูกกระบบความคิดความเชื่อ ด้านคุณค่าผ่านความเป็นผู้หญิงที่ดีซึ่งจะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องเพศก่อนแต่งงาน สะท้อนชัดในระบบการให้คุณค่าต่อความเป็นหญิงในคำบอกเล่าของอ.เรื่องรองว่าผู้หญิงควรจะมีการวางตัว ไม่ควรมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ความคาดหวังของสังคมและการกำหนดกรอบพฤติกรรมทางเพศของหญิงโดยสังคม ดูเหมือนจะยังประทับแน่นอยู่ในทัศนคติของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาและอาจารย์มักจะผลิตซ้ำแนวคิดความเชื่อในเรื่อง “รักษาวลสงวนตัว” เมื่อจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาแบบบูรณาการ

“...แม่ครูสอนไว้ว่า คนเราเกิดมาจะได้ติดดอกไม้ได้คนละดอก แต่ดอกไม้เขาให้เดินไปสุดท้ายเขาให้เลือกดอกไม้ที่สวยงามที่สุดหนึ่งดอก ถ้าเธอรีบเด็ดตั้งแต่ต้นทางเธอไปเจอดอกอื่นสวยกว่าอีก เธอก็ยังเด็ดไม่ได้อะไรอย่างเนี่ย ก็พยายามเปรียบเทียบให้เขาดู แล้วพวกผู้หญิงก็จะบอกว่าเวลาสอนให้เขาวิเคราะห์ เขาจะพูดถึงดอกไม้หลายๆ อย่าง อย่างเธอจะเป็นดอกอะไร ทำไมเขาชอบดอกกุหลาบ เพราะอะไร กล้วยไม้มันก็สวย ทำไมเขาไม่ค่อยพูดถึง แล้วจะให้เขาช่วยกันคิด บอกกุหลาบมันก็มีหนามมีอะไรอย่างเนี่ย จะหยิบจะจับอะไรต้องระวัง กล้วยไม้มันก็สวยเหมือนกัน แต่ว่ากล้วยไม้มันก็ไม่มีอะไรที่ไปป้องกันตัว ก็เปรียบเหมือนผู้หญิงที่ฉลาด รู้จักคิดอะไรให้รอบคอบ เหมือนกุหลาบที่ทั้งสวยทั้งหอม เขาก็จะไปปักไว้ในแจกัน ถ้าเธอเป็นดอกด้อยดิ่ง ใครจะมาเหยียบเธอจะมหาเหยียบเธอก็ได้

ก็จะพูดให้เขาเห็นในลักษณะนี้ จะพูดเรื่อยๆ”

(อ.เรืองรอง ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หลิง 52 ปี)

ผู้วิจัย: แล้วอย่างสื่ออันนี้ละคะอาจารย์...ที่เป็นรูปผู้หญิงตกแดงด้วย
ดอกไม้ อาจารย์ต้องการสื่อสารเรื่องอะไรกับผู้เรียนคะ?

“... อ้อ... ชื่องาน **‘คิดให้ดีกว่าก่อนมีเพศสัมพันธ์’** ...ก็บอกว่าเนี่ย ผู้หญิง
เราถ้ายังบริสุทธิ์อยู่ เหมือนดอกไม้ที่ว่าจะยังมีความหวานอยู่ ฝรั่งก็ยังมี
ตอม แต่ถ้าหมดความหวานเมื่อไร ผู้ชายเขาจะไม่มาเหลียวแล เปรียบ
เหมือนเราเป็นดอกไม้ ถ้าเรายังมีความสาวเหลืออยู่ รักษาพรหมจรรย์
รักษานวลสงวนตัว ผู้ชายเขาก็จะมา จะเรียกสินสอดเป็นล้านก็ได้ แต่ถ้า
ความสาวหมดไป ล้านก็จะไม่เหลือ จะเหลือพันแค่นี้เอง แกล้งพูดให้เด็ก
ฟัง คำตัวเราจะลดทันที เพราะงั้นเราจึงรักษาพรหมจรรย์เรานานได้เท่าไร
มันก็จะมีย่า ดีกว่าเราปล่อย ไม่รักษานวลสงวนตัว...”

(อ.วรรณณา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หลิง 48 ปี)

“...ก็ดี คุณยางอนามัยเป็นสิ่งที่ปลอดภัยที่สุด ป้องกันเชื้อป้องกันอะไรได้
หมด อะไรที่มีจะมาทางเพศสัมพันธ์ ยาคุมยังป้องกันไม่ได้...ทีนี้เราก็ต้อง
แทรกกว่า..จะเป็นไปได้ไหม ก็ไม่อยากจะให้มีเหตุการณ์อย่างนี้ มีเพศ
สัมพันธ์...”

(อ.เดือน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หลิง 50 ปี)

ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาบางราย แม้จะยอมรับว่าวิถีชีวิตของวัยรุ่นใน
ปัจจุบันนั้นเปลี่ยนไป การแสดงออกทางเพศที่ผู้หญิงเคยถูกรอไว้ไม่ให้
แสดงออกทางเพศ เช่น มีแฟน แต่ผู้หญิงกับการคบเพื่อนต่างเพศและการมีเพศ
สัมพันธ์ของวัยรุ่นนั้นวันยิ่งจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่อาจารย์ก็มักจะเตือนสติผู้เรียน
หญิงให้รักคุณค่าของตนเอง คุณค่าในความเป็นผู้หญิงในเนื้อตัวร่างกาย ดังนั้น
การสอนเรื่องพฤติกรรมทางเพศ อาจารย์จะมุ่งเน้นไปที่ผู้หญิงมากกว่า

“...คือพยายามจะดึงเวลาเขาให้เขามีความคิดมากกว่านี้ ว่าอันนี้มันแค่
มัธยมนะ แคบ้านนอกนะ ต่อไปความสวยความงามของหนูยังไม่เต็มทีนะ
หนูก็ยังอยู่ 14-15 หนูยังต้อง 17-18 หนูลองคิดดูนะว่า ถ้าหนูไปที่
ราชภัฏ ไปที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เราอาจจะไปเจอสิ่งดีๆ ที่นั่นก็ได้
จริงอยู่นะว่าพวกหนูเป็นผู้หญิง ถ้าได้เสียเนื้อเสียตัวไปแล้วเนี่ย มันมี

ความเสียใจลึกๆ เสียใจไปแล้วเอาคืนไม่ได้แล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าหนูเดินแบบนี้นะ แทนที่หนูอาจจะเจอสิ่งที่ดีๆ คนอื่นมารู้ประวัติเราเนี่ย อาจจะเสียก็ได้”

(อ.สมชาย ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา ชาย 43 ปี)

“เราเป็นครูต้องสอนนักเรียน เราจะมานอกกรอบไม่ได้ อายใจเรา...เราเป็นครูก็ต้องเป็นแบบอย่าง สอนนักเรียนปากก็บอกให้นักเรียนรักนวลสงวนตัว แต่...ครูไม่รักนวลสงวนตัว...พูดได้เต็มปากกับแฟนว่า ครูบริสุทธิ์ผู้ดมองไม่เคยผ่านมือผู้ชายมา แล้วก็สามารถพูดได้เต็มปากจนถึงทุกวันนี้ สอนลูกสอนนักเรียนได้ อย่างเชื่อมั่น...มันคือความคิดของครูผู้หญิงเรามันมีการสอนมาแต่ดั้งเดิม เป็นขนบธรรมเนียมมาแต่ดั้งเดิมจารีตมา ผู้หญิงต้องรักนวลสงวนตัว ต้องรักษาความบริสุทธิ์ ความเสียเปรียบผู้หญิงมีมากกว่า...”

(อ.เดือน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 50 ปี)

5.2 วาทกรรมวัยเด็ก-วัยเรียน: ไลโซ่ บริสุทธิ์ ไร้กามารมณ์

การจัดการเรียนสอนเรื่องเพศสำหรับวัยรุ่นตอนต้น เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้อาจารย์ไม่สะดวกใจที่ไม่ต้องพูดคุยสื่อสารข้อมูลเรื่องเพศลงลึกมากนัก กอปรกับอุดมคติของความเป็นครูที่ดีและความเป็นผู้หญิงดีที่ถูกนำมาสวมทาบอยู่ถึง 2 ชั้นว่าต้องเป็น “ครูผู้หญิงที่ดี” ทำให้ครูผู้สอนหญิงไม่สามารถพูดเรื่องเพศได้อย่างเปิดเผยกับผู้เรียน ประกอบกับการนำหลักสูตรเพศศึกษาก้าวร้าวๆ มาปรับใช้ด้วยตนเอง ทำให้อาจารย์ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้านเนื้อหาและหาเกณฑ์ประเมินให้ได้ว่า ควรจะอยู่ที่ตรงไหนและจะทำอย่างไร เพื่อจะไม่เป็นการชี้ทางให้ผู้เรียนอยากรู้อยากลองในเรื่องเพศ แต่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศอย่างแท้จริง

“บางคนเขาก็จะโต้ตอบว่า เขารู้แล้ว มีบางคนก็ไม่เคยรู้ว่าเพื่อนเป็นอย่างไร บางคนก็รู้มาก เพราะตัวเองไม่เคยรู้ว่าเพื่อนเป็นอย่างไร บางคนก็ expert แล้ว บางคนยัง innocent อยู่เลย ม.1 ก็มีบางห้องโตเร็วกว่าเด็กทั่วไป ช้ำชั้นมา ประสบการณ์ชีวิตของเธอโชกโชน ครอบครั้ว สังคมรอบตัว”

วาทกรรมความเป็นเด็ก ซึ่งผู้เรียนถูกคาดหวังว่าต้องไร้เดียงสาเรื่องเพศและไม่ข้องเกี่ยวกับเรื่องเพศและหน้าที่ของการเป็นวัยรุ่นวัยเรียน ที่ยังรับผิดชอบตัว

เองไม่ได้ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาจึงมักจะต้องแทรกแซงและจับจ้องความสัมพันธ์ของเด็กให้อยู่ในสายตา แม้ว่าอาจารย์บางรายจะยึดหยุ่นให้วัยรุ่นสามารถคบหากันฉันท์คู่รักได้ แต่ก็มีขอบเขตกำหนดไว้ว่า จะต้องไม่มีเรื่องกามารมณ์มาเกี่ยวข้อง เหตุเพราะยังไม่สามารถรับผิดชอบตนเองได้ และสิ่งที่จะทำให้วัยรุ่นรอดพ้นจากปัญหาคือการยับยั้งชั่งใจ สวมบทบาทนักเรียน และทำหน้าที่เรียนหนังสือ ต้องให้ความสำคัญกับการเรียนเป็นอันดับหนึ่ง ให้เรื่องความรักความสัมพันธ์เป็นเรื่องรองลงไป ดังนั้นอาจารย์จึงพยายามสั่งสอนให้ผู้เรียนสนใจการเรียน โดยมักชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดจากการมีความรักในวัยเรียน ซึ่งอาจนำไปสู่การท้องไม่พร้อมและเรียนไม่จบในที่สุด ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นได้กับนักเรียนหญิงทุกคน ไม่ว่าจะเรียนเก่งหรือไม่ก็ตาม ดังความเห็นที่ว่า

“... เด็กเราจะเอาเต็มกระบวนการอย่างผู้ใหญ่ไม่ได้ เพราะผู้ใหญ่ถามบ๊อบ เขามีข้อมูลอยู่ เขาก็เอาออกมา เด็กไม่มี ม.ต้น ม.ปลาย ก็ต่างกันนะ อย่างที่สอนม.1 ไม่ได้ใช้กระบวนการตรงนั้นเต็มกระบวนการเลย อาจเปิดโอกาสให้เด็กพูดบ้าง แต่เวลาไ้คะ 1 เด็กไม่มีข้อมูล ก็ไม่รู้จะแลกอะไรกับเรา แต่เขาแลกกับเพื่อนได้บ้าง เช่น ผั้นเปียกมีไหม เราต้องเป็นคนนำ รู้จักไหมผั้นเปียก เขาก็ทำหน้าอย่างนี้ ผู้หญิงก็ทำงี้ บางทีผู้ชายก็ไม่รู้นะ ที่ห้องมีคนนึง เป็นหนุ่ม ดูสีหน้ารู้แล้ว เออ ผั้นเปียกมีไหมคืออาการอย่างนี้ เราก็กเล่าให้เขาฟัง อาการเป็นอย่างนั้นนะ ผู้หญิงเป็นเมนส์ ไท้ใครเป็นเมนส์แล้วบ้าง ลักษณะจะเป็นการสอนมากกว่า สุดท้ายแลกเปลี่ยน ก็ว่าเธอเป็นอย่างไร ลักษณะเล่าประสบการณ์ตัวเอง เป็นเรื่องนี่ก็ไม่แตกไปเยอะ ก็ยังเป็นการให้ข้อมูลอยู่...”

(อ.อุ้ม วิทยากรหลัก & ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา
รร.กลางพิทยา หญิง 44 ปี)

“...ลูกต้องระวังเนื้อระวังตัว ครูก็ไม่ได้ว่าอะไร ลูกก็อายุยังน้อยจะเลี้ยงดูกันอย่างไร รักกันก็ต่างคนต่างเรียน พอลูกผ่านชีวิตไปอีกช่วงหนึ่ง ลูกถึงจะรู้ว่ามิอะไรอีกเยอะที่ลูกจะรู้ ถ้าเวลา 15-16 มิอะไรกันก็จะจบแค่นี้ มิลูกมาจะเอาอะไรเลี้ยง ก็พูดกันไปอย่างนี้ ให้เรียนก่อนเป็นแฟนกันเป็นได้ หลีกเลี้ยง เขาอยู่บ้านเขา เราอยู่บ้านเราต่างคนต่างเรียนหนังสือกันไป เราก็จะพูดแบบนี้...”

(อ.เดือน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร. เหนือวิทยา หญิง 50 ปี)

“ตอนนั้นเรียนเป็นหลัก รักเป็นรอง...เราก็เสริมตัวอย่างรุ่นพี่เป็นอย่างไร ที่ยังเรียนไม่ทันจบก็ท้อง หรือเด็กเก่งก็ท้องได้...คนเก่งก็มีพลาดได้เหมือนกัน...ยังไม่ทันจบม.3 ก็ท้องแล้ว ...ช่วงนั้นเราไม่เคยสนใจเท่าไร ความ เป็นเพื่อนก็คือความเป็นเพื่อน จนเราเรียนระดับม.ปลาย เราก็ไม่ได้มี แพนก็เลย ถ้าเรียนรู้เรื่องเหล่านั้น เราก็ทำตัวเราเป็นปกติ จนไปเรียน ระดับอุดมศึกษาจึงมีแฟน...ก็คือ ทำงาน เรียนจบแล้ว ทำงานมีเงิน เดือน... บางทีเราเจอเด็กที่มีลักษณะจะคุ้นเคยกับผู้ชาย เราก็สอนเค้าว่า อย่าไปสนใจนะ ให้เรียนหนังสือ”

(อ.เอ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร. กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

“...ก็น่าเป็นอย่างนั้น เราเข้าใจว่าแค่เป็นวัยรุ่น กำลังเป็นเพื่อน เป็นแฟน กัน ยังไม่ใช่ถึงขั้นแน่นอน มีความพร้อม ความรู้ การงาน ฐานะ พอมา ทำตรงนี้บีบ ก็แสดงว่าความคิดของเขา ก็ไม่ถึงความรับผิดชอบ ไม่ใช่ ความรักอะไร เป็นแค่ตามสภาพแวดล้อม ตัวกระตุ้น ลักษณะอารมณ์ ธรรมชาติของมนุษย์เท่านั้นเอง แสดงว่าความยับยั้งชั่งใจของเขายังไม่มี ถ้าเขายับยั้งใจได้ก็ไม่ต้องไม่ ทั้งหญิงและชาย ตอนนี้อยู่ไม่ถึงเวลา...”

(อ.นา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร. เหนือวิทยา หญิง)

“...ไม่เหมาะสมหรือขณะที่เด็กจะมีอะไรกันในวัยเรียน เราไม่อยากให้มัน เกิดด้วยซ้ำ ถ้าตัวเองป้องกันได้ ถ้าตัวเองสามารถที่จะช่วยเขาได้ให้เขารู้ เท่าทันได้ก็ไม่อยากให้เกิด พี่สอนเรื่องให้ใช้จินตนาการรัก จะพูดให้เขาฟัง ว่าอันนี้ๆ นะเสร็จแล้วมันจะมีภาพที่ผู้หญิงกับผู้ชายนอนตักกัน พี่บอกเขา ว่าลองคิดสิว่าภาพต่อไปมันจะเป็นอะไร พี่ให้เขาวาดภาพมีอยู่กลุ่มหนึ่ง มันก็วาดภาพที่เขามีเพศสัมพันธ์กันแล้วผู้หญิงก็แก๊งค์แล้วผู้ชายก็อยู่ข้าง หลัง พี่ก็ตกใจแสดงว่ามันต้องไปเห็นมาจากไหนแน่เลย มันจะมีอย่างนี้ ออกมา บางทีเราก็ตกใจ เธอรู้อะไรมากมายขนาดนี้เลยหรือ? แต่บางคน มันก็งูมือกันเดิน มันก็มีหลายความคิดของเด็กนะ บางคนก็เป็นภาพ ที่นอนอยู่บนเตียงตรงเนี่ย เราก็จะสรุปว่าตรงเนี่ย ถ้าเธอผู้หญิงถ้ามี โอกาสใกล้ชิด มันก็มีทางที่จะทำให้เราเป็นอะไรได้หลายๆ อย่าง แต่ก็ได้ เอาจภาพไปติดทั้งหมด เพราะว่าภาพบางอย่างอันตราย ขนาดเรายังตกใจ เอาให้อาจารย์อีกคนดูเด็กเราเขียนรูปนี้มาเลยดูซิ”

(อ.เรืองรอง ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร. กลางวิทยา หญิง 52 ปี)

การที่ต้องจัดการเรียนรู้เรื่องการป้องกันสร้างความคิดอัดกับผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา เพราะจัดการเรียนรู้เรื่องการป้องกันก็เท่ากับผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษายอมรับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาจึงได้ตีความเจตนารมณ์และนิยามของ “การป้องกัน” ให้สอดคล้องกับค่านิยมความเชื่อเรื่องการงดเว้นมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนของตน และเปิดพื้นที่ให้สอดคล้องความคิดดังกล่าวเข้าไปในเนื้อหา แม้ว่า จะเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการให้ข้อมูลเรื่องเพศสัมพันธ์โดยป้องกันกับผู้เรียน อย่างไรก็ตาม จุดใหญ่ใจความที่ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาเน้นย้ำอยู่ คือ ความเชื่อเรื่องการละเว้นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

“...เพราะไม่อยากให้นักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย มันไม่ดี นักเรียนยังบริหารจัดการตัวเองไม่ได้ เกิดเรื่องขึ้นมาปั๊บ ก็ต้องเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าไปจัดการ ถ้าไม่ใช่พ่อแม่ ก็เป็นครู ตัวเองจัดการไม่ได้ จัดการก็จัดการไม่ถูกไปทำแท้ง...เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรยังห้ามอยู่ ยังชี้ให้เห็นถึงโทษถึงด้านลบของการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย...ไปดูหลักสูตรยังมีอยู่ ไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องบวกนะ อยากให้นักเรียนรู้วิธีการป้องกันที่ถูกต้อง เพื่อที่จะป้องกันตนเอง ไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ถ้ามีมันจะเกิดแบบนั้นแบบนี้ ในนั้นที่ครูได้ดู ไม่ได้ยอมรับนะ...”

(อ.เดือน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 50 ปี)

“...อย่างเวลาสอน...อย่างเมื่อวานเราไปสอน เป็นคาบแทน แทนที่จะคุมเด็กเฉยๆ เราก็ถือถุงยางไปแล้วก็เออ คราวนี้ก็ว่าครูจะแจกของในถุงนี้เด็กก็ยกมือกันใหญ่ นึกว่าเขาจะเอาขนมไปแจก พอหยิบถุงยางขึ้นมาเด็กก็หัวเราะกันใหญ่ ก็บอกครูจะแจกจริงๆ แต่ต้องมาทำความเข้าใจกันก่อนว่าถุงยางมีเพื่ออะไร มีไว้เพื่อการคุมกำเนิด การป้องกันโรคเอดส์ อันนี้คือจุดสำคัญที่เน้น ส่วนใหญ่เขาไม่ขอ มีเด็กผู้หญิงคนนึงขอ...อิม แต่ยังไม่ได้ให้กรณีนี้ บอกว่าเดี๋ยวมาคุยกับครู หลังครูสอน แล้วเขาก็ไม่มาเลย เพราะถุงยางให้แบบสบายๆ ก็ไม่ดีเอาไปเล่น มองเหมือนของเล่นกันไป ก็ไม่ได้ให้ไปง่ายๆ สมมติเด็กผู้ชายมาขอก็ว่าเออ เธอเอาไปใช้กับใคร เขาบอก เพื่อนผู้หญิง เราก็บอกเป็นหญิงขายบริการหรือเปล่า เขาก็บอกไม่ใช่ แฟนผม ใช้กับผู้หญิงคนเดียว เขาเอาไปใช้กับหญิงบริการเราก็อ่าก็ดีแล้ว เอาไป แต่ก็ไม่อยากให้ไป การใช้บริการแบบนั้นบ่อยๆ มันเสี่ยงนะ ถ้ามีผู้หญิงคนเดียว ก็ป้องกันด้วยเสียงด้วย ก็อยากให้เขาได้ทั้ง 2

อย่าง...ก็ยังคงว่า ทำไมเธอรู้ว่าทำไมเขามีอะไรกันในห้องน้ำ ..ถ้าเป็นตัวเขาเอง ก็ดีที่รู้จักป้องกัน แต่ก็ไม่อยากให้เขาใช้วิธีการนี้ในวัยเรียน...”

(อ.เอ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

“...ก่อนจะถึงวันวาเลนไทน์ พี่ก็จะเอาเรื่องความรัก ความสัมพันธ์แบบ กู๊กี้ก๊องของวัยรุ่นมาพูดคุย เปรียบเทียบกับความรักอันยิ่งใหญ่ของพ่อแม่ มาพูดคุยกับเด็ก (ผู้เรียน) จะให้งานเด็กเป็นรายบุคคลในแต่ละหัวข้อ เช่น ความรู้เกี่ยวกับถุงยาง พี่จะเน้นที่ข้อมูลเรื่องประสิทธิภาพของถุงยาง นะ จะยังไม่พูดคุยหรือหยิบเรื่องเพศสัมพันธ์ หรือวิธีการใช้ถุงยางมาพูดคุย...”

(อ.เปรี้ยว MT และผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 51 ปี)

5.3 “วาทกรรมความเป็นครู-แม่”: ภาษา กับการสื่อสารเรื่องเพศ

สถานะทางสังคม จรรยาบรรณ และการสวมบทบาทที่เข้มงวดของความเป็นครูตามความคาดหวังของสังคม ทำให้อาจารย์มองว่า การใช้ภาษาที่ชัดเจน ตรงไปตรงมาในการสื่อสารระหว่างการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในสถานศึกษายังไม่เหมาะสม แม้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาจะมองเห็นอรรถประโยชน์ของการนำหลักสูตรเพศศึกษาโครงการก้าวอย่างมาจัดการเรียนรู้และบูรณาการสอน เพราะมีหลายๆ อย่างที่สามารถทำให้ผู้เรียนมีภูมิคุ้มกันตัวเอง มีทักษะในการปฏิเสธฝ่ายตรงข้ามอย่างไรแบบบัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่น และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ด้วยภาพลักษณ์ของความเป็นครูที่ว่า ครูคือผู้สูงส่ง เป็นที่น่านับถือ ภาพลักษณ์จะต้องไม่แปดเปื้อนในเรื่องเพศ เพราะเป็นเรื่องสกปรก ทำให้ผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิงเห็นว่า การใช้ภาษาเกี่ยวกับเรื่องเพศอย่างโจ่งครึ่มไม่เหมาะกับการสื่อสารในบริบทโรงเรียน

“ตอนไปอบรมเพศศึกษาครั้งแรกเนี่ย เค้าเป็นองค์กรของเค้าที่พูดเรื่องนี้โดยเฉพาะ เค้าจะถึงพริกถึงขิงเรื่องของการใช้คำพูด พวกวิทยากรนั้นนะคะ อาจจะเป็นเพราะว่าความมุงหวังก็คือความชัดเจนในเรื่องนั้นะการใช้คำพูดของเค้าค่อนข้างจะชัดเจน แต่บางครั้งอันนี้ส่วนตัวนะ พี่ขอเปิดเผยความในใจว่าในความเป็นครูเนี่ย มันรับคำพูดนั้นไม่ค่อยได้ นี่แบบว่าเราแต่งงานแล้วนะคะ พูดว่า จู๋ จิม ยังรับได้ คำว่าเพศสัมพันธ์ ก็ยัง โอ.เค แต่ที่วิทยากรพูดนั้นมันเป็นคำ....พี่นี่ก็ไม่ออก แต่ไม่สมควรพูด มันเป็น

ภาษาพูดนะคะ แล้วบางทีในความเป็นครูของเรานี้มันเอาคุยกับนักเรียน
วัยนี้ยังไม่ได้ในตอนนี้นี้ มันต้องเป็นอีกระดับหนึ่งที่ไม่ใช่กับนักเรียน นักศึกษา”

(อ.ตา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

วาทกรรมความเป็นครูและความเป็นหญิงที่กำกับการสวมบทบาทความ
แม่ ทำให้อาจารย์หญิงแสดงบทบาทความเป็นแม่ในการอบรมสั่งสอนลูก และ
กำกับพฤติกรรมกรรมการแสดงออกทางเพศ และสัมพันธ์ภาพของนักเรียนหญิง
และนักเรียนชาย

“...พอติมีเพื่อนนักเรียนอยู่โต๊ะโน้นแหละ ผู้หญิงม.1 หน้าห้องคอมมิ่ง
จุกจิกกัน เราเห็นก็ทนไม่ได้ ด้วยความที่เราเป็นเพศแม่ถึงจะไม่ได้แต่งงาน
แต่เราไม่อยากจะลูกเราเป็นอย่างนี้ไง ถึงแม้ว่าจะเป็นแค่ลูกศิษย์...”

(อ.วิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 45 ปี)

5.4 อิทธิพลของวาทกรรมด้านศีลธรรมกับการสอน

และจัดการกับปัญหาการกำกวมเมื่อท้องไม่พร้อมในวัยเรียน

มาตรฐานเชิงศีลธรรมจรรยา วาทกรรมเรื่องบาปและการฆ่ามักจะเป็น
ชุดเหตุและผลสำคัญของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาในการต่อรองกับทางเลือกอื่นๆ
ในการจัดการปัญหากรณีท้องไม่พร้อมของผู้เรียน ที่ขัดแย้งกับค่านิยมความเชื่อ
เรื่องเพศของตน ตัวอย่างเช่น การทำแท้งเป็นบาปหนักและอันตรายสำหรับผู้
หญิง ผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศจึงต้องให้ข้อมูลเชิงลบและน่าสะพรึงกลัวเกี่ยวกับการ
การทำแท้ง เพื่อขู่ให้ผู้เรียนหวาดกลัวและไม่กล้าตัดสินใจเลือกทำแท้งในกรณี
ท้องไม่พร้อม เพราะต้องเผชิญกับความเสี่ยง เนื่องจากไม่มีข้อมูลแหล่งบริการที่
รับรองความปลอดภัยโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ

“...ครูก็มองว่ามันผิดศีลธรรม อันตรายถึงตาย ถ้าเป็นกรณีที่ไม่หนักหนา
สาหัสเดือนสองเดือนจะอย่างไร แต่ไม่เคยถึงขั้นเอาออกนะ ...บาปสิ
อันตรายถึงชีวิตด้วย อันนี้พูดกับเด็กๆ ที่ประชุม ฉะนั้นวิธีการที่ดีคือต้อง
ป้องกัน ไปพูดอย่างนี้...ก็กลัวว่าเด็กจะไปมีอะไร แต่ว่าจะพูดถึงอันตราย
การทำแท้งทำอะไรนะ....เราก็ไม่แน่ใจว่าที่เด็กไปทำมีที่ไหนบ้าง ไม่ค่อยมี
ความรู้ ไม่มีข้อมูล ถ้าสมมติจากหมอ เราก็มียูเออร์เซ็นต์ไว้ใจ...ความรู้สึก
ยิ่งแย่กว่าเราเป็นหลายเท่า เขาจะตัดสินใจเองไม่ได้ นอกจากเขาไป
ปรึกษาคนใดคนหนึ่ง ที่เขาไว้ใจแล้วเขาก็ช่วยกันตัดสินใจ”

(อ.นิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร. เหนือวิทยา หญิง 45 ปี)

“...เมื่อสองอาทิตย์ที่แล้ว เกิดเหตุการณ์เด็กนักเรียนชั้นม.4 ท้องขึ้นมา เนี่ยเพิ่งจะคุยไปนะว่าโรงเรียนเรามีปัญหาเรื่องเด็กตั้งท้องแค่ 2-3 ราย ไม่คิดไม่ฝันเลยนะ ว่าเด็กที่เรียนหนังสือดีมาก มีผลการเรียนดี จะมา พลาดพลังท้องซะแล้ว พี่นะรู้สึกเสียตายเด็กแบบนี้จริงๆ เลย แล้วเด็ก ต้องเสียโอกาสในอนาคตไปเพราะเรื่องแบบนี้ พี่ก็พยายามคุยกับเด็กนะ พยายามให้เด็กไม่คิดทำแท้ง เพราะเรารู้ว่าถ้าเด็กเป็นตัวแล้ว มันจะเดิน ตูบ ตูบ ตรงนี้ (ชี้ไปที่ต้นคอ) ก็เลยเล่าให้เด็กเค้าฟังว่า ตลอดชีวิตของการเป็นครุมาเนี่ย ครูเห็นเด็กที่เกิดมาแบบไม่ได้ตั้งใจแบบนี้ หน้าตาน่ารัก (เน้นเสียง) มันฉลาดๆ แล้วก็ช่างรู้ทั้งนั้น มันไม่มีเหตุผลที่เราจะต้องเอา เด็กออก ไม่อยากให้เค้าทำเวรทำกรรม ก็พยายามช่วยให้เค้าคิดที่จะเอา เด็กไว้ เราก็พยายามช่วยกันหาทางออกให้เค้า ก็บอกว่าจะให้ลูกหยุด เรียนไปก่อนเทอมหนึ่ง แล้วลูกค่อยกลับมาเรียนเทอมหน้าตอนทีลูก พร้อม จะบอกข่าวให้ผู้ปกครองรู้อย่างไร ตอนนี้นี้แหละปัญหา ทำยังไงจะ ทำให้ผู้ปกครองเด็กเค้าเข้าใจและให้กำลังใจเด็ก...”

(อ.อุ๊ คณะผู้บริหารสถานศึกษา รร.เหนือพิทยา หญิง 55 ปี)

“เพราะว่ามันค่อนข้างจะ 1. ถ้าเป็นเรื่องของบาปนะ คือมันจะเป็น ตราบาป เราก็ไม่รู้สึกสนับสนุนให้เด็กอย่างไร แต่เราก็มีวิธีการชี้แจงให้เด็กว่า ถ้ามันเป็นแบบนี้แล้วถ้าไม่ให้มันเกิดขึ้นกับตัวนี้แล้ว เธอจะทำยังไง คือเราจะให้เด็กย้อนมาคิดตัวนี้มากกว่า แล้วก็ถ้าในเรื่องของปัญหาสังคม เนี่ยมันมีเยอะ ถ้าให้เด็กท้องแล้วคลอดออกมา แต่อันนี้ก็ยังไม่ว่าทางแก้มันจะออกมายังไง เราก็ไม่ว่าจะแนะนำยังไง คือมันเลยตามเลย คือท้อง เนี่ยนะก็คือจะเป็นในเรื่องของภาวะที่ตัวเองสร้างขึ้นมากับครอบครัว ซึ่งอาจจะไม่ดูแลเอาอย่างดีหรือเปล่า อีกอย่างหนึ่งก็คือในเรื่องของ ถ้าตัวเองสบายใจนะเรื่องของบาปบุญคุณโทษเป็นเวรกรรมจะสบายใจ”

(อ.สมชาย ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา ชาย 48 ปี)

5.5 พุทธิภัยกับร่างกายแบบศีลธรรมจรรยาในเพศศึกษา

ชุดความรู้ทางเพศศึกษาถูกนำมาปรับใช้/บูรณาการกับการสอนวิชา วิทยาศาสตร์กับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นความสะดวกรวดเร็ว และเป็นความต้องการของผู้จัดการเรียนรู้ ที่หาพื้นที่สอดแทรกมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรมของบุตรที่พึงมีต่อบุพการี ทำให้การเรียนรู้เพศศึกษาในด้านพัฒนาทาง ร่างกายที่เนื้อสาระมีความเป็นวิทยาศาสตร์กายภาพ เปิดช่องทางให้เพิ่มเติม

ความหมายทางจิตวิทยาให้กับร่างกายของผู้หญิง กล่าวคือ ร่างกายของผู้เรียนหญิงที่ท้องไม่พร้อมถูกเคลือบความหมายเชิงศีลธรรมจรรยาว่า เป็นร่างกายที่นำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเอง ครอบครัวและบุพการี ดังนั้น หากผู้เรียนหญิงต้องการแสดงความกตัญญูแก่พ่อแม่ที่ต่อบุพการี ผู้หญิงจึงต้องเข้มงวดกวดขันตนเอง ไม่ให้ข้องเกี่ยวกับเรื่องเพศในวัยเรียนและนำมาซึ่งการท้องไม่พร้อม ในขณะที่การตั้งครรภ์และการคลอดบุตรของผู้หญิงที่ผ่านการแต่งงานและมีสถานะความเป็นแม่แล้ว กลับมีความชอบธรรมและมีสถานะสูงส่งกว่า

“ครูสอนชีวะ ทุก case เราเจอกับตัวเองหมดเลย ก็เล่าให้เด็กฟัง เรามีลูกยาก เอาประสบการณ์ตัวเองไปสอน การเจริญเติบโตผิดปกติ เรื่องร่างกายของเรา เหมาะกับวัยของเขา ซึ่งเราไม่ได้ไปฟังมา ไม่ได้เรียนรู้จากการอบรม เรียนรู้จากแผนที่เขาให้มา แล้วเอามาศึกษา แล้วคิดว่าเราจะใช้อย่างไรตามสิ่งที่มีอยู่ เช่น เราก็เอาสารคดีเรื่องการเดินทางของมดลูก ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิจนคลอดให้ผู้เรียนได้ดู บางครั้งเวลาจำกัดเราก็อยากปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและการวางตัว จริงๆ การสอนเรื่องนี้อยากให้ย้อนกลับไปดูว่าพ่อแม่ดูแลเธออย่างไร คนเกิดมาอย่างไร คือการสร้างความคิด ความรู้สึก ภาพตรงนี้อาจสร้างความคิด ความรู้สึกว่าพ่อแม่ลำบาก ปลูกจิตสำนึกให้เด็กไม่มออกสู่นอกทาง ถ้าพลาดพลั้งไปจะทำอย่างไร ให้ผู้เรียนได้คิดถึงหัวอกพ่อแม่ ว่าการมีลูกและการคลอดลูกนี้ลำบากยากเย็นอย่างไร...”

(อ.ตา ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 50 ปี)

5.6 การปะทะกันของวาทกรรมหลากหลายด้วยคนรักเพศเดียวกัน:

วิทยาศาสตร์ ศาสนา จิตวิทยา สิทธิ

ในมุมมองในเรื่องของคนรักเพศเดียวกัน มีองค์ความรู้เชิงวิชาซีพหลายชุดที่ถูกอ้างอิง เมื่อพยายามหาสาเหตุของการเป็นคนรักเพศเดียวกัน บ้างก็นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ชีวภาพ เรื่องลักษณะทางพันธุกรรมหรือยีนส์มาเป็นชุดเหตุและผล เช่น ต้องไปสืบสาวทางกรรมพันธุ์ว่า คนที่มีรสนิยมทางเพศเป็นคนรักเพศเดียวกันมีเครือญาติฝ่ายพ่อฝ่ายแม่ใครบ้างที่เป็นคนรักเพศเดียวกัน ชุดความรู้เชิงจิตวิทยาในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการเลี้ยงดู ก็เป็นชุดความรู้หลักอีกชุดที่ถูกนำมาเชื่อมโยงกับการเป็นคนรักเพศเดียวกันว่า หากพ่อแม่กำหนดว่าอยากได้ลูกผู้หญิงแต่ลูกกลับเกิดมาเป็นผู้ชาย ดังนั้น เมื่อเกิดมาแล้วก็จะพยายามเลี้ยงลูกให้เป็นผู้หญิง นอกจากนี้ ยังมุมมองด้านศาสนาและความเชื่อในหลัก

ธรรมคำสอนเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ที่ถูกนำมาเป็นเหตุผลว่า คนที่เป็นกะเทย ทอม ตุ๊ด ดี เพราะว่าภพชาติที่แล้วได้ไปทำกรรมไม่ดีไว้ เช่น การไปผิดลูกผิดเมียชาวบ้าน เจ้าชู้เก้แจ้ ช่มชืนผู้หญิงที่ไม่ใช่ภรรยาของตนเอง เมื่อเกิดมาในภพชาติปัจจุบันจึงได้กรรมเวรเหล่านั้นติดตัวมาเป็นมรดกด้วย และทำให้คนที่มิรสนิยมทางเพศแบบนี้ ซึ่งความรู้ทางศาสนาในด้านหนึ่งได้ตีตราว่าคนรักเพศเดียวกันเป็นสัญลักษณ์ของการประพฤดิหรือพฤติกรรมไม่ดีในเรื่องเพศ เช่น

“มองในส่วนของด้านยีนส์ อันนี้จะลงไปด้านยีนส์เลยในความเชื่อของครูนะ แล้วก็การเลี้ยงดู 1. ยีนส์ในการเลี้ยงดู แล้วก็ศาสนา อ้อ! ในเรื่องของที่ว่าพอดิไปอ่านในหนังสือ คือคนที่เกิดมาลักษณะเป็นทอมหรือเป็นดี๊เนี่ย หรือเป็นตุ๊ดเป็นเกย์เนี่ยนะ คือมันจะสืบเนื่องมาจากชาติที่แล้ว ว่าคุณไปทำอะไรไว้ชาติที่แล้ว ทำผิดอะไร แล้วถึงมาเป็นแบบนี้ เป็นคนเจ้าชู้เก้แจ้เลย ไม่อยู่ในศีลในธรรม ไปผิดลูกผิดเมียเขา ไปเล่นชู้กับคนมีเจ้าของ คือในมุมมองตรงนั้นก็คือทุกอย่างทุกอย่าง เขาจะอธิบายทั้งที่มาและที่ไปก่อน มันจะเป็นแบบนี้ก่อนจะปฏิสนธิ ก็คือถ้าเฉไปทางนั้นก็จะเฉไป แต่ถ้ามาทางนี้ในเรื่องของวิทยาศาสตร์เนี่ยคือยีนส์นะ คือบางทีมันแก้ไม่ได้ไง ใช่ไหมครับ คือแรกก็จะสืบๆ ว่าเป็นยังไง น่าจะมีลักษณะตัวยีนส์ที่ทำให้มาเป็นตัวนี้ แล้วลักษณะอีกอย่างก็คือการเลี้ยงดู อาจจะมาจากการเลี้ยงดูของครอบครัว เขาอยากได้ลูกผู้หญิงนะแต่ลูกผู้ชายเกิดมาก็จะใส่ๆ เข้าไป มันจะแยกเป็น 3 อย่างนะ คือการเลี้ยงดู ศาสนา แล้วก็ลักษณะทางวิทยาศาสตร์คือเป็นยีนส์”

(อ.สมชาย ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา ชาย 43 ปี)

“...หนึ่งด้วยพันธุกรรมร่างกายของเขา สองมาจากครอบครัว บางครอบครัวอาจจะมียีนส์ผู้ชายหลายคน ก็เลี้ยงดูแบบผู้ชาย ประมาณว่าผู้ชายเป็นกะเทยอาจจะมองว่าผู้ชายรังแกผู้หญิงครูดิเองนะ เป็นเพศแม่หรือทอมเห็นว่าทางครอบครัวพ่อแม่ ช่มเข่งกันมันก็อาจจะก่อตัวขึ้นน้อยๆ...โรงเรียนคือที่บ่มเพาะ ฉะนั้น การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นจุดยืนของครูที่จะสร้างนักเรียนที่มีคุณภาพ จึงมองข้ามเพศ แม้ความเป็นทอมและกะเทยจะเป็นเพศที่ไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าเป็นนักเรียนที่เรียนดีตั้งใจเรียนและอยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียน อาจารย์จะมองข้ามตัวตนทางเพศของเด็กกลุ่มนี้ไป

(อ.เดือน ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.เหนือวิทยา หญิง 50 ปี)

“..กะเทยค่อนข้างจะมีความรุนแรงมากกว่าผู้หญิงที่เขาแสดงออกเรื่องคำพูด...น่าจะเป็นเรื่องโฮว์ออฟ อยู่ไหนอยากให้มีคนดูเขา...เรามาดูแล้วเด็กก็ไม่เป็นมากเท่าไร แต่คนรอบข้างประณามเขาว่าเป็นกะเทย บางทีบอกเลยว่าเธอห้ามพูดเด็ดขาด ไม่ต้องพูด เขาอยากเป็นอะไรก็ช่างเขา ไม่ต้องเฉพาะเจาะจงให้เขา ไม่ต้องไปตัดสินว่าชีวิตเขาเป็นอย่างไรอย่างนั้น...”

5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จาก การวิเคราะห์กระบวนการต่อรองและการตอบโต้ของผู้จัดการเรียน
รู้เพศศึกษากับระบบความคิดความเชื่อด้านเพศภาวะและเพศวิถี
ของวาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้าน ฉายให้เห็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความ
แตกต่างด้านผลกระทบเชิงแนวคิดของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาภายใต้โครงการ
ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ว่ามีสาเหตุจาก 3 ปัจจัยหลัก คือ 1) ประสบการณ์ส่วน
บุคคลของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดฝึกอบรมและ
หนุนเสริมวิชาการให้กับผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา (วิทยากรหลักและคณะทำงาน
หนุนเสริมวิชาการ) 2) โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ และ 3) บริบททางสังคม
และวัฒนธรรมของสถานศึกษาที่เข้าร่วมในโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

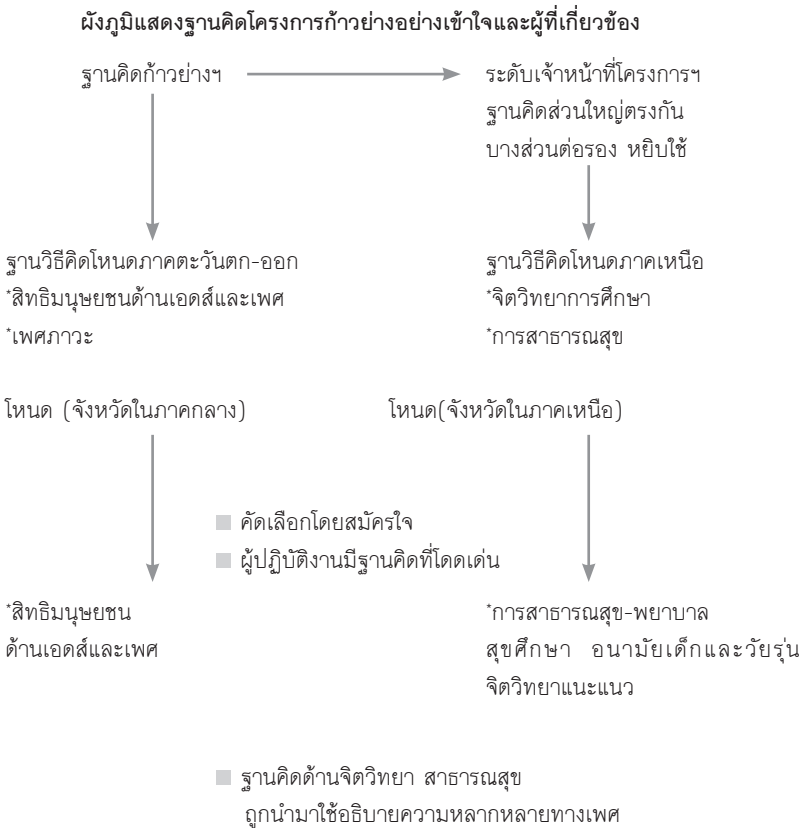
ประสมภรณ์ส่วนบุคคล

จะเห็นได้ว่า ฐานคิดเพศภาวะและเพศวิถีชุดหลักๆ ของคณะทำงานฝึกอบรมและคณะทำงานหนุนเสริมวิชาการจากส่วนกลาง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรแพธและองค์กรภาคีเครือข่ายด้านเอดส์นั้น มีความสอดคล้องประสานกับระบบวิถีคิดด้านเพศภาวะและเพศวิถีของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาครบด้าน ยกตัวอย่างเช่น ความเป็นหญิงเป็นชายและบทบาทเพศเป็นการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม เพศวิถี/เรื่องเพศมิใช่เพียงเพศสัมพันธ์และเป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความหลากหลายทางเพศและรสนิยมทางเพศเป็นสิทธิมนุษยชนและสิทธิทางเพศ การเข้าถึงข้อมูลความรู้เรื่องเพศที่ถูกต้อง รอบด้านและพอเพียงเป็นสิทธิมนุษยชนด้านเพศ ฯลฯ ในขณะที่ภูมิหลังทางการศึกษา พื้นฐานครอบครัว วิธีการเลี้ยงดูและเติบโตในวัยเด็ก ประสบการณ์ชีวิตในช่วงวัยต่างๆ ความเชื่อทางศาสนา สถานการณ์การใช้ชีวิตคู่/การแต่งงาน บทบาทหน้าที่ในการทำงาน สิ่งแวดล้อมทางสังคมทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน และชุมชน ฯลฯ เข้ามามีอิทธิพลและทำให้ระบบความคิดความเชื่อและความเข้าใจของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกระบวนการเรียนรู้และเสริมศักยภาพ ไม่ได้เป็นเนื้อหนึ่งเดียวกันทั้งหมด

ดังนั้น เมื่อมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาให้กับผู้เรียน ระบบวิถีคิดเรื่องเพศของผู้จัดการเรียนรู้ไม่สามารถละวางความคิด ความเชื่อและความเข้าใจเรื่องเพศในแบบฉบับของตนไว้ก่อน และหยิบชุดคำอธิบายของก้าวอย่างฯ เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ตามที่โครงการฯ คาดหวังว่าจะเกิดขึ้น เพราะหากเมื่อใดที่ชุดความคิดความเชื่อเหล่านั้นของผู้จัดการเรียนรู้แตกต่างและขัดแย้งกับชุดเหตุผลหลักของโครงการฯ ผู้จัดการเรียนรู้ในฐานะที่เป็น “ผู้กระทำการ” สามารถดัดปรับแนวคิดรวบยอด/สรุปสาระสำคัญของแผนการเรียนรู้นั้นให้เป็นไปในทิศทางที่จะสอดคล้อง ลงรอย หรือเปิดพื้นที่ให้ความคิดความเชื่อเรื่องเพศของตนสามารถแทรกตัวเข้าไปได้อย่างเหมาะสมจะพอดี

ค่านิยมและความคิดความเชื่อเรื่องเพศของผู้จัดการเรียนรู้นั้นแฝงตัวมาหลายช่องทาง เช่น สถานะ/บทบาทและความคาดหวังต่อผู้ประกอบการวิชาชีพครู การตีความและให้ความหมายของ “จรรยาบรรณครู” ประเภทและระดับความลึกของข้อมูลความรู้และความเชื่อเรื่องเพศที่น่าเสนอสู่ผู้เรียน มาตรฐานวัดความอ่อนไหวของข้อมูลความรู้และโอกาสในการนำไปประยุกต์ใช้ในทางที่ไม่พึงประสงค์ บทบาทและหน้าที่ในสถานศึกษาของผู้จัดการเรียนรู้ ความเป็นผู้หญิง/

ความเป็นผู้ชาย ความเป็นพ่อ/ความเป็นแม่ เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้จัดการเรียนรู้ที่มีเพศภาวะหญิงนำมาเป็นเปิดพื้นที่ให้กับการนำเสนอแง่มุมเรื่องเพศที่แตกต่างจากทัศนะทางเพศของโครงการฯ ตัวอย่างเช่น ความหลากหลายทางเพศ การแสดงออกทางเพศและพฤติกรรมทางเพศของผู้เรียนที่รักเพศเดียวกัน มักได้รับการอธิบายจากทัศนะทางความรู้ด้านจิตวิทยาและสาธารณสุข ว่าเกิดจากความผิดปกติของฮอร์โมน การเลียนแบบพฤติกรรม สิ่งแวดล้อมในครอบครัวและการเลี้ยงดู เป็นต้น

โครงการก้าวอย่างเข้าใจ

1. แนวทางการทำงานเพศศึกษาของโครงการก้าวอย่างเข้าใจ เน้นที่แนวทางการส่งเสริมสิทธิทางเพศเป็นหลัก ทำให้เนื้อหาที่ส่งเสริมการมีสุขภาวะทางเพศถูกลดทอน โดยจำกัดการมีสุขภาวะทางเพศให้อยู่กับทักษะการเข้าถึงอุปกรณ์ป้องกันเพื่อการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ทั้งยังไม่ได้ผูกโยงบทบาทเพศในมิติอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางเพศ

2. กระบวนการฝึกอบรมวิทยากรหลักและผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาละเลยที่จะให้ความสำคัญและตั้งคำถามกับที่มาของชุดความคิดที่กำกับประสบการณ์ส่วนบุคคลในเรื่องเพศภาวะและเพศวิถี ซึ่งวิเคราะห์เชื่อมโยงกับอิทธิพลเชิงแนวคิดของวาทกรรมกระแสหลัก/องค์ความรู้เชิงวิชาการด้านวิชาชีพต่างๆ ตลอดจนวาทกรรมกระแสหลักในระดับชาติ ที่เกี่ยวข้องกับเพศวิถีของเยาวชนในการปลูกฝังความคิดความเชื่อ ค่านิยมและความหมายเรื่องเพศ ตัวอย่างเช่น วาทกรรมเรื่อง ความเป็นนักเรียนและความสนใจใฝ่เรียน ความเป็นเด็กกับการเป็นผ้าขาวบริสุทธิ์ไร้เดียงสาเรื่องเพศ และวาทกรรมกระแสหลัก “วัยรุ่นมีปัญหา” เป็นต้น

3. แนวคิดด้านเพศภาวะที่นำเสนอในโครงการก้าวอย่างเข้าใจ จำกัดอยู่เพียงกับบทบาททางเพศที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตทางเพศเท่านั้น ขาดมุมมองเพศภาวะที่เชื่อมโยงและนำไปใช้กับมิติอื่นๆ ในชีวิตประจำวันที่ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตทางเพศและสุขภาวะทางเพศ ขาดการนำเสนอชุดคิดเรื่องเพศภาวะ

4. การเปิดช่องทางเลือกที่หลากหลายของการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยของวัยรุ่น ที่ครอบคลุมตั้งแต่การงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์ การสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเอง ไปจนถึงการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ได้เปิดพื้นที่ให้ค่านิยมและความเชื่อทางเพศอันนำมาซึ่งความไม่เท่าเทียมทางเพศยังดำรงอยู่ ไม่ถูกท้าทายและถดถอย เพื่อสร้างความหมายใหม่ที่ยึดถือหลักการเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียม

บริบทของโรงเรียน/พื้นที่

1. วาทกรรมความเป็นสถาบันการศึกษา ที่กำกับอย่างเคร่งครัดมุมมองต่อความเป็นเยาวชนว่าเป็น “นักเรียน” มีภาระหน้าที่หลักในการศึกษาเล่าเรียน และประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ได้ทำงานร่วมกันอย่างเข้มข้น ดังจะเห็นได้จากกรณีของการบริหารจัดการและการติดตามดูแลผู้เรียนของโรงเรียนกลางพิทย

2. ปฏิบัติการอย่างเข้มข้นในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านในบริบทชุมชน มีผลต่อการปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อด้านเพศภาวะและเพศวิถี กล่าวคือ ผลกระทบเชิงวิถีดคิดของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างต่อเนื่องและเต็มรูปแบบ (16 คาบ/ปีการศึกษา) มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระบบวิถีดคิดด้านเพศภาวะของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาสูงกว่าในสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาเชิงบูรณาการในกลุ่มสาระที่อาจารย์รับผิดชอบ ในคาบการเรียนรู้อื่นๆ หรือเปิดโอกาสให้บูรณาการตามความสมัครใจของอาจารย์ผู้สอน เพราะผู้จัดการเรียนรู้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ทางความคิดกับผู้เรียน ได้รับรู้สถานการณ์ทางเพศที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ได้เรียนรู้วัฒนธรรมทางเพศของเยาวชนในปัจจุบันจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียน และได้สะท้อนย้อนคิดเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผนการเรียนรู้

3. ผู้บริหารสถานศึกษาเล็งเห็นความสำคัญ รับมาเป็นนโยบายและภารกิจของสถานศึกษา และพัฒนาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของอาจารย์เอื้ออำนวยให้เกิดการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาได้ร่วมคิดและลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง นำมาซึ่งผลกระทบเชิงบวกในเรียนรู้และรับรู้สถานการณ์ปัญหาที่แท้จริงในเรื่องเพศของผู้เรียน สร้างความไว้วางใจและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาและผู้เรียน อีกทั้งส่งเสริมให้ระบบการติดตามดูแลผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ฐานคิดด้านเพศภาวะและเพศวิถีของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนรู้เชิงระบบ จึงมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเชิงวิถีดคิดที่สูงกว่า

4. พื้นที่ทางกายภาพของสถานศึกษาส่งผลต่อรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ครู และชุมชน เช่น ในชุมชนกึ่งชนบท มีการทำงานร่วมกันกลุ่มและเครือข่ายระหว่างครูในโรงเรียนเหนือวิทยากับผู้ปกครองและการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับโรงเรียนอื่นๆ อาจารย์และผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันสูง และลักษณะความสัมพันธ์เป็นไปเหมือนเป็นลูกหลาน มีครูแนะแนวและห้องที่เป็นกิจจะลักษณะ ทำให้เด็กมีช่องทางระงับปัญหา

☞ ชุมชนกึ่งเมือง เชิญผู้ปกครองปรึกษารายบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนน้อย เนื่องจากวิถีชีวิตของความเป็นชุมชนเมือง การปฏิสัมพันธ์

ทางสังคมค่อนข้างเป็นทางการ และมีความปัจเจกสูงกว่า ทั้งยังมีการควบคุม และจัดระเบียบค่อนข้างมาก

๕ การไม่แยกบทบาทอย่างชัดเจนระหว่างอาจารย์และแนวกับอาจารย์ กลุ่มสาระ ทำให้ผู้เรียนเด็กไม่สามารถเข้าถึงที่ปรึกษา เพราะอาจารย์ฝ่าย และแนวให้บริการปรึกษาและไม่มีพื้นที่สำหรับการปรึกษาพูดคุย สะท้อนปัญหา และเรียนรู้ปัญหาาร่วมกัน

๕ ปริมาณงานของอาจารย์ โครงการที่รับผิดชอบ การลำดับความ สำคัญ การตีความ นโยบายการจัดระบบการศึกษาของไทยที่เน้นวิชาการ เพื่อ ความสามารถในการสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา บริบท เศรษฐกิจ ทุนนิยม ระบบตลาด และการแข่งขัน/ผลผลิต ทำให้กลุ่มสาระที่ได้รับ ความสำคัญเป็นกลุ่มวิชาแกน เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิชาเพศศึกษา ภายได้โครงการก้าวต่างๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาทักษะ ชีวิต

๕ อาจารย์เห็นความสำคัญเรื่องการสอนวิชาทักษะชีวิต เพราะหวาด กลัวการสูญเสียเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดี แผนเรื่องการป้องกันเพศ สัมพันธ์ไปอยู่กับนักเรียนระดับม.ปลาย

๕ ผู้เรียนไม่ต้องการความรู้ที่เป็นชุดสาระณะของครู เช่น ผู้เรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้ความสนใจกับมิติของเพศสัมพันธ์ ในขณะที่ ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสนใจใคร่รู้ประเด็นการจัดการความสัมพันธ์ (สรุปการวิเคราะห์ภาพรวมจากการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้เรียน โรงเรียนกลาง พิทยาย) ซึ่งตรงข้ามกับการจัดวางลำดับเนื้อหาในหลักสูตรเพศศึกษาของ โครงการฯ และการคัดเลือกแผนการเรียนรู้ของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา

๕ แม้ว่าองค์ภคภาติเครือข่ายซึ่งทำหน้าที่ประสานงานและหนุนเสริม วิชาการให้กับสถานศึกษา จะมีแนวคิดด้านเพศภาวะและเพศวิถีที่โดดเด่นและ สอดคล้องกับโครงการก้าวต่างๆ แต่บริบททางสังคม-วัฒนธรรมของสถานศึกษา และประสบการณ์ชีวิตของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญซึ่ง ทำให้เกิดช่องว่างในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ให้ความหมาย และเลือกรับเอา ระบบวิธีคิดบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับเพศภาวะและเพศวิถีในวาทกรรมเพศศึกษา แบบรอบด้านของโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

อภิปราย

๕ อุดมการณ์เรื่องเพศ:

ความต่อเนื่องและเป็นระบบของปฏิบัติการทางวาทกรรม

จะเห็นได้ว่าโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ได้พยายามเลือกใช้กลวิธีที่หลากหลาย สร้างสรรค์ และคำนึงถึงความละเอียดอ่อนทางสังคมและวัฒนธรรมด้านการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านในสถานศึกษา ไปพร้อมๆ กับการสื่อสารสาธารณะ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยและเป็นมิตรต่อการเรียนรู้เพศศึกษาของเยาวชนในสังคมไทย โดยดำเนินการจัดทำหลักสูตร คู่มือ เอกสาร และสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาของโครงการฯ เช่น คู่มือฝึกอบรมเพศศึกษาสำหรับเยาวชนสำหรับผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านสำหรับผู้เรียนในระดับต่างๆ โดยคู่มือฝึกอบรมดังกล่าว มุ่งเน้นให้เป็นหลักสูตรการเรียนรู้ต้นแบบ ที่ผู้จัดการเรียนรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาได้ทันที คู่มือฝึกอบรมผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน ชุดเอกสารเผยแพร่แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูและผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษา แนวทางการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านในสถานศึกษาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา (คู่มือสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา) สื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาของโครงการในรูปแบบจดหมาย ซึ่งเป็นจดหมายข่าวเซ็กซ์สังวาสราย 3 เดือน S-exchange/สังวาสสาระ ซึ่งเป็นเวทีการสื่อสารเรื่องเพศศึกษาสำหรับเครือข่ายโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” และเครือข่ายคนทำงานด้านเอดส์ เพศศึกษา และสุขภาพทางเพศ สื่อสังวาสซึ่งออกทุกวันที่ 1 และวันที่ 16 เพื่อเป็นสื่อกลางในการกระจายข่าวสารและเผยแพร่ความคิดเห็นกับสื่อมวลชนสาขาต่างๆ หนังสือเล่มเล็ก ซึ่งรวบรวมข้อมูลและความรู้มาจากการประชุมวิชาการเพศศึกษา เป็นทั้งแหล่งข้อมูลความรู้และเครื่องมือรณรงค์สาธารณะที่สำคัญ เพื่อทำให้ครูเพศศึกษาและเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษารอบด้าน

คู่มือฝึกอบรม เอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาต่างๆ ของโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ได้ทำหน้าที่เป็นเสมือนเป็น “เทคโนโลยี/เครื่องมือของอำนาจ (Technologies of power)” เพื่อให้ครูเพศศึกษาและผู้คนที่เกี่ยวข้องใช้กลั่นกรอง ตรวจสอบ และยืนยันความคิดความเชื่อในเรื่องเพศของตนเอง ได้ตระหนักรู้และทำความเข้าใจสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคม-วัฒนธรรม และสุขภาพ ที่ส่งอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของระบบความเชื่อและความหมาย

เรื่องเพศกระแสหลักของผู้คนในสังคม เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในชั้นเรียน ทั้งจากมุมมองของครูเพศศึกษา ผู้เรียน และผู้บริหารในระดับต่างๆ รวมไปถึงได้ย้ำเตือนเป้าหมายร่วมและคุณูปการของการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านสำหรับผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชน

แต่เดิม องค์ความรู้วิชาการทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และระบาดวิทยา ชีววิทยา ศิลธรรม จริยธรรม จิตวิทยา ประชากรศาสตร์ และสื่อสารมวลชนว่าด้วยเอชไอวี/เอดส์และเพศ ได้ยึดครอง ครอบงำ และจำกัดขอบเขตของค่านิยามและความหมายเรื่องเพศของสังคมไทยไว้ว่า **“เรื่องเพศ เป็นเรื่องสกปรก เป็นเรื่องไม่ดี เป็นเรื่องปกปิดไม่สมควรพูด เป็นเรื่องของเด็กและเยาวชนไม่ควรจะเข้าไปยุ่งเกี่ยว เป็นความเสี่ยงและเป็นอันตรายต่ออนาคตในการศึกษาของเยาวชน เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ที่เป็นคู่สามีภรรยา เป็นเรื่องของโรคและการระบาด และเป็นเรื่องของนักวิชาชีพด้านแพทย์และการสาธารณสุข”** แต่ด้วยการดำเนินงานภายใต้โครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” คู่มือฝึกอบรม คู่มือสำหรับผู้บริหาร หลักสูตรเพศศึกษา เอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์เพศศึกษาต่างๆ กลายเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และเป็นพื้นที่ปฏิบัติการของการประกอบสร้าง ตอบโต้ ถกเถียง และรื้อสร้างชุดความรู้วิชาการที่รวมความหลากหลาย ทั้งวาทกรรมกระแสหลักและวาทกรรมกระแสรอง ที่สอดคล้องกับวิถีคิดการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาเอาไว้ อันได้แก่ มิติประวัติศาสตร์สังคม-วัฒนธรรมกับเรื่องเพศ มุมมองเพศภาวะและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ สื่อภาพยนตร์ ศิลปะการละครกับเพศวิถีเชิงบวก สุขภาวะทางเพศ และสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ของเยาวชน สิทธิเหนือเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมและไม่ถูกแบ่งแยกตีตรา เพราะมีวิถีชีวิตทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่าง สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนา ภายใต้แนวคิดเชิงบวกต่อความเป็นเยาวชน สิทธิในการเข้าถึงการศึกษา ฯลฯ

นอกจากนี้ โครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ยังเปิดพื้นที่ทางสังคมและสร้างความชอบธรรมให้คำอธิบายเรื่องเพศกระแสรองที่แฝงตัวมาในรูปแบบของความรู้เชิงวิชาการภายใต้ตราสินค้า “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ดังทัศนคติของฟูโกต์ ที่ว่า ความรู้ทางวิชาการเปรียบดังอำนาจในการปกครองประชาชนของรัฐ ทั้งนี้เพราะหนังสือหรือตำรา มีอำนาจในการชี้นำความคิดและการกระทำของผู้อ่าน

ในวิถีทางต่างๆ นานา เช่น หนังสือในฐานะแหล่งอำนาจในระดับปัจเจกของผู้เรียนหรือผู้อ่าน ความเป็นหญิง (Femininity) และความเป็นชาย (masculinity) จะถูกทำให้ปรากฏขึ้นอย่างโดดเด่นในฐานะที่เป็นมาตรฐานหรือครรลอง และเป็นทั้ง “จริยศาสตร์” ดังนั้นอัตลักษณ์ทางเพศภาวะของผู้เรียนหรือผู้อ่านก็จะถูกพัฒนาขึ้นอย่างไม่รู้ตัว ตัวอย่างเช่น ภาพของผู้หญิงที่ถูกทำลายความบริสุทธิ์และได้รับความทุกข์ทรมานจากการเป็นผู้ถูกระงับ จะได้รับความสงสารและความเห็นใจเป็นอย่างยิ่ง และภาพของครูในฐานะผู้กระทำการ เช่น ครูเพศศึกษากับความเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพและการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแก่เยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญและเป็นอนาคตของชาติ เป็นต้น

ดังนั้น ชุดเหตุและผลที่รองรับความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาที่รอบด้านสำหรับเยาวชน สิทธิมนุษยชน และสุขภาวะทางเพศของโครงการก้าวอย่างๆ กลับกลายเป็นความรู้ทางวิชาการที่มีพลังอำนาจในการปรับเปลี่ยนวิถีคิดเชิงกระแสในเรื่องเพศ บ่อนเซาะอคติที่มีต่อความเป็นเยาวชน ส่งเสริมแนวคิดการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชนของผู้คน โดยเฉพาะผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาและปฏิบัติทางเพศศึกษา ด้วยการเน้นย้ำวิถีคิดเรื่องเพศในบางมิติ ผ่านทัศนชนของนักวิชาการและนักสื่อสารมวลชนที่มีชื่อเสียงอยู่อย่างซ้ำๆ และต่อเนื่อง เพื่อปลูกสร้างความคิดความหมาย คำชู้ และปลูกถ่ายระบบความคิดความเชื่อเรื่องเพศวิถีและเพศภาวะของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา

กล่าวถึงที่สุดแล้ว สาระความรู้เชิงวิชาการของโครงการฯ เหล่านั้น ได้รับการนำเสนอด้วยกลยุทธ์การสื่อสารที่ร่วมสมัย มีความแยบยล เป็นมิตร มีความต่อเนื่อง เป็นองค์รวม และเป็นระบบ เสมือนหนึ่ง “คนที่ป่วยไข้ต้องได้รับการได้รับการรักษาอาการเจ็บป่วย ด้วยการรักษาที่ถูกขนาดและการรักษาที่ต่อเนื่องเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม จนกว่าจะมั่นใจได้ว่าอาการดังกล่าวได้หายเป็นปกติ” (ภาวนา เหวียนระวี-ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อยกับมีน ผู้แทนองค์กรแพธในคณะผู้บริหารโครงการก้าวอย่างๆ วันที่ 3 กันยายน 2550)

วาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้านโดยโครงการก้าวอย่างๆ อย่างเข้าใจจึงสามารถมองได้จาก 2 แง่มุมคือ 1) เป็นความพยายามที่จะอธิบายทั้งสถานการณ์ปัญหาและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเพศภาวะและเพศวิถีของทั้งเยาวชนและของสังคมไทยโดยรวม 2) เป็นวาทกรรมเรื่องเพศที่สะท้อนและ

บ่งบอกถึงปัญหาที่มาจากอุดมการณ์เรื่องเพศ ที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยสัมผัส และรับรู้ได้ผ่านระบบการศึกษา

นอกจากนี้ ในแง่ของความรู้และอำนาจ โครงการก้าวอย่างฯ ได้ตีความ อธิบายความหมาย และขยายขอบเขตของ “วาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้าน สำหรับเยาวชน” และพยายามสร้างให้เกิดชุมชนปฏิบัติการในกลุ่มอาจารย์และ ผู้ปฏิบัติงาน ที่มีความเป็นห่วงกังวลกับสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ทางเพศ ซึ่งผู้เรียนที่เป็นเยาวชนกำลังประสบอยู่ จะเห็นได้ว่า “เทคโนโลยี/ เครื่องมือของอำนาจ-technologies of power” ว่าด้วยความรู้ด้านการจัดการ เรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน ภายใต้โครงการก้าวอย่างฯ ถูกส่งผ่านไปยัง อาจารย์ ผู้ปฏิบัติงาน และผู้บริหารสถานศึกษา ในรูปแบบของแผนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษาสำเร็จรูป ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เลย ทำให้ วาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้านสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาปรากฏโฉมใน รูปแบบที่กะทัดรัด ง่ายแก่การทำความเข้าใจและการนำไปประยุกต์ใช้ และเข้าถึงได้ง่ายผ่าน ทั้งในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์ที่สามารถ ดาวน์โหลดได้จากศูนย์ดาวน์โหลด⁵⁶

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเทคโนโลยีของอำนาจของวาทกรรมเพศศึกษาแบบ รอบด้านโครงการก้าวอย่างฯ จะสามารถเข้าถึงได้และนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้อย่างง่ายดาย แต่วาทกรรมเพศศึกษาของโครงการก้าวอย่างฯ ก็ไม่สามารถลด ทอนอำนาจของวาทกรรมเรื่องเพศกระแสหลักอื่นๆ ในสังคมได้อย่างสิ้นเชิง เพราะเมื่อเทคโนโลยีของอำนาจปรากฏ ก็จะเห็นรูปแบบต่างๆ นานาของการต่อ ด้านขัดขืน ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่า วาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้านสำหรับเยาวชน ในสถานศึกษาของโครงการก้าวอย่างฯ ส่งผลกระทบตามแต่ละพื้นที่ แต่ละส่วน แต่ละกลุ่มคน และแต่ละเวลาที่แตกต่างกันไป ดังนั้น วาทกรรมเพศศึกษาแบบ รอบด้านจึงไม่ใช่กระบวนการที่ทรงอำนาจ และสามารถแผ่ขยายอิทธิพลครอบงำ แนวความคิดของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาในทุกพื้นที่ และเข้าถึง ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาทุกคน แต่ผลกระทบเชิงแนวคิดนั้นกลับปรากฏให้เห็น ว่า มีความลักลั่น ขัดแย้ง แตกต่างกันเอง ไม่ต่อเนื่อง และไม่แน่นอน เพราะ เหตุที่ว่าผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษามีอำนาจในตน มีศักยภาพ และ

⁵⁶ สื่อเพศศึกษา <<http://www.teenpath.net/teenpath/media.asp>>

มีความสามารถในฐานะมนุษย์ ที่จะเปลี่ยนแปลง ท้าทาย และต่อต้านอำนาจของความรู้ที่แฝงตัวมากับวาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้านของโครงการก้าวอย่างฯ ได้

นอกจากนี้ ปฏิบัติการของผู้จัดการเรียนรู้ต่อวาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้านในสถานศึกษา ก็ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะการต่อต้าน การแสวงหาทางเลือกและคุณค่าและความหมายใหม่ของเพศศึกษา การปฏิเสธและการหันหลังให้กับวาทกรรมดังกล่าวยังปรากฏให้เห็น ซึ่งเปิดเผยให้เห็นถึงการต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ในการสร้างความคิด ให้ความหมาย สร้างความเข้าใจของอำนาจความรู้ 3 ชุดหลักๆ คือ อำนาจของชุดความคิดความเชื่อของปัจเจกบุคคล อำนาจของความคิดความเชื่อและค่านิยมในแบบของรัฐ ที่แฝงตัวปะปนอยู่ในกรอบความคิดของปัจเจก และอำนาจของชุดความรู้ที่มากับวาทกรรมเพศศึกษาแบบรอบด้านโดยโครงการก้าวอย่างฯ

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาโครงการก้าวอย่างฯ จึงต้องคำนึงถึง ไม่มองข้ามและละเลยสภาพความเป็นจริงทางสังคมที่ว่า ชุมชนของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่ผ่านเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ของโครงการก้าวอย่างฯ มีความแตกต่างหลากหลายทางชนชั้น เพศภาวะ เพศวิถี วัฒนธรรม ภูมิหลังทางการศึกษา ค่านิยม และความคิด ความเชื่อเรื่องเพศ ฯลฯ ซึ่งแยกไม่ออกจากบริบททางสังคม-วัฒนธรรมของความเป็นชุมชนท้องถิ่นและสังคมของประเทศ ดังนั้น การทำความเข้าใจและรับรู้สภาพปัญหาและความต้องการเฉพาะในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาในแต่ละท้องถิ่น จะทำให้เข้าใจสภาพและฐานะของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาและชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่ ภายใต้บริบทของกระบวนการและความสัมพันธ์ในระดับภูมิภาคและในระดับประเทศด้วย

ประเด็นหลักๆ ที่จะต้องพิจารณาร่วมกันคือ ข้อเสนอต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สังคมการศึกษาของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา กำลังก้าวมาสู่จุดหักเหที่สำคัญ ในขณะที่การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านในสถานศึกษาภายใต้โครงการก้าวอย่างฯ ได้เปิดพื้นที่ให้กับผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่เชื่อมั่นในแนวทางการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนด้านเพศของเยาวชนในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยที่เป็นมิตรกับเยาวชน ขณะเดียวกัน ก็ได้เปิดพื้นที่ให้เกิด “ปฏิบัติการตอบโต้” ของครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งกำลังรู้สึกกดดันและปริวิตก

ว่าวัฒนธรรมและประเพณี ค่านิยมและความเชื่อที่พวกเขายึดถือมาเป็นเวลา ยาวนาน บรรทัดฐานทางสังคมที่เคยมีกำลังอยู่ในสถานะที่เสี่ยงต่อการดัดปรับ เปลี่ยนแปลง และอาจจะกำลังสูญหายไปมากที่สุด เพราะกระบวนการจัดการ เรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านของโครงการก้าวอย่างฯ เป็นตัวจักรสำคัญที่ ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และอาจส่งผลกระทบต่อที่จะเกิดกับเยาวชนรุ่นต่อไปได้

ผู้คนที่มีความเชื่อและความวิตกกังวลเช่นนี้ได้มีโอกาสคิดทบทวน พยายามทำความเข้าใจ ต่อสู้ต่อรอง และหาทางออกให้กับความวิตกกังวลดัง กล่าว ด้วยการปฏิเสธแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงการก้าวอย่างฯ พยายามค้นหาช่องทางในการนำความคิดความเชื่อที่ตนยึดถือมาประยุกต์เข้าไป ในแผนกิจกรรมการเรียนรู้สำเร็จรูปที่ถูกพัฒนาไว้โดยโครงการก้าวอย่างฯ เพราะ หากมองให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของโครงสร้างสังคม- วัฒนธรรม อำนาจของความรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านภายใต้โครงการก้าวอย่างฯ ตลอดจนอำนาจในตนของปัจเจกและศักยภาพของมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลง เราก็จะเห็นได้ว่า ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษาที่ร่วมในโครงการก้าว อย่างฯ สวมบทบาทในฐานะที่เป็นทั้ง “ผู้กระทำการ (Agency/agent)” และ “ผู้ที่ถูกกระทำ (Object)” ดังนั้น ประเด็นท้าทายให้คิดต่อก็คือ โครงการก้าว อย่างฯ จะกำหนดและควบคุมทิศทางการปรับเปลี่ยน ดัดแปลง และผสมผสาน แนวคิดเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถาน ศึกษาในโรงเรียนนำร่องได้อย่างไร เป้าหมายและความหมายของการส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพของผู้จัดการเรียนรู้และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษา ผู้บริหาร สถานศึกษาและสถานศึกษาต่อจากนี้ไปจะเป็นอย่างไร

แม้ว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านในสถานศึกษา ได้มีส่วนสร้างกลุ่มวัฒนธรรมและกลุ่มชุมชน/สังคมปฏิบัติขนาดใหญ่ที่คนรู้สึก ผูกพันกัน ยึดมั่นในอุดมการณ์บางอย่างร่วมกัน และอยากเป็นส่วนหนึ่งของ ขบวนการเคลื่อนไหวผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม ชุมชนปฏิบัติ นี้ก็เป็นชุมชนที่ไร้พื้นที่ทางกายภาพให้ยึดติด

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินกิจกรรมโครงการ

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมโครงการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา สำหรับเยาวชนในสถานศึกษา คณะผู้ศึกษามีข้อสังเกต ข้อเสนอแนะ และความ คิดเห็นที่นำมาพิจารณาในการดำเนินโครงการฯ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทาง

เพศที่เกี่ยวข้องในหลากหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับของการพัฒนา การหนุนเสริมวิชาการ และระดับปฏิบัติการในด้านการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาให้กับผู้เรียนในโครงการก้าวอย่างฯ และในระดับการรณรงค์สร้างสิ่งแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชน มีรายละเอียดดังนี้คือ

๕ ระดับการบริหารจัดการและหนุนเสริมวิชาการ (โครงการก้าวอย่างฯ)

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพของวิทยากรหลัก ผู้จัดการเรียนรู้ และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษา ควรจะสร้างกระบวนการตั้งคำถามถึงที่มาชุดวิธีคิดเรื่องเพศของแต่ปัจเจกบุคคลว่าได้รับอิทธิพลจากอะไร มีสาเหตุเกิดจากปัจจัยใดบ้าง และสร้างกระบวนการวิเคราะห์ถึงที่มาของสาเหตุที่ทำให้เกิดชุดความคิดความเชื่อดังกล่าว เพื่อจะได้เข้าสู่กระบวนการตั้งคำถามสำรวจ ทำทนาย และเรือ่สร้างความคิดความเชื่อของตน มีเพียงถามเพื่อให้พูด (วิเคราะห์แล้วจะทำให้รู้ว่าเรายึดติด หรือถูกครอบงำกับความคิดชุดใด อยู่จะปรับอย่างไร)

กล่าวคือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นให้วิทยากรหลักและผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาได้มีโอกาสทบทวน วิเคราะห์สถานการณ์เรื่องเพศของเยาวชน ได้มีกระจกสะท้อนความคิดความเชื่อและทัศนคติของตนเองในเรื่องเพศฐานะผู้ใหญ่ ได้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก นัยต่อกระบวนการตัดสินใจและหนทางแก้ปัญหาทางเพศของผู้เรียน ได้ทำความเข้าใจว่าการที่ผู้ใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพและไม่ได้ตระหนักถึงสิทธิทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ของเยาวชน ส่งผลให้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษานำความเชื่อและค่านิยมนั้นมาตัดสินพฤติกรรมการแสดงทางเพศของเยาวชน และชี้แนะให้เยาวชนหาทางออกที่ตนเห็นว่าเหมาะสมมาเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับบริบทปัญหา ชีวิต วัฒนธรรมและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ถือว่าเป็นข้อเด่นของการดำเนินโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการสวมรับเอาบทบาท ภาระหน้าที่ ความคาดหวังทางสังคมของผู้ประกอบวิชาชีพและจริยธรรมในวิชาชีพครู มักถูกมาเป็นชุดอธิบายหลักของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา ในการนำความคิดความเชื่อและค่านิยมทางที่ตนยึดถือ มานำเสนอเป็นเนื้อหาสาระหลักในระหว่างการจัดการ

เรียนรู้เพศศึกษาในประเด็นเฉพาะบางประเด็น เช่น การให้ความสำคัญกับการ
ตอกย้ำอุดมการณ์รักนวลสงวนตัวของผู้เรียนหญิง ในฐานะที่เป็นรูปแบบหลัก
ของการป้องกันและการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย แทนที่จะนำเสนอทางเลือกที่
หลากหลายและรอบด้านของการป้องกันและการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย
เป็นต้น การใช้เกณฑ์ช่วงอายุของผู้เรียนเป็นมาตรฐานเดียวในการคัดกรองและ
เลือกสรรแผนการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับผู้เรียนในช่วงวัยรุ่นตอนต้น เพราะมอง
ว่ายังเป็นเด็กและไร้เดียงสาเรื่องเพศ โดยละเลยสถานการณ์และพลวัตทางสังคม
วัฒนธรรมทางเพศที่แปรเปลี่ยนไปที่มีผลต่อการเข้าถึงข้อมูลเรื่องเพศอย่างไร
ขีดจำกัดของผู้เรียนผ่านการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น คลิปโทรศัพท์
มือถือ ความสนใจที่แท้จริงของผู้เรียน การคัดกรองและเลือกสรรข้อมูลเกี่ยวกับ
บริการด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ ที่ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา
รู้สึกสะดอกใจและเห็นว่าเหมาะสมของผู้เรียน การจำกัดช่องทางส่งต่อเพื่อให้
ให้ผู้เรียนได้เข้าถึงบริการที่รอบด้านและเป็นมิตรสำหรับเยาวชน หรือชี้แนะการคิด
การตัดสินใจของผู้เรียน

คณะทำงานพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษาแบบรอบด้านสำหรับเยาวชนใน
สถานศึกษาและคณะทำงานหนุนเสริมเชิงวิชาการ โครงการก้าวอย่างฯ ควรจะ
เสริมสร้างและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างวิเคราะห์วิพากษ์ที่เกิดขึ้นอย่าง
ต่อเนื่อง อันเปิดโอกาสให้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาได้ร่วมกันวิเคราะห์ ทำความ
เข้าใจ และตระหนักถึงอิทธิพลและผลกระทบของ “ภาพตัวแทนทางวิชาชีพใน
ฐานะครู/อาจารย์” ตลอดจน “สาขาความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของผู้จัดการ
เรียนรู้เพศศึกษา” รวมถึง “บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบในสถานศึกษา”
ต่อกระบวนการรับรู้และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทางเพศและพฤติกรรม
ทางเพศของผู้เรียน การให้คำอธิบาย การทำความเข้าใจต่อสถานการณ์ปัญหา
ของผู้เรียน และการมองหาหนทางของการแก้ปัญหาของผู้เรียนในระดับที่แตก
ต่างกันออกไป

ตัวอย่างเช่น อาจารย์ผู้สอนที่มีพื้นฐานการศึกษาด้านจิตวิทยาแนะแนว
ด้านบริหารการศึกษา ด้านสังคมวิทยา ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านภาษา ด้านการ
งานอาชีพ ฯลฯ มีความคิดความเชื่อ ทัศนคติและแนวทางการจัดการปัญหาห้อง
ไม่พร้อมและการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัยของผู้เรียนหญิงที่มีผลการเรียนดีและ
ประพฤติดี และผู้เรียนหญิงที่มีผลการเรียนไม่ดีและมีพฤติกรรมที่ล่อแหลมใน
เรื่องเพศอย่างไร หรือผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่มีภูมิหลังทางการศึกษาและ

ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ที่แตกต่างและบทบาทภาระหน้าที่อื่นในสถานศึกษา เช่น เป็นคณะผู้บริหารสถานศึกษา เป็นครูฝ่ายปกครอง เป็นหัวหน้าระดับ จะมีมุมมองอย่างไรกับอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายของผู้เรียน โดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นกะเทย ดู้ด เกย์ ทอม ดี หลึง รักหญิง และจะพัฒนาแนวทางการส่งเสริม ป้องกัน สนับสนุนดูแลไม่ให้ผู้เรียนกลุ่มดังกล่าวถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเพื่อนๆ หรือคณาจารย์ เพราะความแตกต่างด้านอัตลักษณ์ทางเพศและพฤติกรรมทางเพศ เป็นต้น พร้อมทั้งสร้างกระบวนการสรุปการเรียนรู้และเชื่อมโยงประเด็นให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่าทัศนคติเชิงความรู้ันมีรากฐานมาจากสาขาวิชาเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา สะท้อนนัยเชิงบวกหรือเชิงลบต่อสถานการณ์ปัญหานั้นๆ ของผู้เรียนอย่างไร และมนทัศน์ดังกล่าวที่เป็นแก่นแกนของการวิเคราะห์ปัญหาและหรือบริการปรึกษาของผู้เรียน จำกัดหรือส่งเสริมสิทธิทางเพศที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน และบริการด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ที่เป็นมิตรของผู้เรียน และมุมมองด้านอื่นๆ ที่น่าจะนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ร่วมนั้น น่าจะเป็นชุดความรู้ด้านใด และเพราะอะไร

ในการคิดแทนเยาวชนและอัตลักษณ์เชิงซ้อน/อัตลักษณ์ที่หลากหลายของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา ที่ปรับเปลี่ยนผันแปรไปกับลักษณะและความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นและเยาวชน ทั้งที่เป็นบุตรหลาน ผู้เรียนควรจะถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมด้วย เพื่อให้ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาได้มองเห็นอย่างชัดเจนว่าระดับของการยอมรับและการทำความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา มีผลต่อรูปแบบลักษณะของการเข้าถึงข้อมูล การส่งต่อ การแสวงหาหนทางออกสำหรับปัญหาร่วมกันของเยาวชนกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

อานันท์ กาญจนพันธุ์⁵⁷ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการคิดอย่างเชื่อมโยงกับบริบท (contextualization) เพื่อศึกษาทำความเข้าใจสังคมไว้ว่า จะต้องเชื่อมโยงแนวความคิดอื่นๆ ที่เป็นบริบทหรือเงื่อนไขของเรื่องนั้นเข้าหากัน ซึ่งประกอบด้วยบริบททางวัฒนธรรม บริบททางประวัติศาสตร์ บริบทของระบบ

⁵⁷ อานันท์ กาญจนพันธุ์, การทะลุกรอบคิดของทฤษฎีและวิธีวิทยาของการทะลุกรอบคิด: มิติใหม่ในมานุษยวิทยาไทย? ใน *ทะลุกรอบคิดของทฤษฎี* บรรณาธิการโดยอานันท์ กาญจนพันธุ์, กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546

นิเวศ และบริบททางสังคมของความสัมพันธ์ที่เคลื่อนไหวต่างๆ เป็นต้น ดังนั้น จึงต้องพิจารณาเชื่อมโยงกับเงื่อนไขเหล่านี้ด้วย เช่น ความคิดเรื่องอัตลักษณ์ ก็ไม่อาจดำรงตนอยู่ได้ด้วยตัวเอง ในการวิเคราะห์เรื่องอัตลักษณ์จะต้องเชื่อมโยง กับความคิดอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางสังคม (social status) หรือวาทกรรม (discourse) ภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน กล่าวในบางกรณี อัตลักษณ์ก็ แสดงออกมาเป็นสถานภาพทางสังคม แต่ในบางกรณีก็มีลักษณะของวาทกรรม เพราะความหมายของอัตลักษณ์นั้นมักสลับไหลอยู่เสมอตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง ไป เมื่อความหมายไม่ได้อยู่ได้ด้วยตัวเอง แต่ขึ้นอยู่กับบริบทซึ่งก็เปลี่ยนแปลง ไปได้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความเข้าใจอัตลักษณ์ ก็ซับซ้อนมากขึ้นไป

2. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้มิติเพศภาวะและเพศวิถีที่ประยุกต์ “แนวทางการปรับเปลี่ยน/หรือสร้าง (De-constructionism)” วิชิติตอันมีที่มา จากชุดประสบการณ์ส่วนตัว และระบบความคิดความเชื่อด้านเพศภาวะและเพศ วิถีของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง อันเป็นอุปสรรคต่อการ ทำงานเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางเพศของเยาวชน เพราะการที่ผู้จัดการเรียนรู้เพศ ศึกษาต้องคอยย้ำเตือนให้ละเอียดอ่อนต่อท่าที พฤติกรรมหรือปฏิกิริยาโต้ตอบ ของผู้เรียนและของตนที่ผูกโยงกับค่านิยมและความเชื่อเรื่องเพศในบางประเด็น ดังเนื้อหาข้อเสนอนี้สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรมความว่า

“ผู้ดำเนินกิจกรรมควรระมัดระวังท่าทีของตนเองในการพูดถึงคนรักเพศ เดียวกัน หรือการติดเชื่อเฮชไอวี ที่อาจเป็นการตอกย้ำทัศนคติในทางลบ หรือกระทบอารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนที่อยู่ในสถานการณ์นั้นๆ โดยควร สังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียน หากมีการล้อเลียนเพื่อนที่มีลักษณะดังกล่าว เพราะในห้องเรียนอาจมีผู้เรียนที่เป็นคนรักเพศเดียวกัน หรือมีคนรู้จัก คนในครอบครัวที่มีเชื่อเฮชไอวี หรือแม้กระทั่งผู้เรียนบางคนอาจเป็นผู้ติด เชื้อเฮชไอวีก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อประโยชน์ สำหรับผู้เรียนทุกคนอย่างแท้จริง”⁶⁸

⁶⁸ องค์การแพธ โครงการก้าวอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 10 โลกของเธอ โลกของฉัน” ใน คู่มือ จัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2. หน้า 236.

หากเมื่อพิจารณาบริบทของการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชั้นเรียนแล้ว ข้อปฏิบัติดังกล่าวอาจถูกละเลยหรือนำไปปฏิบัติได้ยากในสถานการณ์จริง ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา การจัดการในชั้นเรียน บรรยากาศของการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ของผู้สอนกับการส่งผ่านข้อมูล โอกาสในการพูดและแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน รวมถึงช่วงเวลาในการจัดการเรียนรู้ ต่างเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเปิดโอกาสแนวความคิดความเชื่อและความหมายเรื่องเพศชุดปัจเจก ซึ่งอาจจะสังเคราะห์ขึ้นจากประสบการณ์ส่วนบุคคล หรืออาจจะเป็นระบบคิดเชิงกระแสที่เข้ามายึดหลักพื้นฐานอยู่ในมโนทัศน์ของผู้จัดการเรียนรู้ เข้ามาปนเปื้อนกับคำอธิบายและความเข้าใจด้านเพศภาวะและเพศวิถีในแบบโครงการก้าวต่างๆ และชุดความหมายเรื่องเพศที่ถูกปรับแต่ง “ชุดพันธทาง” ได้รับการถ่ายทอด ส่งผ่านและผลิตซ้ำอยู่ในทุกปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการเรียนรู้และผู้เรียน ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เพราะบทบาทในฐานะผู้จัดการเรียนรู้เปิดพื้นที่ให้เกิดการรวบอำนาจในการสรุปความคิดรวบยอดของแผนการเรียนรู้นั้นๆ มาไว้ที่ผู้จัดการเรียนรู้ทั้งหมด และผู้จัดการเรียนรู้ต่างก็ได้รับอภิสิทธิ์ในการดำเนินการจับสรุปความคิดรวบยอดและเชื่อมโยงประเด็นสำคัญของแผนการเรียนรู้นั้นๆ

3. จุดรวมเชิงแนวคิดด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน สิทธิทางเพศ และสุขภาวะทางเพศ น่าจะเป็นเกณฑ์สำคัญของโครงงาฯ ในการคัดเลือกบุคลากรองค์กรภาคี/หน่วยงานในระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการขยายความครอบคลุมของพื้นที่ดำเนินการด้านการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา และสร้างกระบวนการสำรวจความคิดเห็นความเชื่อด้านเพศภาวะ เพศวิถี และสุขภาวะทางเพศ ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ผนวกรวมมิติสังคม-วัฒนธรรมด้านการจัดการศึกษาและการบริหารการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางเพศของเยาวชน เพื่อจะได้คัดกรองหุ้นส่วนในการทำงานซึ่งมีแนวคิดที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางเพศของเยาวชนหญิง ชาย และผู้มีความหลากหลายทางเพศในสถานศึกษาผ่านการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษา

4. ควรจะพิจารณาขยาย “ความเป็นองค์รวมและความหลากหลายมิติของระบบเพศภาวะและเพศวิถี” ที่เชื่อมร้อยปัจจัยด้านพลวัตทางสังคมและอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตทางเพศเข้ามาประกอบ เช่น การสื่อสารและการต่อรองทางเพศ ทั้งของคู่ความสัมพันธ์/กลุ่มความสัมพันธ์ การส่งเสริมความเข้าใจและสัมพันธ์

อันดีระหว่างบุคคล/กลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่าง การจัดการความรักและความสัมพันธ์ ทางเลือกของการเติมเต็มความสุขของคู่ความสัมพันธ์ กระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์และวิถีทางเพศ วัฒนธรรมทางเพศของเยาวชน ฯลฯ เพื่อที่จะรับประกันว่ามีมิติเชิงบวกของวิถีชีวิตทางเพศจะได้รับความสำคัญเท่าเทียมกับมิติด้านโรคและความปลอดภัยของสุขภาวะทางเพศ โดยแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรเพศศึกษาในทุกๆระดับ อาทิ ผู้จัดการเรียนรู้และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษา และผู้เรียนที่ได้ผ่านการทบทวน พัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ควรจะสะท้อนอย่างชัดเจนประเด็นดังกล่าวข้างต้น

5. โครงการก้าวต่างๆ ควรจะแสดง “จุดยืนทางสังคมที่ชัดเจน” ด้านระบบความคิดความเชื่อและความหมายด้านเพศภาวะ และเพศวิถีที่เกี่ยวข้องกับเพศวิถีของวัยรุ่น โดยประเด็น “การไม่มีเพศสัมพันธ์/การงดเว้นเพศสัมพันธ์” ไม่สมควรถูกกล่าวถึงในฐานะทางเลือกของการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยในกลุ่มเยาวชน เพราะผลการศึกษาพบว่า ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านสำหรับเยาวชน มักจะหยิบยกความคิดความเชื่อดังกล่าวมาใช้กับอธิบายพฤติกรรมทางเพศของผู้เรียนหญิง ซึ่งกลายเป็นการผลิดซ้ำและซ้ำระบบความคิดความเชื่อด้านบทบาทเพศที่ส่งเสริมความไม่เท่าเทียมทางเพศ อันเนื่องมาจากการส่งเสริม “ค่านิยมรักนวลสงวนตัวในกลุ่มผู้เรียนหญิง” ซึ่งความคิดความเชื่อดังกล่าว ขัดแย้งและไม่ลงรอยกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนด้านเพศ นอกจากนี้ ทางเลือกที่หลากหลายของอุปกรณ์เพื่อการป้องกันการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ และการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม อันสอดคล้องกับความหลากหลายทางเพศและการปฏิบัติทางเพศของเยาวชน ควรจะได้รับการรณรงค์ส่งเสริมและเผยแพร่อย่างรอบด้าน

ระดับสถานศึกษา

1. ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาสะท้อนความห่วงกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดีประสบปัญหาเรื่องเพศในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทำให้ผู้เรียนเหล่านั้นสูญเสียโอกาสในการศึกษาในช่วงสำคัญของชีวิต ดังที่การสะท้อนสถานการณ์ปัญหาเรื่องเพศและความห่วงใยของผู้จัดการเรียนรู้จากรร.กลางพิทยาที่ว่า

“...แต่ว่าที่ครูหนักใจคือ เด็กที่เค้าเรียบร้อยค่ะ แล้วพอเค้ามีเพศสัมพันธ์กันปั๊บ เค้าไปเลยคะ ม.6 เขามีสองราย ครูก็ไม่รู้ว่าจะไปตามเขายังไง

โทรศัพท์ไปเขาก็ไม่รับอีก เบอร์แปลกๆ ก็บอกเพื่อน ซึ่งบอกเพื่อนก็ไม่ได้ผลไง เธอไปตามคนนี้มาคุยกับครูหน่อยซิ มันเกิดปัญหาอะไร น่าจะคุยกันได้นะ มันเหลือเทอมเดียวจะจบม.6 แล้ว เขาก็ไปเลย เขาอาจจะคิดว่า หนึ่งเขาไปนอนแล้วมีคนรู้เห็น...”

(อ.วิ ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา รร.กลางพิทยา หญิง 44 ปี)

ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความห่วงใยของโครงการก้าวอย่างฯ ในแง่ที่ว่า การเรียนรู้เพศศึกษาถูกลดทอนความสำคัญลง เพราะเนื้อหาเพศศึกษาถูกนำไปรวมในกลุ่มสาระวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ในขณะที่งานวิจัยบ่งชี้ว่าเด็กและเยาวชนมีปัญหามากในปัจจุบันและสังคมต้องการคนเข้ามา ร่วมในการจัดการกับปัญหา แต่ความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของปัญหาและการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคการศึกษาพบว่ายังมีอยู่น้อยมาก ดังนั้น ความไม่สมดุลระหว่าง “วิชาชีวิตกับวิชาที่ต้องสอบ” เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปนั้น จึงเป็นช่องโหว่สำคัญของระบบการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชน⁵⁹

ดังนั้น โครงการก้าวอย่างฯ ควรจะผนวกการรณรงค์เชิงนโยบายของสถานศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดระบบการศึกษาไทย ที่มุ่งเน้นการพัฒนา และเพิ่มพูนทักษะชีวิตหรือ “วิชาชีวิต/วิชาความเป็นคน” ควบคู่ไปกับการพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการของผู้เรียน เช่น มีกระบวนการให้รางวัลสูงใจกับผู้เรียนที่มีทักษะชีวิตดีเด่น ประกาศเกียรติคุณสถานศึกษาดีเด่นด้านการส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตในกลุ่มผู้เรียน เช่น โรงเรียนเหนือวิทยา เป็นต้น

2. ควรส่งเสริมการทำงานเชิงเครือข่ายระหว่างผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา และผู้เรียน ผู้จัดการเรียนรู้และผู้ปกครอง สถานศึกษา-องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยบริการด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ที่เกี่ยวข้อง และรณรงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบายในการควบคุม และการผ่านกฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติของสถานศึกษาที่เข้มงวดและขาดการมีส่วนร่วมของเยาวชน และส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่เป็นแนวราบระหว่างอาจารย์กับผู้เรียน

⁵⁹ “ราชภัฏ” เขียนงานเอดส์โลกที่เม็กซิโก. <<http://www.teenpath.net/teenpath/content.asp?Menu=1&SubMenu=2&MicMenu=&ID=00154>>

3. สถานศึกษาควรจะมีนโยบายที่ให้ความสำคัญด้าน “บริการการ
ปรึกษา” และจัดให้มีอัตรากำลังอาจารย์ด้านจิตวิทยาแนะแนว เพื่อทำหน้าที่
โดยตรงในการประสานงานและเฝ้าอำนวยความสะดวกในกระบวนการติดตาม
ดูแลผู้เรียน การส่งต่อเพื่อรับบริการด้านสุขภาพทางเพศที่เกี่ยวข้องจากหน่วย
บริการในชุมชน และดำเนินกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับการรณรงค์ส่งเสริม
สุขภาพทางเพศในโรงเรียน ร่วมกับเครือข่ายผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาและ
ผู้เรียนที่เป็นแกนนำในสถานศึกษา และเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง
บริการการปรึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนปัญหาดังกล่าวในบรรยากาศ
ที่เป็นมิตรและตอบสนองต่อสถานการณ์ปัญหาได้ทันทั่วถึง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ประเด็นข้อจำกัดที่พบในการวิจัยครั้งนี้และข้อเสนอแนะในการดำเนิน
กิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน
สำหรับเยาวชนในสถานศึกษา นำมาสู่ข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ในการวิจัย
ในอนาคตดังนี้

1. การศึกษาวิจัยควรจะทำให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการศึกษา
เชิงเปรียบเทียบปรากฏการณ์ภาคสนามในระดับต่างๆ กันในหลากหลายพื้นที่
โดยนำความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันในแต่ละพื้นที่มาวิเคราะห์ให้เห็นถึง
รูปแบบ สาเหตุ และผลกระทบเชิงวิธีคิดที่แตกต่างกันไป พร้อมๆ ไปกับการ
นำมุมมองเชิงทฤษฎีมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ภาคสนามเหล่านั้น

2. นอกจากนี้ งานวิจัยในอนาคตน่าจะทำความเข้าใจวาทกรรมเพศศึกษา
แบบรอบด้านภายใต้โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ในฐานะที่เป็น “วาทกรรม
ของพลวัตทางสังคมในเรื่องเพศ” ทั้งในมิติของความคิด ความเข้าใจ และ
คำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อิทธิพลและผลกระทบ
ต่อการพัฒนาระบบการศึกษาของชาติด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการให้การศึกษารื่อง “ชีวิตและครอบครัวศึกษา”. กรุงเทพฯ: 2543. และ A Comprehensive Sexuality Education, SIECUS, National Guidelines.

กฤตยา อาชวนิจกุล และกนกวรรณ ธรารวรรณ. วิเคราะห์วิถีชีวิตวิทยาในงานวิจัยเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีกับเอดส์ศึกษา. กรุงเทพฯ: เอดส์สัน เพรส โปรดักส์. 2550.

เชษฐา พวงหัตถ์. Structure- Agency: โครงสร้าง-ผู้กระทำการ. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการกวีวิจัยแห่งชาติ. 2546.

ทีมข่าวก้าวอย่างออนไลน์. สัมภาษณ์อาจารย์หนุ่ม ผู้ประสานงานโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจโรงเรียนกลางพิทยา เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2550

ปราปดา ประภาศิริ. เสียงเงียบของแม่ผู้ติดเชื้อเอชไอวี: อำนาจ การต่อรอง และการขัดขืน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สตรีศึกษา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548.

องค์กรแพธ . “แผนการเรียนรู้ที่ 13 ‘จินตนาการรัก’. ใน คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2. หน้า 251.

องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. “บทนำ: เพศศึกษากับกระบวนการพัฒนาเยาวชน” ใน คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” สำหรับเยาวชนช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3. หน้า 13.

องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 10 ‘โลกของเธอโลกของฉัน’. ใน คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2. หน้า 235-241.

องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 14: ปัญหา (เรื่องเพศ) ปรีक्षाใครดี” ใน คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” สำหรับเยาวชนช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3. หน้า 359-361.

องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. “แผนการเรียนรู้ที่ 15 ‘เส้นแบ่งแห่งเพศ’”
ใน *คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษา*
ปีที่ 3. หน้า 363-367.

องค์กรแพธ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. แผนการเรียนรู้ที่ 6 “รู้จักคุ้นเคย” ใน *คู่มือ*
จัดการเรียนรู้เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2.
หน้า 203-205.

องค์กรแพธ. “แผนการเรียนรู้ที่ 14 ‘หลากหลาย หลายแบบ’ ”. ใน *คู่มือจัดการเรียนรู้*
เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพฯ :
เออร์เจนท์ เทค. กรกฎาคม 2550.

องค์กรแพธ. “แผนการเรียนรู้ที่ 5 ‘เรื่องของตนกับอ้อ’ ”. ใน *คู่มือจัดการเรียนรู้*
เพศศึกษา “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพฯ:
เออร์เจนท์ เทค. กรกฎาคม 2550.

องค์กรแพธ. “แผนการเรียนรู้ที่ 9 ‘อย่างนี้ผู้ชาย’ ”ใน *คู่มือจัดการเรียนรู้เพศศึกษา*
“ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพฯ: เออร์เจนท์ เทค.
กรกฎาคม 2550.

องค์กรแพธ. รายชื่อคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ใน *คู่มือ*
การจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับเยาวชนช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษา
ปีที่ (4-6). ภายใต้โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ สนับสนุนโดยโครงการ
กองทุนโลก 2547.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. “การทะลุกรอบคิดของทฤษฎีและวิถีวิทยาของการทะลุกรอบ
คิด: มิติใหม่ในมานุษยวิทยาไทย?” ใน *ทะลุกรอบคิดของทฤษฎี บรรณาธิการ*
โดย อานันท์ กาญจนพันธุ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. 2546

ภาษาอังกฤษ

M Ervine, Janice. Talk about Sex: *The Battles over Sex Education in the*
United States of America. 2004

งานนำเสนอ

Taweessit, Suchada. *Approaches to Adolescent Sexuality*. PowerPoint Presentation.

เว็บไซต์

โครงการก้าวอย่าง อย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “ความเป็นมาโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ใน *ฐานข้อมูลโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ* <<http://www.teenpath.net/teenpath/database/Intro.asp>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 9 การสร้างการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พฤศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-9-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 10 การสื่อสารเรื่องเพศ” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พฤศจิกายน 2550. <http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-10-01.pdf>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 12 แนะนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ “เพศศึกษารอบด้าน” และการบริหารจัดการการเรียนรู้” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พฤศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-12-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 2 สร้างความคุ้นเคยและกำหนดข้อตกลงในการเรียนรู้ร่วมกัน” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พฤศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-02-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 3 สำรองสถานการณ์เกี่ยวกับวัยรุ่นกับเรื่องเพศและเพศศึกษา” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พฤศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-03-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 4 ความเข้าใจเรื่องเพศ/เพศวิถีและเพศศึกษา” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พฤศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-04-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 7 ความเข้าใจเรื่องเอชไอวี/เอดส์ และตัวอย่างการออกแบบการเรียนรู้” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-07-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 13 สรุประบวนการอบรม” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-13-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 8 ทักษะและการให้คุณค่าเรื่องเพศและแนวคิดเรื่องเพศและเพศสภาพ (Gender)” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-08-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 6 ข้อมูลเรื่องเพศ: องค์ความรู้และทักษะความเชื่อ” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual-click.asp?ID=09-06-01>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ “หัวข้อ 1 แนะนำตัว ซึ่งแจงโครงการและวัตถุประสงค์ของการอบรม” ใน *คู่มือฝึกอบรมผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน*. พศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-01-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ” หัวข้อ 11 เป้าหมายเพศศึกษาและปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางเพศของเยาวชน” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-11-01.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “แนวคิดในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน” ใน *แนวคิดในการออกแบบการเรียนรู้สำหรับครู และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาสำหรับเยาวชน*. กรกฎาคม 2550 <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual10-01-05.pdf>>

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ. “หัวข้อ 5 หุ้นส่วนการเรียนรู้ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่” ใน *คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างรอบด้าน*. พศศจิกายน 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual09-05-01.pdf>>

ไม่ใช่เด็กอย่างที่คุณคิด. <http://www.localtalk2004.com/V2005/detail.php?file=1&code=a1_19012007_03>

แสงจันทร์ เมธาตระกูล. โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ. องค์กรแพธ. สามเส้าเพศศึกษา. <<http://www.teenpath.net/teenpath/sexcom/sexcom20061116.doc>>

องค์กรแพธ. “หลักสูตรการเตรียมความพร้อมของครูในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา”. ใน แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูและผู้ปฏิบัติงานเพศศึกษาสำหรับเยาวชน. กรกฎาคม 2550. <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual10-02-02.pdf>>

องค์กรแพธ. สรุปจำนวนสถานศึกษา <<http://www.teenpath.net/teenpath/database/Summary.html>>

องค์กรแพธ. องค์ประกอบของการจัดเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education) <<http://www.teenpath.net/teenpath/manual/manual10-01-06.pdf>>

<<http://www.kpsw.ac.th/html/mission.html>>

<<http://www.teenpath.net/teenpath/content.asp?menu=3&submenu=3&ID=30002>>

<<http://www.teenpath.net/teenpath/database/School-Info.asp? Mode=PLT&Format=1&Prov=73&Area=&Ed=&Head=&Base=1&Gen=A&Node=&Sch=43&TP=>>>

<<http://www.teenpath.net/teenpath/sexevent/SexMeetingEW01/content-009.doc>>

<<http://www.teenpath.net/teenpath/project-print.asp#013>>

<<http://www.siecus.org/pubs/biblio/bibs0010.html>>